

8640

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

ప్రథమభాగము.

కొఱవి గోపరాజకవికృతము.

99

కాకినాడ :

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే బ్రకటిఫైబడినది.

1936.

వెల రు 1-0-0.

కాకినాడముద్రాక్షరశాల, కాకినాడ.

శ్రీగురవేనమః.

సింహాసనద్వాత్రింశిక పీఠిక:

సింహాసనద్వాత్రింశిక యనునీకావ్యము చావ్యత్రింశతాస్థలభంజకలు భోజరాజునకుంజెప్పిన విక్రమాస్తనికథలు. అయ్యచిముప్పదిరెండు. ఆకథలసముచ్చయమే యీకావ్యము. దీనికిమూలము కథాసరితాగరము* ఆసాగరమునుండి యీరత్నమునెత్తి చక్కగా సానబట్టి యాంధ్ర సరస్వతిని బూజయెనరించిన మహాకవి కొఱవి గోపరాజు. ఇట్టిమహారత్న మింతకాలముదాకను మఱుగుపడి యుండుట యత్యద్భుత మనకతీతము. కవికాలముచుట్టి చూడఁ బురాణయుగమునకుఁ గడపటను బుట్టిన మొదటిప్రబంధ మయ్యను దీనినిఁ దరువాతఁ బ్రబంధకవు లెవ్వరును స్మరింపకుండుట యేకారణముననో యూహింపఁజాలకున్నారము. ఇట్టికావ్య రత్నమును దిరుగ సముద్ధరించిన శ్రీయాఁఁచ సాహిత్యపరిషత్తువారికి నాంధ్రదేశ మెంతయుఁ గృతజ్ఞమై యుండకతప్పదు. చిన్నచిన్నమాటలతోఁ దేనెలు గురియు నట్లు, లేకాకారముగా నుండి విపుల మయ్య విసువు పుట్టనట్లు తత్తదుచితస్థలము లందే వర్ణనలతో నిండి పొడితీశక్తి యటుండఁ గలితాశక్తికే ప్రాధాన్య మీయఁ బడిన యిట్టికావ్యము లాఁఁఁమునం దరును. ఇట్టికథాసముచ్చయహావము లగు కావ్యములు బేతాళపంచవింశతి, హంసవింశతి, శుకసప్తతి మున్నగునవి యున్న ను నిట్లు సర్వానయవపరిపోషణము గాంచిన వన మీలులేదు. కడపటి దగు శుక సప్తతి జీవకళ గలకావ్యములలో మిన్నయే కాని కథావస్తువు ననుసరించి విలువ తగ్గక మానదు. హంసవింశతి యొకనిఘంటు వనిననుం దప్పు కానేరదు. బేతాళ పంచవింశతికవిత యించుమించుగా నంతయు సంస్థారాపేక్ష గలది యనవచ్చును. ఇట్టికావ్యముల దృష్టి నే కాక కేవలకల్పనాకథలు, నాద్యసత్తథలు, సత్తవికల్ప నా విభూషావహపూర్వవృత్తములు ననుమూఁడువిధము లగు కావ్యములదృష్టి యందును నీకావ్య ముత్తమము కాకపోవదు.

ఇయ్యది స్వతంత్ర కావ్యము కా దనియు, నాంధ్రీకరణమే యనియు, నాంధ్రీకరణమే మహాకష్ట మనియు నీకవియే యవతారికయందు సుకుమారమగుభణి త్రిని వివరించి తనభావనాశక్తిని వెల్లడించినాఁడు.

* అచ్చుపడిన సంస్కృతమూల మొక్కటి విక్రమార్కచరిత్రము (గద్యపద్యాత్మకము)

సింహాసనద్వాత్రింశికపీఠిక.

ఈసరసోక్తికావ్య మొకఁ డిమ్ముల సంస్కృతభాష నచ్చుగాఁ
జేసిన నట్ల వీడు మఱిచేయుట యేటిది యంచుఁ జెప్పఁగాఁ
జేసి యనాదరం బురక చేయకుఁడి విలుకాఁడు తూటుగా
నేసిన నందె పాట మఱి యేసినన నిద సూటి గావునన్. ౧-౩౫

ఈపద్య మెంత యు స్వానుభవమునఁ జెప్పిన దనుటకు సందియము లేదు.
) యారీతి 'మక్తి మక్తి'గాఁ జెప్పినవాఁడు కాకున్నను వాంఛీకరణమునఁ గల
యాసమువెల్లడించెను. ఇక నెట్టిభాష నుపయోగింపఁబూనె ననువిషయమున-
తెనుఁగునఁ దేటగాఁ గథలు చెల్పినఁ గావ్యము పొందులేదు మె
త్తన నస చాల దండ్రు విశదంబుగ సంస్కృతశబ్ద మూఁడఁ జె
ప్పిన నవి దర్శముం డ్లనుచుఁ బెట్టకు వీరులఁ గావునన్ రుచుల్
ననరఁ దెనుఁగు దేశియును దద్భవముం గలయంగఁ జెప్పెదన్. ౧-౩౬

అని చెప్పి యనువగుతావులం దెల్ల లలితము లగుజాతీయములతో నింపి
ప. ఈతనికివలెను గూర్చి యేదియు విశేషించి వ్రాయం బనిలేకుండ నవతా
పండుఁ దానే యద్దమువలె నిలిపి యున్నాడు.

కావ్యమునకుఁ బనునెనిమిదివర్ణ నము లుండవలె ననునియమము పాటింపఁ
దియు వాని నుచితస్థలములయందుఁ జూపెద నని చెప్పి యుండుటయే కాక
మూయి ప్రసంగములం దాయావిద్యల సంపూర్ణస్వభావమును బ్రదర్శింపని
ప సర్వజ్ఞతకు భంగ మనియు దానికేని యుచితజ్ఞత ముఖ్య మనియు
నిప్పటి కే యది ప్రస్తుత, మప్పటి కా విద్యనుహిమ మచ్చువడఁగాఁ
జెప్పక సర్వజ్ఞత్వము, చొప్పుడునే కావ్య మంతసులభమె ధాత్రిక. ౧-౨౧.

అని చెప్పటమాత్రమే కాక యట్లే చూపియున్నాఁడు.

ప్రథమాశ్వాసమునఁ బద్మిన్యాదిస్త్రీలక్షణములు, ద్వితీయాశ్వాసమునఁ
ద్వధప్రాకృతములతోను జిత్రరీతులతోను గవితాకాశలమును, దృతీయాశ్వా
సఁ జౌర్యోహిత్యదాద్రావిదమాషణములను, నాల్గవయాశ్వాసమున నాంధ్ర
వశ్యాస్త్రమున విశేషించియున్న యతులవిచారమును, బుచ్చమాశ్వాసమున
చలవాహనచరిత్రమును, మఱొకతావున మల్లవిద్యయు, మఱొకసందర్భము
లోరవిద్య యు, నింకొక ప్రసంగమున నఱువదినాలుగువిద్యల నామములును,
ములు, శకునములు మున్నగువానిని విశేషముగానో సామాన్యముగానో

నచ్చటచ్చట సందర్భములననుసరించి సార్వకాలికములును సార్వజనీనములు నగు నట్లు చెప్పబడి చెదరి యున్న నీతిపద్యము లన్నియు నేర్పి కూర్చినయెడ నొక చిన్న నీతిశాస్త్ర మగును. గ్రంథవిస్తరభీతిచే మానవలసివచ్చినది. కాని యెత్తిమాపవల సిన వెన్నీ విచిత్రకల్పనము లిందుఁ గలవు వివాద గ్రస్తమై యున్న యొంటిమిట్ట వారంగలువాదము నీకవి మున్నే తీర్చియున్నాఁడు. ధర్మపురి, భువనగిరి, శ్రీశైల ము మున్నగు వానిం దెల్పుచు-

త్రిలోకమాత మహాపాతక సంఘాతవిఘాతానుయాతఁగనియెన్ గంగఁ.

క. ఆనదిక్రిమైక్కి ముఖ్యస్నానం బొనరింప డిగ్గి చని యుదకం బా

లోనం దెకతెక నుసుకం, గా నదృశ్యమైన మడుగుఁ గని వెఁగందెఁ.

అని గంగయే గోదావరి యని తెల్పుట కుష్టగుండమును వర్ణించినాఁడు.

ఉ. ఆకడ నీతిశాస్త్రనిమఁ డైగురు వీక్షిని యేఁగ వేడ్డతోఁ

గాకితమూలశక్తి గనిగా నొనరించిన పైఁడిచట్టునా

నేశిలాభిధానమున నెన్నిక కెక్కి ధరిత్రిలోన నే

పోకలఁబోని యట్టి సిరిపుట్టినయింటికి నోరుగంటికిన్.

౮ ఆ. ౧౫౬

అని యేశిలానగర మొరుగల్లే గాని యొంటిమిట్ట కానట్లు తెలియఁజేసినాఁడు.

ప్రత్యేకతః.—ప్రతికవికిని గల్పనాపాటవముననో, యలంకారముననో, వ్యాకరణముననో, ఛాదస్సుననో, భాషయందో కొంత ప్రత్యేకత యుండక మానదు. కల్పనానులమాట యటుండ భాషయందీతఁడు చూపినప్రత్యేకత యనుపమానము. తరువాతికవులయందుఁ గాని పూర్వీకలయందుఁ గాని లేని యెన్నియో నూత్న శబ్దముల నీకవివాడియున్నాఁడు. బాసగిలు=బలాత్కృతముగు; కాసిండు=కాసె వోయు; ముక్తాశేషలు=ముత్యాలసేసలు, వెంచ=మడుగు; పాఁగు=(తమిళపదము) రహస్యము, వృత్తాంతము; భజన కెక్కు=స్తుతి కెక్కు; పరిణయించి=పెండ్లాడి; నెలగ=ధనము; వెట్టము=విరోధి; విరుడము=విరోధము; పరిమాళించుట; (పరిఘాళించుట అని జ్రానుపాతము)=మల్లవిద్యాక్రియావిశేషము; వయ్యంది=కొలిమి; ఇట్టియపూర్వపదప్రయోగమున నీకవియొక్క ప్రత్యేకత స్పష్టపడుచున్నది.

వ్యాకరణముః—వ్యాకరణము విషయమయి యారయఁ ద్వార్థకమునకు వికల్పసంధియును, నావుడు, మున్నగు నాసంతర్కార్థకములసంధియు, నచ్చటచ్చటఁ గలవు. ద్వార్థకేకారసంధివిషయమున నీతనితోపాటు పెక్కుఁడ్రు కవులుగలరు.

దు 'దు' వర్ణకము భావార్థకము. సముచ్చయసహిత మయి యానంతరార్థకము నిచ్చును. అనుటయున్ వంటిది). పరపదాచ్చునకు సంధిచేసిన కవులుకానరాదు. ఈవిషయమున నీతఁడు యథేచ్ఛముగా వర్తించెను. ఇట్టి నైఋతులువెదకుట రసాస్వాదనమున కడ్డమేకాని వాస్తవము తెల్పవలసివచ్చినప్పుడు మఱుగువెట్టుట ధర్మము కాదు. ఇట్టిస్వల్పప్రమాదము లున్నమాత్రమున నీతని కవితకు నాలేశములు కళంకదాయులు కానేరవు.

ఇక నీకవి సంస్కృతశబ్దములయెడ జాగ్రహకతతో మెలంగినవాడే కాని ప్రమత్తుఁడు కాఁడు. ఎచ్చటనేని యొకటిరెండున్నను బ్రమాద మనుకొన నగునే కాని మఱొండు కానేరదు. "ఏకోనవింశతిమ" ౮-౨. "షడ్వింశతితమ" ౧౦-3౧. ఇట్టి వొకటిరెండున్నను నవి పారపాటులు కాని యజ్ఞానమునఁ బ్రయోగించిన వనుట యన్యాయము. సంస్కృతపాండితీస్ఫోరకము లగుప్రయోగము లనేకము లిందుఁ గలవు. కాని గ్రంథవిస్తరభీతి నుదాహరింపఁబడలేదు.

కవి, కాలనిర్ణయము:—గోపరాజును నీతఁడు నియోగిబ్రాహ్మణుఁ డనియును, ఇంటిపేరు కోవెలవా రనియును బదునేడవశతాబ్దములోనివాఁ డనియుఁ గవులచరిత్రమున నున్నది. ఈతని కేడవపురుషుఁడు వెన్నయామాత్యుఁడు. వెన్నయామాత్యుఁ డనియు నందుఁ గలదు, కాని, వెన్నయామాత్యుఁ డనుట ప్రమాదము. వెలనాటిచోడుల దాక్షారామశాసనములందును వెన్నయామాత్యుఁ డనియే యున్నది. ఇకఁ గోవెలవా రనుటయు నట్టిదే. ఈకవి తాతతండ్రులనాఁడు పల్లెకొండను బరిపాలించుచున్న 'రాణామల్లనృపాలుని' 'రాణన్' అని వదచ్చేదముచేసి యెవరో మల్లనృపాలుఁ డని స్థూలముగాఁ గవులచరిత్రము వ్రాసినది.

'కొఱవియన్నామాత్యకుంజరుండు'

కొఱవియన్నయయెపుడు?

మున్నగు ముప్పదియిద్దఱమంత్రులచరిత్రమునందలి ప్రయోగములవలనను, చెన్నపురిప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభండాగారమునందలి తాళపత్రప్రతియందలి యాశ్వాసాంతగద్యమువలనను, 'కొఱవి'వారే కాని కోవెలవారు కారని తెలియుచున్నది. (శబ్దరత్నాకరకారుఁడు కొండమీఁదివా రనియెను) ఏదియేని లేఖకప్రమాదమున, కోవెలవా రని యున్న తాళపత్రప్రతి యాధారమునఁ గవులచరిత్రమున నట్లెక్కియుండును. ఈగోపరాజున కేడవపురుషుఁ డగు వెన్నామాత్యుఁడు వెలనాటిపుణ్యేశ్వరుని రాజ్యభారధురంధరుఁ డనియు, సవక్రవిక్రమశాలి యనియు సనదవోలు

(చందవోలు) వెలపుగాఁ గలవాఁడనియుఁ బ్రథమాశ్వాసమున ౪౧ వ పద్యమున వర్ణింపఁబడినది. “కలుషముండలిక”... ఇత్యాది.

ఇందలి బిరుదములు వెలనాటిపృథ్వీశ్వరునివి కావు. వెలనాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యభారధుర్యుఁ డనునది యు నావిరుదావళిలో నొకటి యని యాశ్వాసాంత గద్యమునందలి ‘వెలనాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ’ అనునదిచెప్పఁచున్నది. కావున నీవెలనాటి పృథ్వీశ్వరుని కాలమునుబట్టి వెన్నయకాలము నిర్ణయింపనగును.

శైవమతాచార్యుఁ డగుపండితారాధ్యుని కాలనిర్ణయమునకై శివతత్త్వ సారపీఠికయుఁ గొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు పై వెలనాటిపృథ్వీశ్వరునికాలము నిట్లు నిర్ణయించినారు. పండితుఁడు, చందవోలు వెళ్ళునప్పుటికి వెలనాటిచోడుఁడు పాలించుచున్నాఁడనియును, నాతనికి మనుమఁడు పృథ్వీశ్వరుఁడనియుఁ, జోడునికాలము క్రీ. శ. ౧౧౧౩సం. మొదలు ౧౧౮౦సం. వఱకు ననియు వివరించిరి. ‘పృథ్వీశ్వరుఁడు ౧౧౮౧ వఱకే రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు తోచుచున్నది’ అని మఱొకవాక్యము. ౧౧౮౧ నాటికే యని యర్థము కావలయును. వెన్నామాత్యుఁడు పృథ్వీశ్వరునితండ్రి యగుగొంకరాజునాఁడేమంత్రి యయ్యెను. గొంకరాజు బహుస్వల్పకాలముననే మరణింప బాలుఁడగుపృథ్వీశ్వరునిఁ బెంచి పెద్దవానిని జేసి రాజ్య మభివృద్ధిఁగొనికొని దెచ్చి యుండవలెను. అప్పుడే పృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణబిరుదము సార్థకము కాఁగలదు.

వెన్నామాత్యుఁడు గొంకనృపాలునిమంత్రిగా నున్నట్లేర్పిరి చోడరాజుల దాక్షారామశాసనమునలనఁ దెలియును.

Vol. IV No. 1204 -“(స్వప్తి)శ్రీ వెలనాటిచోడద్రవితే స్సూరుర్కహీనుండనః శ్రీమా(న్ద్రాం) కమహీపతి...” No. 1205... స్తంత్రిశిఖామణి భృగధనిధి శ్రీవెన్న(నామాను)గ్ధీః”... అని యుడుటవలన నాగొంకనృపాలుని కాలముననే మంత్రిత్వము వహించి, యాతనిపిత్తుటఁ బృథ్వీశ్వరుని రాజ్యమును సంరక్షించియుండును. గొంకనృపాలునినాటికి వెన్నయ్యయును యువకుండై యుండును. పృథ్వీశ్వరునికాలమునందును జాలభాగ ముండి యుండును. కాన ౧౨౪౦ దాక వెన్నామాత్యునికాలము; అధమపక్షము ౧౨౨౦ దాక నేనియు నైయుండును. ఈవెన్నయ్యకుఁ బాత్రుఁడు, అమరేశ్వరుఁడని యే గాని పుత్రుఁడెవ్వఁడో యీగ్రంథమున గవి చెప్పలేదు. ఆతఁడు లేఁబ్రాయమున మరణించెనో లేక యప్రసిద్ధుఁడై యుండెనో కారణ మూహింపఁజాలము. మనుమఁ డగునమ

రేశ్వరునకు, అన్నయ, సింగయ యనునిద్రలు కుమారులు. ఇందలియన్నయ ము
పుదియిద్దఱుంత్తులచోత్రమున వర్ణింపఁబడియున్నాఁడు.

సీ. ఘనదానకర్ణుడై గండపెండెము దాల్చెఁ గొఱవియన్నామాత్యకుంజరుండు
క. హరి సిరిని వలచు సిరియుచు, నకుకుగ హరిగోరుఁగొఱవియన్నయయెపుడున్
వరకీర్తిసతినిపలచును, వరుసక వరకీర్తి యతని వలచు సతతమున్.

మున్నగుపద్యములం బట్టి యాయున్నయమంత్ర మహాదాతయైన ట్లున్నది.
అట్లున్నను గవి తననాటికి దూర మగుట యుఁ దాను, అన్నయ్యతమ్ముఁ డగుసింగ
యశాఖలోనివాఁ డగుటయుఁ గాఁబోలు నాతనిని గూర్చి, యీకావ్యమున విశే
షముగాఁబ్రశంసింపలేదు. కాని యాతనిపుత్రుఁ డగు పెద్దిరాజునుగూర్చి పల్లెకొండ
జనపాలుఁ డగుమల్లనదేవరాజుచేఁ గూఁచెలు, నందలములు, నెల్లియుఁ గైకొన్నవాఁ
డని ప్రశంసించెను. గోపరాజున కీతఁడు పెద్దముత్తాత.

ఇఁకఁ దనముత్తాత యగుసింగయను గూర్చి విశేషించి చెప్పలేదు. ఈసిం
గనకు అబ్బయ, గోపయ, సత్తెనారన, యచుముగ్గురు కొడుకులు గల రనియుఁ,
దనతాత యగుగోపరాజునకు నన్న యగు అబ్బయకొమ్మళ్లు రామరాజు, కేసన,
బాచిరాజు- అనువారలు ముగ్గురును. అనపోతకుమారసింగయకు మంత్రులుగా
నుండిరియుఁ జెప్పెను. (చూ. ౧-౪౮) వెన్నామాత్యునికి నాఱవతరములోని
వా రగుటచే వీరు ముగ్గురును నించుమీచుగా ౧౪౦౦ దాక నుండి యుండురు.

వెన్నయ... .. ౧౨౨౦ దాకను

ఆపై ౨౦ ఏండ్లే యతనిపుత్రునికాలము చూచుకొన్నను ౧౨౪౦ దాకను,

తరువాతఁ జాత్రుఁ డగు నమరేశ్వరునికాలము- ౧౨౮౦ దాకను,

నాల్గవతరములోని యన్నయసింగయలకాలము- ౧౩౨౦ దాకను,

అయిదవ తరమగు పెద్దిరాజు, అబ్బయ, గోపనార్యుఁడు, సత్యనారనయు-

౧౩౬౦ దాకను,

ఉండియుండురు. ఇందలిపెద్దిరాజు కొడుకు లగు రామరాజు, కేసన, బాచిరాజులు
౧౩౬౦ మొదలు ౧౪౦౦ దాక నుండు రినుటకు సందియము లేదుగదా! ఏక
శిలానగరాధిపతి యగురేచర్ల సింగమ నాయనిపుత్రుఁడు 'అనపోతనామఁ డనియు,
సతనిపుత్రుఁడు రెండవసింగమనాయఁడు (౧౩౮౦—౧౪౦౦) దాక నున్నాఁడ
నియునాంధ్రవాఙ్మయసంగ్రహ కారునిసిద్ధాంతము! ఈయనపోతసింగయకే రామరా
జాదులుమంత్రులైయుండు రని సమకాలికత్వమును బట్టి నిశ్చయించుటనుసాధము.

ఆరామరాజునకు సమానతరములోనివాఁడగుకసువరాజును నిండు మిడుగు ౧౮౨౦ సంవత్సరముల స్త్రాతములోనివాఁడు కావలసివచ్చును. (ఈకసువరాజు మనకవికిఁబ్రాథమియను 'రాజామల్లనరేంద్రుఁడు'బరమగురులై వైవాచారప్రథమసింహాసనాసీనులైన బ్రహ్మదేవయోధయల కూతుఁ గామాంబికయను కామినీరత్నంబుఁ బరిగ్రహించి వేముగల్లునివాసియై యుండె ననియు నిందుఁజెప్పఁబడియె.)

కావున నీకవి ౧౮౩౦ దాటియే జీవించియున్నాఁడనవచ్చును. ఏమనఁబూర్వకవిస్తుతియందు, 'అనఘ హుళక్తిభ్రాస్త్రు మహామతిఁ బిల్లలమట్టి వీరరాజు'ను.... అనుటవలనఁ బిల్లలమట్టి వీరభద్రునికిఁ దరువాతివాఁడని యనుమానము కల్గవచ్చును. కాని సమకాలికుఁడనినను సరిపడును. క్రీ. శ. ౧౨౮౦ లోని వెన్నమాత్యుని కేడవతరమువాఁడగునీగోపరాజు ౧౮౮౦ స్త్రాతముదాక నుండవచ్చును గదా! ఒకతరమున హెచ్చినను, నొకతరమున దగ్గినను దరమునకు ౮౦ సంవత్సరముల చొప్పునఁ గదా చరిత్రకారులు కాలనిర్ణయముచేయుచున్నారు. కావునఁ బిల్లలమట్టి వీరనకు సమకాలికుఁడు కావుట నిశ్చయ మనవచ్చును. ఇఁక, గవులచరిత్రములోని పదియేడవశతాబ్ద మునుసిద్ధాంతము స్థూలదృష్టితోఁ జేసినదేమో యనిపించుచున్నది. రాజామల్లననుగూర్చియును, వెన్నమాత్యుని గూర్చియు, వ్రాసినట్లే యీకాలనిర్ణయముచు, నట్లే యందుఁ జేయుబడినది.

ఈతఁడు ప్రసంగవశమున నాల్గవయాశ్వాసములోఁ జెప్పిన ఛందస్సాదర్భమునఁ బదుమూఁడువల్లు తెల్పినాఁడు. భీమనకాలమునాటికిఁ బదియే కలవు; అనంతనినాటి కిరువదియైనవి. ఈతఁడు భీమనపద్యభాగములనే వాడినాఁడు. ఇదియు నాలోచింపవలసినదే.

నవమాశ్వాసమున ౪౩ వ పుటలో ౧౦గి వ పద్యములేరువాత రెండు పద్యము లర్థముకానివి కలవు. ఈరెండుపద్యములకు రెండువిధము లగుపాఠములు దొరకినవి. వాని నీక్రిందవ్రాయుచున్నాఁడను. ఎచ్చట నైన సరియైన పాఠముదొరకినయెడఁ బ్రచురించి యీకొఱంత దీర్తురుగాక యని విద్వల్లోకమును గోరుచున్నాఁడను.

ఆ. తొలుపుతిరములు మెరుపులు వంకమోల్లు, తిలలు జివ్వడిలు తీపివేల్లు
తెక్కములుచమనుచు లిక్ష్వాత్తిపుకుకుచు, గొందినిడక తెంపు లెందుఁగలవు.

క. పుడుగులలోఁ బట్టముగా, నడవలు గ్రామములు తవులు నాదంబులు సం
గడపుగ నెరయఁగఁ బాలే, ర్పడ...అయ్య లిట్టి వడనివి నిలిపెన్.

అనికొన్ని ప్రతులు. వీనికేపాఠాంతరము లిట్లు గలవు.

ఆ. తెలుపు విరము మేరుపులు వంకమోరలు, తిలలు జప్పటిలు తీపివేళ్లు
లెక్క మలుచమునుచు దిక్కిటి యుడుగుచు, గొంది నిడక కెంపు లెందుగమై.

క. పుడుపులలోఁ బట్టముగా, నడవలు గ్రామములు నాదంబులు సం
గడపు నెలుంగం బా లే, ర్పడ సిద్ధి గలవయ్యె వృద్ధి పాడనివిప్పే.

వేటాకవాతప్రతిలో—

గీ. తొలుపుతిరములువంక మోరలుపరపులు, తెల్లలుచు చప్పటాలుచు తీపివేళ్లు
లెక్కమలుచమ్మనుచుచు దాపెక్కు పులుగు, గొండువిడువక వేగెంపులెందుగొమ్మ.

క. పుడుగులలోఁ బట్టముగా, నడవలు గ్రామములు దవులు నాదంబులు సం
గడము నెరయంగ బాకీ, ర్పడ సిద్ధికయయ్య విద్య వడనివినిలిపెన్.

ఈపద్యము లెవ్వరును నేనిఘంటువునను వాడియు నుండలేదు.

కృతిసమర్పణము:—ఈకవిశిఖామణి తనకావ్యమునకు శివకేశవుల నుభ
యులను గృతిపతులనొనర్చినాడు. తిక్తనసోమయాజి నాచనసోమనలవలెహరిహ
రులనుభయులనుసమానభక్తితో నేవించినయదైవతి. అందునను 'తథాపిభక్తి స్తరు
ణేందుశేఖరే' అనినట్లు తొలుత శివస్తుతితో నారంభించినాడు. మఱియునాశ్వా
సాంతపద్యములందొకపద్యము హరసంబోధనములతోను, నొకటి హరిసంబోధన
ములతోను, వేటాకటి హరిహరసంబోధనములతోను ముగించుచువచ్చెను.

భోజుడు సింహాసన మెక్కుటకై ముప్పదిరెండుమాటులు వచ్చునప్పుడు
ను హరినో హరునో ధ్యానించుచు వచ్చినట్లు ప్రతికథమొదటను ద్వితీయాంత
ములతో లలితమగునచ్చ తెలుగుపదములతో నొక్కొక్కపద్యము నెలకొల్పెను.

హరిహరులను సమానముగా ధ్యానించుట తిక్తన కవీంద్రునిమార్గమే
యయ్యను, భిన్నభిన్నముగా వర్ణించి హరిహరుల నేక మొనర్చి ముగించుచు
వచ్చునీతి నాచనసోమనార్యుని యుత్తరహరివంశద్వితీయాశ్వాసమునందలి హరి
హరస్తనమును స్మరణమునకుఁ దేకమానదు. కథలయందు సందర్భానుసారముగా
అంబికను, సూర్యునిగూడ సరసముగా స్తుతించియున్నాడు. కేవలము భక్తితత్ప
రుడై శివకేశవాత్మక మగుభగవంతునే కృతిపతి నొనర్చి యీకవి తాను ధన్యు
డగుటయే కాక లోకమునుగూడ ధన్య మొనర్చిన మహానుభావుడు. మఱియు

నాశివకేశవుల వర్ణించుపట్ల మృదువైన న్యంగ్యముతో భావనాపటిష్ఠత వెల్లడించెను. అదియే కదా కావ్యమునకు జీవము ! చూడుడు.

చ. పులుగులపెద్దవారువము పోటరిబిడ్డఁడు తాఁగరాతు పా
ములగమికాఁడు నెజ్జ నలుమోములవాఁ డిలుదీర్చుపట్టి వే
ల్పులు బలుబంటు లాకమలపొల్తుక తెల్లనితల్లి పెద్దకో
డ లనుచు నెల్లవారుఁ బొగడొ దగునల్లనివేల్పుఁ గొల్చెదన్.   ౧. ౨.
క. వెలిపట్టును బులితోలును, మలయజమును బూదిపూత మణులున్ ఫణులున్
దిలకము నెఱగన్నుంగఱ, వెలఁదియు మగవాఁడు నైనవేల్పుం దలఁతున్.

2. ౧౧గీ.

ఇక విక్రమార్చచరిత్రమును రచించినజక్తనకవి యీతనిని గాని యీగోపరాజు జక్తనను గాని స్థరియింపకపోవుటవలన నొకరిగ్రంథము లొక రెఱుంగరని యనుకొనవలసి యున్నది. జక్తన ౧౧౧౦—౨౦ సు. లాగో విక్రమార్చచరిత్రము రచియించినాఁ డని కవులచరిత్రము తెల్పుచున్నది. జక్తన యీకవికంటెఁ గొలఁదిపాటి ముందుకాలమువాఁడే కావలెను. అతనికంటె మిన్నగాఁ జెప్పఁ దలంచినట్లు ను నిందఁ గానరాదు. కవిత్వతారతమ్యములు చూచిన యెడల నీకవి జక్తనకుఁ గొంచెపాటి వెనుకవాఁడే యగును. అతనివలె నిమిడికగఁ జెప్పఁగలకవి యరుదు. ఆకవిత్వముముగ దీకావ్యము కొంచెము నన్నె తగ్గి యిమిడిక లేనట్లుండకమానదు. అంతమాత్రమున నియ్యది శారవపాత్రము కాకపోవచ్చు—మలిచిన రత్నములహార మొకటి, విరిసిననుల్లపూవులపండ మొకటి. దానిజేజుస్సు, దీనిపని మళమును మనోహరములే ! సహజమైన శైలితో లలితము లగు జాతీయములతో మనోహరము లగువర్ణనలతో నీకావ్యము ప్రాచీనకావ్యములలోఁ బ్రశస్తి గాంచి మించినదే. జక్తనగోపరాజుల కవితాశైలిలు భేదము వినిపించు బూనినచో గ్రంథవిస్తర మగు నని విరమించుచున్నాను. అయ్యది ప్రత్యేక మొకవ్యాసముగా వ్రాసి ముందుప్రకటింతును.

వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

విజ్ఞాపనము.

పాఠకమహాశయులయ్యాదరమున భాషాభిమానులకృపవలన సింహాసనద్వారా త్రింశక ప్రథమభాగము (మొదటియైదాశ్వాసములు) పూర్తియైనది. ఇప్పటికిఁ బండ్రెండాశ్వాసములును సమగ్రముగాఁ బ్రకటింపఁగలిగితిమి. అనేక ప్రతులు పలభ్యములైనను దప్పు లన్నిటిలోను సాధారణ్యమును వహించినవి. సందేహము లన్నిటిలో సందేహములే యైనవి. అసర్థకపాఠభేదములు మెండుగాఁ గలవు. అన్నిటిని జూచి యవసరమైన పాఠములను, భేదములను మూలమునను బుటలక్రిందునను జేర్చినారము. సందర్భశూన్యమైనవానిని బొత్తిగా విడిచిపెట్టితిమి. కొన్ని చెప్పవలసినముఖ్యవిషయములు రెండవభాగము మొదటఁ జెప్పియున్నాము. కావున విశేషించి యిచటమరలఁజెప్పలేదు.

ఈగ్రంథమును మేము ప్రచురించుటలో సాయపడిన పలువురుపండితులకును దమవ్రాతప్రతి నెరవిచ్చిన మ. రా. శ్రీ పోతాపైగడ బ్రహ్మానందరావుపంతులు గారికిని సమగ్రగ్రంథమునకు యథామతిం బీఠికరచియించి యొసంగిన బ్ర. వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారికిని మే మెంతయుం గృతజ్ఞులమై వందనశతంబు లర్పించుచున్నారము.

ఇట్లు,
ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తాత్యధ్యక్షులు.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక*

(ప్రథమభాగము)

ప్రథమాశ్వాసము.

— శృత్యాది, దేవతాస్తోత్రాదికము —

- కా. శ్రీమత్పర్వతనందనా¹తమలతాశ్లిష్టాంగ మై బాహుశా
ఖామధ్యంబున నున్న వన్నగళణౌఘం బాకు లై యొప్పు ను
ద్దామం బా శశికాంతి పుష్పరుచి నొందంగా జటాశల్లవ
స్తోమం బా హరపారిజాతము నుతింతు² న్యాకృలవాపికి³. ౧
- చ. పులుఁగులపెద్ద వారువము, పోటరి బిడ్డఁడు, తాఁగరాతు⁴, పా
ములగమికాఁడు సెజ్జ, నలుమోములవాఁ డిలుతీర్చుకట్టి, వే
ల్పులు బలుబంటు, లాకమల⁵ పొల్తుక, తెల్లనితల్లి పెద్దకో
డలనుచు నెల్లవారుఁ బొగడం దగు నెల్లనివేల్పుఁ గొల్చెదఁ. ౨
- ఉ. దక్షిణనేత్రకాంతి నుచితంబుగ నర్థవిశాస మొంది వా
మాక్షిరుచిప్రచారమున నర్థము విప్పుకయున్న పుండరీ
కాత్ముని నాభిపద్మనిలయంబునఁ దుమ్మెదధిఁగి లోలుఁడై
యక్షయవేదనాదమయఁ డైన విరించిఁ దలంచి మ్రొక్కెదఁ. 3
- ఉ. కట్టినపుట్టముం దనువు గడ్డియలెమ్మియు నక్షమాలయుం
బట్టినచిల్లయు న్నగవుఁ బావటజల్లియు నొక్కవన్నెగాఁ
బుట్టుచుఁ బుట్టువిద్యలగుఁ బుట్టినయి ల్లనఁజెల్లి బ్రహ్మవా
కట్టానరించి లెన్ముఖవిశాసినయౌ సతి మమ్ముఁ గావుతఁ. ౪
- ఉ. నిద్దము లైన భూషణమణిప్రకరద్యుతు లన్నిదిక్కులఁ
దొద్దలువుచ్చి తల్లిచనుదోయినరిం⁶ దలకట్టు మిఁచఁగా
ముద్దులు సూపుచుం బసిఁడిముద్దగతిం దొడమిఁదనాడు నా
ముద్దుగ జేతునిం దలంచి మ్రొక్కెద నీకృతికార్యసిద్ధికి⁷. ౫
- క. రుణాదపరివృదసురగణ, తృణో⁸చను సురకరణ్య ధృతశక్తి ఫణి
ద్విణ్ణయవాహను, ⁹హరినిభువణ్ణులు సభిముఖునిగా ¹⁰బ్రకంసించుమదిఁ.

*సింహాసనద్వాత్రింశతియనియుం గలదు 1. నందినీ. 2. భజంతం. 3. రాగరాతు, రాగకాతు.

4. లాల్మిలిమిపొట్టుక. 5. నడిం. 6. హరికియ, హరిపీయ, హరిఃఖుడు. 7. సతిసుముఖఁగా.

- క. ప్రవిమలుఁ డని గ్రహరా జని, కవితాప్రియుఁ డని జగత్ప్రకాశకుఁడనియున్
భువిఃక్రమార్థస్వపనం, భవకారణుఁ డనియు¹ లోకబాంధవుఁ దలఁతున్.
- క. పులుఁగునకై యెవ్వనిమది, నొలికినశోకము లకారయితమై కవితా
కలనకుఁ దెరు వయ్యెఁ దలం, పుల నాతని గొల్లుఁ బుట్టఁ బుట్టిన సుకన్యా².
- ఉ. శ్రీనిలయంబునాఁగ మురజిద్గుణరత్ననివాస మై యువా
ఖ్యానతరంగిణీభరిత మై కడగానఁగరాని భారతా
ఖ్యానవయోధలోనఁ గల మై నిజయుక్తి భజుఁడఁ గర్ణధా
రానుకృతిం గృతార్థత మహాఘనుఁ డౌ మునిఁ బ్రస్తుతించెదన్.
- క. ఆభారతపర్వత్రయ, మీ భారతిపర్వ మెల్ల నెఱుంగఁ దెనుఁగునన్
శ్రీభారతిగతిఁ జెప్పిన, నాభావుకమును³ దలంతు నన్నయభట్టున్.
- క. లేముల వాడక శుచియై, ⁴ లేములవాడం జరించు లేములవాడం
దా మెఱసిన భీముని నుత, భీముని బలభీము పిమలేభీమునిఁ దలఁతున్.
- చ. అనఘు హుళక్తి భాస్రరు, మహామతిఁ బిల్లమట్టి వీరరా
జున, ఘను నాగరాజుఁ, గిఁసోమునిఁ దిక్తనసోమయాజుఁ, గే
తనకవి, రంగనాథు, నుచితజ్ఞుని నెఱ్ఱిన, నాచిరాజునా
మన, మరేశ్వరుం, దలఁతు మత్తులచంద్రుల సత్తి వీంద్రులన్.
- వ. అని యిట్లు సకలవరప్రదానకారణదేవతల ను జతురన్యాద్యానవద్యగద్య
పద్యవిద్యావిద్యోతితు లయిన కిషీర్షిరుల నుం బ్రశంసించి తల్పిసాదాసా
దితిసహజసాహిత్యతరంగితాంతరింగుండి నై సకలజనసాధారణం బగు నట్టి
ట్లని విన్నవించెద.
- ఉ. ఆదరణంబులేక చెడనాడిన బాణమయూరకాళిదా
నాదులకైనఁ దప్పు గల దన్యుల కే మని చెప్ప విసితో
నేదియుఁ గాదు పొమ్మనక యిండులచంద మెఱంగి లేప్పినం
గా దని తీర్చి యొప్పు గని కెళిసిన మెత్తురు గాకి నెల్లెల్లల్.
- ఉ. మానుగఁ దప్పులున్న ననుమానము సేయకి మీదమానస
స్థానసు లైనవారు కలమాటు పరీక్ష లొనర్చి తీర్చినన్
1. కారణవనియు. 2. నాభిరతుఁడని, నాభివతుఁడని 3. వే, లే, యని రెండుప్రకృతుల
రెండరితులు (వేమలవాడ, లేమలవాడ). 4. విడిర్పించెద, విడిపించెద. 5. మానము దప్పనీక.
6. లొనర్చిలేనియున్.

హీనకవిత్వ మైన మెఱుఁగెక్కడె నేర్పరులైనవాడే¹

సానలఁబట్టి తీర్చినను నన్నపురత్నము వన్నెకెక్కడే.

౧౧

ఉ భావరసానుకూలమృదుపాకపదార్థవమృద్ధి లోకసం
భావన నొప్పుకావ్యముల ముక్తము² గానఁగ లేక ముక్తతుల
కా వనఁ గాని మెట్టికడఁ గట్టడిఁ జెప్పఁగనేర, రెడదం
ద్రోవన కాక కు క్తలకు దొంతులు వేర్వఁగ నేర్పు గల్గునే.

౧౬

చ. చులుకని కద్య మైనఁ గడుఁ జోద్యము చేయునుఁ జిన్నవానిఁ బె
ద్దలు గొనియాడఁగాను విని తప్పులుచట్టఁదలంతు రక్షముల
విలివిలి మాట లాడఁ దనుఁ జెందినవానికి ముగ్ధుగాక యా
వలికెను నిల్చిపిల్లఁ గని బాగుఁబిల్లులు³ సంతపిల్లునే.

౧౭

ఉ. భీమనవన్య మన్యఁ గడుఁబ్రీతి వహించుచు మేలుమేలు నా
నే మిది చెప్పివార మన నిక్తమె ప్రావము గూర్చినాడె వా
నే మిది కాదు దీనివడి కిక్కడి కగ్గ మిచ్చెడి దీగఁం
జే మని పెట్టినాడె పని యెగులువల్లఁ గుబ్బి పెర్వలా.

౧౮

క. వివరికి వివరించిన కృతి, చవిసాలా బాచదార సరి గూర్చుట⁴ యా
యనిచేకికి వినిపించిన, కవిత వఱుకఁ జాతమకు గలుపుట చుట్టా.

౧౯

ఉ పూనిసరితి వానితలఁపు ల్వడిఁ బ్రాసములు జలంబునం
బానలింఁగ నీడ్చి యొకపద్యముఁ గూర్చఁగవచ్చుఁగాక యా
ఖ్యానకథానుకూలముఁ గావ్యముఁ జెప్ప వశంబె నన్నమై
కానఁగ జల్లి నేయునది కట్టెచుప్పుము నేయనేర్పునే.

౨౦

క. ఉర్విఁ గలశబ్దబాలము, నిర్వచనస్థితుల నెఱిగి నేర్చున విద్యా
నిర్వాహకుఁ డనఁజెల్లెను, సర్వజ్ఞుడు గానివాఁడు సర్వవి యగునే.

౨౧

క. ఎప్పటి కేయిది ప్రస్తుత, మర్పుటి కావిద్య మహిమ⁵ మచ్చుపడంగాఁ
జెప్పక సర్వజ్ఞత్వము, వొప్పునునే కావ్య ముత సులభమే ధాత్రి.

౨౨

క. దుర్వాదము గాకుండ న, పూర్వపుఁగృతిఁ జెప్పుమకవిపుంగవునకుఁ దా
సర్వజ్ఞఁడ నని మాటల, గర్వింపఁగనేల తొడవు గానంబడఁగ.

౨౩

క. చనుఁ “గవివైభవవిద్యా” యని చదువుటఁ గావ్య మధిక మదియును వల్లి
ల్లునగుడియుఁ జెలుపునిధియును, వనము సుతుఁడు సంతతులుభవస్థిగతికి

1 నేర్పరులైనవాడై. 2. పద్ధతి. 3. బాపురుబిల్లులు. 4. గూర్చునవా. 5. మర్మకు
చ్చు...జెప్పెడు.

- క. ఎవ్వరు కృతు లొనరింపును, తెవ్వరు కృతిలోన వినుతి కెక్కుమ రొరుచే
నవ్వముల¹క్రీడి సంతతు, లివ్వచునుతిఁ జెడక నిలుచు నినకల్పముగఁ.
- క. సుగుణులు “బాణోచ్చిషం, జగత్రయ”మ్మనఁగఁ గొంత చదువఁగఁబియమే
తఁగఁ దోడంటిన² పా లి, పుఁగఁ బెరుఁ గయియున్న నది యభోజ్యంబగునే.
- క. సంబంధము లగునభి, వంబులు మునుకంటె నభినవంబులు గలవే
యంబుధి నె కాక బహు ర, త్పంబులు చ్చక్రుల కేమి లాఁ బండినవే. ౨౭
- క. తల్లి యగు వాణికరుణం, దొట్టికెవ లధికు లనఁగఁ దోచిరి పిదపఁ
బల్లిదు లిప్పటినుకవులు, తల్లికిఁ గడగొన్న³కొడుకు దాఁ బ్రియమగుటఁ.
- క. ఏజనులకైన నగ్గణ, యోజతులై భావ మెఱిగి యుచితార్థకభా
రాజతు లగు కవిరాజుల, రాజులు చేపట్టిరేని రాజ్యము గాదే. ౨౮
- క. సరసులు చేపట్టినచో, విరసం బగుకావ్య మైన వినిపించిన నా
దరణీయం బయి వెలయదె, ధరఁ బువ్వఁ దాల్చి తుంక⁴తలకెక్కుగతిఁ.
- క. అప్పరమేశ్వరు కరుణం, గుప్పలు గొను నిక్రమాఘ గుణముల కొలకై
చెప్పెద రసభావంబులు, ముప్పిరిగొనునట్లు కథలు ముప్పదిరెండుఁ.
- చ. తెలుఁగున దేటగాఁ గథలు చెల్వినఁ గావ్యము పొందు లేదు మె
త్తన పస చాల దంఢు విశదంబుగ సంస్కృతశబ్ద మూఁడఁ జె
ప్పిన నవి దర్శముండనుచుఁ బెట్టరు వీనులఁ గావునన్ రుచుల్
దనరఁ దెనుంగుదేశీయును దదృవముం గలయంగఁ జెప్పెదఁ. ౩౨
- క. వదిలముగ మృదులవచనా, న్నదవదనంపదల రసము కదనిడక మహా
వదముల నైనను జల్లులఁ, బొదుప్పెట్టిన దుడుకుఁగవిత్⁵ పాదలు నెనభిలఁ.
- గీ. తనవచోవిశేష మెనయక పూర్వక, భామితోక్తిఁ జెప్పు లేమికడిది
యొకఁడు గోలవట్టి యొయ్యనఁ గొనిపోవ, నంధుఁ డెచటికైన నరుగుటరుదె.
- ఉ. ఈసరసోక్తికావ్య మొకఁ డిమ్ముల సంస్కృతభాష నచ్చుగాఁ
జేసిన నట్ల వీను మఱి చేయుట యేటిది యంచుఁ జెప్పఁగాఁ
జేసి యనాదరం బురక చేయకుఁడి విలుకాఁడు తూఁటుగా
నేసిన నందె పాట మఱి యేసిననానిద సూటిగావునన్. ౩౩
- చ. తెలుఁగున కెల్ల దల్లి యగుఁ దెల్లము సంస్కృతభాష యందులోఁ
బలుకు తెలుంగుచోఁ బదవిభాగమా నస్వయ మర్థమంచు నీ

- మలకలకంటె నందుల సమ్మము చేటతెనుంగ యొప్పు నా
కొలది ప్రియంబు గాదె చెఱకు ల్లినుకంటె ససంబు గ్రోలినన్. 32
- క. పురమధుజులీలాంబుధి, పరిణయనయని ప్రలంభవతిగుణయతభా
స్తరచంద్రోదయరణగతి, గిరివనదూతపురతులఁ గృతి చెప్పఁదగున్.
- క. కాపునఁ బనునెనిమిది యగు, నీవల్లన లచటనచట నించుక బెరయఁ
గావించెద నిటఁ బని కిని, రావనకుఁడు లక్షణాభిరామము లగుట¹.
- వ. అని విన్నవించి కృతకృత్యుండ నై సింహాసనద్వారిత్రైశతి కథాకథనమూల
కారణం బైన యుచికారమణుడు ను ²స్మృతితానంప త్తి సంధాయకుం
డగు లక్ష్మీనాయకుండును గావ్యనాయకులుగా నియమించుటంజేసి. 33
- నీ. పాఠపెండెముగాక కనీడియందియమునునడుగుఁదామరలపై నమరువాఁడు
పెద్దమెకముతోలు నిద్దంపుఁబట్టును మొలదిండుగాఁ గట్టి మురియువాఁడు
ఎముకపూసలును ముత్యములుఁజేరులు గాఁగ నక్తునఁదాల్చి పొప్పెక్కువాఁడు
పునుకయుల బెరుగుల్ల యును గేలుదమ్ముల నంచలహృద్ది బాటించువాఁడు
నగముపొడవునఁ దెల్పు నానగము నల్పు
నయ్యు మెడ న్నొక్కవన్నియ యగుచు మేను
తెనయ మ్ముక్తంటియును వెన్నుఁడును ననంగఁ
బొల్పు నా నేల్పు కబ్బుబుఁ బ్రోచుఁగాత. 30

—|కవిసంశాసతారవర్ణనము|—

- క. తత్పదకద్దారాధన, తత్పరులను రాజమంత్రిధర్మజ్ఞుల మా
సత్పురుషుల నినిశించెద, మత్సారంపర్య మొక్కక్రమంబునఁ దెలియన్.
- నీ కలుషమండలిక భేక ఫణిండుఁ డన రాయగజగంధవారణఖ్యాతి మెఱసి
వీర ఘోటనిభాళుఁ డాహూళ బిరుదవిరోధి కళింగవిరోధి యనఁగ
వెలసి నానాఁటికి వెలనాఁటి వృధిగీర్వరుని రాజ్యభారధుర్యుం డనంగ
నారెలు గన్నడీ లఱవలుఁ దెలుఁగులుఁ దనబిరుదందియఁ దగిలికొలువ
నెగడి సనదప్రోలు³ నెలపుగా భూసుర, వంశనాగ రామృతాంశుమూర్తి
చక్రవర్తిమాన్యపాజన్యధన్యుడు, విక్రమార్థవిభుఁడు వెన్నవిభుఁడు.
- ఉ. సాంద్రజహంబున,⁴ న్నతి, నిజస్థితి, నేర్పునఁ, బేర్చి, సత్యవృ
త్తిం, ద్రుతబాణ⁵ పాతనిరతిం, గళల, స్మరివత్తు రెల్లు వ

1. మొరయన్, మొరయన్. 2. ముక్తివిరాసంపద్విధాయకుండు. 3. సందహృల్లు.

4. సాంద్రబలంబున. 5. దృఢబాణ.

- క్షీంధ్రుఁడుఁ బన్న కేంద్రుఁడు నగేంద్రుఁడు కుపేంద్రుఁడు నింద్రుఁడున్ హరి
శ్వంద్రుఁడు రామచంద్రుఁడును జంద్రుఁడు వెన్నయ మృత్రిచంద్రుతో¹
- క. అమరగ వెన్నయమృత్రికి, నమితకళాక్రిపాత్రుఁ డగుపాత్రుఁ డై
యమరేశ్వరమంద్రినిభూ, డయరేశ్వరమృత్రి వెలసి నామృతలు నొగడక.
- క. ²సింగతి నమరేశ్వరునకు, గంగాంబకుఁ బుట్టి రట్టి ఘను లన్నయమున్
సింగయమంద్రియుఁ దమలో, నంగీకృతరామలక్ష్మణాకారములన్. రగి
- ఉ. అన్నయనామధేయసదివాగ్రణి పుత్రుఁడు పెద్దిరాజు సం
కన్నిధి ³పల్లికొండజనపాలుఁడు మల్లనదేవరాజుచే
నెన్నఁగఁ గుంచె లండలము నెల్లియుఁ గైకొని మంద్రిమై ప్రతా
పోన్నతి శక్తై ధర్మముల నొప్పెను బ్రహ్మవనప్రతిష్ఠలన్. ర2
- చ. అనఘులు సింగనార్యునకు నబ్బయ గోపయయ్యుగ్రి సత్తైనా
రన యనఁ గల్గి రాత్తెలు రాములు మువ్వయ దోచినట్లు పెం
పున వెలయంగ నబ్బయకుఁ బుత్రులు పుట్టిరి రామరాజుఁ గే
సనయును బాచిరాజు గుణసాంద్రుఁడు సింగనయుం గ్రమంబునన్. ర2
- క. ఘను లగ్రజలకు నీడై, వనములుఁ గ్రతువులును గృతులు వడి నిల్చిరి బా
చనయును సింగనయును దగి, రనపోతకుమారసింగయకు మంద్రులనన్.
- క. రామాయణకృతికృతియై⁴, తామెఱయును నంద్రధకవిపితామహుఁ డనఁగా
భూమిని మించినభీమన, నామృతమునఁ బరఁగె సత్యనారన ఘనుడై.⁵ ర3
- ఉ. నారన కగ్రజండు సుగుణజ్ఞుఁడు గంగమసింగమంద్రికిం
గూడిమిపట్టి నాఁ బరఁగు గోపయమంద్రి నిజానువృత్తిఁ బెం
పారెను నెల్లమాంబిక కులాంగనగా నుతిశక్తైఁ దారతా
రారుదిక్కి యాకసవరాజతనూజుఁడు దాఁ బ్రసిద్ధుడై. గి0
- వ. ఇట్లు గోపరాజతనూజుడైన కసవరాజు దానగుణ రాధేయుం డగు రాణా
మల్లనరేంద్రునకుఁ బరమగురుండై శైవాచారక్రథయసింహాసనాధీశ్వరులైన
⁶బ్రహ్మదేవయోడయల కూతు కామాంబిక యను కామినీరత్నంబుఁ బరి
గ్రహించి సుగుణగణగణ్యుం డైనగడ. గి0
- ఉ. స్థేయుఁడు మంద్రిలక్షణవిధేయుఁడు లాలితదానకేళి రా
ధేయుఁడు సర్వసజ్జనవిధేయుఁడు సంతతసత్యవాక్యకాం

1, చంద్రుడు, 2 గంగాంబకుఁ బుట్టిరి భువి, నంగజననిభులు ఘనులు అన్నయయు సింగయ
మంద్రియు, 3. పల్లికొండ గుణసాంబుఁడు సింగనయుం బ్రియంబునన్. 4. రామాయణకృ
తియై, 5. కవియై, 6. బ్రహ్మదేవదేయంబు.

తేయఁడు నిత్యకీర్తి సుకటివఁజేయుఁడు భావశుద్ధి గాం

గేయఁడు గాయకప్రకరగేయఁడమేయఁడజేయఁడున్నతిగా. ౧౨

సీ. ప్రకటిత సరసవాక్పతి యనఁగాఁ జెల్లి చతురాస్యఁడై పద్మజన్మఁడనగ
నార్యాదుకూలమా కార్యంబు దీర్చుచు సర్వజ్ఞఁడై మహేశ్వరుఁడనంగ
గామాంబుఁ దనవత్నిగా గారవించుచు బురుషోత్తముండయి హరియనంగ
గోపకుమారుఁడు కొడుకుగా నక్రూరదృఢమిత్రుఁడై వాసుదేవుఁడనంగ
వేముగల్లు జన్మభూమిగాఁ బెరిగియు, ¹దీప్తలెల్ల మాటఁ దేటవడిచి
హరిపదైకబుద్ధి హరితగోత్రాంబుధి, రాజనంగఁ గనవరాజు మించె.

క. తంత్రముచేఁ గార్యము పర, తంత్రము గాకుండఁ బరిహితమె చేయుమహా
మృత్యులలోపలఁ గనవయ, మంత్రి విచారమున దిఁజనుఁత్రియుఁ బోలెగా.

వ. ఇట్టి మంత్రిశిరోమణికి నునికిపట్టగునట్టి కట్టనం బెట్టిదనిన. ౧౩

శా. రాణామల్లన కీర్తిచంద్రికలు పంపిం బొంగి మధ్యాశ్రిత
క్షోణీభృద్వనదుర్గమై గుణమణిసోమంబుల న్నిండి య²
క్షీణశ్రీపురుషోత్తమాశ్రయము నై చెల్వారి దానామృత
క్రేణిం ద్యాగసముద్రనామము వహించె నేవుముగ ల్లిమహిగా. ౧౪

వ. అట్టి పురంబునందు. ౧౫

క. పూజతు లగుకీ పులకృతగా, భ్రాజిష్టుండఁ గొంత ³యాంధ్రభాషావిదుండగా
రాజనుతుఁడైన కనవయ, రాజతనూభవుండ గోపరాజనువాండగా. ౧౬

శా. చిత్రఖ్యాతి ⁴ః తీర్ణిక్రమసిధి శ్రీక్రమాదిత్యచా
చిత్రఖ్యాతసశాసనంబులకు భూరి సంతసంభారమై
భాత్రీపాలురుఁ గావ్యవేదులును మోదం బంద సింహాసన
దాస్యిరింక త్తథల న్గుణంబులుగఁ గావ్యం బొప్పుగాఁ జెప్పెదగా. ౧౭

వ. అది యెట్టిదనిన. ౧౮

— ౧ కథాప్రారంభము —

ఉ. సారబలప్రసారపరిశంసితవింశతిబాహుబాహుకే
యూరచిరత్నరత్ననికషోపలమా రజతాద్రి పై మనో
హరః హరము ల్పలీపి యచ్చట నచ్చట విక్రమించుచుం
జారుచిచారుఁ గింకరవళంకరు కంకరు గౌరి యిట్లనగా. ౧౯

1. మేటిస్వపులమాటగీటుపఱచి 2. యా ఖోణిక శ్రీపురు...కోల్లి. 3. యష్టభాషావిదుండగా 4. విక్రమింపడు.

- క. చిత్తజహర మీవలనం, గ్రోత్రకథ ల్లిగెనేని గోరి వినంగాఁ
జిత్రం బుత్తలపడియెడి, నిత్రజీసం బ్రాహ్మపుత్ర మెఱింగింపఁగదే. ౬౨
- క. నావుడు దేవుం డిట్లును, దేవీ కల వెల్ల నీకుఁ దెలిపితి మొదలన్
దేవాసురమానుషముల, నీవెఱుఁగనియట్టికథలు నేఁ డింక నేవీ! ౬౩
- క. ఇప్పటికి భోజనకుఁ గడు, నొప్పిద మగు మణిమయాసనోపాంతములన్
ముప్పదియు రెండుబొమ్మలు, చెప్పిన యాకథలు గలవు చెప్పెద ఓనుమా.
- క. అనవుడు నామణిసింహాసన మెవ్వోసొమ్ము భోజజనపతి కేలా
గునఁ జేర నేమికారణ, మన నతినికి నిన్నికథలు బొమ్మలు సెప్పెన్ ౬౪
- క. నాకుం జెప్పఁడు నావుడు, నాకెలాసంబుపై సుఖాసీనుం డై
యేకతమునఁ గథ లన్నియు, శ్రీకంఠుడు గారి కిట్లు చెప్పఁదొడఁగెన్.
- సీ. కాంచనకుంభసంగతశృంగములు గలమేడలు గడకట్లు మేరు వనఁగ
రామణీయకగుణారామంబులైన మందిరములు తిరములౌ పురము లనఁగఁ
గట్టాయితం బైన కట్టడ గలకోటపుట్ట యాచెలియలికట్ట యనఁగఁ
గడ గాన రాక భీకరమకరాలయం బైనయగడ్డ మహాబ్ధి యనఁగ
మించి భూమండలంబునిర్మించు వేళఁ, దెలివడదబ్రహ్మపడియచ్చుచెచ్చుకొన్న
దీప్త మనఁజెల్లు బహారత్నదీప్తమాన, గోపురంబుల నుజ్జయిసిపురంబు.
- క. ఏకడఁ జూచిన రత్న, వ్యాకీర్ణము లై వెలుంగు నవ్వీటి గృహ
ప్రాకారంబుల మహిమను, జీఁకటియును జోంకులముఁ జేరఁగనోడన్.
- క. కోట నొకచోట మరకత, కూటముఁ దృణమనుచు సలిచి కోమటియిండ్లం
గోటికి నెత్తినపడగల, యాటునకై యిళికి పాటు నర్చుని వాయముల్.
- ఉ. కంచినగాలిచేరుల నభిఃస్థలి తక్కెడదండెనేసి నా
కంబు మహీతలంబుఁ గుడుకల్లఁచియించి పిరించి తొల్లితు
ల్యంబుగ నెత్తుచోఁ జాలుక నై యమరావతి మీఁది కేగె న
త్త్యంబున నెక్కుడై యట నవంతిపురం బది ప్రాలెఁగిందికిన్. ౭౦
- క. క్రిందయ్యును నమరావతిఁ, గ్రెందుపఱుచు ననుచుఁ గవులు కీర్తింప మహీ
బృందారకవరులకు నా, నందంబుగ నయ్యవఁతినగరం బొప్పన్. ౭౧
- ఉ. జాగులు లేక యిచ్చు నెఱచాగులు, సంచిలేకీరి సంచయో
ద్యోగులుఁ, బావవరనడియోగులుఁ, గల్పితయాగులు, న్నణా
రాగులు, వీతరాగులు, సరస్వరోధి కృతానురాగులు
భోగులు, సర్విభాగులును, బుణ్యనియోగులుఁ దత్పురీజనుల్. ౭౨

గీ మధురకంచికాళి మాయాపురము ద్వార, ఎతియయోధ్యయ యవంతిపురము
నాఁగ నెగడు ముక్తివగరంబులం దున్న, నదులు పుణ్యభాజములు గారె.

కా. ఏలేలోచనలుం గివీశ్వరులుఁ బ్రత్యేకాధ్యులుఁ జాణలు

స్వీణావేణుఁ భావనీమతులు నివ్వాంసులు స్వీరులుఁ

ఱ్ఱోణీదేవతలు స్వహోత్సవముల న్మోళిల్లఁగా నిత్యక

ళ్యాణం బై చెలువొందు నాపురము దివ్యం బైన సంప్రతితోఁ. 28

సీ. దాన ప్రశస్తహస్తప్రభావము గల్గు భూవల్లభులును దంతావళములు

వివిధపదక్రమ విహితవర్తన గల్గు కుంభినీసురులును ఘోటకములు

బహుళసంఖ్యాతనిర్వహణచాతురిగల్గు నుత్తమగణకులు యోధులు

నక్షపాటవసంభృతార్థభావముగల్గు నాదిజూదరులును నరదములును

బదడు వసిడిగాఁగ భండసంపద గల్గు, గ్రొత్తవర్తకులును గుమ్మరులును

జొప్పదప్పకునికి నెప్పక నొప్పల, కుప్పయినఁగఁబరఁగు నెప్పరంబు.

గీ. అందుఁ జంద్రగుప్తు నాత్మజుండగు భర్తృహరియ రాజ విక్రమార్జున దత్తని

సవతిరల్లికొడుకు యువరాజు తన్వంత్రి, భట్టి నాఁగ నీతిపరుఁడు గలఁడు.

చ. ఆలక లలివ్రజంబు, వదనాబ్జము చంద్రుఁడు, సుస్వరంబు కో

కిలములు, మంజువాక్యములు కీరగణంబుల సొంపు, చల్లనూ

ర్ములు మలయానిలం, బయిన రూపము చాల్చి యనంగ సేననాఁ

జెలఁగె ననంగ సేన యనుచేడియ భర్తృహరిప్రభావ్యయై.

22

క. తరుణులలో మిక్కిలి నీ, తరుణికడం జక్తి వీరధరణీవరుఁడై

యొకపునఁ దడియచేతో, హఁడై హరివోలె భర్తృహరి విహరించెఁ.

ఉ. అత్యనురక్తి భర్తృహరి యంతిపురంబునఁ గేలిలోలుఁడై

నిత్యరతి ప్రసంగముల నిల్వఁగ నాతనిదర్శనంబు సాం

గత్యము లేకయుం బ్రజలు కార్యముపట్లను భట్టి విక్రమా

దిత్యులనేర్పునం దగవు దీక్షఁగ నుండిరి నైజవృత్తులఁ.

23

క. ఆదినముల నవ్వరిలో, వేదవిదుం బైన యొక్కవిప్రుఁడు మిగులం

వేదటిమి నొగిలి ధనసం, పాదనమతి భద్రకాళిపాలికిఁ జనియెఁ.

24

క. చని యాగుడిముందట ను, గ్రనియతిఁ దన మాచంపఁగా నాదిమయో

గిని మెచ్చి దివ్యరూపం, బున నిలిచె నిష్ప్రతలఁపుపొం దొనగూర్చున్.

ఉ. అత్తఁజి జాగి మ్రొక్కుచు ధనాధ్యత వేఁడుట దప్పి, యత్తలోఁ

దతఱి మంది బ్రాహ్మణుఁడు తా నమరత్నము వేడినం గృహ

యత్రమన స్తయైన జగదంబిక యేకజనోపభోగ్యమా

క్రొత్తఫలంబు దెచ్చి యిది గొమ్మని యిచ్చిన వచ్చె నాతఁడుగ. ౮౨

క. వచ్చుట విని తన కెమరుగ, వచ్చినసతిఁ జూచి పిన్నవారలసేమం

బచ్చుటడ నడిగి యాశం, డిచ్చి యమర్త్యత్వ మిచ్చు నిది యని చెప్పెగ.

క. అనవుడు విని యతనికుటుం, బినియును దారిద్ర్య దుఃఖపీడిత యగుటం

దనవతిఁ గడు దూఱుచు ని, ట్లనియె మనస్తాపమున నిరాకరణముగాగ.

ఉ. అచ్చట మెచ్చు గాంచి యిట కర్థము దెచ్చెద వంచు నమ్మి ము

చ్చిచ్చున వెచ్చి పొట్ట కొక చేరెడు గంజయు లేక యాఁకటం

జచ్చియుఁ జావ మించుక వింబయినం గొనిరాక దేవితే

దెచ్చితి విట్టివండు విధి ద్రిప్పగ ఛాందసబుద్ధి దప్పనే. ౮౩

క. కడుపునకుఁ గూడు గానక, కడి మిడిమిడి మిడుకునట్టి బడుగున కియ్యా

టడి యురత్వంబేటికిఁ, గడు పిటఁ గాలంగఁ గంటఁ గాటుక యేలా.

క. గతి దప్పిన వనికేసుని, పతి దూఱఁగవచ్చు నిట్టి ఫలమున నొక సం

గతి ధనము వడయవచ్చును, మతిలో శ్రీబుద్ధి యనక మన్నింపఁదగుగ.

మ. ధరణీకాంతునకైన నొప్పు నమరత్వం బింక నీవేగి యా

నరనాథుం గని దీని నిచ్చి బహురత్న వృద్ధనిష్టోజ్వలాం

బరభూషాది సువస్తువు ల్వడసి రమ్మా యంచుఁ బొమ్మన్న భూ

సురుఁ డేగెగ ఫలవాస్తుఁ డయ్యును *వివాస్తుం డై నృపాస్థానికిగ.

శా. ఆవేశగ రమణీమణుల్లోలువఁగా నాస్థానభూమి న్నుభ

శ్రీవెంపారఁగ నున్న భర్తృహరిధాశ్రీనాయకుం గాంచి భూ

దేవుం డుత్సవ మంది యాదరమతో దీవించి యాశండు స

చ్చానంబొప్పఁగ నిచ్చి చెప్పె వరుసం దత్పాప్తి సత్త్వంబులగ. ౮౪

చ. బహుజనరక్షకుండ వగుపార్థివ నీక తగు స్ఫలం బను

గ్రహమునఁ బుచ్చుకొ మ్మనినఁ గైకొని భూపతి వేక్షతో యశో

మహిమకుఁ జేరుగాఁ బసిఁడిమాడలుఁ జేచ్చినకట్టచీరలు

గ్రహితములైన రత్నములు మన్నన నాతని కిచ్చి పుచ్చి తాగ. ౮౫

క. నే నుండఁగ నిది సచ్చిన, నే నుండుట గడిఁది యిట్టి నెలఁతుక గలుగ

న్న నున్న నొప్పు నని తన, చేతున్న ఫలం బనంగసేనకు నిచ్చెగ. ౮౬

- సీ. ఆపాలతియు దాచి యాపండు దనతోడ నూని కూడెడు మండడికిచ్చె
వాడును దనుఁ గోరి వచ్చి యాసాలలోఁ గనవూచ్చునట్టి బానిసకు నిచ్చె
నదియును దనకోర్కి వదిలఁబుగామున్ను తనకూర్పుకనులగోపునకు నిచ్చె
వాడును దనకుఁ దావలచి కొట్టుములోని పెండ యెత్తెనునట్టి ముండకిచ్చె
నదియు దానిరాక మొద లెఱుంగుఁజేసి, పెండబుట్టిలోనఁ బండుపెట్టి
కొందు నింటి కేగుదెంచుచోఁ దెరువున, నరుగుచుండిభూమివరుఁడుగనియె.
- క. కని దానిఁ బిలిచి యిదియే, యనువున నినుఁజేరెఁ జెప్పు మనవుడు నాత
మ్మునిమఱిది పసులఁ గావం, జని యడవిందెచ్చె ననఁగ జవవిభుఁ డలుకఁ.
- గీ. తొంటివిప్పుని బిలిపించి భూర్త నీవు, తెచ్చియిచ్చిన ఫలమని తెల్పి ధనము
గొందు నేగితి విడిమెట్లకొత్తయోరి, దీని కబ్బినదనుడునాదిజవరుండు.
- క. నే నిచ్చినదియె యిది మఱి, కానేరదు నన్నుఁ గల్లగాఁ జేయకుమీ
యే నెవమున నిలుచేరెనొ, దీనిని శోధింపు పసుమతీవర యనినఁ.
- క. ఉల్లమునఁ గనలి ధరణి, వల్లభుఁడుం దానిఁ బిల్చి వనితా యిది నీ
యిల్లేవెరవునఁ జేరెను, గల్లాడక చెప్పు*నిన్నుఁ గాదితి ననియె.
- మ. అనినఁ జెప్పకతీర దంచు నది నెయ్యం బొప్ప నాగోపుఁ జె
ప్పినఁ దన్తులమునం గ్రహక్రమమునం బృథ్వీశ్వరుం డతయు
నివి దండింపక యాత్మ రోసి కలిక న్వయింపుల నొంపులం
దనియంజేసిన నిల్చునే వనితచిత్రం బంచు నిండించుడు.
- గీ. కప్పురంపుఁగుదుటఁ గస్తూరి యెరువుతో, నుల్లి నాటి చందనోదకములఁ
బెప్పిరేని దానికంపుచూయని భంగి, నెత్తయైన నిలువ దింతిమనము
- క. వనిత యెరుఁజూదిలోనగు, ననినిక్తము కలియు దోడియతివలుఁబరులుం
గని విని యెగ్గొనఁించెద, రని చూనిన మానుఁగాక యడ్డముగలదే.
- సీ. మద పెక్కుచన్నులు మాంసపుముద్దలు హేమకుంభములకు నెక్కు డనుడు
దూపితమూత్రపురీషదుర్గంధ మా జఘనంబు కరిశిరస్సెవ్వక మనుచు
జలివికిం బురులకుఁ జీమిడికిని బుట్టయైన మొగంబు సుధాంకుఁ డనుచుఁ
గండలుఁ దోలు†బొక్కులుగూడఁ బొదిగిన యాకృతికసిఁడినిశాకయనుచుఁ
‡ జేగడైన పెదవిత్తెగు డమృతమని, కవులు వొగడఁ జేరు గలిగెఁ గాక
తత్త్వ మెఱిగి యిట్లు తలపోసి చూచిన, నింతి రోత కల్ల నిల్లుగాదె.

- చ. అనుచు బహుప్రకారముల సంగనల స్తది రోసి యాత్మకా
మినులఁ బరిత్యజిది యింక మీమతి కింపగువారిఁ జేసికొం
డని నెలవిచ్చి రాజ్యసుఖమంతయు మాని విరక్తచిత్తుఁడై
యచుజని విక్రమార్కునిఁ బ్రియంబుగఁ బిల్వంగఁ బంది యిట్లనుగ్. ౧౦౧
- క. మనతండ్రి సారసుత్రం, బునఁ దపమొనరింపమెచ్చి మున్నుర్తుఁడు దాఁ
దనయుఁడ నైపుట్టడఁ బూ, మ్మని నీవై పుట్టె విక్రమార్కుం డనఁగ్. ౧౦౨
- గీ సర్వలక్షణముల సంపూర్ణుడవు నీవు, భట్టి ముత్రి గాఁగఁ బ్రజలనెల్ల
నేలు మంచు ముద్ర యిచ్చి దేశాంతరం, బరిగెఁ బరమయోగిచరితమునను.
- క. అన్నరనాథుఁడువిడిచిన, యన్నులుమున్నూఁ నరని యనుమతి *గలుగఁ
మున్నూఁ జేసికొనిధర, మున్నూఁకులం బనంగ మొనసిరి సిరులగ్.
- కా. రాజ్యం బేలుచు విక్రమార్కుఁ డిట సరంభోచితోజ్ఞుంభణ
ప్రాజ్యప్రాభవసంభృతద్విపహయప్రారంభ సైన్యంబుతో
సజ్యం బైనధర్మబలంబు కలిమిగ్ సామంతులగ్ గెల్చి త
త్పూజ్యండై ధనధాన్యలక్ష్మీఁ బరఁగెం బూర్వం బగణ్యంబుగ్. ౧౦౩
- క. అతఁడు మహాకాళున కా, తత మగుతప మాచరంచి తన కమరత్వ
స్థితివేడిన నరులకు †నీ, గతిపడ దొండమగు మానినఁ గడిదిగ మఱియుగ్.
- క. ఒకడివసం బెక్కుడుగా, నొకయేఁ డగు పిన్నపాప కుదయించినబా
లకుచేతఁ గాని లాఁ జా, వకయుండచు వేడికొనిన వర మతఁ డిచ్చెగ్.
- చ. ఇట్లొచ్చి. ౧౦౪
- క. పెయ్యేడులు రాజ్యసుఖం, బయ్యేడుఁ బొమ్మనిన దేవునానతి నారా
జయ్యకొని వచ్చి భట్టికి, నయ్యానతి క్రమముఁ జెప్ప సతఁడును మఱియుగ్.
- క. నే మఱియును నొక వేయేం, డ్లిమహి యేలంగ నీకు నిచ్చెద నని భి
క్షుమా ర్గి వగుచు రాజ్య, ‡ వ్యామోహం బర్ధవర్ష మడఁచుము చాలుగ్.
- గీ ఆఁ నెలలు నగిరియందు నిల్వఁము మీఁది, యాఁ నెలలు యోగివైచరింపు
పురినహ స్రవర్షములు చెల్లుఁ బొన్నూళ్ల, నున్న వేయుఁ జెల్లుచుండు ననియె.
- క. తద్వచనము నిజహితమాగ, హృద్వనజములోఁ దలంచి యిల యెల్ల నుపా
యద్వయముననరయుచు భూ, భృద్వల్లభుఁడేలఁ బ్రజలు ప్రియమందంగ్.
- చ. అంతనొక్క నాఁడు ౧౦౫

సీ. ఒకజోగి యతనిఁ గాటికిఁ దోడుకొనిచని జేతాళురప్పించి ప్రీతినునిది
వేలిమిచేసి తా విపరీతగతిఁ బొందె జేతాళుఁ డారాజుపెంపు మెచ్చి
యెడలైనఁ దలఁపుమీ యే వచ్చి పనులెల్లఁ జేసెన మఱి యప్పసిద్ధులొందు
ననిపోయె బ్రహ్మాదులును మీఁద విద్యాధిగాధిపత్యం బగు ననుచుఁ జనిరి
భోవిభుండు మగుడఁ బురమున కేతెంచి, సప్రసంతతులను సత్రములను
సంతతాధ్వరములఁ గాంతేముగతి శక, కర్తయై ధరిత్రిఁ గీర్తినటవె. *

ఉ. సజ్జతదానధర్మగుణచారునిచారును వైరిదారదృ
క్షజ్వలమార్దవప్రథమకారణచారుకృపాణపాణి వి
ద్యజ్జనబృందవందిజనతాజలజాన్తుఁడు విక్రమార్థుఁ డా
యుజ్జయిసిపురంబున నయోన్నతి రాజ్యముసేయుచుండఁగన్. ౧౧౧

వ. తొల్లింటి కాలంబున. ౧౧౨

క. విశ్వామిత్రుఁడు తప మతి, శాశ్వతముగఁ జేయు పెఱిగి శంకించి యను
ర్త్యేశ్వరుఁడుకొలుపుఁగోదన, విశ్వాసముగలుగునట్టి వెలఁదులకనియెన్.

క. ఓయూర్విశి యోరభా, మీయిద్దఱిగోన సోక్త మెలఁతుక నటనో
పాయంబునఁ జిక్కిడి ముని, సేయుతపఃబుఁకుఁ గీడు సేయఁగవలయున్.

చ. అన విని పాత్ర నీయెమర నాడిన నిద్దఱిగోన దీనిచేఁ
బని యగు నంచు నీ పెఱిగి పంపుము నాపుడు నల్లకాకలె
డనవుడు నాఁడు రంధ్ర తగ నాడినఁ జూచి ప్రహృష్టచిత్తుఁ డై
యొనర ననుక్రమంబునను నూర్వశి యాడిన నల్ల మెచ్చుచున్. ౧౧౩

క. వారల యెక్కువతక్కువ, లేరీతుల నెఱుంగ లేక యిందుం దీక న
వ్వారెఱుంగుదురో యని బృం, దారకమునివరుల ననుగఁదత్సభలోనన్.

క. పారదయాశ్వుతమతి యగు, శారదకృప వడసి యతివిశారదుఁ డగునా
నారదుఁ డుపమితశారద, నీరదుఁ డాక్రమార్దవపువతిం జెప్పెన్.

ఉ. అర్జునిమూర్తి సర్వకళలందుఁ బ్రవీణుఁడు సంగరస్థలిం
గర్భశరాజులోకలయకాలుఁడు దాననినోడి పాపసం
పర్తవిదూరుఁ డాత్మపరిపాలనకీలనశాలి విక్రమో
దర్శుఁడు విక్రమార్థుఁ డిట కాలనిఁ బిల్వంగఁ బంపు నానాడున్. ౧౧౪

మ. మునివాక్యంబున నిందుఁ డిట్టిగుణధాము నిష్క్రమాదిత్యుఁ డో
త్తొని రమ్య యని పంపె మూతలి సతండుం దేవసం బాగవ ?

* గీర్తినటవె. † విశ్వసనము ‡ డయ్యున్. § వేయువచ్చని-

చూసి గుట్టుబులఁ బూన్చి కొంచు నధికొత్తాహంబుతో మింటిపైఁ
జని యుజ్జేనికి డిగ్గి యచ్చట నృపాస్థానంబు వీక్షించుచున్.

౧౨౩

మహా ప్రగర్భ-

సభలోనం గాంచె వర్ణాశ్రమజనపరిరక్షా సమారంభలిలా

కుంభనిత్యాచారు లోకస్మృతవిశదవిజమ్భా ర్షి వస్త్రీ ర్షిలక్ష్మీ

విభవాకృష్ణార్థిజాతాభిరుతనిరణాన్వితహస్తప్రభావ

ప్రభవశ్రీరమ్మ భగ్గప్రకటితజయసంపన్ను నన్వీకృతార్థున్.

౧౨౪

మ. కని యింద్రుం డిదె నిన్నుఁ బిల్వఁబనిచెన్ త్వాపల విచ్చేయుమా

యనిన న్నోబ్బున లేచి మాతలికి నాహ్లాదంబుగా నాదరం

బాసరం జేసి మహాత్ముకత్వమున నాయుర్విశ్రుండుం గాముఁడో

యన వచ్చెన్ హరితాశ్వరత్నయుతదివ్యస్యందనాహుఁడు.

౧౨౫

వ వచ్చి కామధేవు కల్పతరు చింతామణి సంతతనివాసం బై యురు నమ

రావతీపురంబు సొచ్చి లేచి డిగ్గి మాతలియునుం దోడరా నమరకిన్నరవి

ద్యాధరయక్షరక్షోనికరపరివారుండును దిక్పాలముకుట తటఘటిత మణిగ

ణకిరణారుణిత చరణకమలుండును నప్పరోహస్తచామికరదండచారు చా

మరవ్యజనవీజ్యమానుండును నై సుధర్మాసభామధ్యంబునం దారకితతారా

కథమధ్యభాగంబునఁ దారాగణపరివృత్తుండై వెలుంగు చంద్రునిచందంబు

న నందం బగు బృందారకేంద్రునిం గని ప్రణమిల్లిన నతనిం గాఁగిలిండు

కొని గారించి దీనించి యానన్నమణియయసింహాసనంబుపై సుఖాసీనుం

జేసి కుశలం బడిగి సురకలి నరపతి కి ట్లనియె.

౧౨౬

గీ ఊర్వశియుతురంభయునునాడఁగామాకుఁ, దారతమ్యమెఱుంగఁదరముగాదు

సర్వకళలయందు జాణపు నీ వంపు, దీని నిర్ణయింపు మానవేంద్ర

౧౨౭

గీ. అనుచుఁ బలికిమణియుసాంగసంగీతనా, ద్యాదికృత్యములకుననువు మెఱయఁ

గడఁగి నిలువుఁడవును గంధర్వులకుఁ జెప్పి, మున్ను రంభనాడుమన్ననంత.

కా. గంధర్వ ల్పచునాల్లు దోషములు దక్షం దాశమానంబులన్

గాంధర్వంబు ధ్రువాప్రబంధసరణిం గావించఁగా నాద్యముల

ధింధింధిక్లధిమిక్లతక్ల ధికతోంధిక్ల త్రకోఱింధికిని

ధింధాఁఝంకకుఁ ఝుధిగిగుడధాధీయంచు మ్రోసె న్వసన్.

౧౨౮

- క. జంభారియెదుర నాట్య, రంధమున నూర్వశీపరాజయకృత సంచ
రంధయు నూరుద్వయజిత, రంధయునై రంధ నిలిచె రంగస్థలిపై. ౧౩౦
- క. సురకతిపంపునఁ గూడిన, మురజన్వయ లభశబ్దములగా శృంగ
రరసముగురియఁగ నాడెను, దిరుపులముపముల మెఱపుఁదీగయుఁబోలెన్.
- వ. ఇట్లు రంధ యాడినం జూచి యానాకలోక భూలోక నాయకులు మఱువాఁ
డూర్వశి కవనరం బిచ్చిన నదియును సంగీతశాస్త్రానుసారంబుగా* నిలిచి
విలక్తించుచు—
- క. తనువున గీతాలంబన, మును జేతులనర్థవృత్తితయును నేత్రయుగం
బున భావముఁ బడములఁ దా, శనిర్ణయమ్మును మెఱయఁగలాన్యము నెఱపెన్.
- క. సురకామిని తననయనము, లరుదుగఁ దలచుట్టినచ్చు ననుట నిజముగాఁ
దిరుగుచుఁ బరిమఁడలితాం, బరపల్లవ యెనటించె మరుగొడుగుక్రియన్.
- క. ఈక్రియ నూర్వశి యాడిన, విక్రమపునుఁ దిదియె మఱియుఁ జెరవరియనినన్
శక్రుఁడు మర్తముదెలుపును, యేక్రమమున దీని నిర్ణయించితి వనినన్.
- ఉ. నావుడు నాతఁ డిద్దఱును నాట్యమున న్నిరవత్తు రిందు శా
స్త్రావగతప్రసంగముల సాంగముగా నిది యాడె గాన ని
ట్లే వివరించి యూర్వశియె యెక్కుడుగాఁ గయి కొంటి నన్న న
దేవుఁడు మెచ్చి యాతనికి దివ్యవిభూషణ మిచ్చి పెండియన్. ౧౩౧
- సీ. ప్రథమ నుప్పొంగు ముప్పది రెండుబొమ్మలు నన్ని చాకిల్లుఁ బెంపడరుచున్న
నవరత్నఖచిత మై వివిధ సోపానమై భాసురం బైనసింహాసనంబు
మెచ్చుగా నిచ్చిన మెయి కొని ప్రణమిల్లి దేవేంద్ర వీడ్చి తేరిమీఁద
నిడికొని యుజ్జై కేలెంచి వేడ్త సింహాసనంబెక్కి యాయవనిభుఁడు†
సిద్ధులెనిమిదియును జేకూరఁ బగతుర, పే రడంచి యాజ్ఞ పెంపుమీఱ
నేకవిరుఁడై యనేకవర్షంబులు, ధరణి యేలఁ బుణ్యచరితుఁ డగుచు
- శా. సత్పాత్రప్రతిపాదితార్థఁ డయి రాజ్యం బుర్విలో సర్వసం
పత్సార్థంబుగఁ జేయుచు బ్రజల భూపాలుండు పాలింపఁగాఁ
దత్పూర్వార్జితపుణ్యభోగముల కుత్సాన్యత్యసంపాదులై
యూత్పాతంబులు వ్రుట్టె నుజ్జయినిలో నుల్లాదిలక్ష్మ్యంబులై. ౧౩౨

* సంగీతప్రసంగానుసారంబుగా. † నిడికొని యుజ్జయినికిఁ దెచ్చి యొకతఁక నమ్మహా
సనముక్తి యవనిభుఁడు.

- క. అట్టివి గని జనపాలుఁడు, భట్టిం బిలిపించి నీవు భావజ్ఞుఁడ నీ
 కట్టున నేతెఱఁ గగనో, యట్టితెఱంగెఱుఁగు మనిన నతఁ డిట్లనియెన్.
- గీ. కడగ నేలఁ గూలఁ బట్టమీనుఁగు న్నాలె, మేడఁ గాకికడుపు గూడి యటచ
 నిన్న వారువముల కన్నుల సీరొల్లె, దీన నీకుఁ గీడు తెల్ల మింక. గరం
- క. ఇది నిజ మనవుడు నతఁ డే, కది నాధికపర్వయైన కన్యకు సుతుఁ డె
 ట్లుదముంచు నాకుఁ గీడెల్ల దవున్దలోన బెగడకుండును *భట్టి. గరం
- క. జనునీకి నెరగోనైద † నా, క్రమమెఱుంగ వెయనుడ నతఁడుక మలజఘటనా
 సమయం బైన నసంభావ్యము లైనను సంభవించు నది యె ట్లనినన్. గరం
- క. ఇది మానసి యిది సింగం, బిది దేవత యను వివేక మెడలఁగ బలసం
 పద నుక్తుఁగఁబమాన వారి, యుదయఁగఁడ దైత్యవరుని నుక్తఁడఁగింకన్.
- క. ఏకద్విత్రిచతుఃశం, చాశ్చత్విత్పిఠసంఖ్యనుఁఖుల కవిజేయుండై
 కైకొనిన తారకాసురుఁ, బోకార్పఁగ వచ్చుఁఖుడు పుట్టుట వినవే. గరం
- మ. వరపుత్రుం డమగోద్రవైరి పరిఖ ల్వాహి యాలంక దా
 గిరిదుర్గం బసురు ల్బలంబులు దశగ్రీవుండు రా జెల్లు బం
 ధురమా రాజ్యము తాలు దేలగిల మిత్ర లృత్రులం గూడఁగా
 నరులు న్వానరులుఁ గొనం దలఁచి చన్నం జేటు వాటిల్లదే. గరం
- డి. కావున నిట్టి బాలకుఁడు గిల్లుట తక్యము నీకు నిష్టలా
 వేపులవారిచేతఁ బృథివీస్థలిలో నరియింపుమన్నఁ దా
 నావచనంబు లియ్యకొని యాశ్చహితుం దలపోసి విక్రమా
 ధ్వానవివల్లభుండు నెడి రంచుఁ దలంచఁ బిశాచమఁఖ్యునిన్. గరం
- క. ఆతలఁపున వచ్చిన నతఁ, దాతెఱఁ గెజ్జఁగించి యరయ ననిపినపిదకన్
 జేతాళుఁడు పాతాళము, భూతలమాను నరసి వచ్చి భూపతితోడన్. గరం
- సీ. జననాథ నీవు పండిన నెల్లచోటులుఁ దిరిగి ప్రతిష్ఠానపురములోనఁ
 గుమ్మరి యింట లేగొన్నముందట మ. టిబలములతో నాడెనుబాలుఁ జూచి
 యెవ్వరివాఁ డనునెడ నొక్కవిప్రుండు తనకూతుకొడుకు తజ్జనని యిద్ది
 యేటివైసాకదిసంజేగుచో ‡ నాగేంద్రుఁడిపాదఁగూడినఁ నితఁడుపుట్టె
 దీనికారణంబు దేవరగాక యెం, డెవ్వఁ డెఱుఁగు ననుచు నిట్లు పలికె
 నింకరాజ్యభోగ మింకకుండఁగ నీవు, సాహసంబు సేయు సాహసాంక.

- మ. అని చెప్ప నివేది యానలు చెలిసి సువ్యక్తిలుగా నాళ్లనా
శనమూలు బని నిర్వేయించుకొని యొప్పులుగాఁ దొల్లి చే
సికార్యులుల దోడు వేడకి మది కష్టములు దోడువే
డినఁ గిట్టు దని నామి నాఁ జనియె ధన్యు నిట్టి లో కష్టముల. ౧౪౯
- ఉ. ఆరనాథుఁ డిట్లు చెని నొయిది మౌనము తోడుగాఁ జూచి
స్థానపురుషులగునెడఁ జతురంగములు లన్నియు
నావినిపియుచు నేగి నలుచుకల నిల్వఁగి నామి నాఁ జూ
చుచుకఁ జొచ్చి యాదజయములని బాగునఁ జూచి నిల్వెనా.* ౧౫౦
- క. నాగేంద్రుడు కనవచ్చిద్యుగింజ మిగుముల కింద నిల్పితములు నొ
నాగాశ్వరః కిటానల, కాగిలఁ బ్రాణము లేచ్చి యాశ్విశాఁ బూర్వ. ౧౫౧
- గీ. ఆకుమాఁడు శాలినాహనుఁ డనని, నగిడఁ గిటానల నొలచడి నిలుచునల
శేషహపుఁ నచ్చి చూకవిషములు, ప్రియమిల్లినముఁ కలనాకి మిడ. ౧౫౨
- ఉ. సర్పము లే కను న్భయలు జడవ నాశించు ముల్త్రము
లూర్పఁ దలంచి వాసుకఁ ఘోరతఁజు బొందుచు యయ్యెనా
నేర్పకయితలేకి యది నిష్ఫలమైఁ గలంగయు న్భూ
దర్పము తోడుగాఁగ నిది వైవశం బని వచ్చెఁ బోర్క. ౧౫౩
- క. అతఁ డిట్లు వచ్చిఁ దిక్త, హతులును వైవ్యములు గూడ నేతెచినుఁ ది
చ్చతురంగములుఁ జడవ, గుర్రము పదిహతుల నెలరుతలాబయ్యె. ౧౫౪
- వ. ఇట్లు తేజోవిక్ర మార్తుఁ డగుపైకిమిల్లినసేనలు శేషహపాదవిశేషశాలినాహ
నుఁ డగుశాలినాహనుఁ బలుబులు దలఁచడి పోయివనరంబును. ౧౫౫
- సీ. కాలుబలుబులు గ్రాహసంగితఁ గ్రాలఁ దరంగము లరంగలకిరంగఁ జెలంగఁ
దేరులు కలముల తెఱఁగునఁ దిరుగంగి గిరులు మైనాకాదిగిరులఁ బోల
నరిగిబిళ్ళలు కమతాకృతి మెఱయంగ నడిదంబులును మీల ననుకరింపఁ
జామరంబులు సితచ్చత్రంబులును శంఖశేసాదృశ్యంబువైట్టి మెఱయఁ
బడగ లుత్పతత్పఁగికులభాతి వెలయ, రుధిరధారలు విద్రుమరుచిఁ దనర్పఁ
బటహరవములుజలఁ ఘోషభంగిబొంగ, ముద్రమిఠిసర్పాద్రసముద్ర మొప్పె.
- ఉ. అత్తటి పీరు లేర్పుకియ నార్పుచు వత్తురు వచ్చి మూఁగలోఁ
జొత్తురు చొచ్చి శత్రువులచొప్పు లడంతురు వాటిరము

తెత్తురు మెచ్చి మాన్తొనుచు మెల్లున గెల్లున భీష్మ భీష్మ పై

చత్తురు చచ్చి యచ్చరల సన్నిధి నిలుగు కల్లు రంజిత.* ౧౫౭

క. అయ్యెడఁ దెగియెడిపీరుల, నెయ్యమున వరించు వేల్పుకలతలు దమలోఁ
గయ్యొ బహువంశ శూరుల, కయ్యము విడిచి నాడ నాడఁగయ్యొబయ్యెడ.

సీ. మ్రొక్కను గజఘటంబుల నుబ్బి శేషిండు గడ్డి బు మన్యపూరంబు గాఁగ
వారక తగిసట్టి పీరులపురుకలు కొనురారు పానపాత్రములు గాఁగ
నందును వాచిపీకొనున లగుగు నెకాయ లన్నియు నూరుఁగాయలుగనుట
గండలు తక్కు కజ్జలుగాఁ గూర్చి డాకినిగణము లనేకగుచుం
బొట్టకొలఁచిగఁద్రావుచు భూతములకుఁ, జంతుసూపుచు నేటియన్ననముఁబోల
నొండు లే దని పొగడుచు నుల్లసిల్లి, నోలి యాడఁగఁజొచ్చె నెచ్చటఁ గలయ.

క. ఆవేళఁ జుత్తిముల నీ, రావేళము పొదిలఁ బోట లాడఁగఁ దమకుఁ
దైవసహాయము లేమిని, భూవల్లభుసేన లెల్లఁ బొలియఁగఁ జొచ్చె. ౧౫౮

గీ. రథము లంత వితఘ్నరథక నారథులయ్యె గుఱ్ఱములును బాణి గొఱ్ఱ లయ్యెఁ
గాలుబలము లపుడు కాలుబలము లయ్యె, గజములెల్లఁ బోరి నజము లయ్యె.

క. కాలము చేసెనవానికి, నేలయుఁ బగ యనఁగి మిఁట నిలికినబలముల్
బాలునిఁ గూడికి యాభూ, పాలునిసైన్యముల నేలపాలుగఁ జేసె. ౧౫౯

శా. శుండాలాచిబలంబు లిట్లరిగిన్ తోడొప్పియి ట్టొక్కఁడు
జంఢిశుండును గాలకిర్థము నిజేచ్చు హాసలేఁ డెచు ను
దండ్రుండయి శాలివాహనునిచేతఁ దుడికాన్తానాతిఁ
ఖండిభూతకిరస్టుఁడై యెగిసి మ్రగిం జెల్లె నుత్తనిలో. ౧౬౩

క. ఆతనిదేహము వెలువడి, యూతలి మిగుదై నెబరాలెంబున ను
ద్యోతించుచు నెగిసి మహా, జ్యోతిరూపంబు వోయి సూర్యునిఁగలసె. ౧౬౪

గీ. ఇట్లు విక్ర మార్చుఁ డీల్గిన విజయుఁ డై, శాలివాహనుడు లీలతోడఁ
పొయిలెల్లఁబొగిడిఁ బైతాణమునఁ మహా, రాజనంగఁ జేసెరాజ్యమచట. ౧౬౫

సీ. అటనుజ్జయినిలోన నందఱు పేరులు నడలఁగా భూపాలు సగ్రమహిషి
యేమపకున్నకన్నెటిగి మంత్రులు వచ్చి నీవు గర్భిణి వాటఁ జావఁ దగదు
వలదన్న నా ప్రభావతి ముత్రివరుల సుబోధించి యారాజ్యమును భుజించు
నీతగవును జెల్ల నితఱిఁ గడుపులో పాపని బుచ్చి మీపాల నిడుదుఁ

గొనుడనుచు వీరిపత్నిగావునగౌరవమున నచ్చియున్నపుడుబుచ్చి యిచ్చి
యన్నినిచరిచిదివికేగియమనకులు, గొలువలకెనునినాగులనుమకొనియె.

క. ఆపట్టనమున ముక్తులు, నాపాపము బెనుకొనుచు నాని రావ్య

శ్రీపతిగా నొనరిచిరి, భూపాలన నూర్జునమునకొనియె. ౧౬౭

క. ఇలలో దృక్పిబలమును, జలమును మోయుచుకొని న్నశాశుల దనగా
వెలయుచు నరచ పాకకొలదిని, శైలునానెను నుచునుబుచ్చెలయునునోలె.

చ. అనువుగ మును లాతని మహానానానితుల పేరుబూనిన

గని ముకేశి యీపమమంగళము లేకికి వీడు దీని నె

క్షిప్త ననుగ్రామి గానె తలగించి మంగళాలి గాత్రపుచ్చుచా

యనిన మూర్త్యు లెల్ల వెలుగొనుచు నన్నుభద్రనివీరము. ౧౬౮

గీ. పుష్పభూమి గాత్రపుచ్చుగా గల్గించి, కొంతకాల మున్న యంతోన

వైవరముకొలది దక్షిణ మెల్లను, హరి బాగుచునున్నయెల్ల మిగుల.

సీ. అవచ్చి నొకనిపుడ దక్షిణుల లోకము నోగునుక వొన్నలు నో పెట్టి

పిట్ట నాపు నాపుపట్టము నుచే గానిచి యెల్ల మోవనా

నాచేరుకొచ్చి తిన్నవి తొన్నలు నోగునుల విడికిభాగ నలచి తినుడు¹

అని పిల్వ పుచ్చు చచ్చినవా కని వెల్లె వా విడి వచ్చి యును నదచ్చి

పగులకొన్ను కిచ్చిననకగల కరుకె, రుచుచువారల వెడలగలగిది తిరుగ

మాచె మెట్టిరాజసమున మరలంబును, వచ్చి కేనియు విడిచచ్చివారిద్రోలు.

క. ఇన్నికమున నిరుచుచును, వచ్చిపురు వెట్టి యరుచు నాచులు దమగో

వైవరమున గనుకని బోవగ, నవ్వాన మెట్టి భోజనము కనుదొచ్చె.

క. వచ్చిచచ్చు భూమి గని, యచ్చుల దనమాచె నున్నయాతల చేగో

మెచ్చునుచి భక్షిపుడు, విచ్చులవిడి విడియు వరి విడిలి వారల్. ౧౭౩

ఉ. లోలితియ ప్లతాను విడి దూముచు భోజనము చేసి యుక్తగా

యిక్త సర్వమె తిని నిచ్చుచు నోకి సర్వ విచ్చుచు

దలి విషము వెట్టినను దృక్పి తమాజుల నచ్చిన న్నహి

వలభుఁ డొల్పుకొన్న మతి వారల కెచ్చు విచ్చు భూపరా! ౧౭౪

*భూపాలని పాత్రబుద్ధి మిగిలినదా + అనుచున్నది. (హరిహరి మఱుల
మఱుల పని విన్నయహరిగారిపాత్ర) + నిర్మి. 1 తిన్నవి తొన్నగోడువల్ విడికిన నుచులు
మరి విడికినాఁడు. 2. వచ్చిద మెట్టి భోజనము.

- క. బలహీనులకును వృషతియ, బల మనగాఁ జేదఁ జెలువఁ బాడియె యిది నీ
బలములచేఁ జాలియించితి, వెలుగే తనచేను మేమునిధ మిట నయ్యెన్. ౧౭౫
- క. గతి గానక యిది యొకసం, గతి బ్రదికెద మాచు నుండగా ధర్మముఁ ద
ప్పితి “బ్రహ్మస్వం విషము, చ్యవే” యనుచుఁ బెద్ద లెల్లఁ జనువుట వినవే.
- క. బలవంతుల మని విప్రుల*, ఫలభోగంబులకు నానపడుదురె మును వి
ప్రులకిచ్చిన భూములు దమ, చెలియుం డ్రని తలచవలదె ఖీతిపాలురకున్.
- గీ. అనుచు విభుఁడు చోద్య ముది తా నస్తుంచె, యెక్కి తుప్పిపుట్టెఁ జొక్కి తలఁచె
దానధర్మగతులు దప్పక రాజనై, దీనజనుల సిరులఁ దేల్పఁ దగదె. † ౧౭౮
- క. వెడఁగు లగుజనుల వృన్దుల, బడుగులనుం బ్రోవలేని బ్రదు కొక బ్రదుకే
యడిగెడు వారలు గలిగినఁ, బుడ మంతయు నిచ్చి వారిఁ బుచ్చెద వేక్షన్.
- చ. అనుచు ముదంబునం బలికి యంతటఁ దా నె యెఱింగి పల్లటి
లిసహృదయుంబు నిల్చికొని లెస్స నిధానము గల్గఁజోలు వి
ప్రునిగుణ మిట్లుగా దిచట భూమిగుణం బని నిశ్చయించి యె
య్యన దిగి వచ్చి యెంత కొలువయ్యెడు బ్రాహ్మణఁ చెప్పు నావుడున్. ౧౮౦
- శా. నాకుం జూడఁగ నూజుపు టగు నరేంద్ర విష్ణురూపంబవౌ
నీకుం జూడఁగ నెన్నిప్పు టగునో నీవేకటాక్షింప న
స్తాకం జాసిరి గల్గదే యనిన సంతోషించి వేయిచ్చి మం¹
చాకిర్లం బగుపుట్టఁ గూల్చి యొకని లాష్వక్రిందఁ ద్రవ్వించినన్. ౧౮౧
- క. భోజదృగంభోజ గ్రహ, రాజాకృతి నురగరాజరాజితమాడా
రాజితరత్న ప్రభలను, దేజఃపుజుంబు దోచి దిశ్చులు వెలుంగన్. ౧౮౨
- గీ. రత్నగర్భపేరు ప్రకటించునదియొక్క, రత్నసానుమూలరత్న చయమొ
గంటిలేని మానికంబులగనియొక్క, నాఁగ నవ్వెలుగు వీఁగఁ బాఱె. ౧౮౩
- సీ. అను నానారత్న సుందరప్రాంతమా చంద్రకాంతాంచితస్థలము కలిమి
బెరయు ముప్పదిరెండు పిల్లగడ్డియల కాభరణంబుకా హేమసాత్రములను
రత్న దీపములు రమణఁ జేతుల నున్న పసిఁడిబొమ్మలును ముప్పదియు రెండు
నింపె నవృపునివాళింపుసాంపాందంగఁ దత్సంఖ్యమణిమయద్వారములను

* తెలుది, † పోల్వఁగఁటి, ‡ యొక దిగి నవఁబెరిగి గొలు నక్షత్రము కాఁజుదె,

#గరిగి నల్లడ నాల్గుచేతుల పెడల్పు, చావమాత్ర సమున్నతి నేపుదుకుల

విక్రమాదిత్యుఁ డత్తినివేశకాంతి, నంతఁ గనువచ్చె దివ్యసింహాసనంబు. ౧౮౪

౧. తక్షానముఁ గని నృపుఁడు ద,రిన్ఁడు ధనరాశి గన్నరీతిం బ్రమదో
న్నిదితుఁడై తివింపఁగ, భద్రాసన మద్రిభంగి బహువై తోచెఁగ. ౧౫౧

వ. తతారణా బెటింగి ముత్రి యి ట్నియె. గూడ

క. అనుగృహీతయయాతిపృథుగయ, భరతసుహృత్త్రాంబీషభార్గవశిబినా
గరరంతినంగరాఘవ, మనుశీలీవశశిబింశుమాంధాతలల్గ. ౧౨౭

గీ. వారిలోన నెట్టివానిసామ్రా యిది, పెద్దగాలమయ్యెఁ బృథివి నణగి
దీని వెడలఁ దివియఁ జూనిననుప్పును, భూతత్వ ప్తి నలయు భూత లేంద్రులను.

క. అనవుడు విభుఁ డడిచేయుడ, మని గొఱియలఁ జెరువువెల్లి యనువగుబలిభో
జనములనెనుగులు సురలును, దనియగా భూతత్వ శిగ్గ నొసరించె. ౧౮౯

గీ. దీనఁ బొంగి భటులు దివ్యసింహాసనం, బెగఁచునీశ్వర దాన యెగసి వచ్చె
మంత్రిఁ జూచి రాజు ముత్యగద నీబుద్ధి, లావుకలిసి నిట్టిలాభ మయ్యెగదా

ఉ. మంత్రము లేనిసంధ్యయును, మానము లేనిశుభము వేదవి
త్రంత్రము లేని యాగముఁ బడజ్జత! లేని కవిత్వము వుదా
తంత్రము లేని వీణయును దానకరాగము లేని గీతముఁ

మంత్రులు లేనిరాజ్యము సమానము లిన్నియు వ్యర్థకార్యముల్. ౧౯౧

ప. అని కొనియాడిన నిది మౌక్తికసాహసరూపి బని యుష్మంత్రవరుండు స్వాగ్రం
బును యథార్థంబునుగా నిట్లనియె. ౧౯౨

సీ. జూదానీసత్యంబుఁ జోదనిధ్యంబు సరసునికోపంబు సవతిపాత్తుఁ
బాపండు మతమును బ్రాహ్మణకలహంబుఁ దులువసంగడమునుఖిలునితపముఁ

గుంటలభక్తియుఁ గోమటినిజమును బాగ్యంగవలప్రేమ పంద బిరుదుఁ
బగతుర సైరణ యెగచు నై రాగ్నాబుఁ బేదపెద్దటికేము వాదిధనము

సదామసంశ్రయంబు నైంద్రజాలికమును, బొమ్మసొమ్ము మునుగొమ్మపట్టు
మంతిలేని రాజ్యమహిమయు వానేర. ముగిరములు సిద్ధప మెరిగములు. ౧౯౩

గీ. ⁴మంత్రశక్తి నాత్మ మణి పెట్టెగా నుగ్ర,దండవిష మడంచి దండి గలిగి
యర్థ మొదవ భూపుఁ డనుచాముఁ బట్టి యా,డించు ముత్తి గారడీని కరణి.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ (ಆ) ಕಛೇರಿ, ಬೆಂಗಳೂರು
ಕಛೇರಿ-ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ 1. ಬೆಂಗಳೂರು. 2. ಕರ್ನಾಟಕ. 3. ಕರ್ನಾಟಕ. 4. ಕರ್ನಾಟಕದ
ಸರ್ಕಾರದ ಕಛೇರಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು. 5. ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಛೇರಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.

క. కనియుం గానక యిచ్చులఁ జనఁజూచినఁ బోవనీక జనపతిఁ గరిచా

ద్బునఁ బట్టి యంకుశముగా, ననువగు పనిఁ ద్రిప్పు ముత్తి యాధోరణుడై.

గీ. కావఁ బ్రావఁ గర్త గావునఁ దనమాట, త్రోవ నలవిగాదు త్రోవ యెఱిగి

యాడు మంత్రిమాట లాదరించెడివాడె, మేదిసీసఁ డ్రుప్తు వేదవిదులు. ౧౯౬

మ. సరనాథుడు సమస్త మైనజనుల “నాజ్ఞాం ప్రజాపాలనం

పరమోద్ధగ్ధ” యనంగ నీపలుకుల న్యావజ్ఞుడై యేలఁగా

నరులం దెవ్వరు నాజ్ఞమీఱఁ జన దన్యాప్రప్రవృత్తికియూ

పరుడై ధర్మముఁ దప్పఁ జేయుపనిఁ ద్రిప్పుజెల్లుఁ దన్మత్రికీ. ౧౯౭

క. జననాథుఁ డనపరాధి, దునుమఁగ నెలవిచ్చి హితుల దొరల మనవుల*

న్వినకుండిఁ దన్మత్రికీ, దననేర్పున నతనికీఁ దప్పింపఁ దగున్. ౧౯౮

క. ఈచందంబున ముత్తి మహాచతురుఁ డొకఁడు విభునియానతి మొదలం

ద్రోచియుఁ ద్రోవక విప్రుని, గాచె ననఁగఁ దొల్లి యొక్కకథ గల దధిపా. ౧౯౯

క. అనవుఁడు నాకథ నాకు, న్విసనలయును ముత్తిమరుఁడు విప్రుని నేలా

గునఁ గాచెఁ బతిహితంబగు, పనిఁ జేసెం జెప్పు మనినఁ బతి కీర్తినియె. ౨౦౦

క. †శాలిమయాన్న సదాబర, శాలిమ్రీయ సత్యసంగ శాలీనవధూ

శాలావిశాలశీలవి, శాలాపుర మేలు నందజనపతి కడఁకన్. ౨౦౧

క. అతనికి నతిహితుఁడు బహు, శ్రుతుఁ డనఁగాఁ గలఁడు ముత్తి సురముత్రిసము

డతఁడు ఘనసీతిఁ బరఁగెను, బతికార్యధురంధరుడు ప్రజలకు హితుఁ డై.

క. ఆ నందభూపతికి సతి, యానందము మావ మయ్యె ననఁ గలిగెఁ ద్రిలో

కీనయనచకోరములకు, భానుమతీదేవి యమృతభానుమృతి యై. ౨౦౩

సీ. దీపితకనకసందేహంబు దేహంబు పచ్చకర్పూరంబుపలుకు పలుకు

పల్లనసంపదాస్పదములు పదములు శోభితాన్తసనాభి నాభి

కుంతితకలకంఠకంఠంబు కంఠంబు ముకురవిహాబాభిముఖము ముఖము

సరసిజ వైభవాకరములు కరమీలు విజితసీలోరగ వేణి వేణి

నడుము లేమికి నెప్పుడు నట్టనడుము, లోచనములు కర్ణాంతరాలోచనములు

ఇంతిపాలిండు కంఠపాలిండు సూడ, నట్టిహాపంబు మాపింప నరుదుగాడె.

గీ. అట్టిసతిని తెప్పవెట్టక చూచుచు, నిద్ర యాఁకలియును నీరు వట్టు

నడచి యధరసీమఁ నమృతంబు గ్రీలుచు, దేవుఁ డనఁగ మనుజుడేవుఁ డొప్పె.

- క. వనితలకు నురము నోడును, దను నర్థము నిచ్చి రచ్యుత బ్రహ్మశివుల్
ఘనుఁ డామువ్వుర మీటుచు, జనపతి దనసతికి నిచ్చె సర్వాంగములున్.
- సీ. అవసీతుఁ డీ క్రియ నంతఃపురంబున విహరించుచును ముత్రి విష్ణుపమున
బలిమిమై నొకనాఁడు కొలువున కేఱెంచి యాసతితోడమోద నభిముఖముగ
నిడుకొని తన్మఖం బీక్షించుచుండఁగా దొరలును భటులును బరులు హితులు
లజ్జాభయములఁ దల లావించికొనియుండఁ గొంతతడవున కయ్యింతి చెయ్యి
పూని పట్టుకొనుచు లోనికిఁ బోయిన, ముత్రి కలఁగి యిట్టిమమత నేఁడు
మానిషింపకున్న హాని యానంచు మో, మోట మాని తోడ నొయ్యనేసి.
- గీ. దేవ యిచట నెట్టితెఱఁగైన నొప్పు నీ, యతివ నటకుఁ దెచ్చు టనుచితంబు
అనుడు నృపుఁడు నవ్వె యచ్చటి కే వచ్చి, యున్న నేమి రాకయున్న నేమి.
- క. విశ్రుతసితివివేక బహుశ్రుత నీయట్టి సచివుఁ* డుండఁగఁ బ్రమదో
న్మిత్రముగ విశ్రమించెద, నాశ్రితసంరక్షి సినియంబున జరుగున్. ౨౦౯
- క. ఏతేక్షణ యీసతి నా, ప్రాణేశ్వరి నిమిష మైనఁ బాసిన విగత
ప్రాణమయి మేను నిల్వదు, ప్రాణమువెడఁబాయునట్టి రాజ్యం బేలా. ౨౧౦
- చ. అనిన బహుశ్రుతుండు హృదయంబున నవ్వెచు నింతప్రేమ గ
ల్గినఁ బటమధ్యమంబున లీఖించిన యీసతియాపు నేమహ
సనము సమీప భాగమునఁ జక్కిట నిల్విన నందు నిమ దృ
ష్టి నిలుపుకొంచుఁ గొల్విన వసంపుము నావుడు నియ్యకొలునన్. ౨౧౧
- క. జనవరుఁ డొకచిత్రకుచే, వనితారత్నంబురూపు వ్రాయించి పటం
బనువందఁ జూపఁ బుచ్చెను, తనకులగురుఁ డైనశారదానందునకున్. ౨౧౨
- గీ. అతఁడు చూచి మెచ్చి యచ్చిత్రకారుని, కేరఁ బిలిచి తొల్లి చెప్పినట్లు
సతులలోన నాల్గుబాతులు గల విందు, బాతొకొలది వ్రాత సహజమయ్యె. †
- చ. తోడలును జన్ను లోపములు దొడ్డలు కన్నులుఁ గాఢుఁ కేతులుగ
వెడఁదలు మోముఁ గంతమును వెండుకలుం గుఱుచ లలాటముం
బాదవునొడ త్వడల్పుకడుపుం గుడుపున్నడపున్ ఘనం బగుం
బడిముడిపాటులుం దొగరుఁజరలు హ స్తిన కొప్పు నెప్పుడుగ. ౨౧౩

* ముత్రి, † తగిలెను క్రింది శ్లోకములో "నల్లగుల త్రింక బిడ్డము" అని యున్నది స్థానము.

- చ. నడుము కృశంబు పిన్న జఘనంబు కుచంబులు గట్టి వెండ్రుక
ల్నిడుపులు గన్నులూ మెఱుగు *నిగ్గులు కాంతకు వింతభోజనం
బడరుఁ బ్రియంబుఁ గోపము నయంబు సమంబులు దానఁ గొండె మే
ర్పడ విను రక్తపుష్పపటరాగిణి శంఖనిగా నెఱుంగుమీ. ౨౧౧
- ఉ. అన్నువ యైనకొ నుఁ గుటిలాలకపంక్తియుఁ జెన్నుమీఱఁగా
వన్నెలు గట్టుఁ బచ్చమరువంబులునుం దుఱుమంగనేర్పు మా
ఱున్నెడఁ గన్నులార్పు సురతోద్ధతి నేర్పరి యల్పభుక్తితోఁ
దిన్ననిమాటలాడుఁ గడుఁ ద్రిమర్ది చిత్తిని చిత్రవిక్రియక. ౨౧౨
- ఉ. తెల్లనిచీరలు నివ్విరులుఁ దియ్యడనంబును మెచ్చు వెండ్రుక
ల్లులన మోవి యెఱున కన్తెల్లనకద్యతి మేను గన్నులు
త్ఫుల్లసరోజరోచులు మృదాధ్వని కంఠము పాణిపాదము
ల్పల్లవకాంతు లాననము పద్మము పద్మిని జాతి కమ్మహిళ. ౨౧౩
- క. కలియుగమునఁ బల్లని సత్పుత్రమున లే దిది తదీయగుణములు గలకొ
మలి గాన నెడమలోదొడఁ, దిలకమాణంబు మచ్చ దిరమైయుండుక.
- గీ. అనుఁడు వెఱుగుపడుచు నచ్చిత్రకుండు భీతి, తోడ నేగి పువ్వుదోటలోనఁ
జెలఁగునృపున కిట్ల చెప్పిన నతఁడు గో,ప్యసంబు గనుట కాత్తఁ గలగి.
- ఉ. సందిసరిమృతహా గృహిణసమ్మన మన్త ఫకేవేళ నా
నందుఁడు భామవామజఘనంబున సన్నపు మచ్చఁ గాంచి యా
నందిము డింది కంచు మది నాటుకొనెం దిలయూచి శారదా
నందుని సద్గుణం బవగుణంబుగఁ గైకొని వచ్చి మంత్రితోక. ౨౧౪
- గీ. ధర్మమూర్తి యనుచు నిర్లాలకుఁ డని, నమినార మిటి నాటకములఁ
జాల ద్రోహి యైన శారదానందుని, జంపు మనిన మంత్రి సంచలించి. ౨౧౫
- క. దేవా యిది మది దప్పుగ, భావింపకు భవి మహానుభావులు మదిలో
దైవికమానుషములయం, దేవియుఁ బాలివోవకుండ నెఱుఁగుట వినవే. ౨౧౬
- క. జాడచెడి రాచలోగిలి, పాడుగఁ గన్నంబువెట్టి బలుముచ్చులతోఁ
గూడిన నొరుఁ జంపిన అం,కాడిన మఱి విప్రుఁ జంప న్నర్హం బగునే. ౨౧౭
- ప. ఇంతియకాదు. ౨౧౮

- క. భూపాల గురునిఁ జంపెను, పాపము వల దనుచు మ్రొక్కి పలికినఁ “గామాం
 ధోపి నవశ్యతి” యనియెడు, నాపలుకు నిజంబు చేసి యతఁ డుగ్రుండై. ౨౨1
- గీ. చెడుగుబుద్ధు లింకఁ జెప్పక నామాట, ద్రోవవైతివేని ద్రోహిఁ జాపు
 మనుచు మాటుమాట లాడక శారదా, నామఁ దెచ్చి బంధనం బొనర్చి.
- మ. ఇటు విస్తోతముఁ గట్టి కొంచుఁ జని ముత్తీంధ్రుండు చిఱిచి య
 క్కట చంపించిన బ్రహ్మహత్య నను నుగ్రుండేయు నారాట ని
 చ్చటఁ బాపమున బ్రుగుఁ గాపునఁ దదాజ్ఞాలంఘనం బైన నొ
 క్కటఁ గావించి జగత్త్రయంబు హితముఁ గావించు నందు న్నెసఁ. ౨౨2
- ఉ. ఆతనికట్టు లూపిచి గృహంబున కంపి యమాత్యుఁ డేగి నే
 నాతెఱఁ గట్ల చేసితిఁ బ్రియం బగునే యని చెప్పి వచ్చి త
 ద్భీతియు నీతియుఁ గలుగ భీరునిఁ బాటుని నేలమాతెలోఁ
 బ్రీతి వహించి దాచి తనపొప్పునఁ బ్రోవఁగఁ గొన్ని యేడ్లకుఁ. ౨౨౩
- క. పాలనుడు కితనకే, లాలనుఁ డసీరుఁడు గురభిలాషుఁడు మృగయా
 లోలుఁడు నందధరణి, పాలతహాధపుఁడు విజయపాలుఁడు గదలెఁ. ౨౨౪
- వ. తదనంతరంబు. ౨౨౫
- సీ. పిల్లులు పోరాడె బల్లి యూక త్రుళ్లె దమ్ము? పోడసూపెఁ దుమ్మి రెనురఁ
 దొఱఁగునోయినలేఁగ కొఱలుచునొకకుఱ్ఱి పఱ తెంచెఁ గ్రంపవైనఱచెఁ గాకి
 యలుమఁ డొక్కఁడు నూనె తలతోడ నేతెంచె మైలచీరలచాకి మ్రొలనదిరెఁ
 1గాకియును గొరవంకయును తెక్కులపోతు నేటింతయు దాఁట నెడమదికకు
 2బైట వెరవుదప్పుఁ బాలగుమ్మయుఁ బాతె, నొంటిపాటఁ బైడికంటి వీచె
 నెలుగుచేసెఁ బెద్దపులుగు పా మటు దోచె, దబ్బి బొబ్బలిడియె నుబ్బులడర.
- గీ. వానిఁ గనుగొని పరి వారమ్ము గలఁగుచు, శకునబలము లేకు చనకు మనిన
 విజయపాలుఁ డివియు నిజములో కల్లలో, తెలిసికొంద మనుచుఁ దిరుగఁడయ్యె.
- క. దుర్గతికి ధర్మబుద్ధియు, నిర్మలునకు దుర్గతియు గణికలకు దృఢ మా
 క్కూర్తియుఁ గలిమికి నిలుపును, గర్తములకుఁ దప్పటయును గలుగవు జగతిఁ.
- శా. ఈరీతిం జను లెల్ల నుల్లముల సూహింపంగ శంపారుచిఁ
 స్ఫారోజ్యాయతచాపరోషధరుఁ డై సన్నద్ధునై న్యంబుతో

1. కాకియునొకగొరవంకయును- అని చిన్నయమరసిగారు. కాకియు నొకవెరకయు నెరుకల
 పోకు. 2. మైలవెరవుదప్పువారి వెరుదపోకు. 3. జ్యాలలితోరుచాపధరుఁడై.

భేరిభైరవభాంకృతు ల్లిశల నిర్భేదింపగా నేగ ని

¹స్థానాబ్ధింను సమస్తమగ్నాగణాగణ్యు డరణ్యానికి.

౨౩౪

గీ. చటటః జెనుటకోక యమరించి కుడిచేతఁ గడిదిడేగఁ బట్టి యెడమచేత
నెఱక లొయ్యఁ జక్రఁ జెరివి మోమిమ్మీచి, కాజకక్తరలను గదియవైచె.

వ. ఇట్లొండొంటఁ బులుగుల నీల్గించి² యొక్కపెట్ట సాళువంబు నెగయించిన.

క. తత్పక్షపాతరవము వియత్పక్షమున జలదనినద మన విమాగము ల

త్యుత్పాతవృష్టిసమయపతతాపాములు వోలె ధరపైఁ గూలె. ౨౩౫

నీ. కేజింబులఁ గోరి కేసుట దీరించి పూరేడ్లఁ బుడకల బూడ్లఁ గలిపి

పాలగుమ్మల నేలపాలుగా నొనరించి వెలిచెలమెలకువ వెలితిచేసి

బెగ్గురుకడుపుల బెగ్గిల మగ్గించి కొంగలపొగరెల్లఁ ద్రుంగోడ్లొక్కి

కక్తనెత్తురు గ్రక్కించి కొక్తెరపిండు గుడియల్లె బెడుపటిచి

కానుకోళ్ల నొడఁ గారించి గొరవక, బిరక మింక వానిపొక మఱచి

చెమరుబోతుగములఁ జమరి కొజులఁ జొచ్చి, సాగువంబు విజయపాలుఁజేరె.

ఉ. అట్టిఖగంబు వేటుకు సరాధిపరాదరుఁ డిన్ప మెచ్చుచు

బిట్టల నెల్ల లోబడిచి భృత్యుల కిచ్చుచుఁ బెక్కునేకుకల్

పుట్టగ నొచ్చనో మడుగు పొత్తుఁ బోయి జలంబు ద్రావి యా

⁴పట్టున మీలఁ గాంచి యొక బాసవలొ నెన్నియిచ్చి యేపుగ. ౨౩౬

సీ. కొట్టుమీలచు దుష్ట్రొలుపులెకల కిచ్చె వాలుగలను సుగడిలకిచ్చెఁ

"బా.వరలరు విష్ణుపడవాళ్లకును నిచ్చె మాంపులఁ జరపువారి కిచ్చె

బేడసాబుల నిచ్చె నేకుక కాండ్రకు గెండ్ల బలుమండగిల కిచ్చె

వెంమొట్టలచు దామపుల దలాయల కిచ్చె గొడిసెలఁ బరిహాసకులకు నిచ్చెఁ

బక్తెమ్మెట్ట కొయ్య పొగ యింగిలికము, చీరచివుజెల్ల నారజెల్ల

కుటుముళ్లు మొదలుకొని కల నన్నియుఁ బాటువాకెల్ల నొంటియిచ్చె. ౨౪౦

వ. ఇచ్చి యచ్చోలు వాసి బా.శాసనబాణపాణి యై వాగునికవాగురాకరాళం బగు
వనాంతరాళంబు సొచ్చి. ౨౪౧

క. బాలుఁడు మెలఁగెను మృగకుల, కాలాకృతిఁ బవనజవన ఘనశునకార్

కోలాహలకాలాహిత, కోలాహలకామాహనుకూలకీడ. ౨౪౨

1. స్థానాబ్ధిండతఁడు ప్రపంచాతాంబు. 2. ఇట్లుకొడ్డపులుగులనీక్షించి 3. గ్రుంగ.

4. పట్టుమీలఁగాంచి యొకకాల్కియందించెంచి. 5. పావెలను బహుపదులులకునుచ్చి. పాపమీ
నుల-చిన్నయనూరిగాయ.

- క. తొలితొలిఁ జింతల మనుచో, తులఁ గడఁజల లేళ్ల¹ నిల్ల దువ్వుల ముఖి యే
కలముల నెలుఁగులఁబులులను, బులుచిడిగా² మనిమెఁజలముబలము న్నెఱయె.
- క. అయ్యెడఁ గోఱలు దీటుచు, దయ్యముక్తి యనొ క్తవంది తాఁకుచుఁ దనువులే
వ్రయ్యలుగఁ బొడిచెఁ దొలఁగఁ, జయ్యన నలుచెసలఁ బఱచి సైన్యములేల్ల.
- వ. అప్పుడు కుమారుడు కృతవాహనారోహణుడై యావరాహంబు నుం దోలి
మెనుమెంటు నొంటిం జని చని కాఱవని నీరంబులతో బాడవప్పి దప్పిఁగొని యొ
క్తమనుఁగుచేటి యవచ్చేటఁ దురంగంబు డిగ్గి చెట్టునం గట్టి సరసిలో జలంబు
లు గ్రోలి యభయముడై యచట విశ్రాంతి కై నిలుచునంత. ౨౪౫
- శా. శీఘ్రపాతనితాంతతాంతోతురగస్వేదంబుఁ దీర్పుంగ హృ
ష్టాఘాతంబున మోరయెత్తి తనమీస ల్నిక్షఁ దతేనీరభం
బాఘాఁగించి చరించి పొంచి కృతముఖ్యామామఘీమాకృతిఁ
వ్యాఘ్రం బొక్తటి వచ్చి యచ్చట నృపవ్యాఘ్రాత్తజం జూచుచున్. ౨౪౬
- గీ. హయము దానిరాక కదరి కట్టినవాఁగె³, ద్రెంచుకొనుచుఁబాతె దిక్కులన్రువఁ
బారిగొనం దలంచువులిఁజూచి బెగ్గిలి, విజయపాలుఁ డొక్తవృక్ష మెక్త.
- ఉ. అన్నెయి నెక్షఁ గోపమున నాపులియుం బఱతెంచి తత్ప్ర⁴దే
శమ్మున నిల్చిన న్నెగడి శాఖలమీఁదికి డాఁగ నేగియుం
గొమ్మను నొక్తబొలియెలుఁగుం గని తల్లడమంది దుర్నిమి
త్తమ్ముగ నాఫలంబు లిటఁ దప్పక వచ్చెనె దైవమా యనున్. ౨౪౭
- క. క్రిందఁ బులి మీఁద నెలుఁగును, నందస్త్రియనందనుడు నడుమం గలుగ
న్తుండట నొకనుయ్యియు వెనుకందగ నొక గొయ్యిభంగిఁ గానఁగనయ్యెన్.
- వ. అప్పుడు. ౨౪౮
- గీ. రెండునిలువు లేగయుఁ బుండవీకం బిది, నీకు నచట నుండ నేర్పుగాను
నమ్మి⁵ వేగమిటకురమ్ము బాలక యని, యెలుఁగు పిలిచె గాఱుటెలుఁగుసెలఁగ.
- ఉ. అక్ష్మామరుడు దాఁచు ? హృదయంబు యథావిధి నిల్చి రెంటిలో
నిక్షడఁ గొంత యాస గల దిప్పటి కేగెద నంచు మీఁదికిన్
సుక్కుచుఁ బోయెఁ గ్రిందఁ బులి చూచి చలంబున మీర లిద్దఱుం
జిక్కి రంచు నాఁగి నిలిచెం దనకన్నుల నిప్పు లొల్లఁగన్. ౨౪౯

1. గండలలేళ్ల, 2. చలపతిగాఁ దునియులము చలమునెక్కియనన్. 3. నితాంతవేగ

4. యవృధవఁగ- (యంతయువఁగ) చిన్నియమారి కి నెమ్మి.

- గీ. పుండరీక మిట్టు లొండొండఁ జూపుల, మండఁ గోపవహ్ని మెండుకొనఁగ
నుండు తెఱిగి మాటుమండుట మానె నా, నెండఁజేడు గ్రుంతుఁగొండ నడఁగె.
- క. పులి యాఁగినఁ. జక్కినతమ, యెలుఁగును వెడకంగ వచ్చి యెల్లడఁ గలయం
బొలయునెలుఁగునో యన గుంతల మిట్టలఁ జేతువాలు దళమై పర్వఁ.
- క. గగనమణి సాళువముక్తియ, నెగసినఁ దలసూపకుండి యింతట నతఁ డ
స్తగిరిచఱ్ఱ వ్రాలిన పెల్లగుఖగముల కరణిఁ జుక్క లయ్యెడ నిక్కె. 1
- శా. ఆవేశఁ భువి బీటవెట్టిన మహావ్యాఘ్రుంబు నీక్షించుచుఁ
దైవంబు స్తది దూఱుచుం దలయుచు దద్రాతియర్థంబుఁ జిం
తావేశంబునఁ బుచ్చి కూర్చఁ దలసోయంగా నెలుం గంత యుం
దా వీక్షించి నిజాంశసీమఁ జెలువౌ తల్పంబుగాఁ జూపుచుఁ. ౨గీ.
- క. నిద్ర చనుదెంచెనేనియు, నిద్రింపుము వెఱవ నేల నీకిట ననినఁ
నిద్ర సుఖ మెఱుంగ దనఁగా, నిద్రించె దదంకశయ్య నృపసుతుఁ డంతఁ.
- సీ. శార్దూల మటు చూచి నిద్రయత్వముతోడ భల్లూక ! పగవట్టి బ్రదుకఁగలవె
వాఁడు నీకేలేసెవాఁ డయ్యెఁ బరజాతి నృపతిపుత్రుండు నిష్ఠుపుడు వీడు
మనకులు బాదిగా వనగోచరంబుల వేటచూటున నొక్కనూటిఁ జంపె
నిల నొక్కగూటిపిల్లల మిద్దఱము దుష్టబాలునకై పోరనేల మనము
నీనిఁ గ్రింద వైపు విడిచిపెట్టెద నిన్ను, సగము నీకు నిత్తు నగవు గాదు
నరుని నమ్మవలకు నమ్మి మున్నోకపాము, చిచ్చులోనఁ గాలి చచ్చెఁ గాదె.
- క. ఆకథ విను వింధ్యాటవి, నేకలుఁ డనుబోయ తోటయూరమున మహా
శాకోటముఁ 2 దెగనఱకఁగ, నాకోటసీమ నొక్కయహిపతి వెడలఁ.
- గీ. వెడలి యేను నిలిచి విహించుతా విడి, వలకు దీన నేమి గలకు నీకు
నన్నుఁ గలసి బ్రతుకు 3 మెన్నఁచుఁ జేటులే, దనిన వెరఁగుపడుచు నల్ల తలఁగె.
- క. తలఁగిన వానికి నది తన, తలరత్నం బిచ్చి పుచ్చి తా నేగిన ని
మ్మల వాఁడు నేగి పులిలో, పల నొకవ ర్తకున కమ్మె పదిగదైవుఁ. ౩గీ
- చ. అట మఱునాడు వచ్చిన మహాభుజగేర్పుడు గారవించి ని
న్నటిమఱి యెంత కమ్మితి వనా యన మూల్యమెఱుంగఁ దెల్పు న 4

1. స్తగిరికవ్రాలినపెల్లగు, ఖగముక్తియఁ జుక్కలంతఁ గానఁగయ్యె. 2. తొంటియిర
వెఱిగి మహానోక కాముం. 3. ఇదిగొన్నుచునేయు నెన్నఁచుం. 4. వనాయని మూల్యము నెట్లె
ఱిగి యక్కట.

కృత పదివేల కమ్మక వికల్పము చేసితి వింతనుండి మి

క్తుటముగ నమ్మకొ మ్మనుచుఁ గ్రోతఁగఱామని యిచ్చె వానిగఁ. ౨౬౨

క. తనయిల్లుఁ గాచినాఁడని, మనమునఁ బ్రియమనెడి యిచ్చు మనఁ లనుదినముం
గొనిపోయి యమ్మకొనుచును, ధనికుండై వాడు చెల్లి దప్పినబుద్ధిగఁ. ౨౬౩

గీ. దీని కెచటఁ గలుగు దివ్యరత్నంబులు, దీని మొకలితావుఁ దెలియవలయు
ననుచుఁ గోరిపోయి యాపాముచనుజాడ, వట్టి యేగియొక్కప్పుడఁ గనియె. ౨౬౪

క. కని తిరిగి పోయి మఱునాఁ, డనలాబును గసపుమోపు హస్తంబులఁ గై
కొని వచ్చి తొట్టిలోపలఁ, జొనిపె భుజంగంబు మిచుకుచు న్నడియంగఁ. ౨౬౫

క. జాల్తుం డీటు గాలించి యా, వల్లీకముఁ ద్రవ్వఁ జనిన వడి విషములచే
గుల్తాదులు దఁకొనఁగా, నుల్కుకములధంగి మఱియు' నురగము లెగనెగఁ.

గీ. ఉరగకులము బోయఁ బోగొని శమియించె, నట్లు గాన వీని కడలనేల
పాము క్రూరముద్రు ప్రాణులలోనెల్లఁ, బాముకంటె నరుడు పాతకుడు. ౨౬౬

క. నామాట నన్ని డిగన, నీమరుజనిఁ ద్రోవు మింక నేగెద ననిఁగ
మోమోటలేక నవ్వుచు, నేమీ సభ్యుడవె యనుచు నెలుఁ గిట్లనియెగఁ. ౨౬౭

క. ఇలఁ గలపశువుల నెల్లను, బాలియించుచుఁ బాపములకుఁ బాడవయ్యెడు బె
బుబ్బితోడి పొత్తు గలదే, పులి నన్నియకాదె తొలి పులుఁ గొక టిలిగెగఁ.

మ. వినుమా చెప్పెదఁ దొల్లి యొక్కపులి కావేసితటి బ్రాణుల
దనయిచ్చ న్వధియించుచు దినుచు నుల్కాహంబుతో నూడి కా

రెనుబోతు దినునాడు మాంసకబళాన్వీతంబుగా నొక్క బా^{శి}
క్తనిజాస్యంబున నొక్కాడయెడ వీఁకు జొచ్చిన న్నొచ్చుచుగఁ. ౨౬౮

క. వడనము వినుచుకొను చని, తుదినాలుకయెత్తుచేత దూపాడుదుక్రియ
గదలించుఁ దాలువొరగ, న్నెదలించు దగ్గు మ్రొగ్గు మేనినిఁబొరలుగఁ. ౨౬౯

మ. ఇటు దుర్వేదనఁ జిక్కి మాఱుకొనఁగా నెం దేగిరు బ్రాసం
కటమై ప్రాణులు మారి వచ్చె నని డాఁగంబాటఁగా నొప్పి యె

చ్చటనుం బాపెను ద్విర్గులేక చనుచుగఁ కైలస్థలిం జేరి ముం
దట సూచీముఖపక్షిఁ గాంచి తనభేదం బారముం జెప్పిగఁ. ౨౭౦

క. సూచీముఖంబు డగ్గజి, నీచె పగుదనము మాని నిలువపు నీనో
రోచెల్ల వొరగవలె హింసాచాళివి కాలుఁ డైన నలుగఁడె నీకుగఁ. ౨౭౧

1. కొన్నియొక 2. బొక్క = ఎముక.

- చ. అనవుడు నోరుసాచ్చి వ్యభ¹ యావుగదే మును చచ్చినట్లు ప
ల్లురు మెదలించకుండెడ నలోలత నంచ మొగంబు వంచి వ్రా
లిన నది నోరు సాచ్చి కడలించి క్రమంబున దాడబాక² ము
క్తునఁ గొనివచ్చె నాపులికిఁ గుత్తుకనాటినకొయ్య నొయ్యనక. ౨౭౪
- గీ. అట్లు పుచ్చిన ముద ముది స్థూచీముఖుఁ, బొగడి యేగి క్రూరమృగముమఱియుఁ
బసులఁ జూపినఁగఁ బలంబుతో గాడ, నాటిదాడ నెముక నాటినంత.³
- ఉ. కన్నుక వచ్చి పుచ్చు మని కైకొని వేడినఁ బుచ్చివైచి న
ఖ్యమైనదింది నిచ్చలు సుఖస్థితి నుండఁగ నొక్కనాఁడు మాం
సమైకయింత గానకయుఁ జయ్యన నాపులి వచ్చి వక్త్రము
న్నమిక దోపఁగాఁ దెఱచిన నివహంబురు జొచ్చె నాక్రియక. ౨౭౬
- క. చొచ్చినయంతన కాటుకఁ, జచ్చె నివహంబు పులులసంగడ మిదిగో
నిచ్చకములాడ దీతని, నిచ్చుటకై యంత యేమి యే నజ్ఞుడనే. ౨౭౭
- క. బాలివిభేదం బేటికిఁ, బాతకునకునైన నెడరుఁ బాపి⁴ మహావి
ఖ్యాతిఁ గొననొప్పఁ దిర్యగ్జాతికపోతుంబు చెంచుఁ గాచుట వినవే. ౨౭౮
- క. గోదానము ధనదానము, భూదానము నన్నదానమును బధికహితాం
భోదానము నుత్తమవి, ద్యాదానము గూడ నభయదానము సరియే. ౨౭౯
- గీ. వెన్నుసాచ్చువానిఁ దన్ను నమ్మినవానిఁ, జంపిరేని శిశువు జంపుటండు
పతమెఱుఁగు జాంబవంతునివారము, బాస తప్పు మిట్టియాస విడువు. ౨౮౦
- చ. అనుచు నిరుత్తరంబుగ దయామతిఁ బల్కెను నంత రాజనం
దనుఁడును లేచినకా క్షణము దానికఁ గూర్చెడ నిర్దవోకుమీ
యని తొడమీఁద నూచికొని యామెలుఁ గించుక కన్నుమూయఁగాఁ
గని పులి వలై వాని మెయిఁ గంపము పుట్టఁగ బీతు వెట్టుచుక. ౨౮౧
- గీ. కోటలు గలవాని గోళులు గలవానిఁ, గొమ్ములు గలవాని నమ్మవలదు
బుద్ధుఁడెనేని బ్రతుకంగవచ్చునే, యెలుఁగు తోడి చెలిమియేల⁵నీకు. ౨౮౨
- క. మొన్న నొకనిఁ దోలితి వాఁ, డిన్నగ మిల్లెకై వాని నిది కరుణాసం
పన్నున్క్రియ లోనిడుకొని, నిన్న విడిచి పెట్టి నేడు నిజమివోలెక. ౨౮౩

1. సన్నిహిచ్చి వెతయొక్క. 2. దాడబాక ముక్తుఁ గొనివచ్చె నాపులికిఁ గుత్తుకనాటిన కొట్టు.
3. పుచ్చినను ముదిమండచుఁ బులుఁగుఁజాలఁ, బొగడియును నేగి యాక్రూరమృగముమఱి
యుఁ, కనులఁజూపి తి: ౦: జూపలముతోడఁ, నాటిదాడనె యెముకయు నాటె మగుడ.
4. పూతుకునకునైన నెడరుగల్గిన దఁలో నాతుకనవచ్చు. 5. పొందులేట్లు.

క. కూడిమి గల దని నమ్మకు, పూరమృగంబులకుఁ గరుణ గూడునె యిది నీ
చేరువ నుండుట వేటికి, నీరతుల బుజ్జగించె నల్లిటి కొత్తకై. ౨౮

గీ. దానిఁ జెప్ప నేల యేదె యొకయేడు, పట్టు నాకు నెలలు పట్టు గాక
మిమ్ము జూపి తిను నమ్ము మీయెడనాకు, దీనిఁ ద్రోచి బ్రతుకు తెరువు గనుము.

చ. అనవుడు వాడు నిక్కముగ నానఁ దలచి యెలుగుఁ గూలఁద్రో
చిన నది జాటుచు దెలిసి చేతికి లోనగు కొమ్మవట్టి యొ
య్యనఁ బటతొది బెగ్గిలుపుపాత్రజుఁ గన్గొని యల్పుబుద్ధి వే
మన నను నమ్ముమాటి భయమందకుమీ యని పట్టుచుండఁగఁ. ౨౯

క. కలకలఁ బలికెనుపక్షుల, కలకలములు సకలవిశలఁ గలయఁగఁ బొలయు
దళదళికులముగ దళశత, దళదళములు వియు: బ్రొక్కు తళతళఁబొకిచెగఁ. ౩౦

గీ. తమముతోడఁ గూడఁ దరలి శాస్త్రులొగు, శైలగుహల కేగఁ జాల దస్సి
తరణికిరణపా క్తి సరసఁ జెట్టుచుండి, యెలుగుఁగూడి బాలు: డిలకు డిగ్గె.

క. ఆయెలుఁ గతనిఁ బిలిచి య, న్నాముని పరలోకపీఠనా¹ బగుచుతిల్
బీయెడన పాయఁ జేసెద; రాయుటవిచుమిఁక “ససేమిరా” యరు మిపుడుగఁ.

క. ఈనాలు గక్షరంబుల, నీనేరమి నోరుఁడు చెప్పెనేని వికారం
బూనక తొలిటిక్రియ స, న్నానము గైకొనుము ముదిమాటలతోడఁ. ౩౧

క. అని వీడ్చొలిపినతఱి న, ట్లనెయ్యారఁడును ‘ససేమిరా’ యరుచు వనా
బున భూతావిష్టుని చా, డ్దువఁ దిరుగఁగ వానిహయము పునఁ జేరుటయుగఁ.

సీ. అశ్వరత్నం బొంటి ననుడెంచె నిన్నటి శకునము ల్వాపనిఁ జూపె నొక్కొ
యని తలంకుచు నందజనపాలుఁ డాజాడఁ బటతొది యడవిలో బాలుఁజూచి
యన్న యిదేమి రా వన్న “ససేమిరా” యరుడుఁ గలఁగి యెత్తి యడుగుటయును
నాలుగక్షరముల నోలిఁ బల్కెనువానిఁ దోడ్పానిపోయ మందుల నొనర్చి
వీనిభూతశంక విడిపించువానికి, సర్ధరాజ్య మిత్తు ననుచుఁ జాటి
వేలుపులకుఁ బెట్టి వేడికొన్న చు నాలు, గక్షరములు విడువఁ డయ్యెవాడు.

ఉ. నందనృపాలుఁ డిట్లను మనెంబునఁ గుఱుచు నెల్ల వేల్పుటఁగ
మందులు మ్రోకులు న్నడులు మంత్రములుగ వృథయయ్యె శాశదా
సంమండ యెప్పుడున్నఁ బ్రియనందనుఁ డెల్లఁగ నోట్ర శబ్ద² వి
ద్ధం దునిమిందెనాడ వలదా హితు లెవ్వరు నెడఁకలుగఁ. ౩౩

- ఉ. నావుడు మూత్రి చిత్తమున నవ్వుచు నావిధ మయ్యె నాడు, నే
 డీవిధ మయ్యె, బేరుకొననేటికి నిద్రాపాల దృష్టమా
 దైవము గల్గెనేని భువి దత్తుముఁ జొక్కఁడు గల్గెనేరఁడే
 కావున బన్తుఁడను బని గా దని యూహడఁ బల్లె భూపతిఁ. ౨౯౪
- ఉ. ఆవిభు నూహించి నిలయుంబున కేగి బిలాబుపపుత్రో
 నీవిధ మెల్లఁ జెప్పిన మహీసురుడు న్నచివాగ్రణీ భవ
 ద్భూవనుఁ జేరి నాఁటిగురుపుత్రిక యేడవయేటి పాప నీ
 డీవముచ్చిదీర్చు నని¹ చెప్పుము నీ వని పుచ్చె నాతనిఁ. ౨౯౫
- వ. అటకుం జని. ౨౯౬
- ఉ. ఆతఁడు విన్నవించినఁ బ్రియాన్వితుడై సుతుఁ దోడుకొంచు ధా
 త్రీతలనాఘఁ డింటి కరుచెంచుడు నాధరణీసురుడు క
 న్నాతిలకంబు నాజవనికాంతికాకృతి నిచ్చి పద్యవి
 ద్యోతిత్రుతి దోఁచ వినుచుండఁ గుమారు² ససేమిరాధ్వనిఁ. ౨౯౭
- వ. ఇట్టి నాలుగక్షరంబుల నాలించి విని యుడఱు నూరకుండుం డని కుమారు
 నుద్దేశించి పద్య మిట్లని చదివె. ౨౯౮
- క. “స”జ్జనభావము గలుగు సుహృజ్జనముల మోసపుచ్చు టిది నేరుపె నీ
 యజ్జ³డమీఁదఁగూర్చిన, యజ్జతువుఁ జూపఁజూచు టదిపౌరుషమే. ౨౯౯
- వ. ²అని చదివిన బాలుఁడు దా విని ప్రథమాక్షరము విడిచి పెట్టి “సేమిరా”
 “సేమిరా” యనుచున్నంత నందఱు నా నందనరేద్రుతో నానందంబు నొంది
 మేలు మే లనుచు నుండఁ దత్తలకలంబు మాన్చి జవనికలో గురుడు. ౩౦౦
- క. “సే”తువుఁ గని జలనిధిసా, జాతధనుష్ఠాటిఁ బడిన సద్విజహతికిం
 బాతకము వాయు మిత్రవి, ఘాతికిఁ బాతకమే కాని గతి గలుగ దనా. ౩౦౧
- వ. అని రెండవపద్యంబుఁ జనువఁ గుమారుడు రెండవయక్షరంబు విడిచి “మిరా
 మిరా” యనుచుండ నిట నయ్యోచార్యుండును. ౩౦౨
- క. “మి”త్రద్రోహికృతఘ్నప, విత్రగురుద్రోహిచౌర్యవిద్యాపరులుఁ
 మిత్రశశిస్థితి మేరగఁ, బుత్రులు గలిగియును నరకమునఁ బడుదు రనా. ౩౦౩
- వ. అని తృతీయపద్యంబు పఠించినఁ దృతీయాక్షరంబు విడిచి “రా, రా” యను
 నందనుం జూచి యమందానందుం డగు నందు నుద్దేశించి కారదానందుండు.

క. “రాజ!” భవదీయఁడైన తనూజునకు న్ముఖము నోజ నూల్చాను విద్య
ద్రాజకి ధనదానము ని, ర్వాప్యజమునం జేయు మిహపరంబులు గలుగుగ. 30గి
వ. అని యిట్లు చతురపద్యంబుఁ జదివినఁ జతురం బగు రకారంబుతో నమృతా
రంబునుం బాసి బాలుండు తండ్రికి మ్రొక్కి మిత్రస్రోహ లక్ష్మీతం బగు ముఖ
వ్యాఘ్రవృత్తాంతం బంతయు జెప్పిన నచ్చేరువు మెచ్చునుం బిచ్చలీంప నవసి
వతి జననికవంకఁ జూచి. 30౬

గీ. పిన్నదాన విచట నున్నదానవు తల్లి, యిటి వాకిలియును నెఱుంగ వీవు
కానలొనఁ బులియు మానిసియు నెఱుంగు, దొడరు చేత లెట్లు తోచె నీకు.
వ. అనుడు నతం డింకఁ దాఁచు బని లే దని తలంచి. 30౮

క. భూనాయక ! భూసురకృప, నానాలుక నొప్పు వాణి నానాదృఢవి
జ్ఞానమునఁ దెలియు నన్నియు¹, భానుమతీదేవిమచ్చభంగి న్నదిలోగ. 30౯
మ. అనిఁగ దిగ్గన లేచి చూచి తెరలో నాచార్యుఁగా నిశ్చయిం
చి నరేంద్రుఁ డతి హృదయఁ జూచు సచిపుం జేపట్టి నీయట్టి బా
ధునిధానం బింక నొండు గల్గునె గురువోహంబుఁ దప్పించి యె
దును బాపంబును బొందకుండ నను ధన్యుంజేసి తీసేర్చునా. 3౧౦

క. ప్రణయము దప్పక యాబ్రా, హ్లాహత్య దోలాగ రాజ్య మలరంగ సుతుడు
ర్గుణములు విడిపించితి నీ, గుణమాలచే నన్ను జ్ఞానిగొంటివి చుష్టి. 3౧౧
వ. అని గుచ్చి కాఁగిలిండుకొని తనపట్టిచెట్ట వట్టుకొని పుణ్యసులభానుమతియగు
భానుమతియుం దానును గురు డగఁజే. 3౧౨

క. ఎల్లవిధంబులఁ జూచినఁ, చల్లియుఁ దండ్రియును నీవే దయసేయుము మా
కల్లలు లోఁగొని మము నీ, నల్లిలుగఁ జూచు మనుచు నరపతి మ్రొక్కు. 3౧3
శా. ఈచందంబున మ్రొక్కి యందలముఁ దా నెక్కించి భూమీపరుం
డాచార్యుం గొని వచ్చి గద్దియపయిగ హర్షంబుతో నుంచి శి
ష్టాచారంబునఁ బూజచేసి తనరాజ్యశ్రీ సమర్పించి త
ద్వాచాదతముగాఁగఁ గైకొని ప్రసాదం బును నేలె న్ముఖి. 3౧౪

మ. అని మంత్రిండుడు చెప్పిన న్విని కథాదప్రసన్నాత్మఁ డై
జననాథుడును మంత్రి లేనిపని మోసం బంచుఁ జేపట్టి యె

1 జ్ఞానముఖంబున తెలియుక.
5

య్యన సత్త్వాఘ్నలచేతఁ బుష్పకనిధం బౌ దివ్యసింహాసనం
బనువొందం గొనిపోయి నిల్పె నిజహర్ష్యంబైన ధారాపురిక.

309

ఉ. శంభుముఖాంబుజార్చు దృఢసారవరాహశరీరవశ్యవి
శ్వంభరు శాంభవీవరదు సంభృతరక్షణు సర్వలోకకు
క్షింభరు సిద్ధసాధ్య సుర కిన్నర పన్నగ గీతకీర్తివి
శ్వంభరు జంభవైసహసంభవు దృష్టవపుష్పిజృంభణుక.

310

ఉ. శంకితకింకర వ్రజవశంకరుఁ బుకజనేత్రమిత్రు న
భ్రంకషకాంతిసంకులకపర్దవిభూషితభవ్యదివ్యకూ
లంకషు నిష్కశంకితవిలాసకలాపధునీను శౌర్యస
ర్వంకషవైభవాంకితవశంకరు శంకరు లోకశంకరుక.

311

మాలిని. పరమకరుణలీలా భక్తలోకానుకూలా
పరిచితసురరక్షా భగ్నదైతేయవక్షా
సరసిజహితనేత్రా సచ్చిదానందగాత్రా
హరిహరమయ హూపా యాగయోగస్వరూపా.

312

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారిణ వైమండిలిక భేకఘోషేంద్ర వీరఘోటవిభాశాని
చిరుద్రప్రకటచారిత్ర కళింగదేశ నిర్హమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాట ద్రవి
శాంధ్రమహారాష్ట్ర భూపాలహూప నూపురసుందర చరణారవింద సనదగ్రోలి
పురవరాశీశ్వర వెలనాటిపుష్పశ్వర రాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవివెన్నయామా
త్యపాత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజ
విరచితం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యంబునందుఁ బార్వతీపరమే
శ్వరానోన్మయప్రశోన్నతరంబులును భర్తృహరి వైరాగ్యంబును విక్రమాస్తుని
రాజ్యసాయజ్యంబులును, శాలివాహన విజయంబును భోజునికి సింహాసన
ప్రాప్తియు మంత్రిగుణప్రశంసయునందోపాఖ్యానంబును నన్నది కథావతారిక
పథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.
సింహాసనద్వాత్రింశిక.
ద్వితీయాశ్వాసము.

- క. శ్రీరామానుచక్రైలవి, హనుని మునిహృదయగహ్వరాశ్రయుని మహా
దారుణనఖదారితరిపు, వారణాసరసింహు నిగమవనసంచారిణి. ౧
- క. మనమునఁ దలఁచుచు విద్య, జ్ఞనదైవజ్ఞాది సర్వజనసమ్మత మో
దినమున భోజుడు సింహాసన మెక్కిం గడఁగె రాజ్యసంపద మెఱయె. ౨
- సీ. ధారాపురంబులోఁ దారాపథమువోలు రత్నమండపములో యత్న మమర
నిమైనపసిఁడికంబమ్ములమేడలో దివ్యసింహాసనసీతి యొనర్చి
యవనోచనాజ్యదూర్వాప్రపల్లవపుష్పసిద్ధార్థదధిఫలక్షీరములును
నాదిగాఁ బెక్కు పుణ్యద్రవ్యములు గూర్చి పుణ్యాహమున భూమిపాలుపుదీర్చి¹
దేవతరువుమాడ్చి దెల్లనిగొడుగుతోఁ, గూడఁ బసిఁడికామకుంచె లచట
నిలిపి పొంతఁ గైగువులు సేర్చి యర్చన, లిచ్చె నుత్సవంబు పిచ్చలింప. ౩
- వ. తదనంతరంబ నానాపురాణేతిహాసశ్రవణంబులను బుచ్చమహావాద్యప్రపంచం
బులను సంగీతసాహిత్యసంగతనాట్య ప్రసంగంబులను బ్రతియామదీయమాన
ధూపదీపాదివైద్యమహోపచారంబులను దత్పరివారదేవతలకు నృపబృంహ
ణంబుగా సేమం బగునేమంబున నారాముండునుం బోలె నాయామినిం గడపి
మఱునాఁడు కృతముంగళన్నానుం డై ప్రత్యూషనిత్యకృత్యంబులు నిర్వర్తించి
యప్పుడు మకరతోరణంబులును దెలిముత్తయంబుల తోరణంబులునుం గలు
వడంబులు, బలికూటంబులు మేలుకట్టునుం జీరగుండును మృగనాభిలేపనంబు
ను, ముక్తాఫలరంగవల్లికలును వెలివిరియ న్నల్లంబుల నుల్లసిల్లుపేరులును
నానాదిగంతాగత విద్యజ్ఞన జ్యోతిషిక శాకునిక స్వరవేడులును వందిమాగధ
బృందంబులును బసిడి పల్లెరాబుల మాణిక్యదీపంబులతో నివాళింపు చున్న
పుణ్యాంగనలును హిత రాజలోకబంధువర్గంబునుం దలకొన జయ జేవ వర్ధస్వ
సుఖిభవాది శుభసూచకశబ్దంబులును బహువిధవాద్యరవంబులును, నొక్కటై
దిక్కులుపిక్కటిల్ల మిక్కుటంబుగా సుముహూర్తంబున సర్వతోముఖంబగు
మహాసింహాసనంబు డగ్గటి ప్రదక్షిణంబుగాఁ దిరిగి చూచి తత్తద్వాసరంబుల
కడల నున్న బొమ్మలతలకడల నున్నపిన్నగద్దయలలో నెందేని నడుగిడి పెద్ద

గద్దయ యెక్కుట భావ్యం బని వారశూలరహితంబుగా నొక్కదిక్కున నిలిచి
నకలజనకలకలంబు నుడిపి మాహాత్మికసావధానభృంబు లొలయ నిష్పదేవ
తలం దలంచి ప్రశస్తభిక్షాస్తుం దై పూర్ణఘటికోచితనాదావసరంబు నెదురు
చూచుచుండ.

౪

—: మొదటిబొమ్మకథ :—

క. మురు గడియారంబున గట్టినపెనుజేగంటరవము తేయనునడ గ్ర
క్తున భోజం డనుగెత్తిన, గని నిలునిలు మనుచు బొమ్మ కలకల బలికె. ౧
చ. వలికిన భోజం డన్నత మపారముగా మది నిండి పాటగా
నిలిచి గతజ్ఞ తదజ్ఞ ధరణీసుర మాగధవందిగాయకా
కలకల మెల్ల మాన్చి శుభకాలములో నిది యెక్క బూనగా
వల దన నేల యిందుల నివారణకారణ మేమి నావుడు.

౬

మ. తనపాక్యంబులు తత్పభాజనుల కుత్సాహంబు నాశ్చర్యముల్
పెనగొల్పంగ బసిండిబొమ్మ నగి గంభీరంబుగా బల్లె నో
జననాథా విను చంద్రగుప్తవృషసంజాతుడు కంజాతమి
త్రనిభం దుజ్జయినీపురి బరగె నేతత్త ర నస్తీర్తితో.

౭

వ. ఆయనఘనత యెట్టి దంటిని.

౮

క. సింధులకు నసాధ్యము లగు, సింధులు నెనిమిదియు దనకు సిద్ధంబులుగా
నిదరణి బాహుమమున బ్రసింహు డగు సాహసాంకుఁ జెప్పు దరమే.

౯

కా. సంభూతాన్యవిడొబడుబరమిక్షాసంభగన్వార్యశీ
రంభానాట్యవిజృంభమాణమవిస్రంభాదిశుభస్సనో
జుభారిప్రియసంభృతానకమహాసంభాననాసంభవా
స్తంభోదధుడు విక్రమాన్తుఁ డతఁ డేతన్నాతుఁడే చూడఁగ.

౧౦

క. అతిశయవితరణగుణమున, నతనిక్తిసరిరాక యెక్కువలవియె నీకు
గ్రతువులు నూఱును జేయక, నితరుల కమరేద్రపీఠ మెక్కుం దరమే.¹ ౧౧
క. అనవుడు భోజంబు విస్తయమును సిగ్గు సహంకృతియును ముప్పిరిగొన ని
ట్లనియె నొకయర్థిచేడిన, దనియగె సహపాదలక్షణ మే నిత్తు.

౧౨

క. నావితరణ మిది యల్పమే, నావును నది నవ్వి తనగుణం బన్యులకుం
దా వినిపించుట కొఱతగ,దా వివరము తప్పి తీవు ధరణీనాథా!

౧౩

- క. ఇది మొదలు కొఱతె యయ్యెం, దుదిఁ బుణ్యము హనిఁబొందె దొడ్డతనంబు
జెదరెం దనుఁ దాఁ జేర్చాను, టిది కష్టము తొంటినితి యెఱుంగవు చుమ్మి. ౧౮
- ఉ. ఆయువు మౌత్ర మాషధము నరము దానము మాసభంగ మ
న్యాయము నరనాశము గృహవ్యసనంబును దాపురంబుగాఁ
జేయుట నీతియుక్త మటుసేయక తా నయి దానధర్మముల్
చేయునునంచుఁ జెప్పినను నీయని నవ్వరె ధర్మ మెంచరే. ౧౯
- క. ఈసమయమునకుఁ దగ నితి, హాసము గల దొకటి వినుము హరిదత్తకుఁ
ల్లాసకరుఁ డయోధ్యాపుర, నాసి సుదర్శనుఁ డచంగ వసుమతి నేలే. ౨౦
- చ. అతఁడు సపాదలక్షవసుధామరపుక్తికి భోజనంబు సు
వ్రతముగఁ జెట్టుచు దివిజవర్గము మ్మిక్కిలిఁ దుష్టిఁ బొందఁగాఁ
గ్రతువులు పెక్కుసేయుచు జగన్నుతుఁ డై సరయాతటంబున
గతివయవాసరంబు లధికం బగుసత్ర మొనర్చుచుండఁగ. ౨౧
- క. శారద వీణావాద్యవి, శారద తగురూప మైనచందము మెఱుఁగు
శారదసీరదనిభుఁ డగు, నారదముని చేరవచ్చె నరపతిఁ జూడ. ౨౨
- క. వచ్చినమునిఁ గనుఁగొని యిటు, విచ్చేయుు డనుచు మ్రొక్కి విభుఁ డుచితార్ఘ్యం
బిచ్చి కృతాంజలియై నే, సచ్చతుఁడ నైతి మీ సపాదము కలిమి. ౨౩
- గీ. ఎచటినుండి యిటును నేతెంచితి నన్ను, ధన్యుఁ జేను నన్ను దహసి వలికెఁ
బరమధర్మశీల బ్రహ్మలోకమున నీ, దానధర్మవార్తఁ దడవ వింటి. ౨౪
- చ. విని నినుఁ జూడ వచ్చితి భువి గడుఁ బుణ్యుడ మను నన్న నో
మునివర శిష్యుఁగాఁ దలఁచి ముగ్ధునఁ బల్లెద మెఱవాడ నే
ననుచు వినీతుఁ డైనఁ గొనియాడి గుణాఘ్నుడ వీవు నీయకం
బనఘచరిత్ర బ్రహ్మభువనాంతము ముట్టిన దింత చాలదే. ౨౫
- క. విశదముగ కీరివసనము, కృశరక్షక ! సప్తరతుకృత మయ్యుఁ జతు
ర్దశభువనంబులఁ గప్పెను, వశమే నినుఁ బొగడ శేషవాసలకు. ౨౬
- వ. కావున నీ కసాధ్యంబు లే దెట్లన్న. ౨౭
- క. ధాత్రి శ పుణ్యనిర్మల, గాత్రులకును జగములో నగమ్యము గలదే
క్షత్రియపుత్రుఁడు విశ్వామిత్రుఁడు బ్రహ్మశ్రేష్ఠదవి మేరల మీతఁ. ౨౮
- క. స్వకులచిత్రధర్మముఁ దప్పక మనువారలకు వలయుపని దుర్బలమే
ప్రకటంబుగ ఋషివత్సలు, సికతాకలశముల జలము చేరువుగొనరే. ౨౯

వ. దీనికి దృష్టాంతంబుగ నీవును దీనం గుండఁ జేసి నీరు నించిన నిలుచు నని యిసుక
చేతి కిచ్చిన నృపాలుం డందుకొని. ౨౬

క. అటు చేసినఁ జిత్రము మిక్కుటముగ నాదానధర్మగుణిమనిచే
ఘటితరస మైనసికతాఁ, ఘటి యొప్పెను రసము ఘటికగట్టినభంగి. ౨౭

క. కృతిఁ గుండలు నిలిచిన స, తృప్తిఁ గనుగొని నారదుడు దినమును నీ వీ
గతిఁ బుణ్యక్షేత్ర వెలయు, పు తపోనిష్ఠలను వెలసి పుణ్యవిచారా. ౨౮

వ. అని యుపదేశించి చనిన. ౨౯

గీ. ఇట సుదర్శనుండు నీమట్టికుండల, నిచ్చ వండిపెట్ట మెచ్చుగాదు
మంటఁ జేసి మొదలి వంటనే కఱిగొన్న, దానఁ దొలుత వండఁ దగుట యెట్లు.

మ. అని మృద్భాండము లెల్ల మాని సికతాయత్తంబు లౌ కుండలఁ
ఘనుఁ డాపాయసశాకసూపముల పాకం బెప్పమం జేయుచుం
దనియఁ బ్రాస్తాభోజనంబు లిడుచుం దానొక్కనాఁ డప్పదా
ర్థనికాయంబులు వండుచోటఁ జని తత్సామగ్రి వీక్షింపఁగా. 30

క. వెన లుడుకం గని నృపుఁ డు, బృహమున నే నిట్టిఘనత వడసితి ననఁగా
నిసుమునఁ జేసినకుండలు, విసవిసలై విరిసెఁ బుణ్యవిపరీతగతి. 31

క. ఉలికి యతు డప్పడు మదిఁ, గలఁగుచు నిటఁ గల్గెమాబు గలసెనౌ తగు వి
ప్రలయెన్నిక గూడదౌ హేళి, తలు ముత్రముఁ దప్పివొక్తౌ ధర గదలెనొకో.

మ. అని యుత్సాహవిహీనుఁ డౌచ నతిచింతాక్రాంతఁ డై యుండఁగాఁ
దనయిచ్చ న్నుని తొంటిచాడ్చున వియద్భాగంబు శోభిల్ల వ
చ్చినఁ బూజించి మునీంద్ర నామహిమకుం జేటయ్యెఁ బో నీవు చె
ప్పినమర్యాదయు నెట్లు దప్పె ననినం బృథ్వీశు బోధించుచు. 32

క. మర్యాదఁ దప్పెఁ జిత్రవి, పర్యాసాహంకృతులను బార్థివ “గర్వా
త్తార్యం విసశ్యతి” యనుచు, నార్యులు మునుచెప్పసీతి యదితప్పగునే. 33

క. పర్వతపథమున రథమును, బర్హస్త్రిసంగమమున బ్రాహ్మ్య వ్రతముఁ
గర్హమున ధర్మకార్యము, నువ్వీభాగమున నావయు న్నడవ దనా. 34

1. ఉ. ఆఁతిఁ గుండ నిర్విఘ్న ధరాధిపుఁ గన్గొని నారదుండు నీ

వీగతిఁ బుణ్యక్షేత్ర వెలయుంచుచు నిచ్చులఁ కీర్ష్య సత్ర ము

ద్యౌగములేక చేయు మని తెల్పి వియదతి నేగె నంతలాఁ

ద్యాగము భోగముం దగుసుదర్శనుఁ డచ్చటఁ దాను మెచ్చుచు.

గీ. క్రొత్తకడవ దెచ్చుకొని వండి మఱి దాని, మీఁద వండిపెట్ట మెచ్చు గాదు

మంటఁ జేసి మొదలి మంటనే కఱిగొన్న, దానఁ దొలుతవండఁ దగుట యెట్లు.

క. ఇంతమహిమ వడసితి నని, సంతసమున నీవు రాజసము గైకొన్నా
సంతతముఁ జేయు సుకృతం, బితయు నిట్టిక నింక నే మనవచ్చు. 32

ఉ. నావును భూవరును మునినాయక నే నపరాధి నైతి నేఁ
దావిధ మేక్రియం గలుగు నానతి యి మ్మని మ్రొక్కినంత నా
దేవమునీంద్రుఁ డిట్లనియె ధీరుడ వై మది నుబ్బు లేక భూ
దేవసపాదలక్షఁ బరిత్యజి యొనర్చుము భుక్తిముక్తుల. 35

క. బహుదినములు జరపఁగఁ ద, స్తహిమముఁ జేకూరు నింక మనమున గర్వా
గ్రహము వల దనుచు శుభ మొ, మహితులుగఁ జెప్పి నారకుడు సనినంత.

క. తాఁకిన మఱి వాగినక్రియ, నాఁకొని వడిమడుకొన్న యనువున స్మృతుఁడు
దేవువనితి తొల్లిటివ్రత, మాకొలది నె నిత్యసత్ర¹ మచ్చట జరిపె. ౪౦

ఉ. కావున నేన దాత నని గర్వము గైకొని ఛల్లి నీ వస
ద్యావుడ వైతి దానమును పొరుషముం బరు తెన్నకుండఁగా
దా వినిపించెనేనియు నతాడుఁ దృణంబును న్నొకయె త్తగు
త్తావర గంజలో మెతుకు గల్గినఁ గ్రొవ్వుట నీమహత్వముల్. ౪౧

గీ. అరుదు ఘోషంబు భోజిండును మఱుబున స్మక్తి, బచ్చరిల్లి పసిడిబొమ్మ! నాను
దానమల్పు మర్నదానవు మీరాజు, దానమొత చెప్ప దాన నిలుతు². ౪౨

వ. అనిన పాలభంజిక యిట్లనియె నతం డిట్టి మహావదాన్యుడు. ౪౩

క. పొడగన్నంత నె వేయును, నొడివినఁ బదివేలు నగిన నూత్వేలు మనం
బూడఁబడి మెచ్చినఁ గోటియు, నడిగడువారలకు నిచ్చు హాటకమయముల్.

మ. అది యెట్లన్న నతండు కీర్తి దిశలఁ వ్యాపింప భూమండలం
బుదధు లేర్గ నేలుచుండి యొకనాఁ డుర్వీశులు స్తంభులు
సుదతీరత్నములు రసజ్ఞులు గవిస్తోమాంబులు గొల్వ న
త్యుదయశ్రీఁ గొలువిచ్చి యుండఁగఁ గవీంద్రుం డొక్కఁ డేతెంచుచు. ౪౪

*సీ. దండశూకాధిపాద్దండభుజదండభూరివిశ్వంభరాభారధుర్య
జాభారిపరికీర్తితాంభోజినిమి త³ సూక్ష్మసమాహియదాణరాయ

1 మాకొలది నె నిత్యసత్ర మచ్చట—చిన్నయగూరిగారి జాతము. మాకలఁత్రంబుభంగినచ్చట—
ఇర్రకప్రతులలో—2 దాన మెంత నీవు దానిఁజెలుపు. చి. నూరిగాను. దానమెంత నేర్పు—3. ఈప
ద్యములోని ప్రాకృతభేదములు తెలియజచ్చుటలేదు. పద్యములోని తప్పిపులు తెలియలేదు. ఎవ్వ
రియొద్దనైనఁ బరిత్యజించి దిద్దిగఁగించి మాకుఁబంపఁ బండితులం గొరెదము. 4. యంభోర్ముటిమిత్ర,

- అక్ష్మిణాహృదయ దండార్కకేళః క్షేభిపతివశఃకేవళఃపృథక్తక్త
 అంక క్షర్తక్త మహాలదసాందన లవలవపుహిత తులకధీర
 ధీరసంపదస్తు దేవబంధకహిమ¹, దశకసాక్షు మోందర్శనిచయ
 యనుచు నాల్గుభాషలచు రాజు దీవించి, నయనసంజ్ఞ నాసనమున నుండిరె
 సీ. రాజేంద్ర యాత్రక్షరములపేరిటివాడ నాద్యక్షరము మాన నశ్వవేది
 రేండక్షరములఁ బరిత్యజించిన నాట్యక్షర ముగాఁ దుడిపిన గతవిమండ
 నాలుగు నుడిగింపఁ జాలనేర్పరి నైదు విడిచిన బుధుడ నీవిధము గాక
 సర్వాక్షరంబులుఁ జదివించూచిన బుద్ధి బలముగాఁగల యట్టి ప్రాథుఁ డవఁగ
 నేతీటిటకాయనీతి గాకుండుంగ, నిన్నివిద్యలందు నెన్నఁబడ్డ
 సార్థనాముఁ డైనయర్థిగా నెఱుఁగుము, విబుధపంకజార్థ విక్రమార్థ. ౪౭
 గీ. అనినఁ గ్రమ్ముఁ జదివించి యల్లనవ్వి, ధరణిలోనీవు “చతురంగతద్జ్ఞ”సంజ్ఞఁ
 బరఁగినాడవయనుఁడుభూపాలుఁబొగడి, యెలమిఁజతురంగతద్జ్ఞకవీశ్వరుండు.
 క. ఇది తగుఁ దగ దనక కళా, విరుఱకు నీసమ్ముఖమున విద్యలయెఱుకం
 బొడపెట్టుట మానుముతుని, యెవర వెను గుప్పిగుంతు లెగయుటచుమ్మి.²
 ఉ. అంబుజమిత్రతేజ భవద్రగకరప్రసృతంబు లైన చా
 నాంబువులందుఁ బుట్టె భువనాతము నిడుచుఁ గీర్తిపుండరీ
 కంబు ప్రతాపసూర్యుడను వికాస మొనర్పఁగ నాకసంబు భృం
 గంబుగ లోనఁ బూని యధికం బగువాసన నొప్పు నెప్పుడుక. ౫౦
 క. అని చెప్పినపద్యములో, దనకీర్తివ్యాప్తియు³ ప్రతాపస్ఫురణ
 బును గని భాండాగారికొ, గనుసన్నం బిలిచి మెచ్చగా నాతనికిక. ౫౧
 క. భవమిచ్చించె విలోకన, మునకుం బురుకునకు హసితమునకుఁ గవికి వే
 యును బదివేలును లక్షంబును గోటియుఁ బసిండిటంకములు చొప్పులుగాక.
 క. ఘనుఁడు కవి వీడుకొని యొ, య్యనభాండాగారిఁ బిలిచి యర్థి ననుం జూ
 చినఁ బలికించిన నవ్విం, చిన మెచ్చించినను నిట్ల చెప్పుక యిమ్మా.⁴ ౫౩
 చ. అని సెలవిచ్చినకా భనగృహస్థితఁ డౌ తనలెంక యిట్టిచొ
 వ్వున నొసఁగంగ యాచకులు భూజనకల్పమహీజ మంచు నిం
 పునఁ బొగడంగ వానగుణభూషణుఁ డంచు నవంతిసాయకుం
 డనుదినముక యశంబు దిశలం దలర న్నహి యేలె నెంతయుక. ౫౪

1. దేవబంధకహామ 2. గుప్పిగుంతులెయుటచుమ్మి. 3. దనకీర్తియవ్యాప్తియు. 4. చివ
 బలికించిన మెచ్చించిన నట్లని నీవు నాకుఁ జెప్పకయిమ్మా.

క. అదికారణముగ నతనికి, సదృశం బగుగుణము నీకుఁ జాలదు భువిలోఁ
బొదలనిపెద్దఱికంబులు, పొడపెట్టక¹ మగిడి పొమ్ము భోజనృపాలా. ౧౧౧

వ. అనుడు ననంతరంబ. ౧౧౨

శా. లగ్నం బీక్రియ విఘ్న మొందిన నిరాలాపంబుగా విస్తయో
ద్విగ్నస్వాంతనృపాలపౌరహితవందిత్రాత మీక్షంపఁగా
భగ్నోత్సాహమనోరథం డగుచు భూపాలుండు లజ్జాధరా
భుగ్నస్వాంబుజంబుచు నిలిచి కరగెన బుణ్యం బగణ్యంబుగఁ. ౧౧౩

వ. అంతఁ గొంతకాలంబున. ౧౧౪

—♦ సెడవబొమ్మకథ ♦—

క. మొలఁ బులిశోలుచు మేర, బలుచని వెలిపూత యటుతఁ బొములపేరు ✓
దల మిన్నేటుచు జడలను, జొనెఱుంగు గలుగు మేటిజంగముఁ గొలుతుఁ.

నీ. అనుచుఁ గడుకతో నాభోజిలకుండు దివ్యాసనంబెక్లఁ దివిరి మఱియు
ఫలకుసుమాదిశుభద్రవ్యములు గూర్చి సర్వపూజలుఁ దొంటిజాడఁ జేసి
కవిరాజభూసుర గాయకపాఠక నృతకులును దనకీర్తి పొగడఁ
బసిఁడిగిన్నియలు చేపట్టి పుణ్యస్థ్రీలు శిరమున నూర్తికళేష లిడఁగ
ఖడ్గహస్తఁ డగుచుఁ గదలి నృపాసనప్రాంతభూమి చేరి గ్రహబలంబు
గలుగువేళఁ బూర్ణఘటికాంతనాదంబు, చెవుల సోఁకినంత శీఘ్రగతిని. ౬౦

క. శింజాయితమండీర, వ్యంజితసిలౌశుభృంగ మగు పదకంజం
బంజక యిడఁగా వేళాభంబని² యై యచట సాలభంజక పలికెఁ. ౬౧

క. ఓహూ భూవర వలవని, హాహూలివి³ యేల విక్రమార్ధునిసరిగా
సాహసమును గంభీరోత్సాహంబును లేక యెక్లఁ దరమే నీకుఁ. ౬౨

గీ. అనుడు నిలిచి భోజంబు డాల్చగుణంబులు, చెప్పఁ జూచి మొదలితప్పుఁ దలఁచి
మాని నాటిబొమ్మపూనిక నీవును, దప్పకుండఁ జెప్ప తగుణములు. ౬౩

క. అనవుడు నది యిట్లను నీ, గొనములు గలనృపులఁ జేసుకొని చెప్పం జూ
చిన జగమున నుజ్జయిసి, మనుజేంద్రుడుగాక యితరమనుజుడు గలఁడే.

క. శుభలక్షణుడు వదాన్యుం, డభయు డిఁకఁ గలుగనేర్చునయ్య “నభూతో
నభవిష్యతి” యనుపలు కాప్రభునకు సఁచెప్పుచోటఁ బలుకఁగవచ్చుఁ.

శా. ధారానాథ యనాథసస్యములకుఁ ధారాజధారాధరా

కారుం డై కరుణామృతంబు గురియంగాఁ బ్రాజ్యసామ్రాజ్యల

1. పొడపెట్టక-కర. 2. భంజక-చిన్న యనూరి. 3. వలదుసుమాహూలివి. యాహూలివి-చిన్న యనూరి.

- శ్రీరూఢి జగ మెల్ల నుల్లసిలగా శ్రీవిక్రమాగ్రాఖ్యః శు
ద్వీరామారమణుడు క్షీర బరగౌ నీరుం శుదాసుం డనన్. ౬౬
- మత్తకోకిల. అన్నహీనుడు నాఁడునాటికి నాత్తభూముల నన్యదే
శమ్ములూపల వాగ్గలం బరిచారకు నివ్వనింపగా
నిమ్ముతోడ నవంతిపట్టణ మేలుముడంగ దూరదే
శమ్మువార్త లెఱుంగఁబోయినచారు నిద్దఱు వచ్చిన్. ౬౭
- ఉ. అచ్చటివార్త లెల్లఁ దెలియ నివ్వని వారల నాడెంచి మీ
రిచ్చటి కేగుదెంచునెడ నీరడుమన్ గిరులుగఁ గానలం
దచ్చెరు వేమి గంటి రని యానతి యిచ్చిన నంబులొన న
య్యిచ్చ యెఱింగి యుక్తఁడు నోరేర్రున కిట్లనియె నివ్వనితుండై. ౬౮
- సీ. చిత్రకూటాద్రిపైఁ జిత్రంబు గనుఁగొంటి నచటి బిల్వక్రమప్రమర మైన
పుష్పతపోవనంబున రత్న కాంచనమయ మైన దేవతాలయము గలదు
లోకైకవంద్య ముదాకినీజలధార తోరమై ముందటఁ దొరఁగుచుండు
నానీరు శుక్కుపై నమృతంబుననఁ బోలుఁ బాపిపైఁ గాటుకభంగిఁ దోచు¹
దానిపొంత నొకఁడు మానియై జపముతోఁ, బాయకుండ వేల్చిసేయుచుండు
నతని కెన్నియేడు లరిగెనో యొలికిన, పామామఘాని హిమనగోన్నతంబు.
- మ. అనిచోద్యంబుగఁ జెప్పిన నివ్వని తదీయాలోకనోత్సాహియై
మనుజీంద్రుండును దిగ్గిసం గవలి రమ్మా చూత మామాని పా²
వనతీర్థం బని వానిఁ దోడుకొని భాస్వత్కనాహయ్యుఁ డై
చనియొ గ్రూరమృగప్రచారతరువిస్తారంబులం దూఱుచున్. ౭౦
- వ. ఇట్టి దుర్గమమార్గంబునం జనుచుండును నొక్కయెడ. ౭౧
- ఉ. భూరమణుండు గాంచె నతిభూపయోధరఘ్నాట మాత్మవి
స్తారపుఁప్రరూఢపటుశాఖమహావటజూట మంచితో
ద్వీరహాసంభృతైకమునినీరకృతోటజవాటము న్నునా
నీరమణిప్రభాపటలచిత్రితకూటముఁ జిత్రకూటమున్. ౭౨
- సీ. అందులతేగె లింద్రాంగణాగములతోఁ జెలిమిసేయుచు మిన్ను గలయల్ బాఱు
సంకుల రూఢులు సందనవనకల్పతరువులతోఁ గూడి పెరుఁగుచుండు

1. కుదున కమృతమై పాలుపారు బాఠికెగాటుకభంగిదోచు-అనీరు పుష్పాల కమృతంబువలెనుం
డు-చిన్నయనూరి. 2. చూత మాదివృషావన గి. చిత్రకూటము.

నందుల క్రొవ్విరు లన్నదమ్ములమాడ్కిఁ జుక్కలవాసన కిక్కసేయు
నందుల నెలయేఱు లాకాశగంగతో నటనలు సలుపుదు నామచుండు
నందుల మెలగు కరు లై రావతముఁదాముఁ గనుపుగట్టిమేసి మదము గురియు
నందుఁ గలుగు మాను లాస్త్రముచులతో, నిత్యసత్యగోష్ఠి నిలుతు రచట.

ఉ. అందుల నొక్కనో జలకమాడుచుండఁగఁ దొల్లి మేదిని
నందనవక్త్రవేణినయఁస్తనకాంతులు జాలిహపులై
యిం దుదయించె నాఁగ నుతికెన్నుచుఁ జెన్నుదినాలు లంబుజే¹
దిందిరమీనచక్రములు దేలుచునుండు సగోవరంబులన్. 2౪

క. వివిధద్వాదశరాసులు, దవిలి తిరిగి పాల్గొనఁపడలు చేతుఱుమి
న్నవరత్నరాసులకునై, నవగ్రహంబులుం దదాగణంబులఁ బొలయున్. 2౫

క. వింతలుగా నగ్గిరిపాడ, వింతా తని చెప్ప నలవి యే నెన్నెలఁ ద
త్ప్రింతుంబునఁ గరఁగినశి, కాంతంబులు చుర్రుకంకు గడుగుచునుండున్.

✓ సీ. శిరమున విమలపుష్పవతి యగుమాల్యవతి రత్నమాలికావతి యనంగ
మృగపాదఘట్టన మృదులమూర్తిగుఱుగూర్చి కేఱింపెందూర మనఁగఁ
బ్రబలసమీరణోత్పత్తితంబు లైఁ పుష్పంబులు కగళీకరంబు లనఁగఁ
సర్వతోముఖసముచ్చాలననాడినిగ్గగములు మదజలప్రావ మనఁగఁ
దన్నుఁ జేరినమేఘముల్ మన్ననంగ², సాలతరువులు బృహస్పతిజము లనంగ
నేచిసిరాజ్యపట్టగ జేంద్రులీల³, నిలిచిపాలుచుఁ య్యచలంబునృపతియెక్కె.⁴

శా. లంకేశారిపదాంకితంబులు ఝరాంకారకూలంకమల్
పంకేశాకరసంకులాంతరములూ బ్రవ్యక్త దివ్యాంగనా
సంకేతంబులు మీనకేతనధనుషంకారశృంగావళి
ఝంకారాశికులంబులుం గల మహాశైలస్థలుల్ చూచుచున్. 2౮

క. ధారాధరమార్గారాగత, ధారాశం బగుచు ధరణిధరమధ్యకృతా
ధారం బై ధరఁ బరఁగిన, ధారాతీరంబు గనియె ధారాధీశా. ౨౯

వ. కనిన నితని మనఃప్రసాదంబు దట్టం బై నిలిచె. ౩౦

క. దుర్భాగునకైన మహాధర్మస్థలి నాశశుద్ధి దలకొను ననఁగా
ధర్మంబుల కాకరమా, నిర్మలులనుఁ జిత్తశుద్ధి నిలుచుట యరుదే. ౩౧

1. మతికెక్కుదినంబులయందు నంబుజేం 2. చాల్లనలోలి 3. పన్నంక. 4. ఉజ్జయినిరాజు పట్ట
గజేంద్రశ్రీల-ఈపాదము యాతిచేసెడిది. 5. ఇక్కడ వ. "అచటఁ దెరువుఁజూపుచు మావంతు క్రియా
నాచుండు చూపమున్ను గావతండు నని చని" అని యొకనానిభాగంబు.

భుజంగప్రయాతము. అతం దంత సుస్నాతుః డై రత్న హేమాం

చితం బై సునర్ణాద్రి చెల్వొంది దేవా

న్వితం బైన హర్ష్యంబు వే సాచ్చి యాదే

వతం గాంచి పూజించి వచ్చె న్నతుం డై.

౮౨

గీ. అచటిహోమశాల కరిగి మానంబునఁ, దపము కలిమిదోఁచ జపముతోడ¹

మధురయుతములైన మారేడుబుడుల, వేల్చి సేయుచున్న విప్రుఁ జూచి.

గీ. అన్నపుష్పఫలజలాక్షతాదులు చేత, నున్న వాఁడును² జపహోమామములను

జేయువాఁడుఁ బ్రణాశీయదగరుగాన,³ మనుజుభిఁకు మ్రొక్కుమానిపలికె.

క. ఓవిప్రోత్తమ సవనం,⁴ బీవెరవున జరుగ నెన్ని యేడులు చనియె

న్నాపుడు నుబ్బస పుచ్చుచు, నావిధిచేతలకు నేగి యనఁగల దధిపా. ౮౩

ఉ. ఇచ్చట నేండు నూలు సనియె⁵ జగదంబిక నాయవసగు

న్తెచ్చును కూడు మాని రవి మీఁదఁ దపింపఁగ వేల్చి⁶ సేసి ము

చ్చిచ్చున వెచ్చుచుండి తెగఁ జ్ఞాతి నన్నఁ, గృహనువృత్తిఁ దా

నచ్చటివాని లేపి విహితాసనుఁడై నృపుఁ డాత్మనిఁతుతో.

౮౬

క. వ్యాఘోలకరాళకజి, హ్వలం బగు సప్తజిహ్వచదనంబున భూ

పాలుఁడు మధుమిశ్రిత మగు, మాలూరఫలంబు వేల్చె మృత్రముకొలఁదిక.

వ. అట్లు హోమాంబు గావించిన నయ్యము నెన్నునాబున నన్నిక పొడమి పొడ

సూపకున్నం గడచూపునం గెంపుగమర మదిం బదరి దొరకొన్నకర్ణం బుజ్జ

గించుట యిజ్జగంబున నొజ్జల లజ్జ లుకుపు రజ్జలనుచు నుజ్జయినితేడు మారే

డుబుడు మాని తన మెడం జూచి.

౮౮

గీ. పలుకుఁదేనియ గలతలపడువేల్వఁ, దలఁచి తలచిన్చు చక్రమీఁదటికి⁷ జెలివి

యెడమ కేలఁనెమల్చుచునడిద మెత్తి, మెఱుంగుమిడుఁగులు లెగయగామెడకుఁబూనె.

వ. ఇట్లు పూని యంకించిన.

౯౦

క. ఓహూ నృప నీధగ్ధో, తానహములకు మెచ్చితిని నిజం బిది యింక నీ

సాహసము విశుపు మని త, ద్బాహాఖడ్గంబు వట్టె బరమేశ్వరియ్యు.

౯౧

క. పట్టి నిలుచుండి నృప నీ, కెట్టిహితం బైన వేడు మిచ్చెద నని చే

పట్టిన మ్రొక్కి మహీవరుఁ, డి ట్టనియెం దల్లి మెచ్చి తెట్టులు నన్ను. ౯౨

1. భువనపోదిభూతికలిమి మెఱసి 2. సన్నతినికిని 3. జేయునతనికి 4. బీ చేయదగదుగాన

4. మావనబీవెరవున.....నావుడునుబుస్సొట్టుచు-చిన్న యనాది, 5. చెక్కుమీఁదటికి,

మ. ఇతఁడు న్నానము సంధ్యయున్ జపము ని క్లేశాలము జేయఁగా

శతవర్షంబులు పోయె నీద్విజుని మెచ్చం జెల్లదో మెచ్చుసం

గతి గాదో గుణ మానతి మ్మనిన నోత్సాహం యీడుస్తర

వ్రతము ల్గల్గియుఁ జూచులంబు మతి భావం బల్ప మెప్పున్వన్. ౯౩

గీ. మేరుశైలధీర మేరులంఘితమున, నాఁగు నీవ్రతంబు నగణితంబు¹

చంచలాత్మకృతము సంకల్పరహితంబు, నైన జపము లెల్ల హానిఁ బొందు. ౯౪

క. దేవర భువి గాఢంబున, గ్రాహంబున గ్రాహనమున గలుగఁడు శుచియా

భావమున గలుగనేర్పుచు, భావార్థ భావశుద్ధి పరమార్థ మున్వన్. ౯౫

క. డెందంబున సందేహము, నొందక ప్రహరణతృప్తి నొడఁబెరిచెడుచో

నిండు గలఁ డనిన గంబమున నుదయింపఁడె విష్ణుఁ డనుచులు బెదరన్. ౯౬

క. దేవద్విజయత్రైషధ, దైవార్థాచార్యశ్రీధర్మముల యెవన్

భావన యేదిధమున నా, నావెరవున నచటి సిద్ధి యగునిదగతిన్. ౯౭

గీ. భావ మస్థిరంబు గావున వీనిన, తాబులెల్ల నిష్ఫలంబు లయ్యె

నీవు నిష్ట నిష్ట గావించితివి గాన, గడియలోన మెచ్చు గలిగె నీకు. ౯౮

క. ధన్యుడ ననవుడు విని స, శ్రన్వాదానమును దేవతావరమును రా

జన్యవర్జయుఁ దిరుగుట, యన్యాయము గానఁ దిరుగ కూచిక వినుమా. ౯౯

ఉ. ఇష్టములెల్ల నాకుఁ దగ నిచ్చెద నాటివి సర్వమున్ వ్రత

భ్రష్టుఁడు నాక వీనికిఁ గృపామతి నిచ్చుచి మ్రొక్కెద సు

తుష్టి నహించి దేవత చతుశ్శతవత్సరభోగ్యమైన యు

శ్రృష్టమహిపతిత్వమును దివ్యపదంబును నిచ్చె వానికిన్. ౧౦౦

క. వానికి ని ట్లిచ్చి ధరి, శ్రీనాయకుఁ బోనియించి దేవియు నంత

ధానమ్మనొందె విప్రుఁడు, నానృపు వెఱుగఁది పొగడి యరిగె నిజేచ్ఛన్.

శా. తత్సేవాశలదర్శనంబున మహత్ప్రసాద విశ్రాంతిగా⁴

నుతానూంబును సాహసంబును బ్రతాపోదారభావంబు న్

త్యుత్సేకంబును భూషణాకృతులతో నొప్పారంగా భూషి

వాత్సల్యంబున వచ్చె విక్రమయశోవర్ధిష్ఠుఁ డుజ్జేనికన్. ౧౦౧

వ. కావున నీ టిటి గుణంబులు సమపూరకునికి నెక్కజనదు పొమ్మనిన విని భోజం

1. మేరుస మాఘ, ఘనతపంబులొనగిరమైన, 2. పరతత్త్వ మనన్. 3. నీమక్రియన్.

4. దదధ్యక్రాంతిగాఁ జి శ్రమంబుత్సా. 5. గోష్ఠ్యేకంబున

దును మనంబున నతనిం గొనియాడుచు నుద్విగ్నితలగ్నుండై¹ సిగ్గుపడుచుఁ
బూర్వద్వారగమనంబు మాని యపరద్వారగమనోత్సకుం డగుచు నాటి
కద్దివ్యాససం బెక్కురాకుండుట తెల్లంబుగా మొగంబు తెల్లంబడఁ దిరిగి చని మఱి
యొక్కనాఁడు. ౧౦౩

—♦ మూడవబొమ్మకథ ♦—

- క. ఉల్లోలగుగ్ధసాగర, కల్లోలకరాగ్రమండకంపితఫణభృ
ద్వల్లభమణిమయఁడోలా, వేలనసుఖలోలుఁ డైన వేల్పు దలఁతుఁ. ౧౦౪
- క. అని నియమంబున హితశా, కునికస్వరశాస్త్రవేదకోవిదయుతుఁ డై
యను వగుదినమున సింహా, సర మెక్కుదలంచి భోజజనపతి చేరెఁ. ౧౦౫
- క. చేరిన నచ్చటిపుత్రిక, యారాజుం బలికె వాసవాసన మెక్కుం
గోరుట జగ మెఱుంగ మహా, దానిద్రవ్యండు క్రతువు సేయఁ దలఁచుటచుమ్మి.
- ఉ. ఆర్యులఁ గూర్చి నేడు శుభమైన ముహూర్తము చూచి వట్టిగాం
భీర్యము దోఁడఁగాఁ దగని పెద్దటికం బిది యేల సన్నపు
గార్యమె విక్రమార్చనపుగర్దియయెక్కుట వానిబోల నా
దార్యము నీకుఁ గల్గినఁ బదా బిడు మోజగ భోజభూవరా. ౧౦౬
- ప. అనుడు విస్మయమానమానసుం డై మానవేంకటం డాసింహాసనయానంబు
మాని యనుమానించి మీనరపతివితరణంబు లేతెఱిగెఱింగింపు మనిన నది
యిట్లనియె. ౧౦౭
- సీ. బలమున నిజమునఁ బ్రాణరక్షణమున భీము భీమగ్రజ భీమగురునిఁ
జెలుపున సకల్పసిద్ధి దేజంబునఁ బదాని బుద్ధజుఁ బుద్ధమిత్రు
శివభక్తి గీర్తి విశిష్టదానంబున బాణు బాణారాతి బాణజనకు
నైవ్యర్యమున రతి నఖిలోత్సవస్ఫూర్తి² గామసంహారు గాముఁ గామసఖుని
నష్టభోగముల రణాటోపమున బుద్ధి, నిద్రు నిద్రతనయు నింద్రమూర్తిఁ
క్రేణిసేయు ననుచు బాణలువొగడుగ, నవని యేలె విక్రమార్చవిభుఁడు. ౧౦౮
- క. సాహసము జయము బల ము, తానాంబుఁ బరాక్రమంబు ధైర్యముఁ గలని
గ్లోహకుని దొరయనెడ సుందేహించుచునుడు నాదిదేవుం డైనఁ. ౧౦౯
- క. నరుడు మగతనము నేర్పునఁ, బరఁగించెనుచోటఁ దోడుపడుచురు సురలుఁ
ధర కాళికునకుఁ దోడ్పడ, గరుడఁడు జక్రంబు హరియుఁ గలిగినభంగి. ౧౧౦

క. అనవుడు భోజుడు గొలికుఁ, డనువానికి నెదట బిష్టుఁ డాయుధమును పా
హనమును దోడ్పడియెనునే, వినవలతుఁడెప్పు మనిన నెస నిల్లనియెన్. ౧౧౨

గీ. తుంగసాధశృంగసంగతాంబర నూమఁ, బూర్వభూమి క్షౌక్తపురవరంబు
భజనకెక్కియున్ను నిజమైనపేటి, వెలసెఁ భువిఁ బ్రతాపవిషయ నునఁగ. ౧౧౩
వ. అట్టిపురంబున. ౧౧౪

క. సేనానికి నెన యుచు బర, సేనాభంజకుఁడు గలిగె న్నేతిపతి విషయ
కేసేనారాధకుఁడు బ్రహ్మ, తేసేనాభ్యుదయ ప్తి భీమసేనుఁడు నోతెన్. ౧౧౫
వ. అనరేంద్రునకు నానానిని యుచునుచునుచు సమనానాదంబుగా నొక్క
దన యుదయించె. ౧౧౬

క. ఆరాజతరూఢన క, న్యారత్నము మునుని మోహనాస్త్రముక్రియ నా
కారంబున నొప్పును పర, హా హాకినెచ్చ నని సుఖోచుఁ యునఁగన్. ౧౧౭

క. భూవలయంబున నుపమా, జీవన మున వస్తు వేచ్చి చెప్పెద మనఁగా
నా వెలఁది యవయనములకు, నేనియు సరిగాక యనికి నేమనవచ్చున్. ౧౧౮

సీ. మృదుపల్లవంబులు మునురకముండిఁ బదసర్వోజములసూపదలఁ బోలుఁ
గడికరంబులమీనఁ గర్తవ్యభావంబు లేకయుండిన నూరులీలఁ బోలుఁ
జుక్రవాకంబులు సడిసన్నరేయెల్లఁ బాయకుండిన జనుదోయిఁ బోలుఁ
జుక్తలజ్జేడు దా స్రుక్త పొంగక కందకుండిన ముఖికళలఁ బోలుఁ
జుచరీక చయము సూచలింపక కూడి, నిలిచెనేని కురుల చెలువుదాల్పుఁ
బువ్వఁదీగె మొదలిమవ్వంబు దప్పుక, ననిచెనేని మీనియనువుఁబడయు. ౧౧౯

మ. తనలావణ్య మగణ్యదర్శనముమై తారుణ్యపూర్ణంబుగా
ననవద్యవ్యతితోడ నాస్పృహకన్యారత్న మేరాజనం
దనుల నైచ్చక మీఁది మేడకడ గంధర్వాంగనావిభ్రమం
బున నుండెన్ మృదువస్త్రగంధసుమనోభాసాదిభోగంబులన్. ౧౨౦

సీ. తరుణి యీక్రియ మేడఁ దరలకుండుటయును దెలిసి గొలికుఁ డనుగ్ధరవిటుఁడు
చాయలయుక్తుఁడ జక్రంబు గావించి కాష్ఠయంత్రంబున గరుడిఁ జేసి
తావిష్టుఁడై మృతప్రథనమునకు మెఱపుగాఁ గస్తూరి మిగుల సలఁది
పసపువన్నియ పట్టుపసంబు గావించి తిరునామ మొప్పుగాఁ దీర్చి కడఁక
నెక్కి కీలున నాహన మెగయఁజేసి, పవనపథమునఁ జనుదెంచి బాలమ్రొల
నిలిచి నేనిదె కృష్ణుడ నిన్నుఁ గూర్చి, వచ్చితిని నన్ను వరియింపు లచ్చికరణి.

- చ. అనవుడు బాల విప్లయము హర్షము లజ్జయు నగలింప నా
తని నట నుంచి యేగి తనతాద్రీకి నట్టితెలుం గెఱుంగఁ జె
ప్పిన నతఁడు న్రయంబున నభీష్టము నేఁ డానఁగూడఁబోలు నీ
కని చనుదొచి యచ్చట గవాక్షముఖంబునఁ జూచి యుబ్బుచున్. ౧౨౨
- క. చల్లనికొండకు గిరిజా, వల్ల భుం డుం డగునట్టిస పువ్వునఁ దల్లి
నల్లనిదేవర నీచే, నుం డనఁగఁ గలిగె నేఁ గృతార్థుడనైతిన్. ౧౨౩
- క. అమ్మోతడయక కైకొను, పొమ్మో యని యనుప నేగి పొలఁతుక యచటన్
నెచ్చి దభుకొత్తఁగాఁ దన, నెచ్చున మలరంగ నాతని న్వరియించెన్. ౧౨౪
- ఉ. గొల్లికుం డయ్యెడ స్తది వికాసము హాసముఁ గూడియాడఁగా
బాలిక నంతనంత మృదుభాషణభూషణ తోషణంబులు
గేలికిఁ జేర్చి లజ్జ కడకీ లెడలించుచు బుజ్జగించి పాం
చాలుని పోలిక నుగ్రరతసౌఖ్యము తీపులు చూపె నేర్పునన్. ౧౨౫
- ఉ. అజ్జలబాక్షియున్ హృదయమంగునఁబుట్టినవానిపోరుచే
బుజ్జవ మియ్యకోలు గొనుపొందునఁ గూడిన నింపుగై కొనున్
సెజ్జకుం దాన చేరు రతిచేష్ట లెఱుంగఁగడంగు చెయ్యులన్
లజ్జయొకింత చేష్టవఁ జెలంగుం బెనంగు ననంగ కేలిమై. ౧౨౬
- క. ఇటు నానాటికి నొయ్యనఁ, గుటిలాలక యులుకు దీర్పుకొనుచుం దనకొఁ
గిట నాదటఁ జెలంగఁగ న, వీవ్విటుండు న్నచురతుల గారవిచుచుం దివుటన్.
- సీ. అంగుష్ఠ మడుగు గుల్ఫార్థంబుఁ జిటువొడ జఘనంబు నాభి వక్షంబుఁ గుచము
భుజమూలములుగళింబును జెక్కు మోవియునయనముల్ను చురుముండలయుననఁగఁ
గలుగుచోటులఁ జంద్రకళలఁబెంపునఁ జెక్కు నారోహణావరోహణము లెఱిగి
బీజమంత్రాక్షతవ్యాజహృద్భాషల హృదయాదిమర్తంబులై క్తఁడేయు
సుఖముఖాంకనఖరచుంబనభూషణ, గ్రహణతాడనములఁ గదలఁబొడిచి
చిత్తశయనుదెలిపి యుత్తానశాయిత, ముఖ్యసురతతంత్రములఁ గలంచె. ౧౨౭
- క. మనసిజమర్తజ్ఞనితో, మనమలరంగఁ బెనఁగి కరఁగె మానిని రతిసం
జనితసుఖంబున నెలపొడుపునఁ గరఁగెడు చంద్రకాంతపుత్రికఁ బోలెన్.
- శా. ఆబాడం గుచచక్రవాకరుచి పెంపారం దదీయాననాం
భోజాతప్రభ లులసిల్లఁగ సముత్ఫుల్లాక్షి²మీనద్యతుల

1. దృగ్భాణముల్ హృదయాదిమర్మవాహికులఁజొనిసి 2. పెంపారంగ కుంభస్యభాం
భోజంబు ల్వికసించుచుం జెలగ నుత్ఫుల్లాక్షి.

రాజులంగ సులోచనాసరసిలో రాయంచభంగిం గళా

భ్రాజుష్టం డగు గొలికుండు హరిహరం నొంది క్రీడించుచున్. ౧౩౦

ఉ. ఇమ్ములఁ గొన్నియేండు సుఖయింపంగఁ దక్కురాజులెల్ల నో
ద్యమ్ముగ నిట్టివార్త విని యచ్యుతుఁ డీతని యల్లుఁ డయ్యో¹ గ
ర్యమ్ములు మాని వీనిఁ గొలువం దగునంచు భయమ్ముతోఁ దురం
గమ్ములఁ గుంజరమ్ములను గన్యలఁ గప్పము లిచ్చి పంపఁగాన్. ౧౩౧

క. చేకొనుచు బృహత్సేనుడు, చేకొలఁచుల లోఁగు బుటిఁగి క్షితిపాలకులం
చేకొకుపటిచి భూములు, చేకొనఁగా నలఁగి తలఁగి సిగ్గున నొకచో² ౧౩౨

వ. అందఱు గూడుకొని విచారించుచు దమలోన. ౧౩౩

క. సమముగ దేశము లేలుచు, నమఁన మగకూడు గుడిచి యధమాధమభా
వముతోఁ బెక్తం ప్రక్తని, సమరమునకుఁ బోకయునికి³ చచ్చుట గాడే.

క. గమింప మానభంగ, ప్రణ మాజ్ఞంబు నెడ్డ న్ప్రయ్యలు సేయున్
రణమరణము శూరులకును, ఊణనుఃఖము మీఁద నధికసౌఖ్య మొనర్చున్.

గీ. మానవాని యైన మనత్రోవకంటను, బ్రాణహీన మైన పదము లేదు
వీనిచేత బాధ వెచ్చుటకంటను, జక్రధరునిచేతఁ జచ్చుట గొప్ప. ౧౩౪

క. రావణకంసాదికర, త్నోవీరులఁ జంపి తన్నుఁ గూడఁగనిచ్చెన్
గావున సమములు నల్లని, దేవరకోపములు నట్టిదేవరవరముల్. ౧౩౫

సీ. మున్నీటిపాపయు మున్నీటితేపయు నిల్లాలు నిల్లునై యెసఁగువానిఁ
బాములవగవాడుఁ బాములవగవాడుఁ దేరును బాన్పునై తేరువానిఁ
గలువలచుట్టంబుఁ గలువలవెట్టంబుఁ దనరెండుకన్నులై తనరువానిఁ
బూవింటివాఁడును బూవింటివాఁడును గారావుసుతులుగాఁ గలుగువాని
జోడులేనికంటిజోగికి జోడుగా, నున్నవానిఁ బెక్తు మన్నవాని
దల్లి దండ్రయైన నల్లనివేల్పును, గంట చెడనిముక్తికంటు గాడె. ౧౩౬

క. చొత్తము చత్త మనుచు ను, ద్వత్త లగుచుఁ దెగి ప్రతాపనిషయముపై దం
డెత్తి చనుదెంచినం గని, యత్తఁ దా వెడలె నాబృహత్సేనుండున్. ౧౩౭

చ. వెడలి నిజాప్తసైన్యపరివేష్టితుఁ డై చని గర్వపాటవం
బడరంగఁ బోరిపోరి బల మంతయుఁ జచ్చినఁ జచ్చులోపలం

1. డీతని కల్లుండంచుగర్వ- 2. కైకొనుచు... క్షితిపాలకుఁడీ భూములు, చేకొనఁడలఁచుచు- నడచి- 3. పోరకయునికి 4. అనఁమానవానియగుత్రోవ- 5. గారావుఁబట్టులై గట్టియొట్టియొకలుగువాడు- చిన్నయనూరి.

- బడి వడిఁ దూలివచ్చు శలభంబుతెఱంగున నోహటించి లో
వడక పురంబు సొచ్చి సుతపాలికి నాపద చెప్పి పుచ్చినన్. ౧౮౦
- మ. అది యాత్మప్రియుఁ జేరి, దేవ ! మును ప్రహ్లాదుం గృహం గాచి యు
ష్ఠుఁడౌ దైత్యునిఁ ద్రుంచి తీవు మొసలి స్థరించి యాయ్ఁగు నె
మ్మది రక్షించితి నేడు ని న్గొలువఁగా మాతండ్రి కిట్టి మహా
పద వచ్చెన్ పుసంఘముు దునిమి నీభక్తు న్భవి నిల్పవే. ౧౮౧
- క. అని వేడుకొనిన వాఁడును, నునమున నిటు దలఁచెఁ దొలిమగతనమునఁ బూ
నినపూనిక విడిచిన నిత, వినువారలుఁ జూచువారు వికవిక నగజే. ౧౮౨
- గీ. నాటిసాహసమున నిట్టిబోటిగలిగె, నేటితెంపున కొకవేల్పు నిల్వఁబడఁడె
యనుచుఁ జక్రంబుగైకొనియంత్రగరుడి, నెక్కి సూత్రంబుగదలించియెగసివచ్చె.
- మ. అట్టి వేగ సయ్యాదివిష్ణుడు. ౧౮౪
- ఉ. గౌళికుఁ డీలైనీయు జగంబు జనార్దనుఁ డీలె నందు న
న్నాలముసేయుచుండుఁ దన యల్లుడ నే నని సమ్మియున్న భూ
పాలుఁడు చిక్కు భక్తిఁ దమస్రణయు లొప్పనసేయ నున్న మ
న్నీలతలంపులు బాలియు నే నటు పోవకయుండఁ బాడియె. ౧౮౫
- క. అని చక్రము చే వెలుంగఁగ, వినతాసుతునెక్కి వచ్చి విభుఁ డొప్పె సువ
ర్ణనగంబుమీఁద సాదా, మినితోఁ జెలువొందు నీలమేఘము పోలెన్. ౧౮౬
- మ. తనదివ్యప్రభ లీక్రియ' న్వెలుంగఁగాఁ, దాన్మృదు పక్షాగ్రచా
లనవాతాహతితోన మేఘములు డొల్ల నిన్ను ముట్టంగ నే
పున దీపించుచు లీలఁ గోపమును హపుం జూపి చక్రాహతి
నవనబాడఁగుడు నృపాలపం క్తి ననిపెన్ నై కుంతసంప్రాప్తికె. ౧౮౭
- మ. ఇట్లు చేసి తదనంతరంబ తజ్జముంబు విదితుంబుసేయుం బూని. ౧౮౮
- ఉ. ధన్యజనానుకూలుఁ డగు దానవసంహారుఁ డొత్తె నజ్ఞమూ
ర్ఖన్యము భక్తసద్గతివదాన్యము నిర్జితగర్జితోగ్రప
ర్జన్యము భిన్న భిన్న పరసైన్యము విక్రకర్ణకీర్ణకా
తిన్యము గౌళికావనదృక్కృతజన్యముఁ బొంచజన్యమున్. ౧౮౯
- క. ఇటు వానిచేయగా ను, శ్రుట మగు జయ మిచ్చి చక్రధరుఁ డేగిన ను
దృఢవృత్తి గౌళికుఁడు న, చ్చుట చని రణమండలమునఁ జచ్చినవృథులన్. ౧౯౦

- చ. కనుగొని మామఁ బిల్చి ననుఁ గంటివె వచ్చిన యీస్థపాలురం
మనిమితి వీరిసంపదలు దొడ్డలుగాఁ గొనిరమ్ము నీపురం
బున కని చెప్పి తొంటిగతిఁ బోయి సుఖోచనఁ గూడి దాని కిం
పొనర విహారము ల్బలుపుచుండె ననేకదినమ్ము లిమ్ములక. గంగి
- క. కావునఁ దెం వెఱిగి యస, ద్భావున కచ్చుతుండు తోడుపడియె ననంగా
నావిక్రమార్థునకు నతి, పావనునకు సురలు తోడుపడుటచ్చెరువే. గంగి
- ఉ. డిలసిలేక్షమాధరణఁ మజ్జయినపతిఁ బోలవచ్చునే
యెల్లముఖంబుల నిష్ఠ మనేకవిధంబుల నొల్లుచుండగా
నుల్లము న్రయ్య బు స్సనుచు నూరక నైగెడి పాముతోడి పా
త్తిలక తద్భజాగ్రమున నుద్వి సుఖస్థితి నుండు నెప్పుడు. గంగి
- వ. అట్టి యాతనిలేలంపు సంపదలందు నయవినయావిగుణంబుల బొడలు. గంగి
- క. ఓలం బగుసంపద నయ, శీలంబునఁగాక దుష్టచేష్టలఁ గలదే
యాలరిమొవపులకును దల, కోల యిడక చేరే పిదుకుకొనఁదర మగునే.
- క. ఎక్కుడనుండియె కూడును, నిక్కుము లైతోచు నొక్కునిముసంబునఁ దా
మెక్కుడికొ విడిసిపోవును, డక్కుపు సంపదలు మేఘుడంబరము క్రియక. గంగి
- క. కలిమికిని దగినకొలదిని, నెలగల వెలి విడువకున్న నిలుచెక్కుడి నా
కలయఁగ నిండినచెఱువున, కలుఁ గిందుక విడువకున్న నాఁగని భంగిక. గంగి
- సీ. అని యిట్టిలేలంపున నశ్వమేధము సేయఁ బూని భూసురబాధుభూమిపతుల
రప్పించి శుభముహూర్తమున కీశావిధి నైకొని చేయుచో నాకవిభుడు
గరుడగంధర్వయక్షవ్రాతములతోడ నరువెంచి తోడ్పడి యాదరింప
సురల నందఱఁ జూచి ధరణిశుఁ డందులో రత్నాకరు డను రామి యెఱిగి
యలేనిదోడి తేరహితుఁబుగోహితునంపె, త్రియముగూర్చి పైత్రిసయముమెఱయ
విప్రవర్యుఁ డంత షీప్రయానంబునఁ, దెరువునడిచి కొన్నిదివసములకు. గంగి
- మహాస్రగధ. కనియెక దుర్వారదవ్యకరమకరర్పుష గ్రహరత్నావినిర్దు
ఘనవీచీసద్భుజాభ్రంకషగుణసమత్క్రాంతకాలాంతదుర్
జనకాధీశాత్తజాధీశ్వరధనురతివిస్తారితావర్తధదుర్
స్వనదంభోదాతికార్డు స్వరతటవిహితోచ్ఛాస్వసముద్రక సముద్రక. గంగి

1. నెన్నఁబోలునే. 2. నిలిచిపోకుకొను. 3. కలిపికొలదిని, నెలగల వెలి విడువకున్న.
నెలగలదనము (నెలగలు)

సీ. అనిమిషరక్షణాయత్తదేవవముల గుహబృహస్పతుల సప్తహిమః దాల్చి
యధికనాగేంద్రసమాయాధమహిమల హాశచీనాథుల ననుకరించి
రాశీభవన్తకరప్రాధవంబుల సౌరికుబేరుల సాటి నొప్పి
కమలావృతాయతాకారవైభవముల బ్రహ్మవిష్ణులతోడిచాటి మించి
సంతతప్రవాళకాంతి వసంతక, బాలసూర్యులసరి లీలఁ గ్రాలి
భూమి సర్వదేవతామయుం డనఁ జెల్లి, యెలమి నేలులెల్ల నేలువాని. ౧౬౦

సీ. మిన్నంటఁ బొంగియు మేర దప్పుక పెక్కుభాగము లల్లిగియుఁ బాటులేక
సుల్లేన్ని గలిగిన సుట్టునస్రస్కక యనుకయుఁ బరులకు ననువుగాక
సరివారిలోపల నురువులు గమ్ముగా నేలపైఁ బొరలియు బేలుగాక
తనలోన బడబాగ్ని దరికొని మండియు వడగాలి మీలపై సుడియనీక
బయలుపడియునుడనోఁతుబయలుపడక, దిగులుపడియునొండెదిగులుపడక
యిసుముకంటెనుగుణమణులెసక మెసఁగ, నసమరసమయ మైనవెక్కుసమువాని.

వ. మఱియు గంగాతరంగిణీసంగతం బై హరజటాజూటూబును బోలె శంఖాలం
కృతం బై విష్ణుభుజంబును బోలె వజ్రసముజ్జ్వలం బై పురందరుకరంబును
బోలె ముక్తామయం బై ముక్తిపథంబును బోలె నీలసమగ్రం బై సుగ్రీవపై
న్యంబునుబోలె విజృంభితపద్మరాగంబై శరత్సమయంబునుబోలెఁ బుష్పితపు
ష్పరాగంబై శిశిరంబును బోలెఁ బ్రసరత్తుసారంబై హేమంతుంబునుబోలెఁ
బలువిద్రుమచ్ఛాయం బై వసంతంబును బోలె నుద్గండరాజీవంబై గ్రీష్మంబును
బోలె నాభీలకూలంకమం బై వర్షాగమంబునుబోలె మీనమిథునకర్తృట మక
రాదిసంచారంబై గ్రహమండలంబును బోలెఁ బరభీతసపక్షభూభృత్తులాత్రి
తంబై మహామర్దంబును బోలె నొప్పు నప్పురంబుగలవాని. ౧౬౨

క. ఆనీరధి నెల వింతన, గా నేరము తేలగిలు మకరములమీఁదఁ

మైనాకామలు తెక్కులతో నిల్చుచుం గరులమీఁది దోమలకరణిక. ౧౬౩

గీ. అట్టిజలధిఁ జేరి యవనీసురుఁడు పలు, మాఱుఁ బిలిచి పిలిచి మదిఁ గలంగి
యత్తరంబులేని యడకంబు నచటికిఁ, బిలువ వచ్చి నేను బేలనైతి. ౧౬౪

క. సరసత్వము సన్తానముఁ బొరయనిచోఁ బ్రియము నెఱపఁ బూనుట ధరలోఁ
దెరువాటుకాండ్రకడ మున్నరుండై¹ తఱకలిమి చూపఁగడఁగుట చుమ్మి.

మ. అని చింతించి పురోహితుడు నిజరాజాజ్ఞావిధి న్వాఙ్విధి
నిను నే బిల్చితీ రమ్మ నిల్వనిడికో నీబుద్ధి యుచున్ ఘన
ధ్వనిగాఁ జెప్పి చనుగ నర్థపుడు దివ్యంబైన రూపంబునం
దనరత్నంబులు నాంగొంచు జని పొత నిల్చి యవిప్రభోక్. ౧౨౬

వ. నీ కింత వేగిరపడనేల నే లిచె వచ్చుచున్నవాడ మీరాజునకు మాకును బ
రమసఖ్యం బగు నే మెలుంగుము గావున మమ్ము బిలువని బంపె మే మన్న
టికి వచ్చినవారమ యని యోక్షి నిట్లునుము. ౧౨౭

క. కడపట నుండియు నే మ, క్షడచుడుగు మనుచుఁ జెలింగతిఁ దప్పకుమీ
యెడద వ్వన వలనకు సగ, గడ చునఁగాఁ దలఁపుగోనఁ గలుగుట చుమ్మి.

క. నెమిలి గిరి నంబుదము గగ, నముపై రవి లక్షయోజనంబులఁ గొలనగా
గమలము లక్షద్వయమున, హిమకరుఁ డిలఁదొగలుచుడు నెక్త వెచెలుముల్.

వ. అని విన్నవించి యీశోభనముచుం గట్నబుగా నిద్రివ్యరత్నమ్ము లిమ్ము, కో
రిన నివి నైవ్యసంపాదకంబును, బహుధనప్రదంబును, మృదుచిత్రవర్ణవస్త్రాభ
రణదాయకంబును, బక్వాన్మప్రతిపాదకంబును నొ నని చెప్పి నీమకొలిపిన
సతం దతనివచ్చినపని సఫలం బగుటకు హర్షించి. ౧౨౮

క. సుముఖుం డై చనుదెంచుచు, దమమాళనభూమి సొచ్చి ధరణివ్వరు యా
గము సంపూర్ణముఁ దాన, కనుమును విని యచటఁ దనగురాకకు వగచె.

చ. పొసగిన పప్పు మాడఁగలుఁ బుక్కిటిబాటిగ మెక్కి మంచి వె
క్తనపుఁ బదాశము ల్నునులి గట్టునఁ దేడఁగఁ గల్గు భూతి దా
నసమయ మైన మాడ ధరణి బటు వచ్చు, విశిష్టపూజతోఁ
బసనగు పచ్చదంబు నొకపల్లి యరంబును గల్గుఁ దప్పితి. ౧౨౯

క. చేరెడు నూకలుఁ బిడికెడు, కూరయుఁ గొని యొక్క పూటకూటికి దొరయై
యూరికిఁ బంచిన బోబును, పొరోహిత్యంబు బుని బంటికిముగా. ౧౩౦

క. అప్పటి కమికెడుకూటికి, నొప్పెడిదియుఁ బోషణంబు, హోమము దొరకై
యొప్పించి వేల్వఁ గాగతి, దప్పెడు తత్త్వము పురోహితత్వము జగతి. ౧౩౧

గీ. అనుచు బహువిధములఁ దనపని నిందించి, కొనుచు నాత్మనగరమునకు వచ్చి
మనుజవిభునిఁ గాంచి వనరాశి చెప్పిన, వినయభాషణంబు లెనయఁజెప్పి. ౧౩౨

1. భక్తరమం గలదప్పు దప్పితి - చిన్నయనూరి. 2. నుప్పిణియును. 3. యొప్పించు కొనునులువగతి ?

క. నాలుగురత్నాకరముల, మూలద్రవ్యములబీజములొ¹ యనఁడగు నా

నాలుగురత్నంబులు నా, నాలుగుమహిమలును జెప్పి నరపతి కిచ్చెన్. ౧౭౬

వ. ఇచ్చిన సమూల్యంబు లగువానిం జూచి యిం దొకటి నీ వేఱుకొమ్మనిన నతండు
నాయంట నాలిం గొడుకుం గోడలిని విచారించి వచ్చి పుచ్చుకొనియెద నని
సంభ్రమాబునం జని మువ్వరం బిలిచి యారత్నంబు లిట్టిటి సుపద లిచ్చు
వీనిలో నేది పుచ్చుకొంద మని తలపోయుచున్నపుడు. ౧౭౭

నీ. సైన్యంబు గలిగిన జగమెల్లఁ జేపమఁ గొను డిది యా నని కొడుకు పలికె ,
ధర “ధనమూల మిదం జగ” త్రనుమాట తగు నిది గొన నని తండ్రి పలికె
నిష్ఠాన్నములు మదిఁ దుప్పిగాఁ గుడుతుము మే లిది గొను మని యాలు చెప్పె
భూషణాంబరముల భోగంబు లిది గొంట వెర వని కోడలు విన్నవించె
నిట్లు వేఱువేఱు నిచ్చులఁ దమలోన, జగడ మైన నతండు మగిడి వచ్చి
యింటివారికలహ మెఱిగించి వీనిలో, నీవ యొకటి యిమ్ము దేవ యనుడు.

క. ఈనలుపుర² కి దొక్కటి, యీనేల తలంపుకొలఁది నిల మీజగడం
జే నుడిపెద నని యొడముం, దానాలుగుమానికములు నాతని కిచ్చెన్³.

క. ఈజాడ యీగి నీకడ, నీజన్మమునందుఁ గలుగ దిక్కఁ బొమ్మనిన⁴
భోజంప నమ్రవదనాం, భోజం జై తాను నంతిపురమున కరిగెన్. ౧౮౦

శా. ప్రహ్లాదసిరభక్తిభాగ్యవిభవప్రత్యక్షహుపు, స్మహోం
తహ్లాదిన్యదయాదిమూలచరణున్, దైత్యాంతకు, నివృప్తవే
పాహ్లాదాకృతికృత్యమాచితబలిం, జఘ్నుశ్రవస్తల్పు, స
ల్పహ్లాముద్రమనోనురాగవిహరల్లక్ష్మీకవక్షఃస్థల్పన్. ౧౮౧

శా. ఇంద్రాదిసుతయోగ్యవైభవుని బహ్నిభూత⁵భూతావధి
సాంద్రానందకర ప్రసంగనిజలాస్యపస్ఫుటికాయ, ని
స్తంద్రానేకమునీంద్ర వంద్యచరణద్వంద్వో ముకుందప్రియుం
జంద్రాలంకరణాంకు నన్రితనయాసంసక్తచిత్రాంబుజున్. ౧౮౨

మాలిని. ఉరగశయనశాయీ యోగ్యవిద్యానపాయీ
గరుడవిహితయానా త్పాదపోర్వీశయానా

1. మూలధనములయిన బీజముల- 2. ఈనలకున- 3. క. ఏనే తలంపుకొలఁదిని, మీనలుపుర (లోని) జగడ మెడ పెదననియుం, దానాలుగుమానికములు, బూనికతో నెఱికిచ్చి పుచ్చెం తెలు చున్. “ఈనలకున” యనియే చిన్న యనూరియును- 4. బహ్నిభూత.

ధరణీధరణదత్తా దండితోద్దండరక్షా

మురహరహరహా ముఖ్యసౌఖ్యస్వరూపా.

౧౮౩

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైదిమండలికథేకభావం నీర ఘోటవిభా
 శాది బిరుద ప్రకటచారిత్ర కళింగదేశనిర్మామధామ త్యాగనాగాజ్ఞాన కన్యాటన్త్ర
 విభాంధ్రమహారాష్ట్ర భూపాలరూపమాపురసుందరచరణారవిద సనదసోలిపు
 రవరాధీశ్వర వెలనాటిపుష్పేశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామా
 త్యపాత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కననరాజతమాజ గోపరాజవిర
 చితంబైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు సుదర్శనోపాఖ్యానం
 బును, విక్రమాస్త్రుని మహాకాదర్యంబును, దక్షిణస్తత్యసాహసమహాశ్రవ్యంబు
 లును, గొలికొపాఖ్యానంబును, సాహసాంకదాతృత్వంబును నన్నది ద్వితీయా
 శ్వాసము.

శ్రీమ.
సింహాసనద్వాత్రింశిక.

తృతీయాశ్వాసము.

—: నాలుగవబొమ్మ కథ :—

- క. శ్రీరమణీరమణపదాంభోరుహజాతాపగాంబు¹ పూరసితడిం
డిరళకలానుకారా, కారామృతకిరణధారిఁ గందర్పార్థి. ౧
- మ. తనచిత్రబ్రములోఁ దలంచి మణియున్ ధారావిభుం డిష్టశా
కునికజ్యోతిషికాగమజ్ఞుల హితక్షోణశులం గూర్చి శో
భనలగ్నంబున నెక్తఁబూనికొని తత్ప్రసంగంబు చేరంగ నా
సనపాంచాలిక నిల్చు నిల్చు మని యాశ్చర్యంబుగా నిట్లనున్. ౨
- క. పటతెంచెద విచోటికి,² నెఱయంగా విక్రమాగ్రస్తవతికి సరిగా
నెఱిఁ జేసిన యుపకారం, బెఱిఁగెడు సహజము లేక యెక్కు దరమే. 3
- క. అనవుడు భోజాడు స్వస్థయ, మును లజ్జయుఁ బెనఁగొనంగ ముద మెడలఁగ మీ
జనపతియుపకారజ్ఞత, యనుపొందఁగఁ జెప్పు మనుడు నది యిట్లనియెన్. ౪
- ఉ. ఆతఁడు కీర్తిపూరభరితాఖిలదిగ్విజయుండు సర్వధా
శ్రీతలనాధసేవ్యుడు సుధీజనపాలనకేలిశీలసం
జాతమనోమరాగుఁ³ డిల సాహసభూషణుఁ డేలుచుండఁగా
నాతనినీట నొక్కపసుధామరుఁ డుండు విలోచనం డనన్. ౫
- ప. ఆవిప్రుం డాకనాఁడు తనపత్ని విలోచన పుత్రలాభంబు లేమికి వగచి దీనికిం
గారణం బేమి నీవు సర్వజ్ఞుండ వని యడిగిన నూహించి ధనధాన్యంబు లుద్యో
గంబునం ఒడయవచ్చు విద్యాలాభంబు గురుశుశ్రూషల నచ్చుపడు పంశాభి
వృద్ధియుం గీర్తియు నీశ్వరకృపం గాక ఒడయవచ్చునే. ౬
- క. ఏగురుపురుషులఁ గోరిన, యాగొంతయు ద్రాపదియు మహాపుణ్యవతుల్
వేగురు బంధులఁ జంపిన, యేగురుపాండవులు ధన్యు లీశ్వరకరుణా. ౭
- క. కాపున మన మిఁక నెట్టి య, పావనజీవనుల మైనఁ బరమేశ్వరు సం
భావనఁ బుత్రుని బడయంగ, వచ్చు నిజోద్యమంబు గలిగినఁ బడఁటి. ౮

- క. అన విని యాసతి వినయం, బెనయం దనయును గలుగు నీశ్వరు నారా
ధన మొనరింపుద మనవుడు, దనలో స్త్రీబుద్ధి యనక తా నుత్సుకుఁ డై.
- గీ. పెద్దయొసఁగెడుమాటయ్య యముకుఁడై, బడుచుచేసినివాక్యబువడయఁచొప్పు
శాస్త్ర వేది చేనున్న విమలకుంభం, గొల్లవానిచే నమృతాంబు గొనుటమేలు.
- మ. అని తద్వాక్యము లొదరించి పరమేశ్వరాధనం బానిలో
చనయుం దానును జేయుచుండఁగ నుఖస్వప్నంబులో న్నానిలో
చనుఁ జేసెంచి భవత్ప్రయాసము విశిష్టం బయ్యె నీసుఖతా
బనుకూలిచె శనిని యోదగులఁ జేయఁ బుష్కలాధిం బగున్. ౧౧
- క. అని శంకరుఁ డానతియిచ్చిన నతఁడు శనిని యోదశీనత మత్స్య
తనియతి జరపుచుఁ బుష్కలంబునఁ గొన్నిదినముల కొక్తపుష్పని బడసెన్. ౧౨
- క. ఆపాపనికిఁ బుష్కలంబునఁ జేవడత్తుఁ డనుచే రిడి గా
రిపతిపదభర్తని విద్యాపరిచితుఁ జేయుచును ముదాంబులఁ జొరెన్. ౧౩
- చ. శ్రమమున గ్రాహ్యకర్తములు డైకొనఁజేరి యెఱుంగుచో వివా
హముఁ దగఁగిని కాశికేంద్రయాత్రము చేకొని పుత్తుఁ టిచ్చి కా
లము శుభవృత్తులన్ బ్రదుకు లాగు విచారము స్వర్గహస్తం
ర్తములను మంత్రితృత్తముల హస్తము లెల్లను జెప్పి నెఱియెన్. ౧౪
- క. పరపీడయుఁ బరనిదయుఁ, బరసతియుం బరభనంబుఁ బరులుం గలచో
దిరుగకు పరోపకారము, పారయంగలచోటఁ బుష్పపుష్కలాంబుననా. ౧౫
- క. తరులలతోడిరహస్యము, వెరవఁవగ సైరణయును నేపాఘ్యనిస
చ్చరితము మర్జనసఖ్యము, సరపతికరుణయును నీవునన్నకు మదిలోన్. ౧౬
- క. సారాచారవిచారత, నారూఢుం డగుచుఁ దను నిజావసరముల
జేరిననారికి హితుఁ డై, సైరణ గలక్రభువుఁ గొలుపు సజ్జనవృత్తిన్. ౧౭
- వ. అని పెక్కు నీతులు చెప్పి. ౧౮
- క. భూసురుండు సకలవిద్యాభాసురుఁ డటు తోడఁగూడి పడఁతుక నియమో
ల్లాసినిగా శివమూర్తివి, కాసిని యననొప్పచున్న కాశికే జనియెన్. ౧౯
- మ. జనకుం జేగిన దేవదత్తుఁ డిటు లాచారంబు రెట్టింప స
జ్జనసత్తారము లింటఁ జెల్లఁగ విశిష్టప్రాప్తకాలంబు చొ
ప్పున నిర్ధంబులుఁ బ్రతము ల్పలములుం బుష్పంబులుం గానన
బునఁ దాఁ దెచ్చుచుఁ బంచయజ్ఞముల నెప్పుం జేయుచు నిల్వఁగన్. ౨౦

మ. ఒకనాఁడు జయినీశుఁడు తనమిహోద్యోగంబున స్వేచ్ఛకై
వికసన్నానసుఁడై బలంబులు తను స్వేచ్ఛింపగా బాణకా
ర్ముకహస్తాఁడయి వాజినెక్కి పటహంబుల్ మ్రోయఁగా నేగె గం
డకశార్దులవరాహసింహకరిగణ్యౌ జౌ సరణ్యానికె. ౨౦

ఉ. అక్కడ వేట లాడుదు హయంబు రయంబునఁ దోలుకొంచుఁ దా
గ్రక్తున నొక్క పది వెనుకం జని మార్గము దప్పి క్రంపలం
జిక్కి మది నివృతాకు పడి చిత మునుగుచుఁ బుష్కల్యంబుగా
నొక్కడ దేవదత్తుఁ గని యూకి నేగెడుత్రోవ వేడినె. ౨౧

గీ. హయమువాగ వట్టి యల్లన ముదట, ముండు దప్పుఁ దిగిచి గండు గడపి
దేవదత్తుఁ డిట్లు పరువునఁ గూర్చిన, నేనఁ గలసె రాజకేళుండు. ౨౨

క. తన యెక్కితరగము నా, తని కిచ్చి సువర్ణ నిర్జితం బగు సరవా
హసమున నొయ్యనఁ బరికిం, జరుచెంచెను బంచనాద్యశబ్దములులియె. ౨౩

వ. ఇట్లు చనుదెంచి నగరు ప్రవేశించి మహావిభవంబు మెఱయం గొలువునం
గూర్చుండి. ౨౪

గీ. అచటి విప్రునిపని యత్కుపకారంబు, గాఁ దలంచి యొక్క గ్రామ మిచ్చి
వరుసతోడ నెల్ల వారల వీడ్చిల్పి, యతిపురము సొచ్చె నవనివిభుడు. ౨౫

క. అన్నెలఁతలతో రతిసం, పన్నుండై వరుసతోడ భావజుకేళం
గొన్ని దినంబులు సలుపుచు, నున్నంత బిన్నయాలి కొక నెల మసలె. ౨౬

ఉ. చెక్కులు వెల్లఁబాటె¹ గడుఁ జిట్టము లయ్యె మొగంబు వాడెఁ జ
న్మగ్గులు నల్పుగూడ నడుముం పరులుం జెలువారె నారు సొం
పెక్కెఁ గెనుగవ న్నెఱపు లేప్పడ నపు మంబుకోరుకుల్
పెక్కువిధంబులు బరఁగెఁ బ్రీతిగ నాటకెఁ తరచిక్కినె. ౨౭

క. పొత్తికడుపు మెఱుంగెక్కెం, పుత్రుల నజడను దోచెఁ జెలికత్తెలతో
నొత్తిలిపలుకఁగ నూపుడు, మెత్తమై నడుచు² నిమర మేకొను విసువు. ౨౮

క. కొమ్మకుఁ బులు సంపయ్యెను, గమ్మని మ న్నంతకంటె³ గడుఁ జవికెక్కెం
దమ్మి మోనమొగ్గ లెక్కినె, తుమ్మద లనఁ జమ్మదోయితుడ కప్పారె. ౩౦

గీ. చెలువ బయకలెనఁ జెప్పవేటికి నన్న, సిగ్గుపడుచుఁ జెలువచెంత దలఁగు
జెప్పబూను గొన్ని చిహ్నంబు లెఱిగించు, నగవుచేసి మీఁదనొగులుచేయ. 4

1. పల్కఁబాటె. 2. మెత్తనిడమెలగు. 3. గమ్మదనంబంతకంటె. 4. నగము చేసి
మీఁదనొగులు చెలియు.

- క. విశదముగ నడిగి యారా, జలిఘామణి కెఱుంగఁ బెప్పి సఖు లిం వగున
రృశుభంబులు గూరిచి తచ్చిశువునకు న్నీడఁ చీకుచెని' గాకుండఁ. 32
- గీ. మూడునెలలఁ జెలులు ముద్దులొవ్వులి, యలరుంగుమము లై నెలలఁ బెట్టి
లేడునెలలమొక్కి రెట్టపోలవుకు, సతికిఁ జూలువెప్పి జనుపుకొనుదు. 33
- క. నెలకొనిన చూలువేసె, దలకొని మెయిదీగఁ మెఱుంగు ననరగ గనకొ
జ్వల మగు వేషుబున సతి, పులుకడిగినచుట్టయిలు సోలిక నొప్పె. 34
- గీ. తొలి మదిఁ దలఁచు నెడమప్రక్కనిదిగొ, మెదలెననుచుఁ జెప్ప నుదతులారఁ
జుటిజగురు గోర సంధించి చిరజీవి, యెనసుతుఁడు పుట్టు ననఁగఁ గొంగు. 35
- క. ఆసతి కాన్పుపుఁ దనమ, మాసూబునఁ గెంటలంబుమరఁబెట్టి మఱు
ల్లాసూబున నుండఁగనవ, మాసూబులు నింజె గన్గముహిమయు నలరక. 36
- గీ. చన్నులులియఁ బొదలె జఘగుంబు ఘనమయ్యె, బలక నెన్నుదనఁ మలుగునట్టి
రాజయోగ్యమైన గత్తుంబు దాచిన, పసిడిపెట్టెయనఁగ నెసఁగఁపును. 37
- క. నెలత శిశువునకుఁ బ్రాగుల, నెల నమృతమునించు నిద్రనీలపుమూఁడు
శ్లరించిన బాగారపుఁ, గలశము లనఁ గుచయుగంబు కత్పన నొప్పె. 38
- గీ. నాని నెఱయవిరిసె నడుము నొవ్వదొడంగె, దాదు లంత నాయితుంబు చేసి
కూడిమెలఁగ దండికుట్టులం గొదలక, నాతి యటు సుఖప్రసూతి యయ్యె. 39
- క. క్రూర గ్రహవిరహితుడగు, తారాపతిబలము గలుగు తత్కాలమునఁ
మారుని కెనయనఁదగినకు, మారు శుదయిచెహితులుమదిముద మొదఁ.
- వ. అప్పుడు దాదులు. 40
- గీ. నినువుబొడ్డుమీఁదఁ బసిడిటంకరిడి, మొమ్మ నాభినాళ ముత్తరించి
ముత్తియములఁ జేట ముంచి యునికి కను, దమ్ములారు సన్నదమ్ము నిగుడ. 41
- గీ. తొలి దోచి నూనెవేలిడి, తలపుట్టియయారు నేతిజేలుబును జొ
త్తిలరాచి మెత్తగాఁ బొను, గలరించి'కుమారు నునిది రాదాగు లట. 42
- శా. త్రిణీనాయకుఁ డిట్టిమేలు విని తా సున్నాతుఁడై యాదిక
శ్యాణు బైన మహోత్సవంబున సముల్లాసంబుతో దానపా
రీణుడై నిజబంధులొకగురుభ్రాతృదేవసంసేవన
త్రాణం బొప్పగఁ బెట్టె గోధరణిరత్నద్రవ్యమాద్యంబుగఁ. 43

1. చీడచెని-శేపుచెని, చీడచెని. 2 ముద్దులు. 3. తొలుతచూలున మది దలఁచు నెడమ
ప్రక్క...చంటిజేలు గోరనంటి...శుదతిపుట్టుననన శుదతి పొంగు (చంటిజేలుగు) 4. గెంటలమర
5. వియ 6. కలిగడిగి 7. పాదుగుపాకులు.

1. క్రమమున దాడు లక్ష్మణును ముప్పటిలిన్¹ జలకంబు దేర్చి యాచెలువసుతుని
కొనరఁగాఁ గాటుకయును జక్కబొట్టును బాటించి యాగడపకు వెలుపటఁ
బొదికిళ్లఁ దవుడు నిప్పులుఁ బ్రత్తిగింజలు నిడి యడ్డముగఁ జట్టు బడిసివైచి²
వేపరెమ్మలు నీళ్ల వెనలబోవల నింది కాపులు పుట్టిట గట్టి చేసి
వాయనములకెల్ల వనితల రప్పించి, వారుదెచ్చినయవి వరుస నంది
పచ్చకప్పురంపుఁ బలుకులు వెట్టి విడియము లిచ్చి రింపు నయముగలుగ. ౪౧
- క. వెడలం బడితివి చక్కని, కొడుకుం బడసితివి రాజకూడిమి బలియె
బడలే నీభాగ్యమునకుఁ, గడలే దని పొగడి రెల్లకాంతలు నింతి. ౪౨
- ఉ. మండలనాయకుండును గ్రమంబున నాపురు డైన యంతఁ బం
డ్రెండవనాడు పాపనికి రేవతి గావున మీనరాశి చం
ద్రుం దని పేరు వెట్టి యతిరూఢిగఁ బెంపఁగ వాడు బాలచం
ద్రుండును బోలె నిచ్చలును దుష్టియుఁ బుష్టియుఁ గాంచుఁ గాంతితో³ ౪౩
- సీ. వెలదులు వీని నవ్వొప నోయని నవ్వు పేడుక మూతియు విటుచుచుండు⁴
నూడరలిచ్చు⁵ నయ్యయ్యాలఁ జేరిన నడు మెత్తివైచు ముందలయు నెత్తు
జోవలు వాడిన⁶ భావించు నాలించుచుండు నేడుపు మాను నుగ్గు లడుగుఁ
గోరి డగ్గఱఁగ నంగుష్ఠంబు⁷ నోరిలో నిడుకొను దాఁ జన్ను గుడుచుభంగిఁ
జన్నిపాదములును జేతులు నాడించు, జవనగలిని మొరయ రవళ దన్ను⁸
బోరగిలి ఘోరిన్ బోలికఁ దలయెత్తి, యాడుఁ బలుక నంచనండుఁ జూచు. ౪౪
- క. కూర్చుండు నురమునం జన, నేర్పును విద్వెంబు నేయనేర్పును భేతిం
దార్పుచుఁ దప్పుటకుగు బొడఁ, కూర్పు జననిచెట్టపట్టుకొని నడపాడుక.⁹
- క. విందులు వింగు లనుచు వే, ఛం దనుఁ బిల్వంగ నగుమొగం బలనంగా
నందియులు మొరయఁగాఁ గుంగులుం దూలగ¹⁰ వచ్చియంతలోఁగప్పకొనుక.
- క. నిలువెల్లను గనకం బై, పలు కంతయు నమృత మగుచుఁ బాస్థననకు ము
గ్గులు చూపుచు నానాటికిఁ, బలుదెఱుంగులఁ బెరిగె నతనిప్రాణపదం బై. ౪౫

1. ముప్పటములై, చిన్నయనారి. 2. పన్ననిహంటఁబడిసి. 3. నిడియంగముగ జుట్టువడసి
వేసి-చిన్నయనారి. 4. వెలనుకుర్ విరిచివ్వించ ననం నొయ్యనవ్వుచు మాతులల్లవిరుచు.
5. నాడరలిచ్చు. 6. జోలువాడినవాలించు. 7. కాలియంగుళము డగ్గజుట్టిసోటిలో 8. జన్నుగ
డియ మొగయవన్నుచుంచు. 9. మొరయగున్నాటం చూలం — వచ్చునింతలో నెత్తుకొనుక.

వ. అత నతండు తచ్చాడారణంబునాడు నానావిధంబు లగుదానంబుల దీను
ల విప్రులం బరితుష్టులం జేసి యాదేవదత్తునకు మఱియు నొక సర్వసమృద్ధ
గ్రామం బిచ్చి కుమారునిం బోతాధికారిం గావించిన బహుమానితుండై బహు
దినంబులు తత్తార్యవిచక్షణత్వంబువలన విశిష్టపూజల నొందుచు విలోచనసు
తుండు త్రిలోచనసుతుండును బోలెద్యోగభోగానుగాగంబులం జేలంగుచు
డునంత.

గీ. ౨

క. నృపతి యొకనాడు గని నిష్కపటార్త! పక్షిక్షాధికారిని నీయ
త్యుపకారమునకుఁ దగఁ బ్రత్యుపకారము చాల దనియె నుక్త్యనుతో.

చ. అనవుడు దేవదత్తుడు ధరాధిప యిట్లన కేను నీకుఁ డే
సిన యుపకార మింత నుతిచేసెద వేటికి సందుఁ దప్పియం
బొనరఁగఁ బల్కి కొంతతడ వుండి గృహంబున కేగువేళ నా
తని సుతుఁ జుంకఁ బెట్టుకొని తత్తట మందుచు వచ్చెఁ బెచ్చెరక.

గీ. ౩

ఉ. అయ్యెడ వాని డాచి కనకాధరణంబులు పుచ్చి బంటుచేఁ
జయ్యన నిచ్చి యమ్మ మని సుతకుఁ బంపిన యంతలోన నే
డెయ్యెడ కేగనో శిశువు నెవ్వరు చంపినో యంచు నేడ్వఁగా
దయ్య మెఱుంగుటకు వసుధాపతిగేహము నిండెఁ బెల్లంగ.

గీ. ౪

క. అన్యెఱు విని తలవహుల క, యచ్చున నలుగడల జాడ లరయుచు నొకచో
నమ్మంగ బంటుగని యా, సొమ్మలతోఁ బట్టి బిచ్చి చూపి పరికి.

గీ. ౫

వ. చూపిన నమ్మనానామందు నీసొమ్ములు సేకెవ్వరు బిచ్చియిచ్చి యమ్మ మనిన
నీవమ్మ చుచ్చువాడ వని యడిగిన దేవదత్తుడకు బ్రాహ్మణండు బిచ్చియిచ్చె
నని యాతఁ డెఱింగించిన.

గీ. ౬

గీ. బంటువలన నెఱిగి గ్రాహ్యులు గప్పించి, నిలువఁ బెట్టి తప్పుఁదెలియ నడుగ
నతండు మోమునాంచి యుపరాధియుచు బోలె, నుత్తరంబు లేక యూరకుండె.

క. చరువా రలు ధట్టింపంగ, ననుమానించుచును పై న్య మడరంగ పెడఁగ
ధనలోభాబునఁ గొనిచని, జననాథా నీతనూజుఁ జూపితి ననియె.

గీ. ౭

సీ. అనుకు నారాయణ యని వీనిఁ బట్టి తిష్ఠించిపంపఁ దగు నని పలుకువా గు
గాళ్ళును జేతులు గనియలుగాఁ బట్టి చిదిమింపఁ దగు నని పదరువారు
గాయంబు నుగ్గుగా గలుగానుంగలఁ బెట్టి త్రిప్పట తగు నని తెలుపువారు
మేన పెంతులు చుట్టి పై నగిరిగిరించి మిడికింపఁ దగు నని నొడువువారు

- నగుచు జనులు దుర్వధాన్తుడు వీడగు, ననుచు విన్నవింప నవనివిధుడు¹
 తనయడుఃఖవహ్ని దనలోనఁ గ్రాగుచు, జంపఁబూని తనను తెంపు దలచి².
 వ. అదేవదత్తునితోడ. ౬౧
- క. అపకారము గా దిది నా, యపకారము వాసె భూసురోత్తమ విను సి
 యపకారమునకు నిది ప్ర, త్యుపకారం బయ్యె నిక నోడక పొమ్మా. ౬౨
- గీ. అనుచు విడిచి మఱియు ధనమిచ్చి యనిసిన, హితులుమాఁకితెగుపుమృతికినోన్చి
 యింత చెగువుమాపు టేముపకారంబు³, గాడలంచి యేల కావ ననుడు. ౬౩
- క. వినుఁ డిట నేఁ గలిగిన నా, తనయుడును గల్గెఁగాక తప్పిన యెడఁ గా
 ననమున నితఁడు తలఁగిపో, యన భేరుండములలోన నే మగుదునునే⁴. ౬౪
- వ. ఇట్లు గాకుండు జేసిన నీరాజ్యంబును సంతతియును నగవడె నాప్రాణంబులు
 గాచి నన్ను నిలిపినవానికి నెలపు నేయుట యెంత పని⁵ నామీడి యప్పు
 కొంతదీర్చుకొనఁ గలిగె నూరకుండుం దనిన. ౬౫
- క. పౌరుల్ హితులు దొర ల్పురి, వారంబును రాజు వెఱ్ఱివాఁ డయ్యె గదే
 మూరెఁడుత్రోవయుఁ జూపుట, గారాపుబట్టి చావుగనియు గాచె⁶. ౬౬
- వ. అని చెడనాచుచున్న యెడను. ౬౭
- గీ. దేవదత్తుడు నరదేవుని సగ్గణ, బెఱిగి సంతసించి యింటి కేగి
 చందమామకూసచందంబుతో నున్న, కిశువుఁ చెచ్చి రాజుచేతి కిచ్చె. ౬౮
- వ. ఇట్టిచ్చిన పాపని జూచి. ౬౯
- క. విస్మయహర్షంబుల మృదన్గితవదనాల్లఁ డగుచు ధరణీవరుఁ డా
 క్షిక్కుమరితము లడఁచెడి, యుస్మత్తుల వైన మరుచు నతనికి మ్రొక్కె⁷. ౭౦
- ఉ. మ్రొక్కిన దేవదత్తుఁ డతిమోదము నొంది నరేంద్ర నీమనం
 బిక్లడఁ జూడవేడి యలయించి మహావ్యక్తఁ డూలపుచ్చితి⁸
 మ్మిల్లి తప్పుచేసి కడమిఱి భవన్గణరత్నముల్ మెఱుం
 గెక్లనొన్పొంది బయల కీకళఁ ముంచితనంబు నొజ్జగార్⁹. ౭౧
- తా. అందు జెప్పిన నయ్యనంతివరుఁడు¹⁰ హర్షించుచు స్మృపదం
 గంది బోలినయట్టి పట్టణము సఘోరంబుగా నిచ్చి మ

1, నై నజనులు వీడఁడు వధకని, విన్నవించుఁ బృథివీస్వరుండు. 2, పెంపెఱింగి, 3, టిడి
 యపకారంబు, 4, కానమున నితఁడెడల బో, యిసనీకానముతోన నేరుగుచునొకొ, 5, నిలిపిన
 వానికిది యెంతపని. 6, గాలింబుచ్చెక.

- న్నించె బాత్రుఁ డటుచు కర్తసభకు నిష్కేతగాఁ బ్రీతిఁ గా
మించె గావున నీకు నట్టిగుణ మన్వేషించినం గల్గునే. 2.9
- క. మగుడుము గర్జియ యెక్కుట, యగపడ విక ననిన విక్రమాస్థుఁడబుల్
పొగడుచు బిగిచెడి ధారా, జగతీపతి చనియె స్వాస్థసదనాబుర్రున్. 2.3
- వ. మఱియు న్నొకనాఁడు. 2.4

— వివరమున్న కథ. 1—

- క. తెల్లని యమృతాంబుధిలో, నెల్లని తిరుమేను ధనసైవలినముగొనె
క్రమము తుమ్మెడక్రమ రా, బెల్లంగ విహరించుచున్న సిరివరం గొలుతున్. 2.5
- మ. అని చిత్రాబ్జములోఁ దలంచి సమయజ్ఞమోదితు బా దినా
బున సౌమ్యగ్రహదృష్టులగ్నమున నాభోహిమ వేష్ట స్థాన
సన మెక్కుం జని పాదపద్మ మిడఁ బాల్పలించు సహస్రీటు కాం
చనపాంచాలికి వచ్చె సర్వజనతాత్పర్య బహుస్యంబుగన్. 2.6
- క. కార్యం బెఱుంగవు దానా, చావ్యంబగు విక్రమాస్థు సరిపూనంగ గాం
భ్యములోఁ గూడిన గూ, చార్యము లే కేల య్చొర దరి మగునీకున్. 2.7
- క. అనవుడు నిస్థితం దై మీ, జనపతి గాంభ్యదానచాతుర్యము లే
పనిపట్టులఁ గనుపట్టిన, వని యడిగిన భోజనపతి కదీ యిట్లనియెన్. 2.8
- శా. ధారానాయక యాచక్రాజనతాదాద్రద్య విద్రావణం
చాపాధి పరవల్లివిధిన వ్యాప్తజబాశాంతవి
స్తానం డూత్యతవిక్రమక్రమ నిర్వహణోపాల్గొన
భాగోత్సాహుండు సాహసాధరణు డొప్పు జేసె రాజ్యం బిలన్. 2.9
- క. భూతలమునఁ బుణ్యగుణ, భ్యాతుండు నెత్ని చేడి కాశ్యేయకథా
రాతీకంబున మునిగి య, రాతులు విహంతు రనురరమకీయుతు లై. 2.10
- వ. అట్లులుచుండు నలనిరాజ్యంబున నెలకు మూడువానలు దళింబుగాఁ గురియ
జనులెల్ల నుల్లంబుల నుల్లాసంబు వెల్లివిరియ భవధాన్యసమృద్ధులై యున్నయె
డల రెత్తిగిర్యాతలంబున రెత్తుకరగుణప్రఖ్యాతనామంబునుబోలె వనిగ్వ
యం డగునెక్కరత్న వ్యవహారి దూరదేశంబుననుండి యుజ్జయిని కరువించి. 2.11
- క. అంబుధి పుత్తెంచిన క, ప్పుం బన తేఘాకబిందుభంగాదికదో
వంబులఁ బొరయని పదిర, త్నంబులు గుడిగ్రుచ్చి తెచ్చి సరపతి కిచ్చెన్. 2.12

గీ. వానిఁ జూచి కొలువువార లకృత మంద, మానవేంద్రుఁ డాత్తలోన మెచ్చి
విలువ నిశ్చయించి చులుకగా నతనికిఁ, దేటపడఁగ ధనము కోటియిచ్చె. ౮౩

గీ. కోటిధనముఁ బుచ్చుకొని యగస్త్యునియుక్తి, సమరున్ముసాగరముల యందు
నత్తమంబు సింహాభోద్యచం బటుగాన, దీనిఁ గొనుము మనుజుడేనయనుచు. ౮౪

వ. ఇచ్చిన నదియును బ్రభాపటల విభాసిత సభామండపం బై యంబరమణిబింబ
విడంబకగ బగుమన్న మాపకంబు గొని మానవేంద్రుఁడు పిస్తయమానమా
నసూడై తస్మాల్లంబు కోటిధనం బిచ్చి యిట్టివి మఱియును గలవే యనియ
డిగిన నాచరకుండు ౮౫

గీ. దీనికంటెనొప్ప! దివ్యరత్నంబులు, గలవు మన్మథమునఁ గొలఁదిమిఱికి¹
ధరణినాథ నాకు దశకోటి ధన మిచ్చి, భటునిబంపు పదియుఁ బాపునాడ.

క. అని చెప్పిన నాతనికా, ధన మిచ్చి భటానిఁ జూచి తఱిదప్పకవే²
చనిరత్నంబులు గొని తెచ్చివనాడికి మెచ్చు గలను చేకొనుఁ డనియె. ౮౬

వ. అనిన నసహాయతూరుగుడును సలఘుతరాంఘ్రితలంఘునుడును సగున్కొక్త జాం
ఘికుండు లేచి. ౮౭

క. అచ్చట నారత్నంబులు, పుచ్చుకొనుచు నేమనినసములు పో మఱునాఁ³
డిచ్చటికి నిన్నుఁ గొలువఁగ, నచ్చెడ నీయడుగులాన వసుధాధీశా. ౮౮

సీ. అని పుతమాడిన హ్నించి తాంబూల మిప్పించి వ్యయమున కేమమాడ
నానగి పురకుఁ గూడి మనలగుమీ యని యనిపిన వానిఁ గోల్పోనుచు నెట్టి
యశ్వీరత్నమునెక్కి యతివేగమున లేలుఁ బగమీలు నెచ్చోటఁ దగులు వడక
నాలుగుదినముల నలువదియామడ ల్పని వీడు సాక్షించి తనగృహమునఁ
దేజరెలుచున్న దివ్యరత్నంబులు, బదియు నిచ్చి రాచబంటు సంత
గవని వెడల ననిపి క్రచ్చుట నేగిన, వాడు నటకు నిడచి వచ్చె నట్లు.

క. లంఘితసగనగరసరి, త్పుఘాతుం డగుచు దినము దప్పక నడిచి
స్సంఘర్షాధ్వగుడై యా, జాంఘికుఁ డరుదెంచె బురికి సంధ్యావేళిక. ౮౯

క. కాలూదక యట చని భూ, సాలీం గని మ్రొక్కి తనను పుతంబునఁ ద
త్తాలోచిత వివసకర⁴, జ్వాలాకృతి వెలుగు నైదు స్వలు లిచ్చె. ౯౦

ఉ. ఇచ్చిన వానిఁ బుచ్చుకొని యేలిక యల్లనఁ జల్లమాపులం
దెచ్చినబంటుఁ జూచి మఱి తెచ్చెఁ నైదును నాకు నిప్పుడే

1. మిగులు. 2. నిలుమూటి. 3. జనపతియా, తనికాధనమిచ్చి భటుల దప్పకపంచె.

4. నేడుదిగవములమలునాఁ డేనిచ్చటికి. 5. దీపవం.

మిచ్చితి తోడి మాసికము లేగతిఁ జక్కి వన్న నాభలు

డిచ్చుఁ దలంకియుం దలఁక కిట్లునియె గరము ల్లాగుచ్చుచున్.

౯౩

గీ. మొదల నెట్టిచేతఁ బదిరత్నములుఁ గొని, మగిడి నచ్చుచోఁ నమక్రమమునఁ
బాఠివేంద్ర నాకు భాగ్య మింకినభంగిఁ, బెద్దయడవిలోనఁ బ్రొద్దుగ్రుంకె.

౯౪

వ. అక్షడ మఱియు నొక్క చిక్కుగలిగె.

౯౫

సీ. ఘాళివర్వఁగ వడిఁ దూర్పువాతెమగాచ్చు సారతురంగ ప్రసార మనఁగ
సంపూర్ణజలమదశ్యామలాకృతు లైన యంబుదాంబులు కుంజరాంబు లనఁగ
భూరిగర్జితములు భేరీవములన మెఱపు లాయుధముల మెఱుంగు లనఁగఁ
గేకినాదములు మహాకామాళము లనఁ జాతకంబులు భృత్యసాము మనఁగ
శక్రచాపము విజయస్వజు బఁగఁ, నొప్పి భూతవిహిత జీవనోదయమున
నవనినాయక నీనువాహ్యవిభాక, ననుకరించుచు దోచె వర్ణాగమంబు.

౯౬

సీ. తొలితొలి సన్నంపుఁడుంపుడు లొలుకఁగా వెసఁ దిమితిమి యనిముసుగువట్ట
బిసబిస యని గాలి బెట్టుగాఁ బెట్టువెట్టు గంకలారతలలు చినుకు లులిఁ
బిడుగు పెల్లునఁ బడియెనో యనఁగను గడిఁదియున్నలు బెడబెడ యనఁగఁ
గ్రొక్కారుమెఱుంగు తభుక్తని మెఱయఁగాఁ బాసియుఁ జీకు చూపఱఁబెనంగ
నించి కడవలు వడిఁ గుచ్చురించినట్లు, వాము వ్రేలాడఁగట్టినభంగి దోఁప
వాన బోరునఁ గురియంగ వలదనుండి, విఱ్ఱుఁ బల్లంబు నొక్కట మేరమీఱె.

ఉ. దందడి దందశూకసమధారలు తోరము లై పడంగ మ
ధ్యందినవేః మైన నభ మంతయుఁ తొని చీకుపర్వ న
క్తందినచిహ్న ముల్లవఁగా నటు బోరన వాన వట్టి దై
నందినకల్పమో యిది యనన్ జలపూరము నిండె ఘాటుణిన్.

౯౮

వ. అట్టి వర్షోత్పరంబున మార్గంబు జలదర్గము బైన-

౯౯

క. తత్తాలమ్మన నిలువక, యుత్తోచము చేసి తప్పియును భవదాజ్ఞా
సత్తారముఁ దలఁపుచోఁజని, యుష్కాలజలాభ్యో మైన యొకఁడఁ గంఠిన్.

గీ. అచట నిలుచునంత నవ్వాన వెలియఁగ, నొకఁడు వచ్చె వానియొద్దికేగి
దైన్యమొది యేటు దాఱుచు మని వేడుకొనిన నాతఁ డీచుకొనక పలికె.

క. వినుము మహానది దాఱుట, యను గురుప్రార్థనందయును ధర్మసభా
జనవైరము దైవతలంఘనమును బఁకింప హానికార్యములు సుమీ.

౧౦౨

1. మఱితెమ్మిడ నైదునుగాక నాకు నైదిచ్చితి—విదునునాకు నిప్పుడిచ్చితి- 2. చక్రవా
కము, 3. నొప్పు-భూగోళహితజన- 4. తెనెదేమిటియని 5. నలుపును 6. ఉత్పల్లాలాభ్యు.

- క. నారీహృదయంబును వ్యవహరినిజుంబును నదీజలాపూరంబు
జోరుని ధర్మసితియును, వైరుల చెలిమియును నస్తువల దెవ్వరికి¹. ౧౦౩
- క. అనలముఁ బన్నగమును దుర్జనుఁ డుదకముఁ గపియు² బ్రహ్మచారియు వారాం
గనయును నృపుఁ డగసాలెయుఁ, దనవా రని నస్తువలదు తత్త్వజ్ఞునకున్. ౧౦౪
- క. అనవుడు నివి నీతులు గా, వన వచ్చునె విభునితోడ నాడినపంతం
బున నీపదిరత్నంబులు, గొని చని దర్శించి రాజుఁ గొలువఁగవలయున్.
- క. తలకొను మని ప్రార్థించిన, వలనుగ నాకార్యకారవ మైతిఁగి యతం
డలయక యిది సందనుచును, వలనోపుఁగఁ బూటిచేయి పట్టినభంగిన్. ౧౦౬
- గీ. అవనిపాలుఁ గొల్వ నవసరం బైనచోఁ, జాలు నితవడి విచార మేల
మైవమానికంబు లందు నాకిచ్చిన, పట్టయవలిదరిని బెట్టువాడ. ౧౦౭
- వ. అనిన. ౧౦౮
- సీ అడిగిన రత్నంబు లన్నియు నిచ్చితి నేని రాజద్రవ్యహాని పుట్టు
నీఁజెల్ల దని యున్న నీదినం బిచ్చోటఁ దప్పెనా రాజాజ్ఞ దప్పుఁ గలుగు
నిలలోని ధనికుల యిండ్ల హయాంబులు ధనధాన్యములును గాంచనముమణులు
మృదులాంబరంబులు మృగమదకన్నురచందనంబులుఁ బంచారగణము
దానధర్మములు సమాన మై యుండును, వానికంటె భూమివరుని కలిమి
యెక్కుడగుచుఁ జెల్లు నొక్కరాజ్యంబున, రాజ్యమనఁగ నాజ్ఞ పూజ్య మగుట.⁴
- వ. అని విచారించు నెడలఁ దొల్లింటి నీతి తలంపునం బడియె. ౧౧౦
- క. ధనమునకు దానమును దప, మున కాచారమును రాజ్యమున కాజ్ఞయు జీ
వనమునకు యశము విద్యకు, వినయంబును నీతులకు వివేకము ఫలముల్⁵.
- క. ధరఁ దగువారలకుఁ దిర, స్తరణంబును సతుల కొండు శయ్యయు నున్వీ
వరులకు నాజ్ఞాభంగము, సరి నివి యాయుధము లేని చావులు గావే. ౧౧౨
- మ. అని చింతించి ధరాతలేంద్ర భవదీయాజ్ఞాసముల్లాసునం
బున కే నోర్వక యేనుమానికము లాపూర్ణాపగతోయలం
ఘనపణ్యంబుగ నిచ్చినం గొని లతాగ్రగంధిచే నన్ను నే
పున బంధించి రయంబుతో నతఁడు తత్పూరంబు దాటించినన్. ౧౧౩

1. నామల, వ్యవహారలు, చోరులు, వైరుల యని చిన్నయనూరిగారి పాఠము. 2. బాచికలు ను దుర్జనుండును గన్యకయు-దుర్జనుండు జలంబులును. 3. నిట్ట యవలిదరిని- చిన్నయనూరి. నిట్ట= ప్రవాహము. 4. యెక్కుడై చెలంగునెల్ల దేశంబుల, రాజానాజ్ఞ చాలఁ బూజ్యగుట. 5. బలముల్-చిన్నయనూరి.

- గీ. అరుగుదెంచి నీవదాంబుజంబులు గనుగొంటి నాజ్ఞ నడవగంటి నేడు
రాజుసెలవులేక రత్నంబు లిచ్చి, తప్పనకును శిక్ష దలంపు నాకు. ౧౧౮
- క. అనవుడు నృపుఁడు సుతముమణి, ధన మిచ్చియు విష్ణు మైన తటి నాజ్ఞలం
ఘన మొనరింపక వచ్చితి, వని మెచ్చుగఁ జేటి మణులు నానికి నిచ్చెన్. ౧౧౯
- ఉ. కావున విక్రమాస్తు సరిగావు నృపాలక చాలు నింటికిని¹
బోవుట మేలు నాఁగ విని భోజుఁడు భిక్షముభారవిండుడై²
భావములొన నాతని ప్రభావము నీయు మెచ్చుచున్ సుహృ
ద్యువరయుక్తుడై మగిడి సోయెను నొతయు వింతచొప్పునన్³. ౧౧౭.
- వ. ఇట్లు పంచమద్వారంబున నుండి మగిడి మఱియు నుత్సుకుం డై. ౧౧౮

—: ఆటవబొమ్మ కథ :—

- క. లక్ష్మీనాయకసాయకుఁ, బక్ష్మీలనయనాక నామభాగుని ఘురునిన్
లక్ష్మహిమకరధరు రజ, తక్ష్మాధరసదను మదనదమనుం గొలుతున్. ౧౧౮
- గీ. అనుచుఁ గడఁగి భోజుఁడట గొన్నిదిసములు, చనిన విబుధవందిజనులఁగూడి
యింద్రభద్రపీఠ మెక్కులగ్నంబుతోఁ, బొంతఁ జేరునంత బొమ్మ పలికె. ౧౧౯
- క. నిలు నిలుపు విక్రమాస్తుని, కొలఁదిని నిర్వాజదానగుగా మటు నీకుం
గలుగక యెక్కు బూనుట, చెలఁగి నపుంసకుఁడు బోటిఁ జేరుట చుష్టా. ౧౨౦
- క. నావుడు భోజనృపాలుఁడు, భావంబున సిగ్గు గనరఁ, బొంచాలిక ! నీ
వావిక్రమాస్తు వితరణ, మేనెరవున నొద నెఁ జెప్పు మేర్పడ నాకున్. ౧౨౧
- క. అనవుడు నాపుత్రిక యి, ట్లనియె బిటుఁర్యతోడ నవసీనాథా
విను మొప్పుగఁ జెప్పెద నా, జననాదుకు దానగుము సామాన్యంబే. ౧౨౨
- క. సమరస్థలిఁ గపికేతుఁడు, విమతపుష్కలమున వృష కేతుఁడు మా
నమున నహికేతుఁ డాకృతి, సమతను ఝషకేతుఁ డనఁగ జగతిం బరఁగెన్. ౧౨౩
- ఉ. అట్టి గుణంబులుం గల ధరాధిపుఁ డందఱఁ దాడ్రి భంగిఁ జే
పట్టి వినిద్రబుద్ధి బరిపాలన చేయుచు నుండఁగాఁ బ్రజల్
దట్టము లై నసంపదలఁ దారు కుబేరుని పెంపు మీఱి యే
పట్టన దానధర్మములుఁ బాడియుఁ దప్పక యొప్పి రప్పురిక. ౧౨౪
- వ. ఇట్లు రాజ్యం బఖిలజనమనోరంజకం బగుచుండ. ౧౨౫

1. దిరుగ. 2. రావసెలవు 3. విక్రమాస్తునికే గల్లు గుణంబులు చాల నింటికిం- 4. భిక్ష ముభావతేజుడై. 5. భోజుఁడు పోయెను నొంటి చొప్పునన్.

- సీ. కనికని మానినీజనమనోధనములు తొలితొలి గిలుబాడు దొడ్డకాడు
పువ్వురెమ్మలకు లేమవ్వ మెక్కించుచు నుగజతోనాడు సుగడించు
రాచిల్లగములకు వాచవిఁ జుబ్బనమాటగా¹ నొనరించు సాంపుకాడు
కోకిలంబుల కెల్ల మూకభావంబులు విడిపింప నడరెను వెజ్జతోడు
తేటికడుపులకును దేనెతోఁ బుప్పడి, మేపి మరపనేప్పు తీపులాడు
మ్రాతులకు ముదంబుఁ బ్రాయంబు వాటిల్ల, వింతఁ దోచె భువి వసంతుఁ డంత.
- వ. అప్పు డామలయాచలంబు నుండి. ౧౨౭
- క. వే చని చని ఘణిసతులకు, వాచవి పుట్టించి రత్నవతి యనునదిలో
వీచికలఁ దోఁగి మెల్లన, వీచె దె మ్మెరలు మరునివోపు లనఁ. ౧౨౮
- క. మరుఁ డరుదేరఁగ ముందఱఁ, దిరువీధులు దుడుచుకరణిఁ దిరుగుమఁ బవనం
డిరపుచెడ వీవ జడియఁగఁ, దరువులఁ గారాకు ధరణిఁ దఱచై రాలె. ౧౨౯
- క. బలిమియుఁ గలిమియుఁ జెలిమియు, నలవడ వచ్చిన వసంతుఁ డనుచుట్టముతోఁ
గలసిన నెలకొను పులకల, మొలకలక్రియఁ దరుల మొత్తముగఁ జిగురొత్తె.
- క. చెలరేగి మరుఁడు విరహులు, దలఁకొగా దండుగదలు తఱి సతనికి మా
వులు మొదలుగఁదలకొనుబహు, దళములనువసంతుఁడపుడుదగ మొనఁదీర్చె.
- క. దీపంబులక్రియఁ బువ్వులు, దీపింపఁగ మోచుగులు మది నిర్విరహులకుం
దాపంబు లినుమడింపఁగ, చూపించిన ముక్తాగ్నిహవము దాల్చె. ౧౩౦
- క. శ్రీరమణీయవసంతో, దారవ్యాకోచకుసుమతతి వనలక్ష్మీ
భూవిభూషణభండ, గారంబులకరణిఁ గణ్ణికారము లొప్పె. ౧౩౧
- క. బహుకిసలయఫలసుమనో, విహితోత్సవపిశుకాభివిహరణసౌఖ్య
వహమహనీయగృహశ్రీ, సహజము లై చూడ నొప్పె సహకారంబుల్.
- సీ. ఫలరసంబులఁ గూడి యలుంగులు వాతెడి పూఁదేనియులు వాఁపుర మనఁగ
సాంధ్రమఘాళికాస్యందమందానిలస్ఫురణంబు తరగల పొందనంగ
శుకతుండ సదృశికింశుకముకుళంబుల కాంతులు విగ్రహాఘంబు లనఁగ
మవ్వమెక్కిన వెలిక్రివ్విరు లెల్లను శంఖమూర్తిక ఫీనసంఘ మనఁగఁ
దత్తురాగధూసరోత్పత్తద్భిమరాళి, శీకరంబు లనఁగఁ జెలుపు మీఱి
యుడధిభంగిఁదత్తురోద్యావనభూమి, మాధవాశ్రయమగుమహిమదాల్చె.
- ఉ. గంధవహుండు వేగరి పికంబులు గాయకపక్తి మత్తపు
మృంధయము ల్బలంబు శుకసంఘము మంగళపాఠకుల్ మహా

బంధురకార్యవాది నిజబంధుడు చంద్రుడు మంత్రిగాగ గ

రాష్ట్రంధుడు మన్మథుడు దనయాజ్ఞ దలంబుగ నేలఁ దత్పురిగ. ౧౩౬

క. తత్సమయంబున భూవరు, కుతాస్పహము రాజ్యవృద్ధియును మెఱయ వసం
తోత్సవ మొనరింపుద మని, యుత్సుకుఁ డై కదలె వైభవోచేకమునగ. 1

స. తడనంతరంబున. ౧౩౭

సీ. మంజులమండరశింజారమంబులు నీనుల కందంద విందు లొసఁగఁ

గాంచన కాంచీప్రకాశవిలాసముల్ వలపుల పసిడి వన్నియ నిగుడ్పుఁ

చారహారోజ్జ్వలస్తంభకుంభదీపులు ముఖచంద్రకళలతో ముచ్చటాడఁ

దాటాకరోమలం దఱమిర కన్నోగ మెలఁతువ లిరువెస మెఱుగులీన

జలిముత్తియమలు మొల్లపూదండలు, దలితోడుభంగిఁ దడఁబడంగ

వలయరత్నరుదులు కెలఁగలఁ బొలయూగఁదలిగుఁబోడు లెఱుగ నిలిచి నిలు

వ. మఱియుం దదనుహస సభజనంబులును, భవ్యసుగంధద్రవ్యహస్తాబు లగు

పరిచారికాగణంబులును, విట నట పీఠమగ విదూషక వైతాళిక వండిబృందం

బులును, భూషావిశేషభూషితదేహంబు లగు నుత్సవసందర్శనాగతోత్సుక

సందోహంబులును జేరి యక్కడక్కడ నిగుపక్కియల నిలుచునప్పుడు. ౧౪౦

క. ఒనరించినీలని నడగని, బొల్లని, గత్తలాని, పైరని, సారం

గని, జారని, జన్నని, నిమ,నవి మొదలుగఁ దెచ్చి నిలిపె వాహకుఁ డెవరగ? 1

క. లక్కడ నొయ్యనఁ బచ్చల, పక్కెరతురగంబు నెక్కి పతి గదలుచు సొం

పెక్కెఁ దనచిలుకనారున, మెక్కి వసంతునకు మారుఁ డెవరేగుక్రియగ.

శా. రాజశేషుఁడు వాగె సన్నల గతుల్లాజుల రేమాతు న

ట్లాజాడం బుఁకొల్పునట్టి గతితో నన్నేరగా మెల్పుఁ దా

నాజాడం బుఁకొంచు నట్టి నడితో నామేరఁ దానిల్పుచుగ

వాజీంద్రంబు మనోజవం బనగ నిర్వాప్యోద్ధతిం దేలఁగఁగ. ౧౪౩

క. విద్యుల్లతలకు నెనయగు, హృద్యాకృతులైన వనిత లేతేర మహా

వాద్యంబులు మ్రోయఁగ నృపుఁ, కుద్యావవనాంతభూమి కొయ్యనఁజనియెగ.

మ. చని యచ్చట విధుండు చేరె సుమనోజాలస, వాళావో? 2

జనితా నేకసకామపంచశరచంచచ్చాపనిగ్గుణ

ధ్వనిశంకావహర్షుఁకృత్రిప్, నిలసత్సంగీతభృంగంగనా

ఘనసంతోషవిశేషకల్పలతికాకందంబు మాకందముగ. ౧౪౫

- వ. తత్ప్రదేశంబున శంబరభేదివేదికాకృత్యంబులు నివర్తించునంతకుం గృతవాహ
నారోహణంజై యంకురై కోరకైత ఫలిత ఫలినంబుల నవలోకించుచున్న యెడ
విదూషకుం డొక్కచో జోద్యభేద్యంబుగాఁ బద్యంబు చెప్పి మామిడి సిరి
వడయ వ్రాసితిఁ బ్రతిక యంకురొన ననక యవధరింపు మీది తగు ననుచు
నాశ్రయించినవానికి మామిడి కామునిగెలుపుంగలిమికి దుంప యగుననునర్థం
బుగలుగ నొకయాకున వ్రాసి చేతి కిచ్చె నది యెట్లనిన:— ౧౮౬
- క. మాకంద మలరవ్రాసితి, మాకంద మనాక చూడు మాకందమిట్ట
మాకంద మనుచుఁ జేరిన, మాకందము మదను జయరమాకంద మగున్.
- వ. ఇట్లున్న నది చదివి చిటునవ్వుతో నవ్విభుండు జాణ వప్రదు వని పరిణమిం
చిన నతండు చందనాశ్రితవృక్షసారభంబుగతి మాకు నిది నీప్రభావంబున న
య్యె నని కొనియాడి మఱియును. ౧౮౭
- క. నీ కెన యగు నాశ్రితరత్నాకుశలత్వమునఁ దన్నుఁ గలసినపుణ్య
శ్లోకపికమధుకరముల న, శ్లోకంబులఁజేయు నిది యశ్లోకంబు చుమీ. ౧౮౮
- క. వికలంబుగ నీవాసన, సకలంబును బువ్వలందు సంపూర్ణ ముగా
వకుళంబులందు రోలం, బకులం బిది దీనిఁ జూడు పార్థివముఖ్యా. ౧౮౯
- క. భిన్నాగమ బలశంబర, భిన్నాగ మనంగ మిగులఁ బెంపొందిన యా
పున్నాగ మవధరింపుము, పున్నాగమనోజ్ఞకై పుణ్యాగణ్యా. ౧౯౦
- క. కంబూపమహంసలనిల, యం బూజితమూలబంధ మంభోనిధిగా
జంబూవృక్షముఁ జూచితె, జంబూద్వీపంబుసరి నిజు బూహింపన్. ౧౯౧
- క. సంచితపింఛసమంచిత, పంచాయుధమరకతాలపత్రం బన ని
శ్చంచలశాఖాంచిత మగు, చించావృక్షంబుఁ జూడు చిత్తజరూపా. ౧౯౨
- వ. దీని ప్రభావం బే మని వర్ణింపబోలు. ౧౯౩
- క. చింత మది లేక మనుజులు, చింతించినకొలఁదిఁ జవులు చేసూర్పుచు ని
శ్చింతులఁగా నొనరించెడు, చింతకు సరి గలదె లోకచింతామణికిన్. ౧౯౪
- క. ఈచింతపట్టిసరిగా, నోచెల యమృతంబుఁ జెప్ప నొప్పునె దానిన్
వాచవి గొని తమజిహ్వల, నేచవులును లేక చెడరె యింద్రాది సురల్.
- క. భ్రాంతి వడి కల్పవృక్ష, ప్రాంతంబునఁ గూడుఁ గూర్చుఁ బట్టక సురల
శ్రాంతంబు దీనికై మదిఁ, జూతించుటఁ జేసి పరఁగెఁ జూత యనంగన్. ౧౯౫
- క. మాను జగురునఁ బువ్వన నో, మనగాయల దోరపండ్ల మఱి యారఁగఁబం

- డినపండ్ల నెల్లకాలము, దనియంగఁ జపు లొసంగ నొండు తరువులు గలవే.¹
- క. ఉడుపతి తనలో నమృతము, గడలుకొనియుఁ బెక్కు చవులు గానక కృశుఁ డై
విడిచినకళ లన్నియు నీ, గొడిసెల సూపుమునఁ జూత గొలువంగఁబోలున్.
- క. వెనె న్నిచ్చిన బహుకు, రసికుఁడు మ్రొక్కి మదు ఫలము రంజిల్లంగ వే.²
ద్రసములలో నిది నమలెను, చెనఁ గని నోసూసు నాచిదేవునికై నన్. ౧౬౦
- గీ. గణిత లేని యిల్లు దొరలేని తగవును, జుతపండు లేని వితచవియుఁ
జనపు లేనికొలుపు శశి లేని రాత్రియు, ముక్తు లేనిమొగము నొక్కసూపు.
మ. అని యిబ్బంగి విదూషకుండు చనవున్ హాస్యచిత్తం జైన నొ
ప్పునఁ దద్భజ్యము నేర్పడని బలుకుచు న్నూభిరకు న్వాగ్విసో
దనసాఖ్యంబులఁ బ్రొద్దుపుచ్చునెడ నుత్సాహంబుతోఁ గామిను
ల్వనసాందర్యవిలోకలోలమతులై న్నొది రయ్యెయెడన్. ౧౬౧
- క. అడుగులుఁ గొదలిరాకులు, దొడవులుఁ గ్రొవ్విరులుఁ గురులుఁడు మైదగుములుం
దడఁబడఁ బడఁతులు బెడఁగడ, రెను నడగలతీవెలనఁ జరించిరి కడఁకన్. ౧౬౩
- సీ. ఎలమావిజౌంపంగు లివెఁమాడుమనుచునొండులకుఁజూపుచుదిరుగువారుఁ
గరములుఁ బల్లవోత్తరములుఁ దడఁబడఁ దాయుచుఁ బువ్వులు గోయువారుఁ
బాలుపారఁ దనువులు పుష్పవల్లులతోడఁ గూడఁ దాగుదుమాత్ర లాడువారుఁ
దిన్నని యేలలఁ దీపులురెట్టింపఁ దీగె యుయ్యల లెక్కి సూఁగువారుఁ
బువ్వఁదేనియఁగురియంగఁబొన్న లెక్కి, మెఱపులట్లందువిరులకుమెలఁగువారు
నగుదుబాలికలు వనవిహారలీల, లేనయఁ జెలఁగిరి వనలక్ష్మి లనఁగ నచట.
- ఉ. వెన్నలి వేలఁగాఁ బిటిఁదివేఁకట మొయ్యనఁ గ్కింది కీడ్వఁగాఁ
జన్నులమీఁదఁ గ్కిక్కిటిసి సందెటిదండలు పొంతనిక్కిఁగా
సన్నపుఁగొనుదీగఁ గడుసన్నముగా మునివేళ్ల నిల్పి తాఁ
బొన్నలు గోసఁ జేతులను బుప్పొడి యొప్పెడుకొమ్మ కొన్నులన్. ౧౬౫
- ఉ. అత్తఱి సత్తలొదరుల కందఱ కందుల కందరాని పూ
గుత్తులఁ జూపి చేకొలఁదిఁ గోయుడు మీరని గుచ్చి వానికై
యెత్తుచుఁ జేయి దప్పె నని యించుక జాఱఁగనిచ్చి యక్కులన్
హత్తుచు నంగసంగసుఖ మందిరి కొందఱు ప్రేమఁ గాముకుల్. ౧౬౬

1. జపు లొసఁగుచుండుతరువులు గలవే-నిట్టితరువులుగలవే. 2. రసికుఁడు “వాణ్నాళ నున్న రె, నొసవి”యనుచుఁ గన్నఁదీడు నుడువఁడె.

- ఉ. దేహము లాకుదీగెలకుఁ దేకువ సూప నపీగుచ్చక
గ్రాహక లై నకాంతలకు ఘర్తజలం బుడయించుచుం బ్రియ
స్నేహరసాకృతిం బెలుపు చేకొనఁగా మకరందబిందు సం
దోహనమావృతంబు లనఁ దోచెఁ దదీయముభారవిందముల్. ౧౬౭
- ఉ. కాంతఁడు నోలె సోలి యలకఁ బూని బయ్యెద లొత్తుచు న్నన
శ్రాంతలు దీర్చుచు స్థిగులఁ జల్లనిచాసన నావనస్థలో
పాంతనిదాఘవాఙ్వికాసవిహారి చానంగ నింతుల
స్పంతన మందఁ జేయుచు వసంతసమీగుఁడు వీచె నయ్యెడఁ. ౧౬౮
- గీ. పువ్వుఁబోఁడు లంతఁ బుష్పాపచయకేళి, చాలు ననుచు నాత్మసఖులఁ గూడి
భూతలేన్రు డొక్క చూతతరుచ్చాయ, నుంట దెలిసి వేడ్త నొయ్యి మగిడి.
- గీ. మనసిజానకుఁ బొడసూపెడు, వనదేవత లనఁగ వచ్చి వనజానన లా
జననాయకునిం బువ్వులు, కనుకనిఁ గానుకలు చేసి కనుఁగొని రచటఁ.
- క. కొక్తాదు మెఱపుగములను, లెక్కింపను సాయగముల లీలలుగల యా
చక్రనివసితలలోఁ బతి, చుక్కలలోఁ జూన్చు భంగిఁ జూడఁగ నొప్పెఁ. ౧౭౦
- వ. ఇట్లుతనుకీగణ పరివృతుం డై యచ్చటువాసి చని పునోభాగంబున రంభాస్తం
భశోభితంబును మృగనాశీలిప్రంబును ఘనసారరంగవల్లితరంగితంబును బూర్ణ
కలశాలంకృతంబును మరువకావృతవర్యంతంబును నగువేదీమధ్యంబున నరపతి
రతిరాజానునర్తి యైన ఋతుచక్ర నర్తి నర్మపాద్యధూపదీపాదిహోడశోప చారం
బుల నారాధించి పంచమహావాద్య ప్రపంచంబుల నృతగీతాది మహోత్సవం
బులు మెఱయఁ గన్నారాదిసుగంధ ద్రవ్యంబులతో నింతులతో వసంతఫలనం
బొనర్చె. ౧౭౧
- క. వృక్తంబుగ సతిపై నున్నుక్తం బగు కిప్పరంబుముద్దర లల్ప
సక్తం బై యలకలపై, ముక్తాజాలకముచందమునఁ జెన్నొండెఁ. ౧౭౩
- క. చెలఁగుచుఁ బతి చల్లినఁ దొయ్యలులముఖాబ్జములఁ గొంత యంటి సుగంధం
బలవడియె మెఱుంగుటద్దంబుల నంటిన మెఱుంగుతాతిపాడియును బోలెఁ.
- క. సురభితహరిదంతరసవ, వరమళసంకీర్ణపూర్ణ వరమళమునఁ ద
త్తరుణులముఖము. కురంబులు, సరజస్పరసీరుహములచందము నొండెఁ.
- క. సుందరులఁ గూడి వైభవ, బృందారకపతి వసంతపీఠాంబరం డై
బృందావనమున గోపీ, బృందాద్వితం డై నకృష్ణవిధమున నొప్పెఁ. ౧౭౬

మత్తకోకిల. కుంభినికరంబుతో నొనగూడి యాచుచుహాటసే

కుంభిచందము దోపగా నలిగుంభిపృథుదంబున

గుంభిసేపతి మందయానలఁ గూడి వేసుకతోపతఁ

జ్ఞాభితాంబర మా సహోవరసీమఁ జేరఁ గ్రనుఁబురఁ.

౧౭౭

మత్తకోకిల. అందుఁ జొచ్చి చెలంగి నుండరు లందఱు న్నుదమరుచు

గ్రందుకొందుఁ బరస్పరం బుదకంబు మోములఁ జలుచు

న్నుదఱు దను ముట్టుకొమ్మని ముగ్ధ దర్పిలఁ జేలుచు

జుదనంబు గరంగ లీలలు సల్పి రోలలు వాడుచు.

౧౭౮

సీ. వదనదర్పణములు వాచుహంబులు సలకజాలకములు నలికులములు

లోలనేత్రంబులు నీలోత్పలాంబులఁ గుచకూభయగములుఁ గోకములును

బాహువులును బిసప్తకరంబులును లోతుగలనాభిమండలములును సుఖం

దమలోన సరి యనఁ దారతమ్యము చూడ నిన్నియు నొక్కతో నితఁడు గూర్చె

ననఁగనంగనాసహితంజైయవనివిభుఁడు, యమునఁ గ్రీడించుగోపికారమణుకరణి

దివ్యనదిలోన నప్పురఃస్త్రిసమేతుఁ, జైవ వృత్తాఁ జెలఁగెఁ బద్మాకరమున.

క. నెలికిలఁబడి యీఁదెనునెడ, జలసంవృతగాత్రి మైనసలివదనముతో

సలవడఁగఁ జన్ను లొప్పెను, జలజాతము పొంతనున్న జక్తవ లనఁగఁ.

క. ఓలోల యనఁగ నెచ్చెన్, యాలోఁ దను ముట్టవచ్చు టది గని పెలుచఁ

లోలాక్షి మునిగి యీఁదెను, మీలకడనునయనరుచులు మెఱయించు క్రియఁ.

క. కామినులు చేరి మెలఁగఁ, గా మును నిర్మలము నధికగంధీరము నా

నామమఁగు గలఁగె ననఁగాఁ, గాముకచిత్రములు దానఁ గలఁగుట యరుదే.

క. పొలఁతులతనువుల జాతిన, మలయజమును విరులు నెరయ మమఁగొప్పె సము

జ్జ్వల మగువెన్నెలఁ జక్తలు, గలయంగొని నిండియున్న గగనము భంగిఁ.

వ. అంత జలకేళి చాలించి.

౧౮౮

ఉ. కన్నులఁ గెంపు దోప నలికంబుల మాక్తికజాలకాకృతిఁ

సన్నపుబిందువు లైతయ జాతిన కేశభరంబు లొప్పఁగాఁ

జన్నులనంటి పయ్యెదలు చందనపంకముచంద మందఁగా

నన్నరనాథతోవెడలి రంబురుహాకర మంబుజాననల్.

౧౮౯

వ. అంతం దదీయతటప్ర దేశంబున ముక్తసిక్తవసనుం డగుచు వసుంధరారమణుడు

మెత్తనిపొత్తులం దనమేని తడియొత్తిన యనంతరంబ-

౧౯౦

గీ. మలయజాబు నలది మాక్తికహారంబు, లమర నుజ్జ్వలంబరములు గట్టి
 యమ్మతేపిచి మిశ్రమై విశ్రమించిన, మందరాద్రి బోలె మరుజవిభుఁడు. ౧౮౭
 ప. అట్టిచందంబున నాచందనగంధులును జుదనకావులును బట్టెడకావులును జెం
 గావులును గదంబకావులును గరకంచులును బొమ్మంచులును ముడుగుబొమ్మ
 చులును ముయ్యంచులును జలుకచావును వేటచావును నిడువన్నెలును
 నుత్తుతచాటల వన్నెలును గంటకివన్నెలును బుప్పికి వన్నెలును కుప్రాక్షువ
 న్నెలును నాగబాధంబులును బూబాబాధంబులును జలకంజరంబులును గామ
 వరంబులును సూరవరంబులును దారామూడలంబులును హంసావళులును హ
 రిగావళులును దురగావళులును గజావళులును సింహావళులును క్రౌంచీవృష్యం
 వరంబులును లక్ష్మీవిలాసంబులును మదనవిలాసంబులును వసంత విలాసంబులు
 ను రత్నకీలితంబులును రామశృంగారంబులును గణకదంబులును గచ్చిలంబు
 లును గర్భూరగంధులును బాహువంపుగంధులును శ్రీతోపులును శ్రీరామ
 తోపులును శ్రీకృష్ణవిలాసంబులును జేబులును సుగిపట్టుంబులును సన్న వలిపం
 బులును వెలిపట్టులును హంబట్టులును బులిగోరుపట్టులును నుదయరాగపట్టులును
 నేత్రపట్టులును వజ్రపట్టులును ననుపేట్లు గలపుట్టుంబులు గట్టుకొని పాదముక్తికలు
 ను మంజీరంబులును హంసకంబులును మణిరశనాగుణంబులును ముక్తాఫలా
 వళులును బదకంబులును నంగదంబులును నంగుళియకంబులును వైవేయకం
 బులును రత్నతాటంకంబులును భ్రమరకంబులును లాలాటికంబులును మాక్తి
 కజాలకంబులును కేళిరంబులును నాసిగాఁ గల యలకరణంబులు ధరియించి
 యగరు చందన పారిచందన ఘనసారోదయభాస్రరమృగమదప్రముఖనిఖిల
 నాసనల నాశావకాశంబులు నాసిండుచు నృపరత్నంబు జేయవలె. ౧౮౮

క. లంగీకృతశృంగారకు, రంగీకయనాతరంగరంజకరంగ

దృష్టంగీరవహృదయంగమ, భంగీసంగీతుఁ డగుచుఁ బవనుఁడు నీచెఱ్ఱ. ౧౮౯

ప. అట్టి యుల్లాససమయంబున.

౧౯౦

క. రూపముగల యాచందము, రూపించిన మన్తఘండు రుచిరాకృతితో

దీపించెను శృంగారము, భూపతి యని కొలిచి రెలమిఁ బోలెతుక లెల్లఱ్ఱ.

క. ఆవేశ భూమివల్లభుఁ, డావెలఁడులు గొలువ నొప్పె యక్షవధూబృం

దావృతుఁ డగు భవదునిగతి, దేవప్రీతహితుఁ డైన దేవేంద్రుక్రియఁ. ౧౯౧

ప. ఇట్లనల్పకాలంబు విశ్రమించుచున్న యెడల ననతిదూర మాకందవనంబునుండి

యొక్క భూసురుడు చనుదెంచి తన్నహాత్సవం బవలోకించుచు భూలోకస్వర్గ
లోకం బిది గదా యితఁడు గదా మహాభాగ్యవంతుం డని కొనియాడుచు
మున్ను దా నధిక దానిద్రవ్య పీడితుం డగుటం జేసి తన్ను నిందించికొనుచుఁ
దనలోన. ౧౯౩

క. ధాత్రి దరిన్ద్రుడు సభల న, పాతుఁడు కడు మ్రచ్చు మిగ్గ బాంధవులయెడం
బుత్తకళత్రంబులయెడ, శత్రుం డట వాని బ్రదుకు చాకొఁ గాడే. ౧౯౪

క. ఇలలో నెవ్వని కర్ణము, గల దాతఁడు మాన్యుఁ దుచితకార్యజ్ఞుఁడు ని
ర్దులుఁడు బలమాతుఁ డాహ్నుఁడు, కులతలకుఁడు సభ్యుఁ డధికగుణగణ్యుండు.

మ. అని చింతించి మహీసురు డొకయుపాయం బాఱునూహించి ము
న్నొనరం జేసిన చండికాచరణపాదోపాస్తి చాలించి యా
జనపాలాగ్రణిపాలికి జని మహాసంహృతి యింపి కై
కొన నిం దొప్ప నటంచు వచ్చె మదిఁ గోఁళ్ల తీగ లై సాగఁగన్. ౧౯౬
న. అతని జూచి యి ట్లని దీవించె. ౧౯౭

క. “భూయాప్తే సంప ద్దీర్ఘాయు ర్భవతే” యటంచు నాశీర్వాదో
పాయనములతో నృపుఁ గని, డాయం జని నేర్పు నొప్పడరఁగాఁ బలికె.

ఉ. అంబుజబంధుతేజ మధురామ్రవణంబున నుండి సర్వలో
కాంబిక యైవచాషికఁ బ్రియాంబునఁ గొల్వఁగ నాకు నూటవ
ర్షంబులు వోయె నుతటఁ బ్రసన్నత దేవత నిన్న నర్ధరా
త్రంబున దంతపంక్తి విశదమృతిచంద్రిక పరవ్వి ని ట్లనెన్. ౧౯౯

క. సీచేసిఁతపమునకు య, శోచితముగ విక్రమాన్తుఁ డొసఁగెడు సతనిగ
వే చని వేడుము నావుడు, నీచక్రటి నిన్నుఁ గొల్వ నేఁ బనివింటె. ౨౦౦
వ. అని విన్నవించిన నవ్వసుంధి రాపురందరుండు చండికయే యి ట్లన తిచ్చెనో కా
క యీవిప్రంజే నెంబున న న్నుబ్బించి ధనంబు వడయం జూచెనో యెట్లున న
న్నంతటివానిం గాఁ దలంచి వచ్చుటంజేసి యీతని యాశాపరిపూర్ణి చేసిద నని
నిశ్చయించి. ౨౦౧

గీ. దేవిమాట కల్ల గావింపఁగా రామ, నిన్ను రిత వంప నీతి గాదు
నీతపోమహత్త్వనియతికిఁ దగునంత, యనఘ యిష్ట మెద్ది యడుగు మనిన.

క. మాకందవనములో ని, చాఢ్మకీర్తులు వెలయునట్లు చండికపేరగ
నాకొకనగరము వలయును, జేకొని నిర్దింపు రాజశేఖర యనినెన్. ౨౦౩

సీ. సంతోషమున మహీకాంతుఁ డచ్చటి కేగి సర్వసామగ్రియుఁ జాలఁ గూర్చి
మహానీయగృహములు మండపములు సోమహార్యవీనులుఁ గోటమట్టుపరిఖ
లనువొందఁ జూడికాయతనంబు నాపురిఁ గట్టించి కాపులఁ బట్టు కొలిపి
నియుతసంఖ్యములుగ హయముల బుట్లను నాఱుచూజేవుల నతని కిచ్చి
రాజుఁ జేసి పిదప రాజకట్నంబున, కనుచు మూడుకోట లర్ప మొసఁగి
పటహాపటునినాదధంగి దిక్కులఁ గీర్తి, పిచ్చలింప మగిడి వచ్చెఁ బుంకి. ౨౦౪

క. కాపుర నాతని సరిగా, నీవీగతి భూమి కీర్తి నెఱపిన నెక్లం
గావచ్చు నిట్టి వితరణ, మేవెరవున దొరకదేని నిటికిఁ జరుచూ. ౨౦౫

వ. అని పుట్టుటయు. ౨౦౬

క. ఉలంబున భోజమహీ, వల్లభుఁ డాశ్చర్య మంది వదనాబ్జమున
నెట్లందనము వాటిల్లఁగ, నల్లనఁ దాఁ దిరిగి చనియె చుతఃపుంకి. ౨౦౭

శా. చక్రీభూతకఠోరశార్దవితలజ్యవల్లరీముక్తబా

ణక్రూరోగ్రసమానసంస్కరణకీర్ణ జ్వలపుంఖంభన

చ్చక్రాస్తద్యతిమాత్రనిర్దళితరక్షపక్షపాతద్విష

చ్చక్రాటోపతమఃప్రసారుని మహాచక్రీశచర్యంకుని. ౨౦౮

శా. అలోలాలకజాలభంగయంత్ర క్రాంభోరుహోజ్జ్వలభీత

ప్రాలేయాద్రితమాభవాకృతిమతి ప్రాప్తాధకచ్ఛేదనో

త్రాలాభీలకరాశశూలధరణక్రాంతామరవ్రాతపూ

జాలక్షీయతపాదసద్ధయగళుం జంద్రాగమూడామనీ. ౨౦౯

మాలిని. ఉరగనికరవేషే యోగనిద్రాభీలాషే

గింధరవరదాయూ క్షీరవారాశిశాయీ

పురవిదళనదక్షా పుండరీకాయతాక్షా

స్థరహంహారూపా సత్యనిత్యస్వరూపా. ౨౧౦

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ నైమండలిక కేకభేద వీర ఘోటవిభాభావి
బిరుద ప్రకటచారిత్ర కళింగదోనిగూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవి
ళాంధమహారాష్ట్రభూపాలరూపమూపురసుందరచరణారవింద సనదస్త్రోలి పుర
వరాధీశ్వర వెలనాటి పుణ్యేశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీ కొఱవి వెన్నయా
మాత్యపుత్ర హరితసగోత్ర షణిత్ర సకలసుకషమిత్ర కనవరాజతనూజ గోప
రాజ విరచితం బైన సింహాసనద్వాత్రిశిక యను కావ్యంబునందు విక్రమాస్త
కృతజ్ఞత్వ దాతృత్వప్రశంసనం బన్నది తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ సింహాసనద్వాితంశిక.

చతుర్థాశ్వాసము.

—: ఏడవబామ్మ కథ :—

- క. శ్రీ స్రవకుమరుసవ్యకగభ్రుసమూహాస్త్రశస్తిపరిదీపితవ
క్షుఃస్తలఘటతేకోమయ, కౌస్తుభకమనీయవేసిఁ గంసద్యేసిఁ. ౧
- చ. తలఁపున నిల్చి పెన్దల హితజ్ఞులఁ దద్జ్ఞులఁ గూర్చి భోజము
డలవిభుఁ డిష్టలగ్నమున దాసి మహాసన మెక్కఁ బూరఁగాఁ
బలికఁ దదీయపుష్పిక సృపాలక నిల్వము విక్రమార్కభూ
తలపతిఁ బోలు తెంపు బలదర్పము లే కిట నెక్కవచ్చునే. ౨
- క. అనవుడు నాతనిసాహసమును స్త్రవ్యము నెఱిచెదమునఁ బెం పొదవె
న్వినిపింపు మనిన నుల్లసమున నేడవబామ్మ పలికె భోజనితోడన్. 3
- శా. సత్యాంకృతభాషనాధరణుఁ డుత్సాహప్రశస్తాదయుం
డత్యాసన్నహితోపగోగ్యవిభవాయతాధికప్రాధవ
ప్రత్యాదిష్టసురేశ్వరుండు నయసంపన్నిత్వఁ డా విక్రమా
దిత్యుం డుజ్జయినీపురిం బరఁగె నాదిత్యుపభావుం డనన్. ౪
- వ. ఇట్టి విధంబున నతండు వ్యసనరాగద్వేష కామక్రోధలోభమోహ మదమత్సర
విరహిత సుజనప్రాజ్ఞుం బగు రాజ్యంబు సేయ నిష్ఠద్యయంబు వ్యసనంబును, గీర్తి
సంపాదనంబునంబు రాగంబు ను, బాపంబునెడ ద్వేషంబు ను, సంతతిసమృద్ధిల
యెడఁ గామంబు ను, ధర్మరోధుల యెడఁ గ్రోధంబును, మన్వేషయంబులకడ
లోభంబును, శిశువులకడ మోహంబును, బరోపకారంబులయెడ మదంబును,
దానంబులయెడఁ బరస్పరమత్సరంబును బ్రవర్తింప బ్రజలెల్ల నుల్లంబుల నుల్ల
సిల్లుచు భూవల్లభుఁడగుంబులం బెల్లు గోనియాడుచుండ. ౫
- డి. అన్నరనాథువీట ధనదాఘ్యండు సర్గణుఁ డధ్వసంపదం
గిన్నరనాథసన్నిభుండు క్షీవిశాలుండు దానధర్మసం
పన్నుండు నీతిమంతుండు కృపాపరిపూర్ణుఁ డుదారబుద్ధి వి
ద్యన్నుతశాలి వైశ్యకులవర్ధనుఁ డుండుఁ బ్రజానుకూలుఁ డై. ౬
- గీ. ఆతఁ డనుదిసంబు నవనిసుమలఁగూడి, ధర్మశాస్త్రగోష్ఠి దగిలియుండి
యెహికంబు దక్షదని పరం బెఱుఁగుచు, విహితసకలదానమహిమ నెగడె.

- క. హింసాతరంగితం బగు, సాసారకయోధిలోన జనులకు నెలం
గంసారిపాడపకజ, సంసేవయ నావ యని ప్రశంసింపంగన్. ౮
- క. ఈక్రమముచు విని ధనము, డచ్చారప్రియుని ద్వారకాధీశ్వరుని
జక్రధరుని దర్శింప ను, పక, నుమునః బలికిఁ జెప్పి పయనం బయ్యెన్. ౯
- గీ. అప్రవర్గసహితం దై యేగి దుర్గంబు, బూర్ణు నదులుఁ గడచి యొక్కనాడు
వృక్షరమ్య మగుచు వెలయు నుకదీప్త, మును¹విడిసి విశ్రమార్థ మరిగి.
- క. స్వాతికసోపానంబుల, హాటకముయభైరవాలయముమందట మి
న్నేటిగతి సుదృఢలరుచి, బాట్లంగఁ గనియె నొక్కపద్మాకరమున్. ౧౧
- వ. అంగుఁ గృతస్నానంబు మొటి బసిండిగుడి బ్రవేశించి. ౧౨
- శా. ఆలోసం గనియె న్భుజాప్తక విభూషాన్తరత్నప్రభా
జాలోన్మిత్రి తరక్తచందనపయస్సంధ్యాభ్రసంకాశదే
హాలంకారు మహారాగప్రకరజహ్వనన్నిభాగ్రాసల
జ్వాలాకారకరాళకేశముఖదంత్రాభైరవున్ భైరవున్. ౧౩
- క. అట్టిమహాభైరవునకు, దట్టం బగు భక్తితోడ దండాకృతిగాఁ
గట్టెర మ్రొక్కి లేచుచు, బట్టికపైనున్న యొక్కపద్యముఁ గనియెన్.
- గీ. ఎవ్వఁడైన నిదటి కేతెంచి తనతలఁ, దానె త్రొచికొనినఁ దత్క్షణంబ
ముండెములునుదలలురెండునంటికొనంగఁ, బలియుఁ బడఁతుకయునుబ్రదుకఁగలరు.
- వ. అనునట్టి పద్యార్థంబునకుఁ గలంగి తత్త్వావర్గం బవలోకించుచు. ౧౪
- క. చంపుచుగుడియిది యని యా, దంపతులకళిబరములుఁ దలలుం గని త
త్సంపాదితభయకౌన్త్రా, కంపితుండై నెట్టి బెగడి కన్నులు మూసెన్. ౧౫
- క. తదనంతరంబ చెదరిన, హృదయముఁ దనలోన నెట్టికేలకు²నిలువం
బూదపెట్టి పెడలి యొక బా, రి దొలగె నని విడిదలకుఁ దిరిగి చనుదెంచెన్.
- క. ఆరే యదటం బుచ్చి వి, కాకవిహీనాత్మఁ డగుచుఁ గలమునఁ బారా
వారము నడిమికి జని యా, త్వారావతిపురము సొచ్చి తత్సేషములోన్. ౧౬
- మహాస్థగర. కనియె న్భూపుత్రజిహ్వున్ ఘనమరితమహాఖండనావిర్భవిష్టుక్
వనమాలాలంకరిష్టుక్ వ్రజవనవిహరద్వల్లభి³కేలితృష్టుక్
దనుజేంద్రే⁴కాసహిష్టు దరళమణియయద్వారకాబద్ధశృష్టుక్
దినకృత్తన్యావ⁵ష్టుక్ ద్విజపతిగతివర్ధిష్టు గోపాలకృష్టుక్. ౧౭

1. అభిలష్యక్షరమ్యుచగునపదీప్తము నందు. 2. చంచెనుగడి. 3. నెట్టికేనియు.

క. కనుగొని యాదేవునకుం, గనకంబులు మఱులు బూజ గావించి ప్రియం
జెనయఁ బ్రణమిల్లి నిటలంబునఁ జేతులు మొగిచి వినయమున వినుతించెన్.

సీ. ఇరువోడు మొగముల యెఱ్ఱని కొమరుడు నేర్పున బనులెల్ల దీర్పుచుండఁ
దప్పనియోజతోఁ దనపిన్న సాపల నాకింపఁ దెల్లని కోడలుండఁ
గలిమిమూ నిల్లాలు కలిమినెనుమాడ్కిఁ బెంపుచున్దలఁ బెంచుచుండఁ
గన్నని యమ్ములు గల్గు ముద్దులపట్టి చిల్లంగి చేతలు చేయుచుండఁ
గాలివ్రేలఁ గన్న గారాబుఁగూతురు, మొరలివేల్పు గూడి మునియుచుండఁ
నల్ల పాలవెల్లి యిల్లుగాఁ గాపుర, మెఱిగి చేయు మేటి దొరవు నీవ.

సీ. పాదతీర్థం బతిపావనం బగుటకు తిరమున నిడుకొన్న తిరుఁడు సాక్షి
కలఁడన్న నెందైనఁ గలుగుట కువ్వతోఁ బంపిన యక్తుఁగఁబంబు సాక్షి
తలఁచిన యంతనె తలఁగక యగుల రక్షించుటకుఁ గలిరాజు సాక్షి
యాచంద్ర తార్కారమగు దానస్థికి ధువవదంబున నుండు ధువుఁడు సాక్షి
తాలిమికిఁ గాలఁ దన్నిన తపసి సాక్షి, భాగ్యమున కాదిలన్నీ చేపట్టు సాక్షి
త్రిభువనగురుండ వగుట విరించి సాక్షి, నిన్ను వర్ణింప నలవియె నీరజాక్ష.

నిరొప్పుదండకము:—జయకృష్ణ ! జయకృష్ణ ! కృష్ణ ! సిరాస్యందనసాననానా
దినధ్యాననానాసితానేకసేనారజ్జునిరథ్యావరథ్యాభిసన్నావాసన్నద్ధరాజన్య
జన్యాగతాన్యసాదృశ్యదృశ్యాంగ హృష్యజ్జరాసంధసంధానయంత్రాదియత్న
క్షయాదాయ ! నీశ్రితాసారసారాంతరజ్ఞానదాసాహితధ్యాన సన్నద్ధతేజః
కళాసంచితానంద ! నందాంతరంగాంతరంగన్నిజానందినీరాకరాకారరాకానిశా
ధీశ ! ధీశస్తసంచారసంచేయ ! సత్త్వద్వినావీలసన్నారదారాధితాచార ! ధీరాం
గనానాయకాద్యంతరాజాతశాస్త్రారసారాశయాగణ్య ! గణ్యాకృతిచ్ఛాయ !
రాధానిరంత్రనాద్విస్థలక్రీడనాయత్తచిత్తసిరాస్తి లీలానటీరంగరంగిస్థనీసాధనా
హృష్ట ! దుష్టాహితాభేదనాకాలసంజాతరాగాభ్యనేత్రాంతకంసాపింసాకళాద
క్షు ! దక్షక్రియానాశనాకారకాశాకరేశాదిగర్జదాధీశశస్త్రీసహస్రీ జయశ్రీర
ణాసార నిసానితాకానీరంద్రతేజోలసచ్చక్ర ! చక్రాకృతిశ్లాఘనీయాంతేశార్
జ్ఞాత తజ్యాలతానిర్గతాఖండకాండాగ్రఖండీకృతారాతిసంఘాత ! ఘాతస్థలత్తాభి
యాహింద్ర శీరాభిరంగక్షితిక్రీడనాహర్షణాశ్చర్యకారాంగంహారాయతిజ్ఞానస
త్యక్షణాస్తకచిత్రాదితీయాదిసిద్ధాంగనాశీన్నరీయక్షుసంక్షేప్తానంతక్షేప్రగాధార !
ధారాభధారాధరాకాశనీలాంజనేందిందిరానీలసచ్చీకర గ్రహకాళిందిహేలాశ

రాశాగ్రహస్తాదివిశ్రాంతిసంగత్యశాంతాది సంతత్యహంకార! కారాగతారాతి
నారీకన కందరాధ్యక్ష నిశ్చేషశాతనా కేళిఫలజగజ్జాల! జాలాంతగాధాంధకా
రచ్చిదానందకృత్యాకరాదిత్య! నిత్యాహితస్నేహసరక్షితాశేష! రక్షస్సు
తీసంఘదృక్ జలహృదనాశీలభారాజలాధారఖగ్గలగ్నాహితానీకరక్తాధర
న్యస్తనాశాంతరాసంగి సంగీతసంతుప్తసారంగరంగ తరంగాదిగంగానదీకారణం
మి! సిరానంద సంగ్రందనాగ్నీగ్నజాతాదితేయానీరాధినాథానిలాదేశ
గంగాధరాదృష్ట దిగ్రతుకశేణికాశేఖరాన్యగ్రతన్నభిసరాజనారాజతాకార!
కాంతిచ్చటాకాంత సుధానితాలీల! లీలాసచ్చాఠిగీతసిరేజసంచాఠిరాజ
రాజాగ్రణీ.

౨౮

మ. అనుచుం బెఱ్ఱుధంబులం బొగడి స్వాస్థాంగంబుగా మ్రొక్కి ధ
న్యనిగాఁ దన్నుఁ దలంచికొంచు జనమాన్యుఁడౌచు నుజ్జ్వలక
ల్లన నేలెంచి మహీతలేంపు నధికాహదంబుతోఁ గానుకు
ల్గొని దట్టించిన నావణిక్పవను సన్తోషిం బ్రിയం బురుచున్.

౨౯

గీ. వైశ్యచంద్ర నీవు ద్వారకానాయకు, చరణశేష కేగి తెరువు నందుఁ
గ్రొత్త యేమి గంటి వత్తెఱు గెఱిగింపు, మనిన ధనదుఁ డిట్లు లనియెఁ బతికి.

క. ద్వారవతి కేగు తెరువనఁ, బారావారంబులో నుపద్రీప్తమునన్
భైరవుగుడిలోపల నతి, భైరవభావార్థ మైన వద్యముఁ గంటిన్.

౩౦

వ. అది యెఱిగిదనిన.

౩౧

గీ. ఎవ్వఁడైన నిచటికేఁదెంచి తనతలఁ, దానె యెంచుకొనినఁ దత్త ణంబు

¹ మొండెములుచుదలలురెండునంటుకొనుగఁ, బతిముఁబడఁతుకయునుబ్రదుకఁగలరు

క. కథ గాదిని ముందట నామినునము మొండెములుఁ దలలు మేదినిఁ బడవే
ప్రథహేతువులైనవి తల్లఁదనంబున నామనంబు తలఁకెడు నిపుడున్.

౩౦

ఉ. నావుడు విక్రమార్కుఁడు మనంబున నుత్సుకుఁ డై వణిక్పతీ

నీ వటు రమ్మ పోద మని నిల్లఁఖడసహాయుఁడౌచు నా

త్రోవన యేగి యచ్చటి సరోవరతీర్థము లాడి రక్తపూ

జావుతుఁ డైన భైరవుని సద్దము డగ్గటి సెట్టి మాన్పఁగన్.

౩౧

కా. తద్వారంబున సెట్టినుంచి చని యంతర్వేదిపై భక్తిము

క్తిద్వారం బగు కాళినాథునకు భక్తి మ్రొక్కి సంతుష్టుఁడై

- యజ్ఞేగస్థినినుండి ధైర్యమతితో నువ్వీసుఁ డచ్చి మను
వ్యద్యంద్యద్విశిరఃకబంధములుఁ బద్యంబు నిర్మించుచున్. 3౨
- క. తద్యోగవ్యంజక మగు, పద్మార్థం బెఱిగి దాని భావమునకున్
సద్యోనిర్ణయముగ నృపుఁ, డుద్యోగముచేసె సాహస్యోత్తితుఁడై. 33
- గీ. భూపశేఖరుఁడు “పరోపకారార్థ మి,దం శం” మనుమఁ దలఁపుకొలది
మృత్యుజిహ్వోలే మెఱుఁగునీ నమనట్టి, కడిదియిదివ నెల్లి మెదకుఁబూనె.
- క. ఆలోన నతని సాహస, మాలోకించుమఁ బ్రసన్నుఁడై పార్థివ నీ
చాలం గల్గితి నని భూ,చాలునిఖడ్గంబు తేల్త పాలుఁడు పట్టెన్. 34
- ఉ. అప్పుడు మొదముల్ దలలు నంటుకొనంగ నఘావరుల్ ప్రియా
బొప్పగ లేది మ్రొక్కిన సముత్సుకమానసుఁడొచ్చు భరవు
డిప్పటిసాహసంబునకు సే నిదె మెచ్చితి నిష్ట మేర్పడం
జెప్పుము నీకు నిత్తు నిటఁ జేకుట నన్న నెరుచు మ్రొక్కుచున్. 3౬
- గీ. దేవదేవ వీణవీధంబున శిర,శ్చేద'కృత్య మేల సిద్ధ మయ్యె
నాన తిమ్ము నాకు నని విన్నవించిన, భైరవేశ్వరుడు పలికె నిట్లు. 3౭
- క. రత్నోద్భవుఁ డనఁగా నొక, రత్నవ్యవహరిసుతుఁడు రత్నంబుల కీ
రత్ననిధిలోనఁ దిరుగుచు, యత్నంబున నిచట విడిసె నాపులుఁ దానున్.
- క. తద్వేళ మఱియు నొకఁడు స,రిద్వల్ల భసలల ముత్తరింపఁగ నొకచో
నుద్వాహమునకు నేగుచు, నీదీప్తిపముఁ జేరె నిజసుహృద్వర్గముతోన్.
- వ. ఇక్కడ నయ్యిద్దఱు నిట్లొండొరువుల మహిమలు మెఱయింపుమఁ గలసి
మాటలాడునెడ రత్నోద్భవుండు నీనామం బెద్ది యేదేశంబునుండి యెచటి
కేఁగుచున్నాడ వనిన నతండు నే జంద్రకేతుం డనువాడ మగధదేశంబు
నుండి రత్నదీప్తిపంబున కేఁగుచున్న వాడ నం దొక విశేషంబు గలదు. ౪౦
- క. పద్మాకృతి రేఖలు కర,పద్మంబుల నొప్పుచుండఁ బద్మకు నెనయై
పద్మావతి యనుకన్యక, పద్మానన గలను జాతి పద్మిని యనఁగన్. ౪౧
- క. ప్రస్తుతలావణ్యగుణి, రసప్రసవాస్రమోహనాకారిణి సు
త్రస్తకురంగేక్షుఁగా తా,లస్సని యది మదనరాజ్యలక్ష్మీయుఁ బోలేన్. ౪౨
- చ. కలువలుఁ జక్రవాకములుఁ గంజములు స్థిరకాండము ల్లనం
బలరంగ దీని లోచనకుచాననబాహుసమానలక్ష్మీ గా

వలయు నటంచుఁ గోరి యదవాసమునందుఁ దపంబుసేయుచు
న్నిలుచుటఁగాక యెప్పుడును నీటఁ జలిం బడనేల వానికిఁ.

౪౩

గీ. ఇట్టికన్య నాకు నిచ్చెద రమ్మని, దానితొడ్డి తొల్లి తగిలవారిఁ
బనిచినాఁడు గానఁ జనియెద ననుచు ర,తోడ్పెట్టఁజూఁ దాను మత్సహించి.

క. ఆతఁడే యెవ్వఁకి నా, నాతనిబ్రదు కొప్పు నుచు ననుక్తి మనో

జాతునిచేతలఁ బడల న,తీతము మును విన్నభంగి దిట్టతనమునక.

౪౪

క. ఆకన్నయఁ దజ్జనకుఁడు, నా కిచ్చెద నందు మొన్న సయముం బ్రియముం
గైకొనఁగఁ జెప్పి పుచ్చిన, నాకడ కే నేఁగుచంద మది యెఱుంగవోకో.

వ. అనుడు మత్సరసముఁజేకంబున.

౪౫

క. ఆతనివలుకులకు నాతం, డతికుపితుండైన వాఁడు నధికక్రోధా

న్వితఁ డయ్యెను “మూలంనై, రతకోఁ స్త్రీ” యనినమాట ప్రకటంబయ్యెక.

శా. అన్యోన్యం బిటుదూలుచు స్తనమునం ద దేఁగువో¹ నెవ్వనిం

గన్యారత్నము గోర దాతఁడు కులలోత్పర్షంబు వాణిజ్యముక

సన్నానంబును జేత పంథ మని మాతృస్వంబుతో నాత్మసా

జన్యం బెల్లఁ దొఱంగి² లేచి చనుచో సుకల్పసంసిద్ధికై.

౪౬

క. సద్భావము గైకొని ర,తోడ్పెట్టఁ డిడఁ నై వబలమ యుచితం బని తా

నదృశ్యముగ మ్రొక్కుచు నిట, మదృశ్యవనముఁ జొచ్చె దురభిమానముపేర్చిక.

క. గుడిసాచ్చి నాకు సాఁగిలఁబడి మ్రొక్కుమఁ బలికె నెన్నిభంగులనైనం

బడఁతుక యిది నా కచ్చిన, మిడిదల యొప్పించి విన్ను మెప్పించుఁజుమి.గిం

చ. అని యొకఁబాటు చేసి వినయంబున మ్రొక్కుచు నేఁగి చంద్రకే

తునిపని కేతు పుట్టఁ దనదొడ్డతనంబు నటించి రత్నకాం

చనమయ మైన దీవి రభసంబునఁ జేరి కడుకఁ గన్యకా

జనకుని గాంచి చెప్పె నిజసంవరణోద్యమ మప్పు డేర్పడక.

గీ.౭

సీ. ఆతటి నాచంద్రకేతుండు చనువొచ్చి తనరాక చెప్పినఁ దద్గురుండు

నిద్రక కర్చన లిచ్చినఁ దాంబూలగంధపుష్పాక్షతల్ గైకొనఁగఁ

దొడపులకెల్లను దొడవైన కన్నియఁ దొడమీఁద నిడుకొన్న యెడ నొకండు

తెల్లసంపెంగలు దివ్యంబు లివి యని సమముగా నిచ్చినఁ జంద్రకేతుఁ

డిదియమేలనితనలఁగదియఁడుఁటిమెఁ,దొలుతదేవయోగ్యములనఁదోడియాతఁ

డిప్తదేవత కర్పించి యెలమిఁ బిదప, వీని ముడిచెద నని యొడిలోన దాఁచె.గీ.౩

చ. ఇరువురచేష్టలం గని మృగేక్షణ యల్లన లేచి హంససుం
దరగతి లోనికిం జనినఁ దండ్రియు నిద్రపట్టేడు జాడలు
జరితములుం దగం దెలిసి సామ్యము గల్గిన వీరిలోన న
వ్వరి నవుఁ గా దనం జను వివాదము బాలికచేతఁ దీక్షుకా. ౧౪

క. ఆతరుణి మెచ్చి కైకొను, నాతఁడె మాయాల్లుఁ డరుచు నవటికిఁ జని క
న్యాతిలకముఁ జంకిట నిడి, వాలెట ముద్దిడుచు బుజ్జవంబునఁ బలికా. ౧౫

గీ. ఒడిఁ బ్రసూనముల్ దాచె రత్నోద్భవుండు
తుటిమికొని యుండఁ జూడ కేతుండు దొల్త
నీకొలది యిద్దఱుమను నీకుఁ జూడ
నొప్పుగా రసికుఁ డెవఁడో చెప్పు మనిన. ౧౬

క. పువ్వులు గొను మని యిచ్చిన
యవ్వేళన తుఱుముకొన్నయతఁ డెవ్వఁడో వాఁ
డివ్వసుమతి నసికుఁ డగు
నవ్వంబకు నొరులచేత నాకుం జూడకా. ౧౭

వ. అనినఁ దండ్రి విని యితండె జాణ యని నారు నీలివాక్యంబు దోచుచున్న
యది యది యె ట్లనిన. ౧౮

క. వనితాభోగము లంచము, ధనము సుభాషితము విరులుఁ దాంబూలముఁ బం
డినపడుచు సిద్ధాన్నం, బుచు దడయక కొన్నవాడె భువి జాణ యగుకా.

వ. అనినం బద్ధావతి యీనీలివాక్యంబు దప్ప దిప్పటి కుసుమంబులు దివ్యంబు
లని యిచ్చుటం జేసి తోడియాతండు దేవతార్పణంబు చేసి మఱి ముడిచికొ
నం దలంచె నెయ్యి పాలలో నొలుకు టయ్యె దేవతాపరామణుం డగుట సక
లమంగళహేతువు మానుషబలంబుకంటె దైవబలంబు ప్రబలంబు మఱి యిం
తియకాదు. ౧౯

క. ఆకుసుమంబులు దేవత, కైకోటికి దాచికొనినయది చూడంగా
నీకడకు వచ్చునెడ ననుఁగై కొనుటకు మ్రొక్కు టొకటి గలుగఁగఁజోలుకా.

మ. అనినం గూతు నలంకరించి మది నెయ్యం బెచ్చటం బుట్టె నా
లేనిపై వైపుము వాడె భర్త యని నూత్నంబైన పుష్పస్రజం
బెనయౌ జేతికి నిచ్చి బంధులు నిజాభీష్టార్థముల్¹ వచ్చుకం
దున వాద్యంబులు మ్రోయఁగా నెలమితోఁ దోడ్పొందు నేతెంచినకా. ౨౦

- క. రత్నద్వీపాబునఁ గల, రత్నంబులలోనిదివ్యరత్నము¹ కన్యా
రత్నము దా వనమాలిక, రత్నోద్భవుమీఁద వైచే రాగం బడరక. ౬౩
- వ. అవ్వేళం బద్ధిసిరాగకారణంబగు గగనరత్నంబుపగిదిం బద్ధావతీకృతానురాగుం
డగురత్నోద్భవు శుభోదయాంబునం జుద్ధకేతుండు ప్రభాతచంద్రుక్రియంబ్రభా
హీనుండై లోనం గుండుచు జలధిఁబడదలంచిన నది తెలిసి యాసెట్టి తనతమ్ము
ని కూఁతుఁ గుముద్వతి నిచ్చెదనని యతనిరాకసఫలంబుగాననునయించి తెచ్చి.
- ఉ. సంపద సాంపుమీఱఁగఁ బ్రసన్నమనస్కుఁడు సెట్టి వేడ్తతోఁ
బెంపడరంగ నలునకుఁ బెడిలిచేసి తదీయసత్త్వియా
లంపటుడై సువర్ణదశలక్షధనం బరణంబు నిచ్చి యా
దంపతు లుల్లిసిలఁగఁ బదంపడి వారల నంపె నింపునక. ౬౪
- క. రత్నోద్భవుండు నిట కతి, యత్నంబున వచ్చి వచితాప్తజనుండై
నూత్నవివాహశ్రీ యగు, పత్నిం జేపట్టి నామధవనము సొచ్చెక. ౬౬
- వ. చొచ్చి ప్రణమిలి. ౬౭
- శా. దేవా మ్రొక్కిదై వచ్చె నందు శితశస్త్రి గంఠనాళంబు స
ద్భావాధిక్యము దోఁపఁ ద్రెంచుకొనినం బద్ధావతీకన్య ప్రే
మావేశంబును భక్తియు నిగుడఁగా నాభంగి నిచ్చో నిజ
గ్రీవాచ్ఛేదము చేసి న్నాలఁ బతిపైఁ గీన్గొచ్చులద్రక్తయై. ౬౮
- చ. అటఁ దమమూఁతలోన హితు లాతనిఁ గానక జాడ వట్టి యి
చ్చటి కరుదెంచి తుఫలయి చచ్చినవీరలఁ జూచి మద్భవం
బిటనట నాదటం బూరలి యేడ్పుచు నెత్తులు మొత్తుకొందు ను
త్తట మగుమఃఖవహ్నిఁ గడుఁ గ్రాగిరి వేగిరి దోఁగి రశ్రులక. ౬౯
- సీ. తదనంతరంబ యిద్దఱు నెత్తికొని వెలి కరుగఁ జూచిన నేను గరుణ కల్లి
మిలోన నొక్కఁడు మిడిదల యిచ్చిన దంపతుల్ బ్రదుకుట తక్య మనిన
నామాట కుల్లి మిన్నక కాలభైరవుం డీలోన నిద్దఱు నిట్లు ద్రుంచె
నింక నెండఱఁ జంప నెంచినాడో యని విడిచి కన్ను గుడివెడలి పాటి
రేను నామాట పద్యంబుగా నొనర్చి, వ్రాసి నిలిపితి నంత నెవ్వారలైన
మ్రొక్కఁ జనుదెంచి కాంచి విడిక్కు పడుచు, వెడలిమఱిచూడ రిట వెరవేడిపట్టి.
- క. వీరాగ్రణి యగు నీచే, వీరిద్దఱు బ్రదికి రింక వేడుము దగ నీ
కోరిన కోరిక లిచ్చెద, భూరముహూసమణ సర్వభూతదయాత్మా. ౭౦

- మ. అనుచు నలంకు మఱియు బ్రణమిలి. 29
- క. సకలారసిద్ధికై దేవ ! “కలఁ మెలఁచు ధైరవా” యనుపలుకుల్
ప్రకటంబుగ రాజ్యముతో, వికలత్వము లేనిబ్రదుకు వీరల కివ్వా. 23
- మ. అనుచు న్వేడిన వానిసాహసము నత్యేదార్యముఁ ధైరవుం
డనురక్తిం గొనియాడి వారలకుఁ బ్రాజ్యం బైనరాజ్యంబుఁ జం
దనశైలస్థలిఁ గల్గ నిచ్చి తనలోఁ దా సన్నిధిఁ బొందిన
ధనముం గూడి కడంకతో మగిడె నాధాత్రిశుఁ డుజ్జేనికి. 28
- క. ఆభూపతి గుణములు నీ, కేధంగులనైనఁ గలుగ విఁక మగుచు మనం
బ్రాధవముఁ గలిమి జాఱఁగ, నాభోజుఁడు తిరిగి చనియె నంతఃపురికి. 24
- మ. అంతఁ గొంతకాలంబు చనఁగ. 25

—: ఎనిమిదవబొమ్మ కథ :—

- క. కాశాబ్జమల్లికాకలి, కాశారదనీరదేందుకైరవహంసా
కాశాపగాంబుహిమసం, కాశాంగవికాసితప్రకాశు గిరీశుఁ. 22
- చ. తలఁపుచు మ్రొక్కి భోజవసుధావయఁ డిష్టులు దృష్టశాస్త్రవే
త్తలు శకునజ్ఞులు న్నముదితం బగు లగ్నము చెప్పఁగా సము
జ్జ్వలకరవాలహస్తం డయి వచ్చి మహాసన మెక్కిఁ బూనఁగా
నిలునిలు మందుఁ బల్కెఁ గడు నేర్పున నచ్చటి బొమ్మ యిమ్ముల. 26
- క. మోహమున భద్రప్రీతా, రోహణ మగు ననుట గుణవిరోధము గాదే
సాహసభూషణునిగా, సాహసగుణగణము లేక చనునే యెక్కి. 27
- క. ఇవ్వధమునఁ బలికిన నృపుఁ, డవ్వీరుని బలిమి తె౦పు లవి యెట్టి వన
న్నప్రసవ నప్పించాలిక, నివ్వెఱఁగందంగఁ జెప్పె నిర్వచనముగ. 28
- కా. ఆకర్ణింపుము భోజభూవర నిలింపాధీశసంపాదితా
స్తోకస్నేహవివేకనాకయవతీస్తోత్రైకపాత్రుఁడు ధా
త్రికాంతాపరిభోగ్యభాగ్యనిధి క్షీర్ణ విక్రమాదిత్యుఁ డి
ట్లొకచ్చత్రముగాఁ దనర్పుచు జగం బెల్ల గృహలోలుఁడై. 29
- క. ద్వాత్రింశద్భాగములను, ద్వాత్రింశద్దావరమైన వజ్రసనముఁ
ద్వాత్రింశదాయుధములు, ద్వాత్రింశల్లక్షణములుఁ దగునాతనికి. 30
- సీ. దుర్గరక్షణమును దుష్టశిక్షణమును శిష్టపాలనమును జేయవలయు
వర్గధర్మములును వనములు గుఱును జలజాకరంబులు నిలువవలయుఁ

గృహియు పాణిజ్యంబు గృహజీవధనములు సాయుర్య్యయంబులునరయవలయు
 ననదల సేరుల సార్థుల జాత్రుల బూజ్యుల విప్రుల భావవలయు
 టలముఁదెంపుఁగలిగియులుకయుఁగరుణయుఁ జలమునిలుకడయునుజరుపవలయు
 ఘయముఁబ్రియమువై రిజయముఁగార్హ్యముఁగొల్పి, నితర రాజగతుల నెఱుంగవలయు.
 క. అన నున్న సీతివిధమున, ననువుగ భూపతులవలన నయ్యెయుపవ

ర్తనముల జరిగెడు నృపవ, ర్తనములుఁ దెలియుచు నతండు ధరయేలంగఁ.

క. చారులు చనుదెంచినఁ బతి, వారలచే నన్యదేశవార్తలు వినుచు

నీరు చఱించిన యాకా, శ్రీరంగున నేమి గలవు చిత్రము లనినఁ. ౫౧

సీ. వసుధేశ యచ్చట వైశ్యండు ధనపతి యోజనాయతమైన యొక్క చెఱువు
 గట్టించి లోఁతుగాఁ గావింప నందులోఁ బుడిసెఁడునీళ్లును బాడమకున్న
 వగచి యింటికిఁ జని మగిడి నిచ్చలు నట్ల వచ్చి యాకట్టపై వెచ్చునూర్పు
 చుండఁగా ముప్పదిరెండులక్షణములు గలవానికంతరక్తంబు లిమ్ము
 చెఱువు నిండు ననుచుఁ జెప్పె నంబరవాణి, దాని కారఁ డట్టివానిఁ గూర్పఁ
 బూని యేఁకొటు లైన బంగారునఁ, బ్రతిమ లేడు నిలిపె, బద్ధ మొకటి.

గీ. "అవనిఁ ద్రిదశలక్షణాన్వితఁ డగుధీరు, డిచటఁ గంతరక్త మిచ్చెనేని
 సప్తకోటిమూల్యతప్తకాంచనముల, ప్రతిమ లేడు నతని పాలు సుమ్ము." ౫౨

మ. అని యిట్లున్నది విస్తయం బిది నృపాలాగ్రేసరా నావుడు
 నిన్విని యత్సారముతోడఁ దత్సహితఁడై విశ్వంభరాధీశుఁడుం
 జని యచ్చోటఁ దటాకమధ్యమున గర్జనార్థభావనసం
 జనిత శ్రీరమణీ ప్రసాదవిలసత్సౌధంబు వీక్షించుచున్. ౫౩

గీ. అష్టదిక్కులందు నష్టభైరవులను, దాండవమున నొప్పుతాండవేశు
 నెమర శ్రీవరాహు నేఁబడిచేతుల, రాతికంబముతుడి బ్రీతి గనియె. ౫౪

క. ఉద్యోగుఁడు సేతువునఁ జతుర్విశిషతిమూర్తు లెమరఁ దోఁచఁగఁ ద్రిజగ
 న్నిర్వాహకుఁ డన నిలిచిన, సర్వేశ్వరుఁ జూచి మ్రొక్కి సద్భావమునఁ. ౫౫

ఉ. అచ్చటిపద్మముం బ్రతిమ లన్నిటి నేర్పడఁ జూచి యత్సలో
 నచ్చెరువంది భూమివరుఁ డచ్చెఱు వప్పుడె నిండఁ జేయఁగా
 నిచ్చఁ దలంచి వేశకొఱ కించుకసేపు సహించి యుండఁగా
 నిచ్చయెఱుంగుసంగతి దినేశుఁడు డగ్గఱఁ బట్టి మాంబుధిన్. ౫౬

1. శ్రీరమణికటాక్ష విలసత్ సౌధంబు వీక్షించుచున్. ప్రసాదమగునాసౌధంబు వీక్షించుచున్.

ఉ. అబరరత్నబింబ మపరాంబుధిఁ జేరఁగ నెడ కైలశ్యం
గంబుల ధాతురాగముల కైవడిఁ గొంపు వహించె జక్రవా
కంబులు తల్లడిల్లె విహగంబులు గూడ్లకు నేఁగఁజొచ్చెఁ బ
ద్మంబులు వాడఁబాటెఁ గుముదంబులు సొంపున కక్కై నిక్కుచున్. ౯౭

గీ. పండుటెండఁ దరులు పల్లవమృతులతో, మొడుకొనఁగ వరుణమేడమీఁద
నుండి వెలుంగు పసిడికుండ చందంబున, నెడఁజొడు గ్రుంకుగొండ నొప్పె.

సీ. అపరాభిఁ గ్రీడించు నబరస్త్రీ యొద్ద నిష్టమా కుంకుమముద్ద యనఁగ
నచట సుధ్యాదేవి కర్ణ్యంబు లెత్తుదికృతిచేతిమణిచుకులశ మనఁగ
వరుణుని ముందఱఁ బరిచారకులు నిల్వఁ బట్టిన రత్నదర్పణ మనఁగ
నస్తాచలం బను హస్తీచు స్రవమునఁ దిరమైన రక్తచామర మనఁగ
నిఖలదిగ్విలయాంతమాణిక్య మనఁగ, నిట్ట ప్రాఁకిన పవడంపుఁ జాటయనఁగ
గట్టుతుద నున్న జేగులుగ ల్లనంగ, నరుణమండల మొప్పె దినాంతమందు.

క. అయ్యెడ నర్చునిమండల, మయ్యచలము డిగ్గి పచ్చమాంబుధి సొచ్చెం
వయ్యుండిఁగాంచి కన్దురి, చయ్యనఁ బదనిచ్చు నుక్తుచక్రము మార్చి. ౯౮

గీ. ఏవిధమున మలక లైన దైవగతిని, సొమ్మువానిన మఱి చేరు సొమ్ము వాఁగఁ
ప్రిభువనము లెల్లఁగలయంగఁదిరిగి గగనరత్నమప్పుడు రత్నాకరమునఁగలసె.

క. నెఱసంజఁ గ్రుంకుగుబ్బలి, చఱి జఱజఱ నినుఁడు డిగ్గజాటుమఁ జనునా
తఱి నఱిముఱి నెగసిన ¹జే, గుఱుఘాళి యనంగఁ గొంపు గుఱికొని పర్వె.

క. మిన్నందెను తేజంబున, నెన్నంగల యినుఁడు వీటె నిదె యెడ రనుచు
న్వీన్నంతె పఱతెంచెడు, మన్నీలన నపుడ యిరులుమన్నీ లెసఁగెన్. ౯౯

*క. లోకమున విగతదృష్టి వి, వేకంబునఁ జక్రవాకవిరహానల ధూ
మాకారంబున జనములు, చీకాకుపడంగ దెసలఁ జీకటి గప్పెన్. ౧౦౦

గీ. అర్చుఁడేఁగిన పిదపఁ గాలాభ్ర లీలఁ, దమము గప్పిన యెడ వియత్పథముదోఁచె
వరుస దప్పుక దాపాపానకము సోఁకి, చనినపిమ్మట ఘనతృణాస్థలము కరణి. ౧౦౧

క. నేలయు నింగియు నిండఁగ, వాలుచు దళమైన చీకువాలేచినఁ ద
త్తాలంబున జగ మొప్పెను, నీలసలిలమునను గడవ నించినమార్చి. ౧౦౨

సీ. యమునాజలానీల మాచిమ్మచీకటిపెల్లున జగమెల్ల నల్లనైన
దిగినఁ దప్పెద మని యగజతోడను శూలి తనవెండికొండపైఁ దలఁకుచుండ

1 తఱివడితో నెగసినజేగులు—*తాపద్యము మొదలు **పఱకుశోకప్రతిలో నే కలదు.

నీదెస మఱి గానరా దని హరి లక్ష్మి దోయిగా నమృతాభిబాయకుండ
దీనఁ బాసినఁ గానలే నని వాణి తోడ్పడ బ్రహ్మ వెలిదమ్మ వెడలకుండఁ
దెలుపు నలుపుచు ననియెడి తెలివి తలఁగి

పల్లమును మిట్టు నెఱుంగక యెల్లజనులుఁ
బుట్టుచీఱులగతి నంటి పోక దక్కి
యుండి రుదకంబులో మునిఁ గున్న పగిది.

౧౦౨

క. రాజులెఱుఁగు తారాగ్రహ, రాజుగ్గి క్రిజిసి యుంబరము గడు నొచ్చెన్
రాజు చనుదెంచు నని యు, ద్భాజిత మైయున్న విరులపండిరిభంగి. ౧౦౩

శా. దిగ్భామామృగనాభిలేపనము భాతి నివ్వసృతం జౌ తమః

ప్రాగ్భారంబు నిశావధూచికురభారస్ఫూర్తి నల్లలఁగాఁ
బ్రాగ్భాగంబునఁ దచ్చిభావినిచాత ప్రవృత్తరక్తృత్వల
సగ్భావంబునఁ గెంపు దోచె రజనీరాజద్యుతివ్యాజమై.

౧౦౪

క. తరుణారుణకిరణోత్తర, పరిహృత ఘనతిమిర మైనప్రాగ్భాగమునం

బురుహూతు నెమర నెత్తిన, కరదీపికకరణి శీతకరుఁ డుదయించెన్. ౧౦౫

క. తనయుదయమె మదిఁ గోరెను, నను విడిచె నినుండు కల్ల నాయెడ లేకుం
టనెఱుంగఁ డని పూర్వాశాం, గన జగమున మడ్డు వట్టు గతి శశి మెఱసెన్.

సీ. ఉదయాచలము చఱి నున్న బుధూకంబుకొమ్మచు బొడమిన కుసుమమనఁగఁ
దత్ప్రదేశంబునఁ దలకొని పొడతెంచు నలినీలతాపక్వ్యల మనంగ
విరహిమృగంబుల వేఁటాడుమదనుండు తివిరి పెట్టించిన దివియ యనఁగ
నమరంగ నింద్రాణి యాఖండలుని నివాళించెను వసిడిపల్లెర మనంగఁ
దోడుతోడన తనకెంపునుచుండఁ, దివిరపటలంబు కొంత మీఁదికిఁ జలింపుఁ
దెలివిపడలేతవెన్నెల మొలకలెత్తి, నిండుకొనియుం డెనమృతాంశుమండలంబు.

ఉ. కోకములు స్పరోజములుఁ గుండుమఁ గంచుచునుండఁ గైరవా

నీకములుం జకోరములు నిక్తుచు సౌక్త్యగ మానినీపము

త్రేకము సంధకారమును దిగ్గఁగ దిగ్గన లోకము న్నిజా

లోకము నుల్లసిల్లఁ గవిల్లోకము మెచ్చులు పిచ్చులింపుఁగన్.

౧౦౬

క. నడుమం గృష్ణఁడు గలపా,ల్ల డలిని జనియించి తండ్రికై వడి మూర్తి

బెడఁ గడఁడ వాఁ డనఁగా, నడువతి తెలుపె కళంకయతుఁడ మెఱసెన్.

క. తిమిరసముదాయమున న, త్తము నలుపై పూర్ణతుహినభామద్యుతి న
ర్థము తెలుపై యాకాశము, యమునాగంగాంబుసంగమాకృతిఁ దాల్చెన్.

గీ. మిత్రుఁ డేగిన యెడకున మేర దప్పి, వాలి చేకొన్న యిగులమన్నీలు వజ్రవ
యశముగతిఁ గ్రోతవెన్నెలదిశలఁ బ్రవృత్తాచరమమెచె గగనద్యుమునకంత.*

క. ఇటునటుఁ జనుకుండఁగఁ జెం గటఁ జూడఁగఁ దాక నిడిన గతిఁ దప్పినచీ
కటి చెలికాండ్ర నంబుజపుటములలోఁ జుదకములు తగులొండెన్. ౧౧౨

క. భాగీరథియుదకంబు న్నగ్నోగంగయు వేటుసేయఁ బోల దనుచు న
వ్యాగీశుడు గూర్చెనో యన, వేగన భూగగనములను వెన్నెల నిండెన్.

సీ. తొలితొలి లేతవెన్నెల నారమ్రుగుచుఁ దనియఁ బిల్లలనోళ్ళఁ జొనిపి చొనిపి
ముదురువెన్నెలఁ బట్టి చదియంగ నమలుచు మెచ్చుచుఁ బిల్లల కిచ్చి యిచ్చి
పండువెన్నెల చొడఁ బలుమాటు నొక్కుచు గమిగూడి యందంద కమిచికమిచి
వెలిసార సాఁగెడు వెన్నెలకాడలఁ గ్రొక్కి ముక్కునఁ దెంచి బొక్కి బొక్కి
చొక్కి తల్పవాహములోన నొలిసొలి

యడమీనుచు గడవె నాఁగియాఁగి
యెనసి బలఁగముతోఁగూడి¹ మునిగిమునిగి
కోరికలు మూరిబుచ్చె² జకోరచయము.

౧౧౩

చ. కలువలవిందు జక్తవలకంఠవ వెన్నెలతీవనంప ము³

చ్చులమెడకోణ మంగజనిచూపరి చూపులయింపు బారకాం

తలవెఱగొంగ రాత్రికులదైవము చల్లనిరాజు పంకజం

బుల ముకుగొయ్య⁴ యచ్యుతుని ముద్దమఱుది వెలంగ నయ్యెడన్. ౧౧౪

క. కొడుకుసీరి జూడ నుబ్బునఁ, గడఁగి వడి న్వడలి వచ్చి కడు మీఱినపా
ల్చడలి యన నిండువెన్నెల, గడలుకొనుచు నెల్లకడలఁ గడు బెడఁ గడలెన్.

సీ. దిక్కులు గలయంగఁ బిక్తటిల్లిన పండువెన్నెల యాపాలవెల్లి యనఁగ
ముత్తియంబులభాతి మొత్తమా తారకాగణములు లహరికాగణము లనఁగ
నుజ్వలాకారమా నుడురాజబింబంబు సెజ్జయై మెలఁగిన శేషుఁ డనఁగ
నందమై మృగనాభిబిందుసుందర మైన యందులకంఠ ముకుండఁ డనఁగ
నట్టివేళఁ గువలయానందకందమై, పుణ్యములకుఁ గలితభోగములకుఁ⁵
గారణంబునాఁగఁ గందర్పజనని యై, రజనిలక్ష్మీ మిగుల భజనకైకై. ౧౧౫

1. యెనసి బుడుగులయట్టులు మునిగి-బుడిగి=బుంగ ముంత. చి. సూ.—2. ముగిమంచె కి. రాజుల
మెడకోణ 3. పంకజంబులకెదురెక్కు. 4. యనందమై పుణ్యభాగులకును వారి భోగములకు.

- ఉ. ఆరణ్యః శార్థిపుండు సమయం బిడె నిజన మంచు నిల్చి త
తేతుపుమీఁద రక్షబలిదేవత¹ నిష్ఠఁ దలంచి భర్త వి
ఖ్యాతముగాఁ బరోవకృతికై తల యిచ్చెద నంచు నుబ్బుచుం
జేతికృపాణ మల్ల మెడఁ జేర్చి మెఱుంగులు బొంగిలింపఁగన్.² ౧౧౮
- ఉ. అప్పుడు రక్షభోజిని తదస్త్రము వట్టి సన్నచి త్తయె
కప్పు తనూలత నైతియఁగా నృపుముందట నిల్చి వేఁడు మే
నిప్పుడు మెచ్చి న్వరము లిచ్చెద నావుడు మ్రోక్షి మాత్తలో
దప్పనిభక్తితోడ మనుభావతి పల్ల నుదారవృత్తిన్.³ ౧౧౯
- క. ఇచ్చటఁ గోరినకోరిక, లిచ్చెద నని యానతిచ్చి తే నడిగెద నా
కచ్చెరువుగ నీతలఁపున, నిచ్చెఱు విడె నిడఁజేయు మిప్పుడు తల్లి. ౧౨౦
- గీ. అనుచు దేవిపల్లె నవనీత నీధర్మబుద్ధి జెలుపు దానె పూర్ణమయ్యె
ధార్మికులకు నీధిరడయునే కప్పలఁ, గాచి యెలుక పాము గతికిఁ బుచ్చె. ౧౨౧
- క. అనవుడు జనవిభుఁ డది యెట్లని యడిగిన దేవి చెప్పె నాకథ యిదిగో
వినుము హిమాద్రి సమీపం, బునఁ గడు లోఁజైన మడుగుపాలుపైయుండున్.
క. ముదమున నందులకప్పలు, వెదవెట్టిరె నెట్టికోరు వెట్టిరె యెమరే
కడకడ దక్తుము పొదపొద, యచె నరవర వాఁగునూగు రనుచుం జెలఁగున్.
క. అట కంఠటను ఫణశ్రయ, పటులగుడై యొక్కశంఖపాలుం డచు నే
రిటి నాగేంద్రుడు చని దా, పటికప్పల⁴ మ్రొగఁ జొచ్చి పద్యము చదివెన్.
క. “గుడియ చెదరక భువి నె, వ్వం జైన నిజాంగ మిచ్చునాడు గలిగినన్
గంఢాపదీయులెం బగు, మంఢాకోఘంబులిండి మానునఁ జూడీ.” ౧౨౩
క. అని ముమ్మాలు ముఖత్రయ, మునఁ జరువుచు మడుగుచుట్టు ముమ్మాలు వివ
ర్తనచేసి మూఁటి మ్రొగుచు, నను దినముచు వ్రతముపోలె నచటం దిరుగున్.
శా. ఈమర్యాదల నున్నదాని చరిత్ర బేపారఁగాఁ జూచి వి
శ్రానూర్థంబుగ నొక్కకాకి చని వృక్షశ్రేణిపై బాంధవ
స్తోమంబు నిద్రిపించి నిల్వక మహాచోద్యంబుగా నుత్తమ
ప్రేమాభ్యం బగు మూషకంబునకుఁ జెప్పెం దత్త్రీమం బేర్పడన్. ౧౨౪
క. ఆమూషక మిది చూడఁగ, నీమహిఁ గడుఁ జిత్ర మనుచు నిచ్చఁ గుతుక ము
ద్దామముగఁ గాకి తోడుగ, నామచువున కేగి యచటి యవనిజ మెక్కెన్.

1, రక్షబలిదేవత. 2, కృపాణమెత్తి మెడఁజేర్చి మెఱుంగులుబొంగిలింపఁగన్. 3, యప్పటికప్పల.

- క. అత్తరువుమీఁద నుండుచు, నత్తరి నుదకంబులోన నహిభీతి గడుం
గుత్తుక తుకతుక యనఁగా, దత్తపమమన్న భేకతరి బొడఁగాంచె. ౧౨౯
- గీ. బ్రహ్మ “కప్పుకాటు బాఁపనపోటును”, లేకయుండఁ జేసె గాక నేడు
గలిగెనేని వైరి గని యిన్ని మనుమనె, నైవలిఖిత మేల తప్పు ననియె. ౧౩౦
- క. ఆలోనను వెడలి మహా, వ్యాళము చరుపుచును ముపు వలగొనఁగా, ద
త్తాలంబున మూషక విటు, చాలం గృపపుట్టి వాయసంబున కనియె. ౧౩౧
- చ. అలిగి వధించినప్పు డొరు లడ్డము వచ్చిరయ్యేని నాఁడుఁగ
ప్పల మగకప్పల నిష్ఠువఁ బుతముచేసె వడిగ భుజుగ మి
మ్ముల మన మడ్డమై నిలిచి ముక్తుల మాదము రమ్ము నాపుడుం
గలగి ఖగంబు బుద్ధి యిదిగాఁ దనుచుం దలయూచి యిట్లున్. ౧౩౨
- ఉ. అన్నలొ తమ్ములో చెలులొ యాత్మజులో చనువారు వీరికి
మిన్నక చావనేల యిది మేలె భువి బలిభోజి నయ్య నా
యున్నెడ వివ్వసింప నొరునొద్దకుఁ జేరఁ బ్రమాద మైనఁ గ
న్ను నెఱింగి యొడఁడకుఁ జాగురుఁ బ్రాణముతీసి చూచితే. ౧౩౩
- క. వలవనిపని యిది ఫల మని, చలమునఁ దాఁ జచ్చి పడయునంపద లేలా
యిలఁ బ్రాణము గలిగిన *బి, బ్బిలియాకేటి తినవచ్చుఁ బెక్కుదినంబుల్. ౧౩౪
- గీ. మనుజుఁ డొక్కఁ డేటమునిఁగెడు దిగి నిల్వఁ, బట్టు మనిన భాగి నిట్టినీవు¹
కొంత దెలియలేవు క్రొవ్విన గొఱియ దా, జుంతకట్ట మేముఁ జేరుటయ్యె.
- గీ. ప్రాణమైన సుతులుఁ బత్నులుఁ జానఁగా, జావలేరు వీనిచావు కింత
తన్నుమాలినట్టి ధర్మంబు గలుగునే, చెడుగుబుద్ధు లింక విడుపు నీవు. ౧౩౬
- క. అనవుడు నది యిట్లనియెను, విను మొక ప్రాణమునఁ బెక్కువిధముల ప్రాణుల్
మనఁగం జేసినపుణ్య, బెనయునె భువిలోనఁ గ్రతువు లెన్నియుఁ గూడన్.
- క. ధనధాన్యములును సుతులును, వనితలుఁ దఁతొడఁ గూడి వడ్డుట గలదే
జనహిత మగునడవడినిఁ జనిన ధర్మము దనకుఁ దోడునీడను బోలున్. ౧౩౮
- క. ధనము గలిగి పెట్టక యీ, జననంబున నెలుకనైతి జనులకు నివన
రన సమకూరక యూరక, చనియెను దినము లొగి ధర్మసంచయ మేదీ ౧౩౯
- క. పాపంబు పుట్టునెడఁ దా, నోపియు నుడువంగ లేక యూరక యున్నం.
గాపురుషుం డాతం డగు, నాపాపము వానిఁ బొందు నందు వివేకుల్. ౧౪౦

* బ్రబ్బిలియాకేటి- 1. డొక్కఁడు (మనసు) గునుకుదియె (యే) డుగోదానఁ బెట్టు
మనినభంగి నిట్టినీవు- చిలుక కట్టి-చిన్నయనూరిగారు.

- క. ఓడి “ననిత్యాని శరీరాణి” యనుచుఁ బెద్ద లెఱుక ప్రచురింపంగాఁ
బ్రాణిపరిపాలనమునకుఁ, బ్రాణము వంచిపనేల పరహితమతికిఁ. ౧౮౧
- క. తనతనయులుఁ దనసత్తులును, దనవారలుఁ దనగృహంబుఁ దనసా మ్మనుచుం
దనువునఁ దనరెడికప్పులఁ, దన దగు తను విచ్చి కాచి తనిపెదఁ బ్రీతిఁ. ౧౮౨
- క. ఈగతి “ధర్మస్య త్వః, తాగతి” యనుపలుకుకొలదిఁ దడయక నే నా
నాగేంద్రుని కెడించెద, నాగాంతకుఁ జేరుఖచరనందను మార్చి. ౧౮౩
- క. అని పలికి శంఖపాలుని, పని విప్పుముఁ బొందఁజేయఁ బనిపూని గజా
ననుడు దనవాజిఁ బుత్రై, చెనో యనఁగా మూషకంబు క్షీతిపై నుటికిఁ. ౧౮౪
- సీ. ధవళాంశు నిగ్రిగి సుధాశక్తిఁ దెల్లని దేహంబు వడసిన రాహు వనఁగ
భువన త్రయం బొక బుట్ట¹ బెట్టఁగఁ జాలు వేడిమిపడగలు మూడు మెఱయ
ఝీమణు బైయన్న రోహిణి బొడమెను శిఖలకై వడిఁ గ్రాలు జిహ్వ లడఁగఁ
దనలోని కీడు ముందటఁ దెల్పుమాడ్చిని శ్వాసంబుతో విజ్ఞాన లాలుక
మ్రోయుజేగంటచాడ్చునమ్రోగిమ్రోగి, చదివి తిరిగెనునాగేంద్రునెదురనుండి
నీకు నాహార మిప్పుడు నేన దైతి, నిలిచికైకొను మనుచు నవ్వెలుక పలికె.
- క. అపలుకున భుజగము తన, హాపంబు పరిత్యజించి దుచిరాకృతి వి
ద్యాపారంగతమతి యన, దీపించెడు విప్రుడై నుతించుచుఁ బలికిఁ. ౧౮౬
- క. మూషకకులతిలక దయా, భూషణ నినుఁ బోలునట్టి పుణ్యులు గలరే
భూషణమాత్రంబున నిర్దోషుడ నై బ్రహ్మకఁ గంటిఁ దొల్లిటిభంగిఁ. ౧౮౭
- సీ. తాపసుం డగుదీర్ఘశముఁ గొల్చి సాంగయుక్తంబుగా వేదత్రయంబు చదివి
యతనిచే దేవకార్యమునకు నామంత్రితుండనై యుండఁగా దొర యొకండు
తనయింటి పితృకార్యమునకు ర మ్మనవుడుఁ దద్గృహంబునఁ బదార్థములుపెక్కు
గలుగ నూహించి యుక్తడి కేగి కుడిచివ విని ఋషి చనుదెంచి నను నదల్చి
మునుపు మాకు నీయకొని యట చని కూడు, కుడిచి తీవు కుడువఁ గూడ దనక
శ్రుతి యుతుండ వయ్య శ్రుతిహీనజీవమై, పెనఁచి మింగుచుండు భేకములను.
- క. అని శపియించిన నే నా, తనికిఁ ధరఁ జాగి మ్రొక్కి తప్పు గలమ శి
ష్యునిఁ గరుణిపుము మునుచది, వినచనవుల దుఁకితమెడలివిరతియుఁగలుగఁ.
- గీ. అనుడు నామాటదప్పును వినుము నీకు, వేదము ల్తూడు పడగలై వెలయుఁగావ
శంఖపాలుండ నై జలాశయముఁజేరి, మూఁటిఁ దినుమనిపద్యంబు మొదలఁజెప్పి.

1. బుట్ట 2. మోసియున్నట్టి భూరహముఖము లడఁగ.

క. “గుండియ చెదరక భువి నె, వ్యం దైన నిజాంగ మిచ్చువాడు గలిగినా
గండుపదీయులం బగు, మంచా కౌఘంబులిండి మానును జూడి.” గగిం

క. ఈకరణం బివవుచు* నీ, వాకడ ముమ్మాటు దిరుగునవసరమునఁ ద
ద్యేకములఁ గావ ధైర్యము, నైకొని యొకఁ డడ్డమైన గతిఁ గను మనియె.

క. కావున నిట నురగాకృతి, నీవిధమునఁ దిరిగి చదివి యిన్నిటిఁ గలయం
గా వధియించితిఁ గడవట, నీవెరవున దురీత మెల్ల నీగితి ననఘా. గగి3

క. దీర్ఘముని శాపం బను, నిర్ఘాతము సోఁకి వచ్చి నీవచనసుధా
నిరర్థమున మంటిని, చూట మిది యనఁగ వింటిఁ దుది గతిఁ గంటి. గగిర

మ. అని చెప్ప నివ్వి మూషకంబు గమఁ జోద్యం బూది యవ్విపుఁ దో
ఢ్దొని తా నుండు బిలుంబుఁ జేరి యిదె కైకొ మ్మంచు నం దన్న కాం
చన మెల్లం గొనివచ్చి యిచ్చి యుచితస్నానస్నానానస్సృహం
జనియెం గాశికి ధర్మరాశికిని మోక్షశ్రీపయోరాశికి. గగిగి

మ. ధరణీదేవకుమారుడు న్నగిడి యుత్సాహంబుతోఁ దల్సరో
వరతీరంబున మూషకేశ్వరమునా న్దొని తీరంబు నీ
శ్వరగేహంబును గల్గఁ జేసి చని యాచార్యు దగం గాంచి సు
సిరమా భక్తిఁ జతుర్వేదముఁ బరిచెక్ ధర్మనిర్దాతయై. గగి౬

సీ. ఈవిధంబున నొక్కయెలుక ధర్మముసేయఁ జింతించునంతో సిద్ధి యయ్యె
సర్వలక్షణముల సంపూర్ణుఁ డవు నీవు నీతలంపున నిది నిడు టరుదె
యదిగాన నొండెది యెవ న న్నకుగుము నావుకు వసుమతీనాయకుండు
చెఱువుగట్టించిన సెట్టిధర్మ బెల్ల సుడివడకుండఁగ నడపు తల్లి !
యేనొనర్చునట్టి యీచేత మానవు, లెఱుంగకుండఁ జేయు పునియచాలు
ననుచు మ్రొక్తి వీడుకొని గూఢచారియై, యిచ్చమెచ్చి మగిడి వచ్చెఁ బురికి.

క. ఓరాజ యతని సరిగా, నీతిగుణంబు లేక యెక్కు మనుషు
ధారానాయకుఁ డతి వి, స్నేహకుఁ డై మగిడ మోము సిగ్గున వ్రాల. గగి౮
—: శొష్ణిదవబాష్పకథ :—

మ. అంత నొక్కనాడు నవమద్యారంబునం బ్రవేశింపఁ గడంగి. గగి౯

క. నలువకు నెల వగుతెమ్మియు, వలిపం బగువచ్చపట్టు వలయపుటలుగు
వెలిగులయు వనమాలయు, గలిమియు మానికము మేనఁ గలిగిన వేల్పు.

* క. అనుచును. క. ఈందముఁజువును. 1. నిర్లతయై.

ఉ. భక్తిఁ దలంచి భోజుఁడు శుభం బగులగ్నమునందు మాల్చిపై

మాత్రిక శేష లొప్పు హితమాగధవందివనీపకద్విజా

ముక్తజయానులాపములు మున్ను గడంగెడు సంతసంత నా

స్త్రనువర్ణపుత్రిక వెసం బలికె నృపు నడ్డపెట్టుచున్.

౧౬౧

గీ. వినుము భోజరాజ విక్రమాద్ధుని బోలి, స్తవ్యధైర్యములను జాలకునికి

దివ్యవీరమెక్కుఁ దివురుట పిచ్చుక, కుంఝు శైలమెక్కుఁ గోరుటయ్యె. ౧౬౨

మ. అనుడు న్నిల్చి యేతడు వాని బలధైర్యులు దగం జెప్పమా

యనఁ బాంచాలిక వల్లె నాతఁడు రణవ్యాపారపారంగతుం

దినతేజోగోభవుండు సాహసఘనుం డింద్రాదిమిత్రుండు స

జనరక్షామణి యశాచు నుజ్జయిని రాజ్యపాజ్యుడై యేలఁగన్.

౧౬౩

గీ. భట్టిమంత్రి పై న్యపాలి గోవిందచంద్రుడు త్రివిక్రముండు పురోహితుండు;

నవ్వురోహితునకు నాశ్రజం డగు కమలాకరుం డన నవివేకి గలఁడు. ౧౬౪

క. ఆకమలాకరుం డాకమ, లాకరసాదృశ్యముగ జడాశయుఁ డైనన్

శోకము మదిఁ బొదలంగ వి, వేకము వృట్టింపఁ దగ్గి, వెరవున¹ దూతెన్.

క. చుట్టములకుఁ దలిదండ్రుల, కెట్టియెడం బ్రియము నెఱవనెడపని చదువుల్

గట్టిగ నెఱుంగనిపుత్రుండు, పుట్టుట కులమునకుఁ దెవులుపుట్టుట చుట్టా.

క. విను ముత్తమ మగుపుట్టువు, గనుపట్టెడు నట్టిరూపు గలమోదుగుఁబూ

వును మూఁగుండును బ్రబలెడు, వనమున భవనమునఁ దగినవాసన గలదే.

క. కులసతికి సిగ్గు క్షత్రియ, కులజానకుఁ జయము నరకున కోపికయుం

గలిమికి విరేరణమును వి, పులకు నిద్విద్యయును దగినభూషణము లగున్.

క. పరులకు సోదరులకు భూ, వరులకుఁ గొనరాదు సర్వవశ్యము తానె

వ్వరి కిచ్చినఁ గోటిగుణో, తరవృద్ధి భజించు విద్య తనధన మెపుడున్. ౧౬౫

క. పరభూమికి జనుచోఁ ద, సర్దులకు నగపడదు ప్రేగుగా దెచ్చట నె

వ్వరి నైన హితులఁ జేయును, ధరలో మఱి విద్యఁ బోల ధనములు గలవే.

ఉ. గద్యముఁ బద్యముం బెనుపఁ గైకొను టొండె, ధ్రువాప్రబంధసం

పద్యుతుఁ డొట యొండె, మృగుభాషలఁ బ్రాగులు పుచ్చుటొండె, లో

కోద్యమలక్షణం బెఱుగు టొండె, గడు నృజయించుఁగాక యే

విద్యలు నేరఁ డేనిఁ బృథివి బగు వాతఁడెగా గణింపఁగన్.¹

౧౬౬

1. వెరవుచు దూతెన్—మూ. విద్యలు నేరఁడేని పకువేయగుఁగాదె గణించిచూచిన్.

కా. సంగీతంబుఁ గవితృత్వమును సౌజన్యంబు భావంబు న
 త్సాంగత్యంబు నెఱుంగఁ జేసి భువి నాశ్చర్యంబుగా వాలముఁ
 శృంగద్వంద్వములేని యెద్దతఁ దనఁ జెల్లు దృఢం బాతఁ ద
 య్యాంగీకంబున మేముఁ జాపసులభాగ్యం బిచ్చటం గల్గుటఁ. ౧౭౨

సీ. అనుచు నెగించిన నాకమలాకసుం డభిమానియై తనఁబుల్లలోప
 విద్యలునేర్చి వివేకినై కాని యీజనకుచక్రము చూడననుచు వెడలి
 కాశీరదేశంబుకడ కేగి యొకయోరఁ జుద్దికేతుం డనుసంక్లఁ బరఁగు
 నుత్తమద్విజుఁ గొల్పియుండఁగా నాతండు క్రమమున సిద్ధసారస్వతంబు
 కరుణ నొసఁగిననతఁడుసాంగంబుగాఁగ, నాఁబువేదములునుగావ్యనాటకములు
 దర్శనంబులు నీతిశాస్త్రములు దివిఁ, కలయ సంగీతసాహిత్యకళలు నేర్చి.

వ. అభిజ్ఞాంధై గురునానతివడసితిరిగి దేశవిశేషాబులంజూడంజరియించుచునొక్కనాడు.

క. కాంచనమణియరుచికలి, కాంచితనిజసాలవలయ మై భూమిసతీ
 కాంచీగూఢ మన మించిన, కాంచీపట్టణము నతఁడు గాంచె గడఁకఁ.

క. ఆనగరమునకుఁ జని జయ, సేనుం డనురాజుచేతఁ జిశ్రంబుకు వి
 డ్యానిపుణతఁ బూజ్యుండై, యానెపమునఁ గొన్నిదినము లచ్చట నిలిచెఁ.

వ. అంత నొక్కనాఁ డతనియెనుట విటలోకమోహిని యను వారకామిని లలిత
 విలాసిని యై పాలసె నది యెట్లి దనిన. ౧౭౩

సీ. శృంగారరసములోఁ జేపకోణిది విరించి యీసతి నొనరించె నొక్క
 మెఱపు లన్నియుఁ గూర్చి మదవి హపుగఁ జేచ్చి యాసరోజాననఁ జేసెనొక్క
 కాక బంగారులోఁ గాఁతినాధించి యీచుంచలనేతఁ గావించెనొక్క
 యమరాజుఁ జేపట్టి పిడిచి సారంబున నీపడంతుక రచియించెనొక్క
 చక్కఁదనమునెల్ల నొక్కచోటనుకూడఁ, గూర్చి యీనెలఁత నొనర్చెనొక్క
 యనఁగ రత్నపుత్రి కాకృతి రసికుల, చూపుగములకెల్లఁ దీపు లొసఁగు.

క. ఆకామినిఁ గనుఁగొని కమలాకరుఁడు ప్రమత్తచిత్తుఁ డై కందర్బ
 ద్రేకమునఁ జేరునెడ నా,లోకించి యొకండు వింతులగ నిట్లనియెఁ. ౧౭౪

క. ఈనరమోహినిఁ బొందగ, గానేఁగినరాత్రి వచ్చి ఘనదంష్ట్రం డఁ
 దానవుఁడు చంపుఁగావున, హానిబడనేల తిరిగి యరుదె మ్మిటకుఁ. ౧౭౫

ఉ. నావుడు నుల్లి భూమిసురనందనుఁడు స్మరమోహినిరతే
 చ్చావరతాత్ముఁడై నిలిచి సత్యముగా జరులెల్లఁ జెప్పఁగాఁ

(1.) కాంచనమణియరుచికలి, కాంచిత- కాంచనమణియ రుచిరుచి, కాంచిత.

దా విని చోద్యమంది వసుధావరు వీక్ష్యని య్యయ్య నోయ్య వి
ద్యావినయాద్యుడై తిరిగి తుడ్డి గనుంగొన వచ్చె నూర్కి. ౧౮౧

మ. అచటం దల్లికి దండ్రికి స్వధుస సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి సం
బ్రచురప్రేమరసాకృతిం బ్రమదభాష్యస్యోద మందంబుగా
రచితాలింగను లై, కుమారక! సుధరత్నంబవై వచ్చితే
సుచరిత్రా! యిది భాగ్య మంచు మదిలో సాంపొంది రాదంపతుల్. ౧౮౨

శా. తద్యోగంబునఁ దుడ్డి మిక్కిలియు నాశ్చర్యబాంగి సదృష్టత్తికిం
జోద్యం బంది యనంతరంబ ధరణీశం గానఁగా నేఁగి నా
యద్యోగంబున జాణ యయ్యె నని యేహుహించెదఁ వీనికిఁ
విద్యాచాతురి గలు టీపు కరుణ న్వీక్షింపుమా నావుడఁ. ౧౮౩

మ. షీతిసాధుడు నిజాదరంబునఁ స్మితాశీర్వాహణావప్సరో
హితపుత్రుడు సభాసలి న్బుధగణం బింపొందఁగాఁ దా నకం
పితుడై శాస్త్రపురాణకావ్య నిగమ స్త్రోత్యర్థ సంగీత సు
గతి మర్జితతో బ్రసంగ మెలమిం గావింపఁగా ని ట్లనుఁ. ౧౮౪

క. యత్నమునఁ చెలియ నన్నియు, రత్నాకరుభాతి దుస్తరం బగు విద్యా
రత్నము గవితాత్వము, నూత్నముగా నందుఁ గలుగు నును పెఱిగితివే.

క. నావుడు కమలాకరుఁ డను, దేవా నీ వానతిచ్చితివి నిజ మది, వి
ద్యావారిధి కడ గానఁగ, నావారిజభవునకైన నలవియె తలఁచఁ. ౧౮౫

గీ. అట్ల యయ్య సంతృప్తాదిభావలు నేర్చి, కవిత యెఱిగి యెల్లకడలఁ దిరిగి
తెలిసినాడ నిచటఁ గల లక్షణముకంటె, నూతనంబు లేదు భూతలేంద్ర.

క. గణములు గణవర్ణంబులు, గణతారలు గణసములు గణదేవతలు
గణజాతులు గణఫలములు, గణుతింపఁగ నొక్క విధమ కవితల కెల్లఁ.

మ. ఇట్టి విధం బయ్యను నంద్ర మండలంబునం ¹గోణదేశంబునం దెలుఁగుం గవిత
కు వ్రాలు² వట్ల నను నియమంబులు చూచినాడ నవి యియ్యెడం దలచు
గాకుంట నపూర్వం బవధరింపుము. ౧౮౬

శా. పుణ్యస్త్రీకి గుణంబు³ ముగళగుణంబు నొప్పులై యొప్పుగాఁ
బుణ్యస్త్రీకి సువర్ణ మౌక్తిక సురూపవ్యక్తి భూషాకృతుల్
గణ్యం బొగతి సంస్కృతంబునకు వాగ్భావంబు శబ్దంబు లా
వణ్యాకారము లాఁ చెనుంగునకుఁ బ్రా ల్పభుం గదు న్వన్నియల్. ౧౮౭

గీ. పలుదెలుగులైన పలుకులు గలిగియు, బ్రాలు వప్పు లేని బేలుగవిక
వన్నెల్లఁగూర్చి వ్రాయువోఁగాటక, వన్నె లేని ప్రతిమవ్రాతఁ బోలు. ౧౯౧

క. తప్పుక వప్పుచు బ్రాలుచు, ముప్పిరిగొనఁ దగినశబ్దములు మెఱుఁగెక్కిం
జెప్పినకవితాచాతురీ, యొప్పుమువెట్టినపసిగిడిమొఱపున మెఱయున్. ౧౯౨

క. పాదముల వప్పుఁ బ్రాసము, లాదిముము ద్విలీయ మైనయక్షరములు త
త్పాదంబుల యతు లవిసృ, చాదముగాతుండఁ దగినన చ్చితవలయున్. ౧౯౩

వ. అందు వళ్లన్నవి—స్వరవల్లు, వ్యంజనస్వరవల్లు, గూఢస్వరవ్యంజనవల్లు, వర్గ
వల్లు, సరసవల్లు, నెక్కిటివల్లు, సంయుక్తవల్లు, ననుస్వారవల్లు, బోలికవల్లు,
వృద్ధివల్లు, బుత్తవల్లు, నిత్యసమాసవల్లు, బ్రాసివల్లు, నాఁ ద్రయోదశవిధంబు
లయ్యె నందు స్వరవ ల్లేటి వనిన. ౧౯౪

క. అద్వయ మైబేలకు నా, నిద్వయము ఋణుగాలు గూడ నేపలకు నా
నుద్వయ మా నోటలకు, విద్వయ్యుత వల్లు నెల్లు వీడ్వడఁ దమలోన్. ౧౯౫

ఇంక వ్యంజనస్వరవల్లు—

క. ఈకొలదిఁ గాక కాదలు, గైకొని చెప్పదగు వల్లకడ నీస్వరముల్
పైకొనఁగఁ దత్స్వరంబులు, నాకడ వల్ల నృపాలకాన్వయతిలకా. ౧౯౬

ఇంక గూఢస్వరవ్యంజనవల్లు—

క. అన్యోన్యపరీక్షాదిపదన్యాసములందు సంస్థితస్వరములు¹ పూ
ర్వన్యాయంబుగ నగు న,న్యోన్యము వడి హల్లులు నూతనకణ్ణా. ౧౯౭

ఇంక వర్గవల్లు—

క. రమణీజనమచ్చభ భూ, రమణా నిజపంచమాక్షరము వ్యవముగాఁ
దమనాలుగక్షరమ్ములు, దమలో వళ్లయ్యె గఁటతపవర్గములన్. ౧౯౮

ఇంక సరసవల్లు—

క. నయముగ చఛజిర్నుశవసలు, సయహాలు నణలును జెలంగు² యతి మీఁద నసృ
శయగతిఁ దమలో వీడ్వసు, జయలక్ష్మీయువతిభోగసౌభాగ్యనిధి.³ ౧౯౯

ఇంక నెక్కిటివల్లు—

క. వరవరవంశవిభూషణ, మరవలను వల్లొగిం దమకుఁ బామె యగున్
భరజ్జణుమొదలనిన మృ,తరపదములఁ గలుగునేని దగునట్లులగున్. ౨౦౦

1. సంస్థితస్వరములు. 2. జెలంగి. 3. సౌందర్యనిధి.

ఇంక సాయుక్తవల్లు—

క. బుధసమ్మతి మిశ్రితబహు, విధవర్ణములంకు వల్లు వివరింపగా

నధరీకృతఫలునశా, ర్థధరనిభా యెల్లయుత్తరములుఁ జెల్లున్.

900

ఇంక ననుస్వారవల్లు—

క. అమరంగ వర్ణసితవర్ణములపిఱుఁద బిందులూఁదినం బంచమర

ర్ణములును వల్లగు జయస్రంభ మపచితపరస్పరాల మానతక్కి.

901

ఇంకఁ బోలికవల్లు—

క. పోలును¹ బుభుబుభులకు మూ, సోలికవడి యనంగ సంత్యమున యతి మీఁదం

దేలి బుకారముపట్లను, భూలోకసు ర్దేధ యోగ్యముగఁ జరుదెంచున్.

క. తెలుఁగుననదికెడి శబ్దం, బులమీఁదిచుకార మందముగ స్వత్వమునన్

నిలుచు నట పావడికిన్, పలుకుటకంటెచు భజించుఁ బావడియొన్.

902

ఇంక వృద్ధివల్లు—

క. సుగుణై ధిత నగ్రకౌషధి, నగ్రాఘనై కాదియోజలసాధులఁ బెం

పుగ వృద్ధు లండు వానికి, నగు నయహాలు వల్లు నరవకౌఘకరణ్య.

903

ఇంకఁ బుత్రవల్లు—

క. గానప్రశ్నవిధానా, హౌసములఁ గ్రిమాశ్చ మైన యత్వము నుభయా

ధీనమునై వల్లకుఁ జన, నానిని నీవేమి యెఱుంగ వా సర్వజ్ఞ.

904

ఇంక నిత్యసమాసవల్లు—

క. డాయంగ సమసింపంగఁ బా, రాయణ నారాయణాంతరం గానేకా

నాయాసాదులఁ గర్ణర, సాయనముగ రెండువల్లు జరగు మనుషున్.

905

క. ఇది చేతిది పోచక పి, న్నది కట్టెఁడు దానికంటె నల్లల ననునీ

పదముల నుభయముగొన ను, న్నదివల్లకు ననుమతాబు నరలోకేంద్ర.

906

ఇంకఁ బ్రాదివల్లు—

క. మేదినిఁ బ్రపరిప్రతినిత, రాచరుపాపాత్యవనిరాజన్వభిసం

సూదప్యధులన నిరువది, ప్రాదులు యతి తత్స్వరములు హల్లులుఁ జెల్లున్.

సీ. ప్రమదాజనేక్షణప్రాత్రసౌదర్య యాచకసూత్రీప్రాసీయ

శృంగీసురప్రజాభీష్టసంధాయక యిభముఖ్యునై నికాభీష్టయాత్ర

వరమధర్మక్రియోపాయసందితక్రీయదుర్గసాధనోపాయవేది

వివిధశాస్త్రాగమ వీక్షణతాత్పర్య యిదిరాస్తత్ప్రపావీక్షణీయ

రాజనీతిగుణనిరంతరవైభవ, యష్టసిద్ధిబలనిరంతరాయ
ప్రాదివల్ల కిది యుదాహరణం బయ్యె, విద్యదంబుకాళ్ళ నికమార్గ. ౨౧౦
వ. మఱియుం బ్రాసంబు లన్నివి ద్భువరప్రాసంబు, ద్విప్రాసంబు, త్రిప్రాసంబు, చతు
ష్పాసం, బంశ్యప్రాసం, బనుప్రాసంబు నన నాఱుదెఱంగులయ్యె నందు ద్భువర
ప్రాసం బన్నది. ౨౧౧

క. దృఙ్గంజులవిలసన్నగ, దృఙ్గన్నభూప వసుమతీవరతిలకా
దిఙ్గండలభరితయశ,స్సద్విజ్ఞుడన యిట్లు ద్భువరప్రాస మగుగా. ౨౧౨

ద్విప్రాసము:—

క. నవరసములు నమరం బద,వివరణభరణీమమైన వెరవునఁ గావ్య
ప్రవరమతులైన కవులీ, వివరంబునఁ జెప్పి కేని ద్విప్రాస మగుగా. ౨౧౩

త్రిప్రాసము:—

క. సరములుగూర్చిన క్రియ న,క్షరములు పాదములఁ గలయఁ గవిరాజమనో
హరము లన సముచితార్థ, సిరములుగాఁ జెప్ప నిట్లు త్రిప్రాస మగుగా. ౨౧౪
చతుష్పాసము:—

క. భూషణముగఁ గైకొని రస,పోషణముగఁ గ్రాలు సరపోషణమున ని
ర్దూషణముగఁ జెప్పిన కవి, తోషణముగఁ గృతుల నివి చతుష్పాస మగుగా.

అంశ్యప్రాసము:—

క. అనుపమపుణ్యవిశేషా, ఘనబలవిద్యేషినికరఖండనరోషా
వినయనయవినయతవేషా, విను మంశ్యప్రాస మయ్యె విక్రమభూషా. ౨౧౬

అనుప్రాసము:—

క. ఈప్రాస ప్రకరంబు శ్శుతిప్రసవదళప్రభాప్రదీపం బై లో
కప్రకటార్థప్రస్ఫుతి న,నుప్రహితం బైనచో ననుప్రాస మగుగా. ౨౧౭

క. అని లక్షణయుక్తముగా, వినిపించిన సంతసించి విభుఁ డద్దేశం
బునఁ బరఁగెడు నుడుగులఁ గల,నునువునఁ బద్యంబుఁజెప్పుమనుడు నిట్లనియెగా.

✓ సీ. పొదలినకూటమి పిదప మెల్పునఁ గల గనయంబు డాకేలఁ గొనితెమల్చి
పోడిమి గలపాఁపతేఱ డనుసెజ్జవై నూతగా వలకేల నొయ్య హత్తి
కొమ్ముడిఁ జెరివిన కమ్మనికొవ్వరు లెడలి వెన్నున జాఱి కడలుకొనఁగ
లేది వేంచేయుచోఁ జూచి వెన్నుడు సొంపు రైట్టివఁ గమ్మఱఁబట్టి యెడఁదఁ
దమక మినుమడిగాఁకానుదక్కు దొడిగి, చిగువుఁగోఁగిటఁగదియంగఁదిగిచిత్రిట
మోవిగదియంగఁగోర్లుముఱిఁబుచ్చు,కలిమియాచిడచూడ్తులుగాచుఁగాత.

వ. అని చదివిన జెవులకు జవులు చిలుకు నచటి పలుకులకు సరసభావంబు
లకుం బులకించి నృపతితిలకుం డిచటి యాచిడ యనుశబ్దం బది స్త్రీవాచకం
బుగదా యనవుడు విద్యాకరుం డగుకమలాకరుం డిట్లనియె. ౨౨౦

సీ. ఎలనాఁగ లొయ్యలి యింతి ముక్తియ నాతి ప్రాయాలు పాలతుక పువ్వుజోఁగి
చెలువయుఁ గలకంఠి చేడియ నెలతుక మగువ మెఱుగుబోడి మచ్చెకంటి
యుగ్మలి యాచిడ యువిడ వాలుంగంటి యన్ను చిగురుజోఁగి యలివ పడఁతి
లేమ క్రాంతియుఁ జామ పాలతి కొమ్మ తీగఁజోడి మడఁతి తెఱవ బోటి
వెలఁది ముదిత గొంతి మెలతుక పడఁతుక, నెలతె యిగురుబోడితలిరుజోడి
యనఁగ సతులపేర్లు తెనుగున నలువది, వెలయుమందు నిట్లు విక్రమార్క.

వ. అనిన నచ్చాతురికి బరిణమించి ధరఃసరముణు డారీతి రత్నమాలిక యతని
యఱుత నిడి కణ్ణానందంబుగా నాకర్ణించితి విలోకానందంబుగా విలోకించితి
నిట్టి దెద్దియేనియు వింత గలిగినఁ జెప్ప మనవుడు నాకమలాకరుండు. ౨౨౨

క. అవసీత సీగుణంబులు, చెవులకుఁ జవు లొసఁగి విందు సేయుచునుండు
నవలావణ్యమయం బగు, భవదాకృతి చూపు గనులపండువ గాడే. ౨౨౩

మ. జగతీనాయక సర్వవిస్తయనివాసం బైన నీ విత్ప డి

పుగ న న్నచ్చెరు వేమి గంటి వని సంబోధించి తేఁ జెప్పఁగాఁ
దగ ద ట్లయ్యును విన్నవింతు నిజవిద్యాకాంక్ష నాఁ డేఁగి యె

క్రగతిఁ సస్యఫల ప్రశస్యతలహా క్తాక్షీరదేశంబునఁ. ౨౨౪

గీ. అగ్రహారములోన బుభాగ్రగణ్యుఁ, జంద్రచూడుని గురునిఁ బ్రసన్నుడేసి
సిద్ధసారస్వతమున వాక్కిని వడసి, ఏమకొని తిఁగితిని నావిద్యమెఱసి. ౨౨౫

మ. భవదాజ్ఞావశవద్దతా నృపులతో భాషించుచు న్వచ్చి వ

చ్చి వియత్నంచరరమ్యహర్షగణమై చెల్వోగు కాంచీపురం

బవలోకించి యటఁగి యందు జయసేనాఖ్యుఁ విభుం గాంచి యు

త్సవలీల న్నెలనాళ్లు నిచ్చితి మనస్సంభావ్యసంభావనఁ. ౨౨౬

క. ఆవీటను నరమోహిని, నావెలయుచు నిఖిలమోహనం బైన మహా
లావణ్యంబున మరుసం, జీవనిక్రియ నున్న యొక్క చెలువం గంటిఁ. ౨౨౭

సీ. క్రాలుగన్నుల నెమ్మెగమ్మున గళమున నజ్జవజ్జంభణ మాలినీయు
జఘనస్థలంబునఁ జనుఁగవ నతనాధీఁ జక్రవేధవము నతిక్రమించు
స్వరమునఁ దనుమార్ద్రవమున బింబాధర ద్యుతిఁ బ్రవాళగుణంబునోటుపటుచుఁ
బదతలంబుల మురికంబులఁ బయ్యెదఁ బల్లవరాగంబు ప్రబలఁ బొలయుఁ

గన్నయంతన కన్నులకటపు దీప్తు, నట్టిహాపంబు వర్ణింప నలవి గాదు

చెప్పవచ్చునె పడియచ్చు నేయఁ దరమె, రక్షణోపేంద్ర విక్రమాస్త్రక్షీణింద్ర.

గీ. ఆనలత రాక్షసాశ్రిత యాటఁ జేసి, సాములల నున్నరత్నంబుభాతి నుండుఁ
గోరి యెవఁడైన దానిని జేరెనేని, దానవుఁడు రేయి పటమొచి వానిఁజంపు.

మ. ఇది దిల్రం బని చెప్పిన న్విని ధరిత్రీశుండు కాతూహలం

బు దలిర్పం గమలాకరా యచటియంభోజాననం జూడనే

గుదమే రమ్మని వానిఁ దోడుకొనుచుం గ్రూరాసి చేదోడుగాఁ

గదలెం గాంచికిఁ గాంచనాంచితనిజత్వాకామినీకాంచికిఁ. ౨౩౦

వ. ఇట్లు కలిపయదివసూబుల కాపురి సాచ్చి గూఢవేషంబునం దిరుగుచు రాజ

మార్గంబున నున్న నరమోహినిం జూచి తదీయలావణ్యపయోధిలో మునిఁ

గినదృష్టి దివియంజాలక తమ్ముఁ దాన సవరించుకొని. ౨౩౧

క. సురకిన్నరపన్నగభేదరకన్యలఁ జూదినాడ సరిపోల్పుఁగ నే

తరుణులు లే రీతరుణికి, నరమోహిని యనఁగ నున్న నామంబ తగఁగ. ౨౩౨

క. చూపులు మర్లము గాఁడెడు, తూపులు మురిపముల వలపుఁడూపులసరికిం

బ్రాపులు సరినిలు వంతయుఁ, దీపులు నగు మృగధాస్త్ర దేవతచుమ్మి. ౨౩౩

క. ఈపాలతి రాక్షసాశ్రిత, యై పన్నగసహితచందనాకృతి మెఱయఁ

దీపితయై వెఱపింపెడి, వ్యాపారముకొలఁదిఁ జూడవలయును మనకుఁ. ౨౩౪

క. కావున నీ వింటికిఁ జని, నే వచ్చెద ననుచుఁ బెప్పు నెలఁతుక తోడఁ

నావుడుఁ గమలాకరుఁడుచు, నావెలఁదికిఁ జెప్పి వచ్చి నరపతి కనియెఁ. ౨౩౫

గీ. దేవయీమాటఁ జెప్పినఁదెఱవనన్వియ్యెయ్యెబలుకుచునిగరకునియ్యకొనుచుఁ

గర్భగుం డనునొక్కరక్కనుఁడు గలఁడు, వాని మఱవక రమ్మని వనితచెప్పె.¹

క. నావుఁడు నావీరవరు, దావిపునిచేతఁ జోడఁ లాకులు విరులుఁ

రోవెలయుం దగఁ బుపిన, నావెలఁదియు నంకుకొనియై నతివిస్థిత యై. ౨౩౬

సీ. అయ్యెడ దశరథునాజ్ఞపాలిక బ్రహ్మ కట్టడిఁ గాలంబు గడవరాక

జవకజ కెవయైవ దినలక్ష్మీ తనతోడు నీడతైవడిఁ దోడఁ గూడినడువ

సామిత్రిగతి మునిసవనంబువకు మున్ను దోడైనయరుఁబుడు తోడుగాఁగ

సాకేతపురిలోని జనులవ క్రంబులవడువున జలజము ల్వాడువాటఁ

1. మరుకుఁ. 2. నొక్కచిహ్నునగుదొక్కరక్షుఁడు, చేరిచనుదెంచు నీనితఁ జేరును నియె. 3. సాహసమునకునున్న గా.

గైకవంకవారిపగిడి గలువ లుబ్ధుఁ, జిత్రకూటముక్రియ సప్తశిఖరి చాటి
రాక్షసులభంగి నటఁ దివిరంబునకువ, వనముసాచ్చె రఘునరునివరుస నినుడు.

గీ. గడియకుడుకట్టగి గ్రహరాజు జలధిలో, వ్రాలఁ జుక్కలు దలఁబ్రాలుగాఁగఁ
గెంపు హోమవహ్ని క్రియ నొప్పగా ద్విజ, రాజు పెండ్లియాడె రాత్రిసత్ని.

క. నలఁగినవిరులును గుఱుమా, పులయిన చీరలును నుడుటి బొట్టులు నెడగా
జాలుఁ గప్పటాకులును సొమ్ములుగాఁ దమక్రంతలందు మురిసిరి జంతల్. ౨౮౦

నీ. తిలకంబుఁ గొప్పపువ్వులుఁ బూతలును గనుపట్టగా మెలఁగెడుదిట్టవిటులు
నిఱుకిండఁ బాతికవరక కొంగున ముడ్చికొని ముసుంగిడి చొచ్చుగూఢవిటులు
బోటికత్తియలు పల్కాటును బిలువఁగా మెరవడిఁ దామెఁగు మేటివిటులుఁ
గనియుఁగానకయుండఁగా నోరముసుఁగుల నగపడ్డచో నిల్వఁ దగినవిటులుఁ
బెట్టలేమి వెడలఁగొట్టిన చోటికిఁ, బొంచి పడపుచెఱచు క్రిందువిటులుఁ¹
గ్రంతుకొనఁగవారకాంతలవాడలఁ, బచ్చవింటివాడు పెచ్చుపెరిగె. ౨౮౧

వ. అట్టియెడఁ గొందఱు విటులు లంజయలతల్లల బిఱుసులకు వెఱచి యందఱు
నొక్కెడఁగూడి తమలో నిట్లని విత్తరించిరి. ౨౮౨

క. మునుమున్నుగ గొఱియలుఁ గూడును మొదలుగ నిడక చనువిటునిఁబఱ్యస్త్రీ
జనని మెడ విఱిచి కొను నది, ధనముపయిం గాచియున్న దయ్యము చుమ్మి.

వ. అనుడు మఱియు నొకరుం డిట్లనియె. ౨౮౩

క. వారాంగన మధురసవి, సారాకృతి యనఁగఁ జెల్లుఁ దజ్జనని విటుం
జేరఁగని దచ్చట సహ, కారఫలము పొంతనున్న కడుదారు చుమ్మి. ౨౮౪

వ. అనిన మఱియు నొక్కరుడు. ౨౮౫

క. వెలయాలితల్లి కూతుం, గలఁచి విటుడు వచ్చెనేని గలుషించినఁ దాఁ
దలలోన స్రింగునది ని, ర్లబజల మగు మహుఁగులోని మకరము చుమ్మి. ౨౮౬

వ. నావుడు నితరుండు. ౨౮౭

క. పరికింప లంజతల్లికి, దొరయైనను దుచ్చుఁడైన దొరకినఁ జాలుం
బారిగొను నది యీపురిలో, నరమోహిని నంటియున్న నరభోజిసుమీ.

వ. నా విని యవరుండు. ౨౮౮

క. పుడమి నిక లంజతల్లిం, గడుమీఱిన యట్టికిడు గలదే యది యె
య్యెడఁ జూచినఁ గూతునకు, న్నెడకోణము దొడ్డ గుదియ² మిండలకెల్ల.

వ. అనవుడుఁ దోడివాఁడు.

౨౧౨

క. ఆకూఁతుఁ గన్నయప్పడ, చేకొని తజ్జననియాకుఁ బంపక వెడఁగె
లోకేశుఁడు పామునకుఁ గాకిఁ గలయాయు వేల కలుగఁగఁ జేసెన్. ౨౧౩

వ. అనినం దత్సఖుండు.

౨౧౪

ఉ. ప్రేమరసంబు తేటలనఁ బెక్కు గుణంబులు గూర్చి వారకాం
తామణులన్ సృజించి పరతంత్రతఁ ద్రోయఁగనున్న దిగ్గిసా¹
దామరమాలి లంజయలతలులఁ జూపఁడు లంజకాఁడు గా
కేమనవచ్చు నాతని నటని విటావలి నైసరింపదే. ౨౧౫

వ. అని పెక్కువిధంబుల విత్తొంచుచున్న మఱియు నొక్కెడం గొందఱు సుందరులు
పానగోష్ఠికిం గడంగి కాదంబంబును, మాధవంబును, నైఋతంబు, క్షీరంబు,
నాసవంబు, వార్షంబు, రితిఫలంబు లనఁ జూకభేదంబుల మూలస్థంధకుసుమ
ఫలసంధవంబుల బహువిధంబుల మధురంబులైన మధువిశేషంబు లెల్లం బరి
మళద్రవ్యపరిమిళిలంబుగాఁ గూర్చి పాత్రంబుల నించిన- ౨౧౬

క. అతిమధురంబైననిజా, మృతరసములకంటె సదియమే లని తారా

పతి చేరెనొక్కో యనఁ దత్ప్రతిబింబము లలరె దివ్యపాత్రంబులలోన్. ౨౧౭

వ. అప్పుడు.

౨౧౮

✓ సీ. కామాక్షికిని మహాకాళికిఁ బండికి నక్కజ్యోతుఁ² గాళి కంబికకును
మిధ్యవాసిని కేకవిరకు మున్నుగా నెల్లవేల్పులకు బిందించి మ్రొక్కి
త్రావుచు నెడనెడఁ దాల్చుఁగా వండిన నంజటిపారకలు చంజకొనుచు
గుక్కెడు చవిమాడు మక్కియీమధువని తీపులు దమలోనఁ జూపుకొనుచు
నెట్టివస్తువు లడియించెనీతఁడనుచు, బ్రహ్మగొనియాడియిచెసఁకఁబట్టమనుచుఁ
బొట్టకొలదిగఁ బోంట్లకుఁ బోసిపోసి, పరిణమించి యుండొండెదరులులెల్ల.

సీ. ఈవారూహేసం బీశుండు దన కది సమకూరకునికి విషంబు ద్రావె
మధువైరి యగుట నీమధువున కెడరయ్యు వారి మాధవాఖ్యను శరణుసాచ్చె.
నీసురలేక గంగాసార మున్న యాతలఁజేరెఁ జున్ముండు బలుపుద్గక్తి
యీమదిరాసావ్రద మెడలి విఘ్నేశుండు పొగులఁగా లోలోనఁబొట్టయుబ్బె
నిట్టిమద్యము గని పట్టెత్తావగలేక, శక్తిసేవసేసె వజ్రఖుండు
అనుచుఁ జతురయైన యతివ మైరేయంబుఁ బొగడుమండ నొక్కప్రాలివలికె.

- క. పరిమళముఁ గొన్నయంతనె, పరవశమై మేను హర్షభరితు బగు సే
సుర గలుగ నవ్యుతమునకున్, సుర లుబుధిద్రచ్చి ట్టిచోద్యముగలదే. ౨౬౧
- వ. అనవుడు నొక్కర్థు. ౨౬౨
- క. సుఖములతల్లి మనోభవు, సఖ యీసుర దొల్లిశుక్రశాపంబున స
న్ముఖులకు నెడగాకుండిన, నఖిలజనులచేత దక్కునా మన కనికన్. ౨౬౩
- వ. మఱియొక్కర్థు. ౨౬౪
- క. ఎక్కడశుక్రనిశాపం, బిక్కడఁ గొందఱకు భాగ్య మించుక యెనన్
లెక్కకు నెక్కనికతమన, డక్కఁజమీ మధువు లేర్పడ న్నకల్లె. ౨౬౫
- వ. అని తమనేర్పులం గొనియాడుచు నానందంబున మాటలు తొట్టువడఁ బలుకు
చుం బయ్యెదలు సరించుటలు మఱచి లజ్జలు నొలంగ బహుప్రకారంబుల
స్ఫుట భావంబులు దోఁపంబ్రవర్తిల్లి. ౨౬౬
- ఉ. ఇంపు మనంబులోన సటియింపఁగఁ జెక్కులమీఁదఁ గన్నులం
గెంపువహింప మోవిఁగల కెంపు చలింపఁగఁ ఘగ్గుబిందువుల్
పోంపిరివోవ ముద్దు మొగముల్ మెఱువెక్త రతాంతసంగతిక
సాంపువహించి రంగనలు సోలుచు నమ్మదిరామదంబున్. ౨౬౭
- సీ. అక్కమీతల్లి మాయత్తో యా నెఱిఁగితిఁ గోడలితల్లి నాకూతు రగుట
మాతల్లిమఱఁది మామామ సభ్యులక్రియ నుయ్యిఁ జంకిటనిడి యెయ్యనరిగె
మాబావకొడుకు నామఱఁది గాలపువేటఁ గొమ్మలకుందేలుఁ గొట్టితెచ్చె
నిదిసెప్పఁ గొఱఁతని యిదికల్ల సేయక చెవులారఁజూచు నేఁజెప్పినట్లు
లనుచు లోకవిరోధోక్తులాడుకొనుచు, సాలపులూరఁగ నోరచూపులునటంప
వట్టినగవులఁ జప్పట్లువెట్టికొనుచు, నాడఁజొచ్చిరి చేడలు పాడిపాడి. ౨౬౮
- వ. ఇట్టివి నోదంబులు సూచుచు విక్రమాదిత్యుండు త్రివిక్రమాపత్యంబు తోడరా
నరమోహిని గేహంబున కేఁగి తదాభీపరిచరితసముచితోపచారంబులు గైకొని
సాంసరాలికావర్యంకంబుపై శుఖానీనుండై సరసవాక్యంబులం బ్రొద్దుపుచ్చి.
- క. నరమోహిని మిరక్కును, డరుదెంచి తలంగకుండ నాలోపల ని
న్నరయుచు నుండెద సని శూ, సురయుతుఁ డై యధిపుఁ డఱుపొచ్చెన్ బుద్ధి.

1. నిఖిలజనులచేతఁ దక్కనేర్పునెమాకున్ 2. దక్కంబో మధువు నేడు దగమవల్లెక
3. మాయక్క 4. నాయ్యనయ్య.

- క. ఆలోన నొడిగి యున్నెడ, నీలాలక కియ్యమీడ నిద్రింపగ నా
భీలనయనాతవంత్తబ్బలలు నిగుడంగ నమర వచ్చెం బెలుచు. ౨౭౧
- ఉ. అచ్చట నొంటినున్న సతి నార్పుచు వేసి యదల్పి నీవిటు
డెచ్చట డాగె జాపు మని యీడ్చి గృహంగణసీమ కేగఁగాఁ
జెచ్చెర విక్రమార్కుఁ డొకసింహము చాడ్చున నేన వీడుగో¹
వచ్చితినుచు నార్పుగొని² వచ్చెఁ గరాళకృపాణపాణియై. ౨౭౨
- క. అటువచ్చిన దనుజుఁడు గిట, కిటఁ బాడులు గీటుకొనుచుఁ గినుకవొడమి యు
దృట్లవృత్తి నెగసివం గని, భటభర్తము దప్పి తోడి పాటిలి వనుచు. ౨౭౩
- క. దుర్బలుడె వోరి నీదగు, దోర్బల మిది యెంత నన్ను దొరసెను విను నేఁ
గవృరుడఁ దొల్లి నాచే, నర్బుదసంఖ్యలుగ మనుజు లణగిరిచుమ్మా. ౨౭౪
- శా. వారిం గూడఁగ నేఁగు మంచు గద వైవంజేరిగ భీముఁ డా
కారవ్యేంద్రుని నేలఁ గూల్చుగతి నాత్మానాయకుండుం దదీ
యోరుద్యంద్యము నొంచి కూల్చి భువి వైక్రుణ్ ఖండతుండంబుగా
ఘోరాస్త్రాహతిఁ బ్రాప్తచేసె, సుర లుక్తో³శించి⁴ వర్ణింపఁగ. ౨౭౫
- క. రక్తసుఁ డనియెడు చీకటి, నుక్తడఁపి శుభోదయమున నొప్పుచుఁ దమకు
దిక్తైన విక్రమార్కుని, నక్తులకరుడు చుచి హర్షం బుడె. ౨౭౬
- క. తత్సాహసబలధైర్యస, నుత్సేగబులకుఁ జోద్య మొగఁచుఁ బ్రియసం.
విత్సమ్మతి నరమోహిని, యతుక యై మౌక్తి కలికె నోభూనాథా. ౨౭౭
- క. నామంబున నరమోహిని, నామెలఁకుఁగ నీచిత నరభూతినినా
నామీడ నున్నకీ డిదె, నీమాహాత్మ్యమునఁ బాసె నిమిషములోన. ౨౭౮
- క. కావున నాకేవిధమునఁ, గావం భ్రోవంగ నీవ కర్తవు కను తా
గా వినుక యెద్దిపంచినఁ, గావించెద నుడిగమునకుఁ గైకొను నన్ను. ౨౭౯
- గీ. అటుడు వసుమతివల్లభుం డల్ల నవ్వె, యెద్దిపంచినఁ గావంపనియ్యకొంటి
పనఁజులోచన జాతిఁ బుద్ధినివి నీవు, సరసగంభీరుని గమలాకరు భజింపు. ౨౮౦
- క. ఓకమలాకర మునునీ, వీకమలానన భజింప నింపొందితి నేఁ
డికాంతామణిఁ గైకొని, యేకాంతక్రీడ నిలుపు మిచ్చట సుఖ వై. ౨౮౧
- వ. అని కరస్పరకరగ్రహణంబు చేయించి. ౨౮౨

౧. కిరీటా ౨. నాయకాని ౩. మరలబ్రోదింది.

గీ. లంకలోని రాజ్యలక్ష్మి విభీషణు, కిచ్చి వచ్చు రాఘవేంద్రు పగిది
దితిజః జంపి వారసతి నాశ్రితున కిచ్చి, విజయలక్ష్మిః గూడి విభుఁడు గదలి.

క. వాలుంగంటి నిలుపు మని, వాలాయింపంగ నేగవలయు ననుచు న
వాలుమగఁడు మెఱుంగారెను, వాలు సహాయముగ మగిడి వచ్చెం బురికి.

క. కావ్రన సీకీగుణములు, లేవైనను గద్దె నెక్క లే విట మగుడం
బోవుట మే లనవుకు భో, జాననివతి సిగ్గుపడుచు నల్లనఁ దిరిగె. ౨౫౧

శా. జమూతాభికురంగనాభిశశభృచ్చిచ్ఛమరేంద్రోపల¹
వ్యోమేందీవరసామజాతయమునాహూమాగ్ని ధూమాంజన
శ్యామాకారు సమస్తకల్పతమస్సుదోహమార్తాండు ను
ద్దామానంతయశోభిరాముని రమాధామన్ గుణస్తోమనిన్. ౨౫౨

శా. సర్పాక్షీశ్వరతుండచందనపయశ్చంద్రాబ్జమందాకినీ
కర్పూరామృతహరహీరతుహినాకారానుకారాకృతిన్
దర్పారూఢపికద్విరేఫశుకబృందానోహకోత్సాహకం
దర్పాటోపవనాంతదావదహనుం దైలోక్యరక్షామణిన్. ౨౫౩

మాలిని. వివిధసురవరేణ్యా వేదవేదాంతగణ్యా
భవతిమిరదిసేంద్రా భక్తికారుణ్యసాంద్రా
సవివయజయలోలా సర్వలోకానుపాలా
భవమధునిపురూపా భవ్యదివ్యస్వరూపా.² ౨౫౪

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిముడలిక భేక భణేంద్ర వీర ఘోటవిభాళాది
చిరుద ప్రకటచారిత్ర కళింగ దేశనిహుమధామ త్యాగనాగార్జునకర్ణాట ద్రవిళాం
ధ్రమహారాష్ట్ర భూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రలిపురవరా
ధీశ్వర వెలనాటిపృథ్వీశ్వర రాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి పెన్నయామాత్యపుత్ర
హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజవిరచితం
బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యంబునందు రత్నోద్భవుకథయును
మూషకోపాఖ్యానంబును విక్రమార్కునిసాహసికత్వమహాదార్యత్వంబులును
గమలాకరుకథయు నన్నది చతురాశ్వాసము.

1. శిభ్యచ్ఛిక్చియశ్చంద్రోపల. 2. సర్వలోకానుపాలా, 3. భవతుడివరషా పద్మపుత్రాయతేషా.

శ్రీ సింహాసనద్వాత్రింశిక.

కంచమాశ్వాసము.

క. శ్రీమత్పన్నగభణమణి, ధామావృత బాలతుహినధామాంశునిభ
వ్యోమాపగాంబుసుమనో, దామాచరితావతంసు దక్షధ్వంసున్. ౧

ఉ. ఇచ్చఁ దలంచి భోజధరణీశ్వరుఁ డాత గ్రహానుకూలత
న్యైచ్చగునట్టిలగ్నమున నిల్చి మహాసన మెక్తఁబూనఁగా
నచ్చటిబొమ్మ వలై విను మధికి నుజ్జయినీపురీశ్వరు
డిచ్చినభంగి నీగి మెఱయింపక నీ కిడి యెక్కువచ్చునే. ౨

క. అనవుడు జనవల్లభుఁ డాతనివితరణ మెట్లు మెఱసెఁ దగఁ జెప్పు మనం
దనమోవి* మందహాసం, బునటంపఁగ నిట్లు దశమపుత్రిక వలికెన్. ౩

—: పదవబాష్పకథ:—

సీ. ఎవ్వనిసాహసం బేవేళఁ జూచినఁ బరహితంబులకెల్లఁ బట్టుఁగొమ్మ
యెవ్వనియాజ్ఞ భూమిశుల శిరముల హాళితావళిమాఘ్ని మెఱయు
నెవ్వనివైభవం బెల్లయాచకులకు ముగిటిపెన్నిధి భంగిఁ దోఁచు
నెవ్వనిసత్త్వీర్తి యీరేమజగముల నాటపట్టుగ నిండి యాచుచుండు
నతఁడు సామాన్యజనుఁడె ధీరాధినాథ, నిర్మలాత్మకుఁ డత్యంతధర్మమూర్తి
శత్రుసమవర్తి నృపలోకచక్రవర్తి, సత్యసంధుండు విక్రమాదిత్యవిభుఁడు. ౪

క. అట్టివిభుం డుజ్జయినీ, పట్టణమున రాజ్యలక్ష్మీఁ బరఁగుడుఁ బ్రజా జే
పట్టి తగఁ బెంచి సుపద, దట్టంబుగ నిల్చి తల్లిదండ్రులమిత్రున్. ౫

వ. అట్టిదినంబుల. ౬

క. అకళంకచిత్తుఁ డార్యుఁడు, సకలాగమమూత్రతాత్రసారజ్ఞుఁడు భి
క్షుకవేషధారి యవధూతకుఁ డనఁగా నపుడు వచ్చెఁ దత్పురమునకున్. ౭

ఉ. అచ్చటి దేవతాగృహమునందు గతస్పృహవృత్తి నుండఁగా
నచ్చెరువంది పోరజను లాతనివర్తన విన్నవించినం
జెచ్చెరఁ దోడితెం డని ప్రసిద్ధులఁ బూనిన రాశీర్థేశు
దచ్చరితంబుఁ జూడ ననుధావగుఁ డయ్యెడకేఁగె వేమకన్. ౮

- క. అవనీసురరక్షకుఁ డగు, నవనీశ్వరవరుఁడు చనినయవసరమున న
య్యవధూతకల్పము డగు, నవధూతకుఁ డతనిఁ గరుణ నవలోకించెన్. ౯
- క. తత్తరవిహితోపాయన, సత్తార మను గ్రహించి సంయమిపతి వి
ద్యత్తులరత్నము భూవరుఁ, దత్తాలసముచితగోష్ఠిఁ దగులంజేసెన్. ౧౦
- క. మా టిడక యాతఁ డడిగిన, మాటలలో సకలకాస్త్రమర్తంబులు న
ల్లాటురు నానావిధములఁ, జేటవడం దెలిపె భూపతిఁ బ్రియ ముదరన్. ౧౧
- క. నిధ్యానంబున నజన క, సాధ్యం బగుత్తత్వబోధసారము కుదురా
నధ్యాత్మవిద్యమర్తము, మధ్యమజగతీశునకు సమస్తముఁ జెప్పెన్. ౧౨
- సీ. ట్లోఁగిపానీయ తేజో వాయుగగనాఖ్యమచ భూతాంశుసంబుధమైన
మేనిలోఁ గర్ణ నాసానేత్రజిహ్వత్వగోహ్వయమంచే ద్రియములగోష్ఠి
శబ్దగంధాగరసస్పర్శసంజ్ఞక పంచవిషయములఁ బాలుపలుచు
ప్రాణ ప్రభృతిమంచవవప్రసారంబు హృదయాదిపదములఁ బొదలుబుద్ధిఁ
గూడి నిలిచి యుండు కుంభకపూరక, రేచకములగతి వివేచకంబుఁ
జితకమలచక్రజీవాత్మపరమాత్మ, యోగసాధనముల నొసరఁ జెప్పి. ౧౩
- క. యోగము కల్పవబుధవి, యోగము కంచే ద్రియాభియోగము, పుణ్యో
ద్యోగము, ముక్తివధూసం, యోగము కరతత్త్వపదనియోగము సుష్టి. ౧౪
- గీ. గుఱిసాధ్యమయ్యుఁ దొడరి యభ్యాసంబుఁ, జేయఁజేయ యోగసిద్ధిమంపు
దినఁగఁ దినఁగ వేము తియ్యనాకైవడిఁ, బిదతు బరమహర్ష పదము సుష్టు.
- సీ. హతయోగమత్ర యోగాష్టాంగయోగసాధనయోగలయయోగధర్మములకు
యమనియమాసనధ్యానధారణశక్తిఁ బవననిరోధంబుఁ బట్టుకొలిపి
నాభిచక్రోపరినలినమధ్యంబున నీవారశూకసన్నిధి విభాతి
వెలిఁగెను తేజుబువెలుగునఁ గరఁగిన యమృతంబు మదిలోన నమృతవార
నంకుఁ గలుగుట సచ్చిదానందమయ్యె, నచటితేజస్స్వరూపంబె యమృతంబు
మంచవిశతీతత్త్వప్రపంచమునకు, నతఁడె కారణ మాదినారాయణుడు. ౧౬
- క. కరణాసనభేదంబుల, వెర వెఱిఁగి తదంగయోగ వితరణసరణి
బరికించి పెనఁగనేర్చిన, మరగుఁ జూచి ముక్తికొంత మర్హునకున్. ౧౭
- క. అని బహువిధములఁ జెప్పఁగ, విని జనపతి తెలిసి యోగవిద్యావిభవం
బున రాజయోగి యవఁగా, జనకునిక్రియఁ బ్రజలఁ పొచె జనకునిభంగిన్. ౧౮
- వ. ఇట్లు కొంతకాలంబు పుచ్చి తన్నుభకశలంబు జూచి యోగాపజాత్తమ నీకెన్ని

యేం డ్లయ్యె వని యడిగిన నతండు యోగికిఁ గాలక్రమంబు విచారితనఁబ
నూతండు వేయే డ్లని యెన్నిక గలదే సిద్ధయోగంబున వజ్రకీరంబు దుర్ల
భంబు గాదు.

- క. బాధావిరహితగతికుడు, బోధాహితపరమహర్ష పూర్ణుడు నిజవాం
ఛాధీనమరణుఁ డీక్షణసాధితచిహ్నార్తి యోగి సామాన్యుండే. ౨౦
- క. తలనరసినఁ జెక్కులపై, వధు లెగసిన మేని బిగువు వడలిన నేత్రం
బుల నెఱ్ఱనెరలు విరిసిన, జెలువెడలిన యతఁడు¹ యోగసింధుఁడై ధాత్రిన్.
- క. అనఁ దద్వచనామృతసేచనమున యోగంబు సిద్ధిచందము దెలియన్
మనమునఁ గాతుకకండలి, మొనసూపిన నృపుని నెఱిగి మునినాయకుఁడున్.
- గీ. ఎత్తి యైన నీకు నెఱిఁగింతు నకుగుము, సిగ్గుపడకు మనుడు క్షీతివరుడు
మరణభయము లేనిమార్గంబుచేతుఱు, సిద్ధయోగనియతిఁ జెప్పమనియె. ౨౩
- మ. అనిన న్నాన్యసమతో జరామరణశూన్యం బైన మృత్యుంజయం
బను మంత్రంబును హిమమతంత్రమును హవ్యద్రవ్యభేదంబు సా
ధనయోగంబుఁ గ్రమంబునం దెలిపి విద్యాదక్షిణానుగ్రహం
బున మన్నించి నరేంద్ర వీరుకొని విప్రు డేగ వింధ్యాద్రికిన్. ౨౪
- సీ. క్షీతివరు డిట్ల యోగసిద్ధికై మంత్రిపై రాజ్యభారం బిడి రాముపగిది
జటిలుఁ డై మేన భస్మముఁ బూసి వల్లభానియై కాననాంతమున కేగి
ఋషిభంగి గంగలోఁ ద్రిషవణస్నానుఁ డై జపతపంబులఁ బురశ్చరణ చేసి
మంత్రపూతంబుగా మధుతిలదూర్వాజ్య హిమంబు జరపుచు నేమమునను
నక్తము నుపోష్యమును నేకభుక్తమనఁగఁగలుగుదినముల సిద్ధయోగముననుండి
కందమూలముల నశనకాంక్ష దీప్తి, వ్రతము చరియించె నట్లకవత్సరంబు. ౨౫
- వ. తదనంతరంబ యొకనాఁట హిమమసమయంబున. ౨౬
- క. అహుతి వోయఁగఁ గాంతితి, రోహితుఁడై లోహితాశ్వగోదీఃపటలీ
రోహితుఁడై యామండము, లోహితుఁ డై నిల్చె నీలలోహితుఁ డుతన్.
- వ. తథాకారంబు గని సాగియైక్కి నిలిచిన. ౨౭
- క. మృత్యుంజయుఁ డతనితపఃకృత్యమునకుఁ జిత్తవృత్తికిం దగఁగ జరా
మృత్యునివారక మగు ఫల, మత్యాదరణంబుతోడ నాతని కిచ్చెన్. ౨౮
- వ. ఇచ్చి తిరోహితుం డైన. ౩౦

¹ జలమిండుక యెడయ.

గీ. అట్టిఫలము చేత నంది జనేశ్వరుం, డీశ్వరునకుమైక్కి శాశ్వతముగ
నంగసిద్ధి గంటి నని యులసిల్లుదు, మిగిడి వచ్చునట్టి మార్గమునను. 3౧

చ. పదములుఁ జేతులు న్నుడిఁగి పండులు డులి నిజస్వరంబు గ
ద్గదికఁ బెనంగ నంగమున గ్రంథులు వాఱఁగఁ గుష్ఠరోగము
ముదిమియుఁ గూడి రూపు బలుపుం బొలియింపఁగ దైవ్యజవనా
స్పద మ/సబ్రాహ్మణుండు జనపాలున కడ్డమువచ్చి యిట్లనుకొ. 3౨

క. ముదిమియు రోగముఁ గూడం, బొదలెడు నిదె మేనునిలువఁబూనదు నాకు
మది నెఱుఁగుదేని మం దీ, పదనున సమకూర్చి యిమ్ము పరమదయాత్మా.

గీ. అనిన నతనిఁ దోడుకొనిపోయి తనయింట, మందుమ్రా కొనర్ప మదిఁ దలంది
యాతఁ డంతదూర ముదేర లేఁ డని, యాత్మఁ జూచి విక్రమార్చవిభుఁడు.

గీ. కలిగి పెట్టలేక కప్పుఁ డైయున్న దు, రుణుని పాపమునకుఁ గొలఁది లేదు
తన్ను మాని యైన ధర్మంబు చేసిన, యతనిపుణ్యమునకు నవధి లేదు. 3౩

క. తుదిముట్టనిబ్రతుకున కా, పదఁ బొదలెడివాఁడు దానపాత్రం బని స
మృదమున నార్తులకొఱకై, సదయులు ప్రాణములు తొల్లి చాగము లిడరే.

వ. అని తొల్లింటి రాజులం బ్రశంసి-చి తనలో శంకింపక సాహసాంకుండు మహా
దారుడై. 32

క. ప్రాణము లమగఁడు వృద్ధ, ట్రోణీశురుఁ డితఁడు మందుఁ గోరెడు దేహ
ప్రాణము గావించెద నని, ట్రోణీశుఁడు చేతిపండుఁ గోరిక నిచ్చె. 3౪

కా. దివ్యం జౌఫల మిచ్చినది దిని ధరిత్రీనిరజుం డంతఁ గు
వ్యవ్యాధిసంవిరత్వదూరతమమై సంపూర్ణ జేజుకణా
భివ్యాప్తం బగు దివ్యదేహ మటుఁ బ్రాపింపంగ నిర్దోకము
క్రవ్యాశేంఝని భంగి నొప్పెఁ బలి చోద్యం బంది హ్నింపఁగఁ. 3౯

క. అరికి నీక్రియ నిచ్చి కృతార్థుడై కదలి వచ్చె నటుగావున న
పార్థివునకు సఁపూనమి, వ్యగ్రము నీతలఁపు భోజవసుధాధీశా. ౪౧

క. నాపును భోజక్షీతిపతి, భావంబునఁ జోద్యహర్షభరితుం డై ల
జ్జావనతవదనుఁ డగుచు హి, తావృతుఁ డై మిగిడి పోయె నంతఃపురికి.

వ. మఱియుఁ గొన్ని దినంబులు సనిన నేకాదశద్వారపీఠకుండు. ౪౨

— పదునొకొండవబాష్ప కథ —

క. సూక్ష్మముగఁ దలఁచెద స్త్రోగ, లక్ష్మకళారమ్య ఏరలక్ష్మీగమ్య
లక్ష్మీలలనావహో, జత్కాధరసక్తు భక్తసంహు నృసింహుక. ౪౩

- క. అని నియమంబున భోజం, డనువగులగ్నమునఁ జేర నరిగి మహేంద్రా
సన మెక్తఁబోగ నిలునిలు, మని యచ్చటిబొమ్మ పలికె నచ్చేరు వందఁ. ౪౪
- క. పోకిర విక్రమాస్తుని, సరిపూనఁ బరోపకారసత్త్వంబులు ను
స్థిరముగఁ గలుగనివానికి, దరమే యిట దీని నెక్క ధారాధీశా. ౪౫
- క. అనవుడు నవ్వసుధాపతి, చనునలనిపరోపకారసత్త్వగుణము లె
ట్లనఁ బాంచాలిక యును స,ద్వినయంబున భోజనపతి వినని ట్లయె. 1
- క. జననాథ రాజసముఖుంబున నున్ననరుడు యోగ్యము నయోగ్యముఁ బ
ల్లిన నవుఁ గా దన కూరక, వినవలయును సరస మైన విరసా బైనన్. ౪౭
- గీ. కలుకఁ దగినకలుకు పలుకక యున్నను, బలుకు వినియు వినని పగిది నున్నఁ
బలుకఁ జూచువానిఁ బలుకకు మన్నను, బలుకులేల తల్లి సాలయు నలని. ౪౮
- వ. కావున. ౪౯
- క. వ్యక్తంబుగఁ జెప్పెద నను,రక్తుఁడ వై విను మవంతిరాజగుణము నా
యుక్తి జలుకం జూడకు, యుక్తులయెడ నాటదాని యోగ్యత గలదే. ౫౦
- మ. సత్యవచోవిశారదుఁడు, శారదనీరదసాస్థుఁడృశో
నిత్యుఁడు నిత్యదానగణనీయుఁడు విజ్ఞజనావశమనో
వృత్తనుసారి సారబలవిక్రమకృత్యుఁడు నాఁగ విక్రమా
దిత్యుఁ డవంతి యేలె నలుదిక్కులరాజులు పుపుసేయఁగన్. ౫౧
- వ. అట్టిమహీపాలుండు మహాసరాజ్యప్రతిపాలనాబును మహాసదేశాంతరవనాంతర
ప్రవాసంబును సవశ్యకర్తవ్యం బగుటఁ జేసి యొక్కసమయంబున రాజ్యం బరా
జకంబు గాకుండ భట్టి నుజ్జయిని నునిచి యసహాయశూరుండు గావున నొంటి
నిగూఢవేషంబున దేశాంతరనగరగహనవికేషంబులు చూచుచుం జని చని
యొక్కనాఁడు. ౫౨
- డి. వణ్యవధంబు భంగి భయభంగము నొందక చొచ్చె దండకా
రణ్యము శైలగర్భితహిరణ్యము తాపసచిత్రనిత్యకా
రుణ్యము గంధబుధురసోజరజోవనరాజలక్ష్మణా
గణ్యముపత్రపుష్పఫలగణ్యముఁ బుణ్యజనానుగుణ్యము. ౫౩

1. వ. అనవుడు నవ్వసుచరిత్ర యలని పరోపకార సత్త్వగుణంబు లెట్టివనఁ బాంచాలిక సమయంబుగాని ట్లనియె. అని యొకప్రతిలో వచనమున్నది. 2. రాజసముఖ, మన ననుఁ డనయోగ కార్యములాగా తెసఁ, 3. రజోపకారాజిరాజలక్ష్మణము,

వ. చొచ్చి యనుష్ఠప్పంచదంబుచు బోలె హంసరుతయులం బై త్రిమృచ్ఛంబం
బును బోలె భ్రమరవిలసితం బై జగతిచ్చాదంబుచు బోలె గునుమవిచి
త్రాంబరం బై యతిజగతిచ్చాదంబుచు బోలె మత్తమయూరసేవితం బై ఈర్వ
రీచ్చాదంబుచు బోలె సింహాంధతాశ్రయం బై యతికీర్వరీచ్చాదంబుచు
బోలె సుకేసరభాసురం బై యప్తిచ్చాదంబుచు బోలె హరిశీసంశ్రితం బై
ధృతిచ్చాదంబుచు బోలె మత్తకోకిలాకలితం బై యతిధృతిచ్చాదంబుచు
బోలె శార్దూలవిక్రీడితలక్ష్మితం బై కృతిచ్చాదంబుచు బోలె నుత్పలమాలా
యుక్తం బై ప్రకృతిచ్చాదంబుచు బోలె జూపక మాలాసహితం బై సుకృతి
చ్చాదంబుచు బోలె సరసిజచిహ్నిత క్రౌంచపదాంతితం బై¹ యుత్పతిచ్చా
దంబుచు బోలె భుజాగవిజృంభిత సంగతం బై యున్న యవ్వనాంతిరంబునం
దిరుగునప్పుడు.

గీర

క. ఇల నందఱుఁ దను పైరిం, పలే రనుచు వెట్టయైన బ్రదకొల్లక లాఁ
గలుమసుఁగు లఱికినో యన,² జలజాపుర డస్తశిఖరిచటి దిగఁబడియెన్.

వ. అప్పుడు.

గీఁ

క. బహుయోజనదూరము లగు, గహనాబుల నుండి యెగసి కలకలములతో
విహంగంబులు నిలయనుహీ, రుహముల కరుదెంచె బంకిరూపం బలరన్.

గీ2

క. బాధురమనాంధదిక్ష్టా, లాధరగజగండముడలప్ర చలితపు
ష్పాధయనిభసీనిమ జగ, దాంధంకరణప్ర సార మై తను మొదలెన్.

గీ౩

వ. తత్సమయంబున.

గీ౪

గీ. ఆదిమూర్తికియ సహస్రశాఖలను స, హస్రపాదములను నవనిగగన
భాగపూర్ణ మగుచు భవ్యమై ద్విజకుల,³ సేవ్య మైనతరువుఁ జేరె విభుఁడు.

సీ. ఏమానిమూలంబు లిలకు నాధార మై శేషుపడగలతోఁ జెలిమిసేయు
నేవనస్పతికొమ్మ లెక్కియాడంగ దిగంతబాలికలకు నందికోలు
ఏవృక్షమునఁ గల యి ర్లపార్శ్వ మంధలేమసంబునకు నుండఁ దల్లియిల్లు
ఏపాదపముతుడ నెడనెడఁ గాలూఁద రవిహయంబులకు విశ్రామభూమి
యేమహీజమునిలు వెల్లవత్తుల కున్చి, పట్టు నాఁగ నెగడి ఫలదశముల
నబ్జరాగమరకతాంచి తైక్యస్థంభ, హర్షసామ్యమందు నట్టివలము.

గీ౧

1. క్రౌంచపదమును సరసిజచిహ్నితమును సంకృతిచ్చాదములలోఁ గాఁచుచున్నది. ప్రకృతిచ్చం
దములలోని దని తెల్పినాడు. 2. దనుపైచక, పలుకెఱుంగుల నేరగఁ నట్టిబ్రహ్మోర్వశతా, గలఁకుల
గ్రంథాంతికా యన. 3. హస్తశిఖర రవ్యహాచునెత్తడు, భూమిగుఱవభాగపూర్ణమైద్విజకుల.

- క. ఆవటముక్రిందఁ దలిరుల, నావటముగ శయ్యదీర్చి యందు సమస్త
త్వవరముఁజోటిర, సావరనిజశాసనుండు శయితం డయ్యెన్. ౬౨
- వ. ఆవేళ నాతరుశాఖాంతరంబున నున్న చిరజీవి యను వృద్ధపక్షిశ్వరుండు తన
చుట్టు వచ్చి యున్న పిట్టలం జూచి మీరు దిగిన వసంబుల నపూర్వంబు లేది
గంటి రని యడిగిన వానిలోఁ గుఱింభరికుం డనువిహంగం బోస్వామీ నీ
వెఱుంగని యపూర్వంబులు లే వట్లున్న ను నొకటివింటి మవధరింపుము. ౬౩
- మ. ఖగవంశోత్తమ నేఁడు గుంపుగ నుష్ణకాలంబున స్వేద్యతో
గగనాభోగము నిండ నే మెగసి పక్షశ్రేణివాతోద్ధతి
న్నగము ల్దూలగఁ బోయి వింధ్యముచటి న్నానాదిగంతాగతం
బగు నాత్మీయగణంబుఁ గూడి యొకపుణ్యరణ్యమధ్యంబునన్. ౬౪
- క. కంకాలఖండనుం డను, కంకము విహగములు గొలువఁగా నిజమిత్రా
తంకం బగుశోకాంబుధిఁ, గ్రుంకఁగ నేఁగితిమి వానికుందుట దెలియన్. ౬౫
- క. ఏఁగినఁ నాతం డశ్రులు, దోఁగిననయనములఁ జూపు దోఁచక తనలోఁ
గ్రాగుచునుండఁగ నేమా, పాఁ గెఱిఁగినభంగినోయ్యఁ బలికితి మతనిన్. ౬౬
- క. పిట్టలము మేము నీకల, చుట్టాలము మమ్ము నేల చూడవు నీకీ
వట్టున వలవనిశోకము, పుట్టమకత మేమి చెప్పు పొందుపడంగన్. ౬౭
- ఉ. నావుడుఁ జూచి యాతఁడు మనంబు యథాస్థితి నిల్పి యిట్లను
స్వేపురు బాంధవు ల్లుగ వేదనఁ బొందఁగ నాకు నేల మీ
కీవిధిచొ ప్పెఱుంగఁ దగు నేని వినం డిఁక వింధ్యకందర
గ్రావముఁ జెంది యుండె నొకరక్కసుఁ డక్కడ నిచ్చువంబుగన్. ౬౮
- శా. ఆమాంసాశనుఁ డుక్కు పిక్కటిలఁగా నాత్మాంతికదావ్దక
గ్రామాంతస్థుల నెల్లవారలఁ దినఁగా నందఱు స్థితి మై
స్తోమం బై చని సాఁగి మ్రొక్కి యొకమర్త్యు నిత్యము న్ని బహి
యామి న్ని ల్పెద మారగింపుము నవాపూపాదియక్తంబుగన్. ౬౯
- మ. అని సంప్రార్థన చేసి యేఁగి నిజమర్యాదావిధిం బ్రాప్తఁ జా
మనుజుం గవ్వునిపిఁడివంటులును సన్తానంబుతోఁ దెచ్చి య
వృషసేయం గని యార్చుచు న్వడలి వ్యాపాదించి'తృప్తాస్థగాఁ
దినచుండుం దనుజుండు యత్నమునఁ బత్నీయుక్తుఁడై నిచ్చులున్. ౭౦

వ. ఇట్లనుదివంబును నరబలి జరగు నెల్లిటిదినంబున. 20

క. మన్మథుఁ డైన యొక్కద్రవ్యజన్మకుమారకుని వరుస చనుదెంచిన దే
తన్మూలము నాశోకము, సన్మార్గికి గలియుగమున సౌఖ్యము గలదే. 21

మ. అనిన న్విస్మయ మంది మేము ఖగవర్యా నీకు నవ్విప్రబా
లునకుం జుట్టటికంబు సేకుఁటిన కీలుం జెప్పమా నావుడు
వివరయ్యా యుపకారహీనుడ భయావిష్టుండ నిర్భాగ్యజే
వనుడం జెప్పెద దీనికారణము మీవాఱాయపుంబల్లుల. 23

ఉ. ఏనును బిల్లులు గలయ నెల్లడఁ ద్రుళ్లుచు నుల్లసిల్లుచుం
గాననభూమిలోఁ దిరుగఁగా నొకచెం చురు లొడ్డి పోయినం
గానక తూఱుచో మెడలుఁ గాల్చును జుట్టలుగొన్న దిక్కుల
దీనులమై కలంగి నలుదిక్కులుఁ జూచుచున్నయైతి. 24

క. ఫలకుసుమసమిత్సర్గంబుల కట చనుదెంచి మమ్ముఁ బొడఁగని కరుణా
కలితుఁ డయి యక్తునూరకుఁ, డలజడిఁ బడకుండఁ ద్రెంచె నయ్యురు లెల్ల. 25

క. అతనికృప నిట్లు బ్రదికితి, క్షీతి రాఁబులుఁగులకు నెల్ల సేవ్యుడనై విం
శతివర్షంబులు పెరిగితి, గతిసీసిన యతఁడీడు గనుఁగొనవలసె. 1 26

క. తనకుపకారము చేసిన, మరుజనకు. న్నేలు గోర మరగక² దుఃఖం
బున కడ్డుపడక యుండిన, జనునిబ్రతుకు మేఁకయఁజీతచన్నుం బోలు. 22

క. రాక్షసిని జంపనోపను, బక్షిని దుర్బలుడ నన్నుఁ బ్రతినిధి గాఁగ
భక్షింపు మనిన మాంసప్రక్షీణతఁ జూచి వాఁడు పైబడఁ డిటకు. 27

చ. అనవుడుఁ దత్ప్రీతిక్రియ కుపాయము గానక చింతఁ జెంది యా
తనిఁ దగ నూఱిడించి మదిఁ దారుచు వచ్చితి మేము నావుడు
న్విని చిరజీవి పల్తె నరవిందభవుం డలికంబునందు వ్రా
సినయది తప్పునే పరులచేతఁ జరాచర భూతకోటికి. 28

క. ఈక్రమమునఁ బలుకఁగ విని, విక్రమభూషణుఁడు బాలవిప్రత్రాణో
పక్రమమున నిద్రింపక, శుక్రోదయవేళ కెదురు చూచుచు నుండె. 29

గీ. అంతభార్గవోదయం బైన వెలుగునఁ, చెరువు గానవచ్చు లెఱఁ గఱింగి
కదలె వింధ్యగిరికి గండభేరుడాది, ఘోర మైనయడవిఁ గొంతులేక. 30

1 గతిగానక యతనికీడు గనుఁగొనఁబడియెన్. 2 మేలుఁజేయ వదిగానక.

చ. జలజల మంచునీ రొలుకఁ జల్లనిగాప్పులు వీరఁ దారక
 ల్లమల మ్మగఁ జేకటి క్రమంబున దిగ్గ విహంగసంఘము
 ల్లలకలఁ బల్లఁ దూర్పున వికాసము కౌపునఁ గూడిమాడఁగా
 బలబలఁ దెల్లవాతె జనపాలకుఁ డేగువనాంతరంబునఁ. ౮౨

క. ఒకసారె యేడు తేజలు, ¹వికలాంగుఁడు సూతుఁ డనిలసిధి తెనువుగా
 నొకరథమునఁ ద్రిభువనములు, నొకనాటనె తిరుగునాతఁ డుదయముసేసెఁ.

క. ఆపరస్వత మెక్కుమ గజ,రూపంబగు తిమిగ మణఁచి లోహితకాంతి
 వ్యాపితకరనఖరుండై, దీపించె మృగేంద్రకరణి దినమణి కణకణ. ౮౩

సీ. పూర్వదిక్పతి యొద్దఁ బాలుపారు గొడుగుపై ఖచితమా మాణిక్యకలశమనఁగ
 విబుధబాలురఁ గూడి వేషకతోడ జయంతుఁ డాడెడి కలుబంతి యనఁగఁ
 గ్రాచీవధూటికాఫాలభాగంబునఁ జెట్టిన కౌపులబాట్టనంగఁ
 దెలివితో నాడెడి దివసఫణీన్రుని తలమీఁద నున్న రత్నం బనంగ
 రక్తకాంతి మెఱయ రచితరక్తాశోక, కింశుకాగ్రుచ్చసంశయంబు
 పొడుపుఁగొండమీఁదఁబాడఁతెంచెఁద్రైలోక్య, మండనంబు భానుమండలంబు.

క. దల మగుదీధితి నుదయా, చల మలరఁగ రూపబోధజననచ్చాయా
 కలితె బైయన్రునిమృ, డల మప్పుమ రత్న దర్పణముగతి నొప్పెఁ. ౮౪

సీ. ఎవ్వనియుడయ మీరేమలోకములకు దిక్పాలవృత్తులు దెలుపుచుండు
 నెవ్వనితేజ మగ్నిండువైభవముల కాధారమును దానయె వెలుంగు
 నెవ్వనిమండలం జెల్లయోగింధ్రులుఁ జేరుముక్తి మణిద్వారభూమి
 యెవ్వనిమూర్తి వాణీశశంకరవిష్ణురూప మా వేదస్వరూప మంక్రు
 ఎవ్వఁ డిష్టజనుల కిష్టదర్శనమునఁ, గాపసంచయంబుఁ బాపుచుండు
 నట్టిలోకమిత్రుఁ డైన తేజోనిధి, కోకములకు విరహాశోక మణఁచె. ౮౫

మ. గిరిశృంగంబుల గైరికాకృతిని శాఖశ్రేణిపైఁ బల్లవో
 త్తరలీలం గిరిరాజకుంభముల మీఁద స్రక్తమార్ణాకృతిఁ
 శరధిద్వీపములం బ్రవాళరుచిఁ గాసారంబుల నోగిపు
 ష్పరకాంతిం దరుణాతపా బడరె దిక్పాంతాంగకాశీర మె. ౮౬

చ. కలువలవైరి జక్తవలఁ గావఁగఁ బూనిన చాత ముజ్జగం
 బులకును సాక్షి యంబరవిభూషణ మానలతాల్పువేల్పుకు

1. ఒకతేజశుపేరులు,

స్వలపలికన్న ముక్తి తలవాకిలి చీకటివీడుకోలు నా

వెలుగులతేడు తామరలవిందు వెలుగుచునుండె నయ్యెడక. ౮౯

క. సంధ్యావందనవిధి యా, వింధ్యానదిలోనఁ దీర్చి విభుఁ డనవరతా

వంధ్యారంభుం డల్లన, వింధ్యాద్రిబిలంబుఁ జేరె విప్రునిఁ గావక. ౯౦

క. కాలుని కేక్రేలముఁ, బోలెడునచ్చోటి యస్థిపుంజముఁ గని భూ

పాలుఁడు మనమున నధికకృపాభూం డై వధ్యభూమి బలియై నిలిచెక. ౯౧

గీ. అంత నింతిఁ గూడి యసుర యాచ్ఛుచు వచ్చి, యోరి పిండివంట లుజ్జగించి

నేఁడు నీవె వచ్చినాఁడ వి దేమిరా, యనుడుఁ దెలియఁబలికె మనుజువిభుఁడు.

క. ఓరాక్షస నే నొక్కని, బాఁకినై యడ్డువడితిఁ బరదేశిఁ బ్రియా

హారముగ మెసపు పక్వాహారంబులు వెనుకవచ్చునంతకు నన్నుక. ౯౩

మ. అనినం జిత్తములోన దానవుఁడు చోద్యం బందుచు న్నీదుపూ

నినసత్తార్యము సెల్లు మెచ్చితిఁ జూచి నీకిష్ట మెదైన వే

డిన నే నిచ్చెద నావుడుం గరుణదృష్టిం గల్గ నీక్షించి య

జ్జననాథుండు పరోపకారకరణోత్సాహంబుతో ని ట్లనుక. ౯౪

క. ఇప్పుడు నీ వాడినయది, తప్పుకుమీ తఱచుగాఁగ దానవులకడం

దప్పులు గల వని పెద్దలు, చెప్పుకు రొకచోట సత్యశీలము లేదే. ౯౫

చ. నయమునఁ బూర్వదేవతలు నాఁగఁ బ్రసిద్ధికి నెక్తై రాక్షసా

స్వయము జగంబులో నసురవంశవిభూషణ'మీవు నీవచో

నియమముఁ దప్ప నేరుతువె నీమకళత్రము సాక్షి గాఁగ నా

ప్రియమును నీవునుం బ్రియముచెప్పునఁ జేయుము' నిన్ను వేఁడెడక. ౯౬

క. దనుజేంద్ర నేఁడుమొదలుగ, మనుజాహారంబు గొనుట మానుము కృపతో

జనులకుఁ బ్రియ మొసఁగుదు నీ, వనమున నెలకొనుము వింధ్యవాసిని కెనయై.

గీ. అనుకునవ్వరమిచ్చెదననితలంచి, ముదితహృదయుఁడై తనయితిమీముఁజూచి

యితనిసరిపోల్చి నెవ్వరి నెన్నవచ్చు, వనిత యీతఁడు జీమూతవాహుమీతై.

వ. అనిన నా రాక్షసి కుతూహలంబున ని ట్లనియె. ౯౯

—: జీమూతవాహనుచరిత్రము. :—

క. జీమూతవాహుఁ డెవ్వం, డేమి ఘనతః చేసి వెలసె నిక్షణఁ దెలియం

గా మనుజాంతక చెప్పుము, నా మనమున హర్ష వల్ల నాటుకొనంగన్.

1. శోమఃపిన్ధ. 2 నీదుష్ప్రియముచెప్పును జేయ. 3 ఏమితుగవు చేసి.

వ. అనుడు న ద్దనుజుండు పుణ్యపురుషుని యెరురం¹ బుణ్యపురుష క్తీరనం బుచితం
బని యి ట్లనియె. ౧౦౧

సీ. ప్రాతేయగిరిమీఁద భానుబింబమృతి మణిమయప్రాకారమహిమతోడఁ
దిరమైన కాంచనపురములో జేమూతకేతుండు నాఁగ విభ్యాతయశుండు
ఖచరవల్లభుఁ డొకకనకవతీసంజ్ఞఁ బరఁగెడుకన్యకఁ బరిణయించి
ప్రీతిసంధిల జేమూతవాహులు డనఁ దగునట్టి పుత్రరత్నంబుఁ బడసి
రాజ్యలక్ష్మీచేతఁ బూజ్యుఁడై కడపట, వార్ధకమున భోగవాంఛ వదలి
నిజపదమునఁ బుత్రు నిలిపి నీతులుసెప్పి, వనితఁ గూడి యేగె వనమునకును.

క. జేమూతవాహనుండు మహామహిమాఖండలుండు యాచకజనచిం
తామణి శరణాగతర, త్రామణి ఖచరేంద్రకులశిఖామణి యయ్యెన్. ౧౦౩

క. పితృదత్త మైన కల్పక్షేతిరుహ మధులకు నొసఁగి చిహ్నిత ధనసం
హతిఁ దనబంట్లకుఁ బ్రజలకు, హితులకుఁ దగ నిచ్చె యిపుల కెడఁది యనఁగన్.

గీ. పురముఁ గొనఁ దలంచు నరులఁ జుంపఁగఁబూని, జేపహింస కోడి చింతనొంది
తల్లిదండ్రు లున్నఁ దగుఁగాక యిదియేల, యనుచు గురులజాడ నరుగఁ దలఁచె.

వ. తలఁచి సఖుం డైన మధుకరుఁ గూర్పుకొని యిది త జ్ఞనసేజనకులం గని సా
ష్టాంగంబుగాఁ బూమిల్లిన వారలు సంతోషాంతరంగు లై యుండం జేరి. ౧౦౬

క. తత్పదపంకజసేవా, శత్రురమతి విరులుఁ బున్నఁ దాఁ దెచ్చుచు నా
సత్పురుషుండు మలయమహి, భృతౌర్వ వ్రమునం జరించెఁ బితృభక్తుఁ డనన్.

మ. ఒకనాఁ డిష్టసఖుండుఁ దాను ఫలపుష్పపార్జనాస్తో
వికచాంభోజసరోవరంబుల నవావిరూపితచూతాది జా
లకజాలంబుల రాజకీరమదనోలంబాగ్రపుష్పాబులు
ప్రకటశ్రీగుణగణ్యనా నొక తపోరణ్యంబు సాత్రేరఁగన్. ౧౦౮

క. మూదట గౌరీమందిర, మందారనవారవిదమాకందలతా
కుండమకరందబింబ, స్పృహనందనుండు మందపవనుండు వీచెన్. ౧౦౯

వ. అంతఁ దదాగతకుసుమామోదవాసిత మలయసమీరాప్యాయన శరీరాయా
సాపహారుడై. ౧౧౦

క. ఎడపని కూరిమితో నయ్యెడఁ బుత్రికి నీడ యైన హిమశైలము కై
వడి బెడఁ గడరెను పటికపు, గుడి బొడఁగని యక్తుమారకుం డటుచేరెన్.

- క. అంగనమున నభ్యంతర, సంగీతాకర్ణనమునఁ జలియింపక వే
 డ్దం గసపు మేముకున్నకు, రంగంబులఁ జూచె నంతరంగం బలరన్. ౧౧౨
- వ. చూచి తత్సంగీత ప్రసంగసాంగత్యకారణం బగు జాణం జూతము ర మ్మని
 యిష్టసఖుఁడైన మధుకరుం గూడి తద్ద్వారంబుఁ దూటి. ౧౧౩
- సీ. చిన్ని చన్నులమీఁదఁ జేర్చినవీణియ చేదోడుగా శ్రుతిస్థితులఁ దీర్చి
 సరిగమపథను లన్న ప్రస్వరంబుల గమకంబు లయవిభేదముల నెఱపి
 నాదామృతంబున ననిచినక్రియఁ దంత్రిఁ బెనఁగొని నఖకాంతి గొనలుసాఁగ
 రాగకదంబంబు రంజిల్లఁ జేయుచు, నాలతి వీనుల కమ్మత మొసఁగ
 గానరసవశమునఁ గనుఁగవ మోక్షుచు, బోటిఁగూడి వాణిబోటిఁ బోలె
 గారిఁ బాడుచున్న కన్యకారత్నంబుఁ, జూచె నచట బాలభేదరుండు. ౧౧౪
- వ. అంతః దదీయలూపణ్యమధుమత్తనయనమధుకరుం డై మధుకరునితో నిట్లనియె.
- క. పనితారత్నము నవయూ, వనయై పొడరింట నున్న వనలక్ష్మీ క్రియన్
 దొన నున్న మరుని బాణం, బన నున్నది యిచట మోహనాకృతితోడన్. ౧౧౫
- సీ. ఇది దేవకామిని యేని నింగుని వేయుఁగన్నులు సఫలము ల్లాక యున్నె
 యిది నాగకన్యక యేనిఁ బాతాళంబు సోముఁడు లేఁ డని సూన్య మగునె
 యిది భేదరాంగన యేని మాచాతికే బభయెక్కు చెఱకునఁ బుడుగాదె
 యిది సిద్ధబాలిక యేని లోకంబులో సిద్ధకులంబు ప్రసిద్ధిఁ గనదె
 యిది వనాంతలక్ష్మీ¹ యేని వనం బెల్లఁ, బలవింపకున్నె యెల్లయపుడు
 నిది సుధాంశురేఖ యేని యీగుడి నున్న, శిలలు చంద్రకాంతశిలలు గావె.
- క. పరసతులను దల్లులఁగాఁ, బఁకించెడు నాకు దీనిపైఁ జిత్తం బే
 వెరవునఁ దగిలెనో యిది కృత, పరిణయ గాకుండఁబోలుఁ బఁకింపుదమా.
- వ. అని యంతకుమున్న నిజదర్శనంబునఁ జంద్రావలోకనంబునం గరంగు చంద్ర
 కాంతంబు క్రియఁ జిత్తంబు గరంగి. మేన ఘర్జజలంబులు మణిగణభూషణంబు
 లుగా లజ్జారాగనిమగ్న యై కనుబేటాబున గాటం బగునారాటంబునఁ దుంట
 విల్తుండు మానంబు వేటాడ² బోటి పూఁబాద మాటు సారం దలంచునెడ
 వసంతానుగమ్యమానుం డగు మీనకేతనుని భాతి డగ్గటి యోలీలావతి నీ
 వెవ్వరిదాన ఏగొరీగేహంబున కరుగుదేరం గారణం బేమి నాపుడు విని చతు

రిక యను తల్పిని లేచి బాలలకుఁ జ్రాఫత్వంబు గలదె యేను విన్నవించెద
నవధరింపుఁడు. ౧౧౯

క. వసుమతిఁ బరగిన మిత్రా, వసుసోదరి సిద్ధవంశవరుఁ డగు విశ్వా
వసుసుత మలయవతి విభా, వసునిభుండగువరుని వేడవచ్చిన దిలకున్. ౧౨౦

వ. అనిన సక్తుమారుడు నామాట తప్ప దిది కన్యక యగుట వింటివే యనుచు
నమ్మధుకరుడు దైవయోగమ్మున సమాన వయోరూపంబులు గలవధూవరు
లిటు గూడుదురే యని. ౧౨౧

క. వసురూగర్చుని నేరమి, ననురూపసువస్తుయోగ మగవడదు జగం
బున మీబొంట్లకు నగపడు, గనకము రత్నమ్ము గూడునైవడి నొకచోన్. ౧౨౨

వ. అని చతురికం జూచి నిజస్థాని దెసం జూచి. ౧౨౩

క. జీమూతకేతుసుతుఁ డరి, జీమూతసమీరణుడు చిత్రజనిభుఁ డా
జీమూతవాహుఁ డీలేడు, జీమూతస్థిరుఁడు ఖచరకేళిరుఁడు చుమీ. ౧౨౪

క. అనవుడు నది మలయవతి, గనుఁగొని యిది గౌరీకుఁడ గలిగెం జెలియా
మును విందు మితఁడు రూపసి, యనఘుఁడు వరియింపు మితని నలిమోడమునన్. ౧౨౫

ఉ. నావుడుఁ గన్యకామఃశి మనఁబునఁ గూరిమి నాటకొల్ప నా
భావజబాగము ల్లిగులఁ బజ్జఁ జరించినఁ దర్పరాగమో
నా విలసిల్లి లేఁజెమట నవ్యముగాఁ గుచసీమఁ దోఁప ల
జ్జావనతాస్య యై నిజవయస్యకు మత్తర మీక యుండినన్. ౧౨౬

వ. చతురిక మణియు నొత్తి పలుకునప్పుడు. ౧౨౭

సీ. జనని పుత్తించిన సఖ వచ్చి పిల్చిన నిక నుండరా దని యిచ్చుఁ దలచి
పోయినఁ బ్రియుఁ డెట పోవునో యని నిల్చి తడసినఁ గోపించుఁ దలయనుచుఁ
గడలి వేదన మది బొదలఁగా నేటికి నెదురీడుచాల్చున నింటి కేగి
బలవంత మైన యావలవంత మదిలోన వేగుచు నొకచోట వెచ్చనూర్చు
చున్నఁ జూచిచెలియలొయ్యనఁజనుదెంచి, హృదయతాపమెఱిగిమదిగలంగి
చంద్ర కాంతవేది శయ్యాతలంబుపై, జేర్చి శిశిరవిధులు సేయునపుడు. ౧౨౮

క. పుష్పిడియుఁ బువ్వుఁ దేనెయుఁ, గప్పరమును జందనంబుఁ గలపిన పన్నీ
రప్పలఁతుకపైఁ జిలికిన, నివ్వపయిం జిలికినట్టి నెయ్యిం బోలెన్. ౧౨౯

సీ. కుప్పలు గొనఁజల్లుపుష్పిడియెరువుగాఁ బారిఁబారివీరహాగ్నిఁ బొగులఁజొచ్చె¹
ఘనసారమిళితచందనపంక మురమునఁ దొడిఁదొడి నెఱియలు విడిచి చిటితె

1. విరవిర విరహాగ్ని విరహజొచ్చె.

- సెజ్జవైఁ బటిచిన చెంగల్వరేకులు స్రుక్తి మై సోఁకినఁ జూర్ణ మయ్యె
విసనకట్టులు చేసి విసరువో న్నావులఁ గదలీదళంబులు గ్రాఁగి ముఁగిఁగె
మోవిశెంపు డిందె ముత్తయంబులు గందెఁ, గంకణముల లక్ష్మ కరఁగిపాతెఁ
జలువమందు లెల్లఁ జెలువ మందఁగఁజేయ, నెడఁదమదనతాప మినుమడించె.
- క. కలకలఁ బలికెడు చిలుకల, కలకలములుఁ గోకిలముల కలరవములు నా
కులపటుప నలికులంబులు, నులుకఁగ నయనముల జలము లొలికెం జెలికి.
- వ. ఇట్లు పెచ్చగిల్లిన¹ వచ్చవిల్లివెచ్చ వెచ్చు నెచ్చెలిం జూచి కలంగి ప్రబలదర్శి
తుం డగు నాదర్శకుని దూఱం దలంచి చతుర యై చతురిక యి ట్లనియె.
- క. వలరాజ నిన్ను రూపున, గెలిచిన జీమూతవాహు గంటింపఁగ లే
కలఘముతి నబల నొంచెన, పలువురు వినిరేని బంటుపంతము డిగడే. ౧౩౩
- మ. అభులారా యలికుంతలం జెలిమితో నానంద మందింపుఁడీ
చిలుకా చిల్లలకొల్లి నేపక సఖిస్నేహంబు వాటింపుమీ
వలరాజా వలవంత మాన్పుము పిశద్వంద్వంబ యీద్వంద్వముం
గలయం గోరుము మారుతా నురలుమీ కన్నంత నిక్కున్నియఁక. ౧౩౪
- వ. అనునప్పు డక్కుమారభోచరున కైన యత్రాపమునకుం దాప యగు నాదిభోచ
రుం డాదిత్యుండు కాంతి సడలినట్టు దిరిగి చని ఘనపుష్పరాశితల్పంబునం దన
మేను సేర్చిన. ౧౩౫
- క. జడనిధి వెలువడి యెట్టగఁ, బొడమెడు కిరణములు శిఖలపోలికి నిగుడం
గడఁగి యుడురాజు విరహుల, బడబాసల మనఁగ నుదయఁవర్చిత మెక్కెన్.
- గీ. అంత జగమునిండ నచ్చవెన్నెల వర్ష, నందులోని వేడిఁ గంది కుంది
కాఁగఁజెట్టినయదకంబులోపల నున్న, మీనువోలె బాల మిడుకఁజొచ్చె.
- వ. ఇ ట్లధికఁపరితాపంబునం బురపురం బొక్తుచున్న కన్నియం జూచి కళవళించి
చెలులు మెత్తన నెత్తుకొని చని గురుమోదమందిక్రింద నరవిదతల్పూబుపై నిడి
దైవం బేమి దలంచునో యని దానిమేని కట్టావులం గ్రాఁగిన తమ్ము సవఁంచు
కొనుచు. ౧౩౬
- క. తను వంట నోడి వసజా
ననకును జేమంతిపువ్వునం గొని వన్నీ
రెనయ మెయిఁ బూయుచోఁ గ్రా
గినపెనమున నొలుకు నూనె క్రియఁ జూయిక్కొట్టె². ౧౩౭

1. పిచ్చగిల్లిన-వెచ్చు వెలిగిన. 2 చుండునియె-చుటుకంబె.

- క. అస్తాకంబుగ నత్తా, శస్త్రని కుచమండలమున లలనలచే వి
 న్యస్త మగుచందనము నవ, కస్తూరీలేపనంబుకైవడిఁ దోచెన్. ౧౪౦
- వ. అవి యన్నియు జూచి డగ్గట బెగ్గలి చతురిక న్యాయనిష్ఠురొక్తులఁ జంద్రు
 నుద్దేశించి. ౧౪౧
- క. ఉసురాజ నీవు పొడిచిన, జడనిధి యుడుకైక్కి నైక్తసంబునఁ బొంగుకొ
 బడబాగ్ని మీఱి నావుడు, బడఁతుక నీవేడిఁ జిమిడిపడ కెట్లుండున్. ౧౪౨
- క. హరిణాక్షి చూడ్చిఁ గన్నుల, సిరిగోల్పుడి యిట్టి నిన్నుఁ జేరిన నీ వీ
 తరుణిఁ దెగఁజూడఁ బోలును, పఁకింపఁగ నెపుడు బహుపాలివి గావే. ౧౪౩
- మ. అమృతాంభోనిధి జన్మభూమి సురభూజైరావరశ్రీసుధా
 ప్రముఖంబు లగు తోడఁబుట్టుగు లుమాప్రాణేశుసాటంబు గే
 హము బింబం బమృతం బనంగ జగదాహదంబుగా నిన్నుఁ జూ
 తుము నీవేడిమి కాలకూటమునకుం దోఁబుట్టు వయ్యెంగదా.¹ ౧౪౪
- గీ. నాఁడు నేడు నీకు నాఁడుదోఁబుట్టువు, లేదె కరుణ లేదు లేక మైనఁ
 బాలతిమ్మిగముతోడి పొన్నైనఁ బఱికించి, చల్లనీయుమయ్య చందమామ.
- వ. అని వేడుకొని మలయవతిం జూచి. ౧౪౫
- సీ. వనిత నీకన్ను లొయ్యన విచ్చి చూడవే మారుబాణము లరుదేరనోడు
 సబల మావీనుల కమృతంబు చిలుకఁగాఁ బలుకవే చిలుకలు పలుకనోడుఁ
 గోమలీ నీదు ముంగురులు పాటింపవే తేటిదాఁటులు కొంత దాటనోడు
 ధవళాక్షి నీముఖదర్పణ బెత్తవే సోముఁడు నీదెసఁ జూడనోడుఁ
 బడఁతి మమ్ముఁ దగినపనిఁ బంపఁజీరవే, కోకిలంబు లిచటఁ గూయనోడు
 మగువ చల్ల నూర్పు నిగిడింపవే యింక, మలయమారుతంబు మలయనోడు.
- వ. అని ధైర్యంబు పట్టుకొల్పిన నమ్మద్దియ తనవేదన దీటులెఱుంగు చెప్పంబూని
 ప్రీడావశంబున నోడి మారుప్రేరణం దవులుకొని చెలిం జూచి. ౧౪౬
- క. ప్రథమముననుండి చిత్తవృథ యెఱుంగును ప్రాణసఖి వలనై నమనో
 రథ మొనగూర్చక యీమ, స్తథుబారికిఁ ద్రోవ నీకు నాయం బగునే. ౧౪౭
- క. రతివారికిఁ దోడుపడి యో, చతురిక వెనువెంట మందు చల్లుచు నన్నున్
 బరిమాలించెద వకటా, హితులుం బగవారిఁ గూడి రేమనవచ్చున్. ౧౪౮
- వ. అనిన నోయమ్మ నీ నెమ్మనంబున నింత యుష్టులికం బేల నమ్మ మతనిం దెచ్చెద
 నూటాడు మని చతురిక మనోహారిక యను సఖం జూచి యీచేడియ గారి

1. తోఁబుట్టునొటంబూ-నొటంగదా.

ధామంబున జీమూతకేతు కుమారు సుకుమారుం జూచి వలచినయది యది
మనరాజున కెఱిగించుట విచారం బగునే. గగి ౧

క. చెప్పినఁ బతి గోపించును, జెప్పకయుండినను బాల చిక్కిన మనకుం
దప్పలు దొలఁగునుపాయము, చొప్పుకు నేదేని బ్రతుకు¹ జూడఁగ వలయు.

క. అని తలపోయుచు నుండఁగ

వనజంబులు వెలయఁ గుముదవనములు సాలయం

గనుకని చీకటి పొలియఁగఁ

దనరుచి డివిఁగలయఁ బాలయఁ దపనుడు పొడిచె².

గగి 3

సీ. ఆవేశఁ జతురిక యనువునఁ బ్రాణంబు నిలువంగఁబూని యానలత లేపి
యిష్టనిఁ గూర్చెద నేతెమ్ము గొనివాసముకడ కని యాసగొలిపి
కొని చని మాధవీకుంజంబులోపలఁ జల్లని పల్లవశయ్య నునిచి
వగవకు జీమూతవాహనుం దెచ్చెద నని నాలు గడుగులు నడచునంత
నేమర మదనుచేత హృదయసౌతాపంబు, పొదలఁబువ్రసఁబొదలమెదలఁబూని
సంగడినిఁ గూడి యంగనఁ దలఁచుచు, బలవరించు నతనిపలుకు వినియె.

వ. అది యె ట్లన్నను.

గగి ౪

ఉ. మారుని మోహనాస్త్రము, సమ స్తవిలాసవిహారభూమి, శృం

గారరసంబులేట, తొలుకారుమెఱుంగులపుట్టినిల్లు, సం

సారసుఖంబు లేమొలక, చక్రదనంబులలోక కాళబం

గారముచేగ, యాతరుణి కన్నులపండువ గాదె చూచిన³.

గగి ౫

క. నీటిచెడి యింటికిఁ జనునా, తటి మొగమున కెగయు తేటిదాఁటునకై తాఁ
బెఱికడఁ బెడమటి చూచినఁ, జుఱుకుననా నెఱునునాఁటెఱు పెనుదూపై.⁴

వ. తన్నూలంబుగా మన్నఘండు బాణవిరహితుండయ్యె నని తదనంతరంబ.⁵ గగి ౬

క. మదనుని యేనమ్ములు నా, హృదయాగ్నిని భస్మమయ్యె నిది మొదలుగ నీ
పచునాలుగులోకములుచు, బ్రతుకుఁ గదా వీనిచేతిబాధకు వెలియె. గగి ౭

క. మధుకర తన్నుఖపంకజ, మధుకరభావమున మిగుల మత్తిలి సుధా

మధుర మగు నావసూనుశి, యధరము చవిచూడఁ గలుగునా యిశనాకు⁶.

వ. అట్టిబోటి కూటమిలేక మదిం గంది కుంది బ్రతుకుకంటె బ్రాణంబులు దొ

1. చొప్పుకు నేదేని బ్రతుకు చి. నూ. తప్పదుయేపనియైనను ముప్పవ్రువనకేమియైన మోసమువ
చ్చుకొ 2. క. మనసిజునియేపు కాఁగఁగ...తనరుచి డివిగలయ బాలతపనుడు పొడిచెకొ. 3. నె, న
రునాటంజూపె మన్ననంబడమటై. చిటికునఁ బెడమరిచూచిన, నెఱుసుఖిఁజేరిననాగనె 4. తన్నూ
లంబుగాఁ బెడమటిచూచిన మన్నఘండు తెగఁజూచుట లోకోపకారంబయ్యె.

అంగుట మే లనిన మధుకయం డోకుమారకంకిరవ యుతలో ధీరత్వంబు విడు
తురే నావుడు నభిమానించి. ౧౬౧

క. పూదినరసాలభూజము, జూదిలి జంధ్రాతపము, జొచ్చితి నిన్ను
నీచేతికదలిదళముల, వీచోపులగాలినుటి వీరుడఁ గానే. ౧౬౨

వ. అచునెడం జతుక దగ్గటి తనచెలి వల పెటింగింపం బూని. ౧౬౩

క. వీరుడవు మేరుభూధర, ధీరుడ వత్సంతదానదీక్షాజితము
దారుడవు భూరికరుణో, దారుడ వయితేని బాల దయఁ జూడుమిరగ. ౧౬౪

వ. అని మఱియును. 1 ౧౬౫

క. మలయాచలసానువుచై, మలయుమఁ జరుదేర గౌమాదిరమున ని
ర్మలమశుడ వైన నిను మా, మలయవలీనస్య చూచె మాంముమాలగ.

క. అది మొదలుగ మరునమ్ము, జెదొనధైర్యమునఁ జేయి చెక్కిట నిడి స
మ్మద ముడిగి మనము నీపై, గదియించును జూడ్చి బాష్పకణములుదొరగ.

క. భావజనిభుఁ డగు నాతని, భావబునఁ గూర్చి నిలిపి పరిరంభణసం
భావన సుఖ మొనగూర్చెను, వైవము నాపాలఁ గలుగదా యని తలఁచుగ.

క. అనిమేషంబునఁ బ్రియుని, గనుఁగొనఁగాఁగోరుకన్నుఁగవ కడ్డము వ
చ్చినఁ దనుఁగోపించు నొకో, యని కన్నులఁ జేర నిద్ర యలుకుచునుండుగ.

క. విను గడు సన్నం బగునీ, మనముఁ బ్రవేశింప నిదియ మత మగు నని డ
స్సెనొకాక యనఁగ నంగన, తనతనువునఁ దనుపు లేక తనువైయుండుగ.

క. సారసములు నారసములు, హారంబులు కంటకప్ర హారంబులు క
ర్పూరము విషపూరము శృంగారము బుగార మయ్యెఁ గామినిమదికి.

క. నేనుం దానును నొక్కటి, గా నుండఁగ నొరునిఁ దగిలెఁగా యనుచు నుదా
సీనంబు వీడుకోలుగ, మానినికి లజ్జ దలఁగె మరు బేటమునగ. ౧౬౭

క. పలికఁ బొడనూపెఁ బ్రియుఁడదె, పిలిచె ననుం గీరచంద్రపికములయెడ వా
గ్విలసనరవములుఁ బలుకులు, మొలతేరఁగ సౌభ్రమించు ప్రౌఢును లేచుగ.

క. మోహమున మస్తథానల, దాహముపె ల్లెఱుగలేక తనప్రాణుబుల్
దేహమునఁ గలుగుటకు సం, దేహముగాఁ జెయ్యులుడిగి దృష్టి మొగుడ్చుగ.

క. సతి విడిచిన ప్రాణంబులు, పతి నిుకఁగ నుండ నేఁగఁ బాడియె యతఁ డీ
యతివ డిగవిడిచి తలఁగిన, నతివేగమ తలఁగి పోద మని యున్న వనా. ౧౬౮

క. భేదరవంశవిభూషణ, యేచోట వసింపలేక యెత్తుబయన మై
నాచెలిప్రాణంబులునిను, జూదిల తావుననయెదురుచూచుచు నుండుగ. 1 ౧౬౯

1. ఈక్రింది దశాశ్మకందములు. 2. దడి, గోచరమగు తావులేక గొంతుచునుండున.

- మ. అని చెప్పుంగ లతాగృహంబుకడఁ బ్రాణాధీశుచే నేడు మ
న్నన లే దిం కిట నెన్నిజన్మములకై నక భర్త జీమూతవా
హనుఁ డొఁగఁత మటుంచుఁ దీఁగెయిదిలో నా బాలకంఠంబుఁ దూ
ర్చిన లోకాంబిక యైన యంబిక కృపం జేపట్టి తా ని ట్లనుగ. ౧౭౭
- క. హృద్యాకాశిని యీమరఁగోద్యోగం బుడుగు బాలుఁడు త్తముఁడు యశో
విద్యోతితుఁ డధికాయువు, విద్యాధరచక్రవర్తి విభుఁ డానీకుగ. ౧౭౮
- వ. అనిన ననుమానించునెడ నచ్చతురకయు వియచ్చరకుమారుండునుం బట తెంచి
కంఠంబున నున్న లతాపాశం బూడ్చి భుజలతాపాశంబిడి యింత తెంపు నేయు
దురే యే మిదె వచ్చుచున్నవార మని బుజ్జగించిన నుజ్జీవిషు వగు నజ్జోటి
లజ్జామజ్జదవనతానాబ్జ యై పులకించి గురుని యనుమతి లేమిం గొందలవడు
నెడ మనోహరిణి యనుసఖ వచ్చి గౌరీప్రసాదవిభవం బిట్టిదిగదే యని. ౧౭౯
- గీ. అమ్మ నీవు గోరినట్లు మీతండ్రియు, నితని కిచ్చెద నని యెఱుంగఁజెప్పి
మీకుఁ బెండ్లి సేయ మీత్రావసువునకు, నానతిచ్చె నటకు నరుగుదెమ్ము. ౧౮౦
- గీ. అన్నమాటఁ బొంగి కన్నులఁ బ్రియునికీ, గన్న మ్రొక్కి యేగె నన్నకడకుఁ
జిత్ర ముల్లసిల్ల జీమూతవాహనుం, డాత్తగురులకడకు నరుగుదెంచె. ౧౮౧
- వ. తదనంతరంబున మీత్రావసుండు జీమూతకేతుం డున్నకడకు వచ్చి యవ్వధూ
వరుల పరస్పరానురాగం బెఱుకపడం జెప్పి స్థానించి తదనుమతి వివాహవేళ
నిశ్చయించి నానానగరనివాసులైన కిన్నరకింపురుష గరుడగంధర్వ సిద్ధసాధ్య
విద్యాధరులం గూర్చి యుభయవర్గంబులుగా నేర్చి సకలశృంగారాభి రామం
బుగా నొనర్చిన కళ్యాణమండపంబున నున్న సురేంద్రాదిసురలు వధూవరులం
జూచి సదృశకులవయోహాపలావణ్యంబులు గల మిథునంబుం గూర్చుటకుం
బితామహునిం గొనియూచుచుండ. ౧౮౨
- సీ. అఘరః స్త్రీ లుకళ్యాణగానంబులు తెఱఁగొప్పఁ బాడఁగా దివ్యమునులు
ప్రకటించి మంగళాష్టకములు చతువంగ రత్నములు దలఁ బ్రాలుగాఁగ¹
నగ్నిదేవుండు ప్రత్యక్షమై సాక్షిగాఁ దగ బ్రహ్మమునులు మంత్రములు సెప్ప
నిర్జరకాంతలు నివాళులిడఁగల్గువృక్షంబు లొగిఁ బుష్పవృష్టి గురియ
సురలు పరిణమింప సురదుందుభులు చ్రోయ, నారదుండు దీవెనలుగఁ బాడ
విశ్వమెల్లఁ బొగడ విశ్వావసునికూఁతుఁ, బరిణయించె ఖచరవరసుతుండు.

1 చతువంగప్రాలుగాఁగ 2. వాసుకిసుతునివానింపఁగా. నిర్జరకాంతలు నిరవింపఁగా

- గీ. పరిణయోత్సవంబు జరిపి సిద్ధవిభుండు, గారవమున నెల్లవారి ననిపె
 స్త్రీసమేతుఁడైన జీమూతవాహుండు, గురుపదాంబుజములు గోరి చనియె.
- క. జనకుని యనుమతిఁ గలిపయ, దినములు రతితం త్రగతులఁ జేలుచు వనితా
 జనతానురాగుడై చందనగిరిపై నతఁడు మనము దనియ సుఖంచె. ౧౮౧
- ఉ. అంతట నొక్కనాఁడు ప్రణయాన్వితఁడౌ తమబావఁ గూడి ప
 ర్యంతవనాంతభూమిఁ గలయం జరియించుచు వింతకాంతి న
 త్యంతసముజ్జ్వలం బయిన యస్థిసమూహముఁ గాంచి పర్వత
 ప్రాంతమున న్మరద్ధ ననిభం బది యేటిది బావ నావుమఁ. ౧౮౨
- వ. అతం డి ట్లనియె. ౧౮౩
- క. పక్షిగ్రస్తుఁడు పక్షానిల, విక్షిప్త బైన జలధి వేటాడి మహా
 చక్షుఃశ్రవముల నిత్యము, భక్షించుచునుండుఁ దొంటిపగ మొదలాటఁ.
- క. ఆగరుడికి వెఱచి మహా, నాగేంద్రుఁడు వచ్చి యనుదినము నొకవాము
 స్నిగుంటికడకు నేనై, వేగమె పువైతు నిక వేటాడకుమీ. ౧౮౪
- ఉ. దుర్భరపక్షపాతహతిఁ దోయధి పాయలుగాఁగ వచ్చు నీ
 యార్భట మెల్లెడ నిన్వి భయంబున నంచు భుజంగమాంగనా
 గర్భము లెల్ల సూషిపడఁగా నిది నీధవహాని¹గావునఁ
 నిర్భయవృత్తినుండఁ గరుణింపుము నీకుఁ బ్రయాసమేటికె. ౧౮౫
- మ. అని ప్రార్థించి యహీంద్రుఁడేగి దినమర్యాదఁ ఁగి బంపఁగా
 విసతాపుత్రుఁడుఁ దించు నుండు నవి భావింప న్మతాసంఖ్యముల్
 విచు మాతెల్పు తదస్థిసూటము జగద్విఖ్యాత మితాత్మ్య వ
 ర్తన మిచ్చో మసంఘటన నిలువ యుక్తంబౌనె లోకోత్తమా. ౧౮౬
- గీ. అనుచు దానశూరుఁ డగువానిమది నొండు, పుట్టుకుండ మరలి పోద మనుచుఁ
 బిలుచునంతఁ దండ్రి పిలువఁ బుత్తెంచినఁ, బాసిపోయె సిద్ధపతిసుతుండు. ౧౮౭
- గీ. అంత నక్తుమారుఁ డహిరాజు మది దూఱి, గరుడవలన నురగమరణములకు
 మూల మయ్యె దాన నేలితన మెద్ది, యేది పెద్దతన మదేటితగవు. ౧౮౮
- క. అకటా నాగేంద్రుఁడు సు, క్షక జిహ్వలు రెండువేలు గలుగఁగ నొకనా
 లుకనైనఁ దన్నుఁ దిని స, ర్పకులము రక్షింపు మనుచుఁ బలుకం దగదే. ౧౮౯
- సీ. అని కరుణాకరుండై యెగువో నొక్క వృద్ధకామిని పుత్రువెనుకఁ దగిలి
 హాశంఖచూడ వంశాధార యోయన్న నీచిన్నిమో మందుఁ జూచుదాన

పక్షినాయకుబాఁడి బడఁద్రోచి యే నెట్లు నిలుతుఁ బ్రాణంబుతో నీవు సనఁగ
బంధువు లందఱుఁ బగఱ కొప్పించిరి యింకిట నీకు దిక్కువ్వ రయ్య
యనుచుఁ బలవరింపఁ గనుఁగొని యది దాని, జననిగా నెఱింగి మనుషఁబూని
వీనిఁ గాచువాఁడ వెఱవకు మోయమ్మ, యనిన గరుఁడుఁ డనుచు నబల బెగడి.

క. పైచీరఁ గొడుకుఁ గప్పినఁ, జూచి యతం దేను వినతసుతుఁడంగా నే
భేచరకులజాడ నీసుతుఁ, గాచెద బెగ డుడుగు నన్ను గరుడనికిత్తు. ౧౯౬
వ. అనిన బెగ డుడిగి యప్పడఁతి యిమ్మాట యింక నొకమాటాడుఁ డనిన నతండు
నవ్వి. ౧౯౭

క. నేలయు నుదకముఁ దేజము, గాలియు నాకసము నెఱుంగఁ గాచితి నాకై
కో లిదె రెం డాడఁగ నా, నాలుక మీకులమువారి నాలుక లటులే ? ౧౯౮
ఉ. మేరువు సంచలించిన సమీరుఁడు నిల్చిన భూమి గ్రుంగినం
దారక లెల్ల డుల్లిన సుధాకరుఁ డగ్నికణంబు లొల్లిన
నావరిధు లింకిన న్నభము వ్రాలిన భానుఁడు చలనైన నం
భోరుహసూతి దప్పినను బొంకుదునే మునుపాడి క్రమ్మట. ౧౯౯

ఉ. నావుడు నాగకాంత కరుణాకర యోఖచరేంద్ర నాసుతుం
గావఁగఁ బూని వచ్చితివి కన్నతనూజునికంట నీయెడఁ
భావము సార్ద్రమైన మది పన్నగవైరికి నిన్ను నిచ్చి యే
త్రోవల నేఁగుచుక బ్రకుకు త్రొవ విచారము లేదు నా కింక. ౨౦౦

గీ. అన్న నీకు నతిదిరాయువు గావుత, మన్న శంఖమాడుఁ డతనిఁ జూచి
కరముఁ జోద్యమంది కరములు మొగిడించి, విన్నఁడనములేక విన్నవించె.

క. వసుధఁ గొఱగాని కమఁబా, లసులము పులుకాసిపురువులము¹ మాకై నీ
యసువులఁ బగఱకు నొసఁగుట, కసవునకై రత్న మమ్మఁ గడఁగుట గాదే.

శా. సంసారాలవితోపలం గలవు మత్సామాన్యముల్ వ్యర్థముల్
హింసామూలము లైన జాతువు సిసంఖ్యేయంబు లోభేచరో
త్తంసా నీకెవయెవవారు గలరే ధర్మాధికు ల్వెంచలో
హంసాసీకము లేదుగాక బకభేకాఘంబు లేకుండునే. ౨౦౩

క. మావంటివారి నూర్వుర, గావఁగఁ జాలువపు నీ వొకనిఁ గాచుటకున్
జీవం బిచ్చిన నార్తుల, కేవలపున బ్రదుకవచ్చు నెడరైన యెడ. ౨౦౪

- క. మాకులమువారు విడిచిరి, నీ కీకృతసేయనేల నీచుట్టమనే
శోకమునఁ జావకుండఁగ, నీకాంతను ముసలిఁ గావు మింతియ చాలుగ. ౨౦౧
- చ. అనవుడు భేచరేంద్రసుతుఁ డచ్చెరువంది ఘోరేంద్రనందనా
విను మిది యేల నాపనికి విఘ్నము చేసెద వింతకాల మీ
వనమున నర్థి వేడమి దివానిశము ల్పడిఁ గుండుచుండు నేఁ
డనఘ పరోపకారసమయం బిటు గల్గిన నుచ్చి వచ్చితిగ. ౨౦౨
- చ. తనయులు భార్య లన్నలును దమ్ములుఁ జుట్టులు సంగడిండ్లు యా
వనము ధనంబు నంచు మది వారక ప్రాణములైన నిచ్చి తా
ననదను నార్తు దీను శరణాగతుఁ¹ గావనివాఁ డహగళ
స్తన మని యండు వానికి యశంబును ధర్మము నెట్లు చేతులున్. ౨౦౩
- ఉ. లావు భయార్తరక్షణము లాభము పుణ్యము దేవశుద్ధి స
ద్భావము భూషణం బెఱుక ధర్మము సత్త్వప ప్రాభవంబు సం
భావన పాడి సత్యపరిపాలన మే లుపకార మెయ్యెడగ
భావన కీర్తి యాయువు శుభంబు నిజాపులు ధాత్రిలోపలగ.² ౨౦౪
- క. జాణ “లనిత్యాని శరీరాని” యరుచుఁ దెలిపి చెప్పురా³ భువిన్నాన
ప్రాణంబు లిచ్చి యార్త, త్రాణం బొనరింపవలయు ధర్మజ్ఞులకు⁴. ౨౦౫
- గీ. నీవు లేవేని నొరులకుఁ గావవశమె, ధన్య నీవు ప్రదికిన నీతల్లి బ్రదుకు
నదియ కారణముగ వైరి కడ్డపకును, నీవు గోరిన యట యీనలఁతఁ గాతు.
- గీ. అనుచు వధ్యచిహ్న మైన రక్తాంశుక, మడిగి మ్రొక్కింత నతని నిల్చి
యేల భేచరేంద్ర యాదివ్యదేహంబుఁ, బాముకొఱకు విడువఁ బాడియవునె.
- క. ఖోణీమండలమునఁ గల, ప్రాణుల కెడరైన నడ్డపకుచుఁ దదీయ
త్రాణం బొనరించుచు నీ, ప్రాణంబులతోడఁ గీర్తిఁ బడయందగదే. ౨౦౬
- గీ. శంఖధవళ మైన శంఖపాలకులంబు, శంఖచూడు చేతఁ జాలఁ గండె
ననఁగ మీఁదఁ బుట్టు నక్షత్రీ నాకది, చావు గాదె బ్రదుకుత్రోవ యేది. ౨౦౭
- వ. కావున నన్ను మన్నించెదవేని నీతెంపు మాని మరలు మని పునఃపునఃప్రణా
మంబు లాచరించి యాతని వేడికొని తల్లిం జూచి యోయమ్మ నెమ్మనంబున
బహుంపకుము నాకెన్ని జన్మంబులనైన నీవ జననివి గ మ్మని మ్రొక్కి వీడుకొని
దేవతాప్రణామోన్ముఖుం డై చని యాపొంత. ౨౦౮

1. వడ నవాఘ నార్త శరణాగతు. 2. చా వపక్షి యశంబు నిజాపులు పీఠముకుత్తుర.
3. యుండరా. 4. రత్నజ్ఞులకు.

- క. గోకర్ణ రాజకంఠము, గోకర్ణనివాసుఁ బాపగుణగోకర్ణుఁ
గోకర్ణశాయిమిత్రుని, గోకర్ణేశ్వరునిఁ జూచుకొరికి నేఁగెఁ. ౨౧౧
- సీ. అట భేదరాత్నజుఁ డార్తునిఁ గాచుట చేకూరు టెట్లని చింతనొంది
యర్ణవతిరగోకర్ణబునకు వాఁడు చని వచ్చునంతకుఁ జరఁ దలంచి
యత్తవా రిచ్చిన యరుణాశుకంబులు వధ్యచిహ్నమునకు వలనుగాఁగఁ
బులకించి చని వధ్యశిలయెక్కిమదిఁజొక్కి¹ గారుడాగమనంబుఁ గోరుచుండి
తల్లి కనకవతియుఁ దండ్రి భేదరపతి, శాంత మలయవతియె గాఁగనాను
నీహోపకార మెల్లజన్మంబులఁ గలుగ వలయుననుచుఁ దలంచునపుడు. ౨౧౨
- మ. గిరు లల్లాడఁగ సర్దుతేరు దొలఁగం గీర్ణంబులై మిటిపైఁ
దరువుల్ గ్రద్దలభంగి నాడఁగ సమద్రం బెల్ల ఘోషలఁగా
హరిదంతంబులు పక్షకాంతి నవసంధ్యాల్లీలఁ గీలింపఁగా
గరుడుం డార్పుచు వచ్చె నచ్చటికి నాకారంబు ఘోరంబుగఁ. ౨౧౩
- డి. వచ్చి యతడు సుస్తమున వ్రయ్యలు వారఁగఁ దన్ని ముక్తునఁ
గొచ్చి వియత్నంబునకుఁ గొంచుఁ జనంగఁ గిరీటరత్నముల్
చెచ్చెర మాంసఖండముల చెల్విన భూమిఁ బడంగ నిచ్చులో
మెచ్చి కుమారకుండు ధృతిమేరువు మే లొనగూడె నా కనఁ. ౨౧౪
- డి. అంబరసీమనుండి మలయాద్రి శిలాస్థలి వ్రాలి యేకచి
త్రంబున మాంసఖండములు దర్పము గ్రమ్మగఁ క్రొంచి మ్రొంగఁగా
నంబరచారినందనుఁడు హర్షరసంబున మేను వొంగ వ
క్రాంబుజ ములసిల్లఁ బులకాంకితుడై విహగేంద్రుఁ జూచినఁ. ౨౧౫
- వ. అంతఁ బక్షింపుండు. ౨౧౬
- డి. వేదన మేను స్రుక్త దరవిందముకాంతిఁ వొంటగ దాననం
బాదరణంబు నాయెడ మహాఘన మైనది యంతరంగ మా
మోదతరంగితంబు నిజమూర్తివిలాసము దివ్య మిట్టి కా
కోదరజాతి లేదు సుగుణోత్తమా యెవ్వఁడ పీపు నాపుడుఁ. ౨౧౭
- డి. ఎవ్వఁడ నైన నేమి² మది నిన్నివిచారము లేల నీకు నొం
డెవ్వఁడు భక్షణం బగు నహిశ్వరబాధువు³ గాక యియ్యెడఁ
మవ్వము దప్ప దంగలత మానవు గంటుల రక్తపూరముల్
క్రావ్విసమాంస మున్నయది కొమ్ము భుజింపు భుజంగమాంతకా. ౨౧౮

- క. అనునెడ నాగోకర్ణే, సునకుం బ్రణమిల్లి శంఖమాడుడు మగుడం
బచుడొది వధ్యశిలమీఁద నవం బగు రక్తబిందుతరిఁ బొడఁగాంచె. ౨౨౩
- గీ. కాంది మున్నులకు వందించి వచ్చుట, తెలిసి తన్నుఁ దాన టిట్టికొనుచుఁ
గులముఁ గావనైతి గురునాజ్ఞఁ దప్పితి, నన్ను వాచి యొకని మన్నిగొంటి.
- గీ. ఇట్టి కప్పకవ మేటికి నా కని, చాఁ గడంగి యచటి కేఁగుడెంచి¹
భవరేంద్రతరయఁ జూచుచుఁ దలయూచి, భుజగవైరి జూచి భుజగవరుడు.
- మ. వినతానందన దీనరక్షణకరుక విద్యాధరేంద్రాత్మజం
దిన ధర్మం బగునే సహింపు మకటా దృష్టింపవే పాములం
దినవే యాచవి మున్నెఱుంగవె భవద్భీతాత్ముడౌ రాజుపం
పున నే వచ్చితి నాగపుత్రుడ ననుం బోసక భక్షింపుమా. ౨౨౬
- వ. అనిన గరుడుడు పడిమున్నయిక్తు మారకుం జూచి నే నెఱుంగనైతి నీ కీడుర్ప
రఁబోద్యోగం బేల యవపుకు నెరు డే మని చెప్పుకు నాయత్నం బంత యు
విఫలం బయ్యె. ౨౨౭
- క. వికలము లగుస్రాణంబుల, నొకయుపకారంబు సేయనోపుకు నని కొ
తుకమాన నినుఁ గొలువఁగ వీఁ, డకటా యవసానవైరి యై చనుడెంచె.
- చ. అనునెడ శంఖమాడుడు రయఃబున డగ్గఱ వచ్చి యెల్లి యో
ఘనకరుణార్చమానస యకారణబాంధవ సత్యసంధ యీ
వినతసుతుడు నీ వనువివేకము లేక యహింసఁ దంచు నీ
సునఁ చెగటార్చె నొక్కొ యనుచుం దను వంటఁగఁజేర్చి యేడ్వఁగఁ. ౨౨౮
- గీ. వధ్యచిహ్న మైనవసంబుఁ జూచితి, నెఱుంగనైతి నీతఁ డెవ్వఁ డనిన
వ్యోమచరవిభుండు జీమూలవాహనుం, డనుడు వెఱఁగువడుచు నడలి గరుడి.
- క. మందరలేటమున హిమవ, త్తందరముల మలయసీమఁ గైలాసమునక
బృందారకసుందరు లా,నందంబునఁ బాడు ఖచరనందనుఁ డితఁడే! ౨౩౧
- క. కడుఁ బుణ్యం దగు నీతని, మడియించిన శోకవహ్ని మడియుట కంటక
సుడిగొని జపనధి నుడికెను, బడబొగ్గిం బడుడుఁ గడిఁదిపాపం బడఁగఁ.
- సీ. అనుడు సంతకమున్న తనయుకిటరత్నంబు కోడలియంకరలమూఁదఁ
బడిన నాపడఁతుక కలికేఖరం బని బెగడుచు ముందటం బెట్టె సంతఁ

1. పోఁ గడంగి యచటి కేఁగుడెంచి. చాఁదలచి యచటి క్రేకవచ్చి.

- గాంతయుఁ దాను నిర్ఘాతపాతం బైన తరువుకై వడిఁ గూలి తడసి తెలిసి
 ఫణిఫణామణి యని భావించి సుతునిదిగాఁ జూచి తన్నుతి గలుగు తెజిఁగి
 మూర్ఛనొందుచుకోకాగ్ని మునిఁగిమునిఁగి, యాలుఁగోడలుఁదనతోడనడలినక్షవ
 మారుతప్రేరితం బగుపూజిబొమ్మ, భాతి నేతెంచె జీమూతకేతుఁ డటకు. ౨౩౩
- వ. ఇట్లు చనుదెంచి యట గురుజనప్రాణభయాకులుం డై నెత్తుట జొరలిని యరగ
 కుమారునిమీఁద నొరగిన కుమారుమ్రొల వ్రాలి. ౨౩౪
- సీ. ఓరుయ్య మీ బావయును నీవు నామచు నున్నార లని నమ్మి యుండిఁగాక¹
 దవ్వేగనిత్తునే' తడవిన రానైతిఁ గులరత్న మా నన్నుఁ గోలుపడితి
 రాజ్యంబు ఏడిచి యరణ్యంబుఁ జేరియు నీసేవ సౌఖ్యంబు నెగడఁగంటి
 సద్భక్తి సేయవే సరగున నోయన్న² చెడుగుఁబాములకేల జీవమీయ
 గరుడనఖముఖాగ్రసూతంబునకుఁ జొరఁ, బూనె మెత్తనైన మే న దెట్లు
 మాకు దిక్కుగలరె యోకరుణాకర, చీకుచేతికోల దిన్నిక్కట్ట³. ౨౩౫
- వ. అని పలవరించుచు మేనంటి మామచుండఁ గనకనతియుం గనుఁగవ నశ్రుపూ
 రంబు తోరంబుగాఁ బెడవులు దడుపుచు మొగము నెలవెలం బుచ్చుచుఁ గో
 డలిం గూడి గోడఁచుచు. ౨౩౬
- సీ. ఓతండ్రి యందఱ నొక్కపెట్టునఁ జూపఁ గడఁగితి వొకపాముఁ గావఁబూని
 ధనకనకాదలు తనియ నిత్తురు గాక ప్రాణంబు లొసఁగెడు ప్రభుఁడు గలఁడె
 తనతల్లికడుపు చల్లన చేసికొన నోపి శంఖచూడుండు నీకుఁ జావొనఁబ్బెఁ
 జీకువట్టినకోల యీకుమారుం డని గరుమని కేళాకో కరుణలేరు
 దైవమేల యిట్లు దలచె నే నెట్లీర్తు, నేమిసేయుదాన నొనుఁ జొత్తుఁ
 బాసి యేఁగఁ దగునె మూసినముతైమ, పుజరమ్ముచిలుక పసిఁడిబొమ్మ. ౨౩౭
- క. మలయపతిమీఁదిప్రేమము, మలయించెనె దైవ మిట్లు మ మ్మెడచేసెం
 బలుకొకటి బ్రాతి చిలుకల, కొలికీ నాచండమామకూనా నీకుఁ. ౨౩౮
- వ. అని విలాపింపంగఁ బ్రాణహానికి శంకించెద రని తన ప్రాణంబులు చిక్తఁబట్టి య
 ల్లన కనువిచ్చి జననీజనకులం జూచి. ౨౩౯
- క. గురులార మీరు నాకై, పురపురం బొక్కగవలచు భువి “ధర్మస్య
 త్వరితాగతి” యనుపలుకునఁ, బరహిత మొనఁగింపఁ గంటి బ్రదు కిది గాడే.

1. నున్నారంటు నే నుండిఁగాక. 2. ధర్మకరుణ. 3. సద్భక్తిసేయ చేసినవో యొ
 యన్న. 4. చెలుకుచేతికోల దిన్నికూన.

- డి. అస్తిగృహంబు దేహము దురాశలఁ జల్లులు వోవ స్తుక్తి రో
గస్థితిఁ జక్తి చచ్చుటధికం బగుమోసము గాక, దానిలో
నస్థిర మైనప్రాణమున నగునా మిక్కిలిగా జగంబునన్
సుస్థిర మైనకీర్తి గొన జూచిన లాభమునం గొంతయే. ౨౪౧
- వ. కావున వగ పుడిగి నాగకుమారు నాకుమాటుగాఁ దలంచుకొనుం దని సా
యాసకృతాంజలి యై యంత్య ప్రణామం బొనరించిన సనినయానతుం డై విన
తాసుతుం డోకుమారచంద్ర నాయజ్ఞాననిద్ర దొలంగె నీదైర్యసాహసపరో
పకారగుణంబులం బరిణమించితి నాకేమిహితం బాసతి మ్మనిన. ౨౪౨
- క. దయసేయుము పాములపై, భయభీతులఁగావు ధర్మపథమునఁ జను ని
శ్చయ మిది దురితము దీనను, లయ మగు నుదకమునఁ బడ్డలవణముభంగిన్.
- క. అని చెప్పి శంఖమాడా, వినుమా గురుజనులసేవ విడువకు మింక నీ
జనని కడు బెగడకుండఁగఁ, జనుమీ యని పలికి హృదయజలజములోన్.
- క. రుద్రునిఁ దలంచుచు గీర్తన, ముద్రంబు వరోపకారమున నలసిన యా
ముద్ర తన మేనఁ దోఁపఁగ, నిద్రించినకరణి దీర్ఘనిద్రం బెందెన్. ౨౪౩
- వ. అంతం దత్తహచరసహితంబు లయిన జననీజనకులు తమ యరోముఖశిరోఘాత
హాహాకారమహారావంబులు మలయగహ్వరంబున నుపబృహితంబులై దిక్కు
లు పిక్కిటిల్ల బిట్టెప్పుడు మూర్ఛిల్లుచు నుభయశృంగోపచారంబులఁదెలియుచు
నలయుచుఁ బరివరించు. ౨౪౪
- గీ. పురము ధనము రాజ్యభోగంబు విడిచియు, మమ్ముఁ గలసి యిచట మాయనుజ్ఞ
నబలఁ గూడి పిదప నందఱఁ బాసి నే, హెంటి నేగ నీకు నుచిత మగునె.
- వ. అనవుడు ననుగమనోద్యోగ గావున మలయవతీకన్య ధైర్యం బవలంబించి.
- ✓ క. ప్రాణము కొంతకై యితరుల, ప్రాణము దినుచుండు వాని ప్రాణము గావం
బ్రాణం బెడఁబాసిన నా, ప్రాణేశు డిపుడు మనలఁ బాయట యరుదే. ౨౪౫
- ✓ క. మనకుండుట యి ట్లెఱిగియు, మన కుండుట తగునె యితఁమార్గంబున నా
మనమరిగెను గతిఁ దడయక, మన మరిగెను తెఱఁగుఁ గనుఁడు మఱి వగకేలా.
- గీ. అనిన శంఖమామఁ డదటచావుల, కేవల మాల మైతి నితనివెంట
నరుగువాడ ననిన నాచికాఁగ మేర, ముచ్చు సత్తు ననియెఁ బన్నగాడి. ౨౪౬

- గీ. నావుడు మీ కిందటకు¹, జానం బనిలేదు సుతునిజాడనే యేగం
గావలయు జతి వేగమె, కావించుము శంఖమాడ కడుఁ బుణ్య మగుగా.
- గీ. అనుడు నభముఁ జూచి యమరవర్గములార, ఘనభవోపకారమునకు మెచ్చి
యమృత మైనఁ జల్లి యన్న ప్రాణులు, గావరయ్య మమ్మఁ బ్రోవరయ్య.
- వ. అని జననీజనకులు (కమంబున) వేడినఁ దజ్జననోపాయం బెఱింగి విహగేంద్రం
డిందు బ్రార్థించి యమృతంబుం దెచ్చి యిచ్చట విపన్నంబు లగుచున్న గంబుల
తోడ నిప్పుచ్చ గకుమారరక్షకుం గాచెద నని పూని. ౨౧౪
- ఉ. పోయెనుఁ బ్రాణము ల్గుడఁ బూనిక దప్పిన మేమ వధిలోఁ
ద్రోయుదు నెల్లదేవతలఁ దోలుదు నాకముఁ బట్టి పాడుగాఁ
జేయుదు నష్టదిక్పతులఁ జెండుదు మేదినిఁ గ్రించుమిఁదఁగా
వ్రేయుదు వీనివై నమృతవృష్టి వడిం గురియింతు నితలఁగా. ౨౧౫
- క. అని గరుమఁ జెగసి యేగినఁ, దనయనిదెసఁ జూడలేమిఁ దడయక ఫణినం
దనుచేత ఖచరసతి చం,దనచితు లొనరించు కొనియెఁ దత్పార్శ్వమునన్.
- వ. అంత నత్యంతసతీమండనంబులు గైగొని మలయవతి పతిచికికి బ్రదక్షిణంబు
గాఁ దిరుగుదు శారి నుద్దేశించి. ౨౧౬
- క. ఓయూరిక యుత్తముఁ దధి, కాయువు విద్యానరేఖఁ దగుఁ బతి యనుచు
న్నాయద్యోగం బుడిపితి, నీయానతి దప్పె నిక ని న్నేమందుగా. ౨౧౭
- క. అని దూఱఁగ ముందఱఁ గాం,చనలతగతి మెఱుంగుదీగఁ చాడ్పునఁ గాత్య
యని వచ్చి పుత్రినిలునిలు, మని తత్పరిమిఁదఁ జేతియమృతము చల్లెగా.
- క. చల్లిన సూక్తివీతుఁ డై, యల్లన సుఖనిద్ర దెలియునవున సతఁ మ
త్ఫలములు డై గజములు, తల్లికిఁ బ్రణమిల్లెఁ దల్లిదండ్రులఁ దానఁగా. ౨౧౮
- క. మగలకు మగఁ డగుచునుని, దెగఁ జూచిన శిశ్రువెక్కు దృక్కుల నిడి యా
మగతనము సగముచేసిన, మగువా మాపాలఁ గలిగి మన్నించితివే. ౨౧౯
- వ. అని యుదఱు నానందంబున వందనం బొనర్చ మలయవతి కృతఁజలి యై.
- క. గరళము మింగినపతికి, స్తరణముఁ దప్పించి మెఱయు ముగళసూత్రా
భరణము గలదేవత వని, పరివర్త యొప్పినట్టిఫల మిటు గంటిగా. ౨౨౩
- క. అని మొక్కఁగ దివిఁ దూర్య, ధ్వను లొలయఁగ సకలదేవతలుఁ గొనియాడ
నివ్వతానందనుకతమున, ననిమిషకుసుమములతోడ నమృతము గురిసెగా.

- క. ఆయమృతంబున నగ్నిని, కాయము సప్రాణ మైనకాయఁబుల న
త్యాగతథాగమఁబడి సము, కాయము మెఱుగ గడఁగ నెగసె ద్వీకరముల్.
- క. చెలులు జట్టలుఁ గలయం, జెలరేగి సుధాంబుపూర్తి చెలువునఁ బాముల్
చెలఁగుచు నులయాచలమున, నెలయేఱులధిగి జలధిఁ జేరఁగఁ బాతెఁ.
- గీ. అంత నమరసిద్ధయక్షగంధర్వులు, గొలువ గగనతటిని జలకమాన్చి
సిరులు మిగుల గౌర జేమూలవాహను, ఖచరచక్రవర్తిగా నొనర్చె. ౨౩౭
- వ. అట్టియెడ నత్యంతసూక్ష్మాంతరంగుండై గరుత్మంతుడు చనుదెంచి నీశెడ్డియి
వ్వులు వేడు మనిన నక్తుమాయుం దురగహరణా బుడిగి దృఢప్రతిజ్ఞాంశపుగమ్మి
తియ చాలు నీప్రసాదాబున నాకేఱియుం గొఱుత లేదు. ౨౩౮
- క. అనదలఁ గాచితి నాగురు, జనముల స్థాణములు నిలిచె సర్వేశ్వరిమ
న్న నగిలిగ నీవు మెచ్చితి, విను రాజ్యం బజ్జెనేమి వేఁడెడ నింకఁ. ౨౩౯
- చ. అని వినయోక్తిఁ బ్రతి జగదంబికఁ గ్రమ్మఱఁ బ్రస్తుతించి య
జ్జననికి మ్రొక్కి యివ్వజనసంగతుఁడై చని తొల్లి యున్నకాం
చనపురిఁ జొచ్చి రాజ్యసుఖసంకుడఁ జేలుచు నేలుచుండె న
వ్వనితయఁ దాను నాత్మగురువదననందితచిత్తవృత్తియె. ౨౪౦
- వ. కావున నట్టిపరోపకారశూరుండెవ్వఁడు గలఁడు. ౨౪౧
- గీ. విని మతనిఁ దొల్లి కంటి మీతని నేడు, విందు మిప్పు షాకవికమాన్చు
ననిన నతనినతి దనుజేంద్ర విక్రమా, విక్రమః డీతఁ షాక్టా తెలియు మనియె.
- వ. నావుడు నారక్షసుం షోనరోత్తమ నీ వడిగినవరం బిచ్చితిఁ బుణ్యపురుషుండవు
బొంకకు నీ వెవ్వండ వనిన నవ్వసుమతీవల్లభుడు పూర్వదేవుండవు నీ వెఱు
గవే విక్రమాఘండ నగుచు నావరిత్రంబు జను లెఱుంగనుండఁ గృప చేసికాం
తుడవు గ మ్మని మ్రొక్కి తదనుజ్ఞాతుండై యజ్ఞతథావంబున మగిడి నిజపు
రంబగు నుజ్జయినీపురంబునకుం జనుదెంచె గావున. ౨౪౩
- క. ఇట్టిగుణంబులు నీ కే, కట్టున సమకూరకునికిఁ బాడెవ చను మి
ట్టును బొరలకు మనవుడు, దిట్టతనం బుడిగి వసుమతీపతి మగిడఁ. ౨౪౪

—: మండ్రండవబొమ్మకథ :—

- వ. మఱియుం గొన్నిదింబు లిఁగిన. ౨౪౫
- క. కంబూనమగళు మృగచుద, జూబాళీకృతమహావిషమృతసప్తక
స్త్రాజేరమచక్రాంబున, లంబోదరగురుఁ గృపావలంబునిఁ గొలుతుఁ. ౨౪౬

చ. అని మదిలోఁ దలంచుచు ధరాధిపుఁ డిష్ట జనోపదిష్టమా
 దీనమున నెక్కఁ బూని యుదేరఁగ నచ్చటిబొమ్మ చూచి యో
 జనవర విక్రమార్కుగతి సాహసదానగుణులు లేక నీ
 కెనయఁగ దేవతాసనము నెక్కఁగవచ్చునో నిల్వ నావునుగ. ౨౭౭

క. అతనికడ నట్టిసాహస, వితరణగుణ మెల్లు చెల్లె వినిపింపు మనం
 బలిగుణములు పండ్రెండవ, ప్రతిమ యెఱింగింప భోజనతి కిట్లనియె. ౨౭౮

మ. విను మావిక్రమభూషణుండు విమలోద్భవాధనందోహత
 ర్జనసంపన్నజయాధిరాముఁడు సదాచారప్రచారోచితా
 త్తనయప్రాధవధర్తనందనుఁడు విద్యత్పాలనాకేళిసం
 జనితానందఁడు సాగరాంతముగ నీశ్వామండలం బేలఁగఁగ. ౨౭౯

గీ. అతనిపీట నర్థకతి కెనయగు భద్ర, సేనుఁ డనఁగ నొక్కనెట్టి గలఁడు
 వాని కొకఁడు గలిగె దానసుందరుఁడు పురందరుం డనంగ నందనుండు.

క. ఆకోమటి కడపటఁ బర, లోకమునకుఁ జనిన నరలోభ ముడిగి సు
 శ్లోకుండు పురందరుఁ డీ, లోకము గొనియాడ దానలోలుం డయ్యె.?

క. అతని దగువ్యయముఁ గనుఁగొని, హితు లందఱు వచ్చి బుద్ధి యిది గా దుచిత
 స్థితి నడుపు మహావారోధి, న్నతి ధార్మిద్ర్యంబు వచ్చు నరకతి కైనె.?

గీ. ధనము గలుగువాఁడెధన్యండుమాన్యండు, ధనముగలుగువాఁడెఘనఁడుజగతి
 ధనము గలుగువాఁడెతగవులకాఘ్యండు, ధనముగలుగువాఁడె మనుజువిభుఁడు.

గీ. ధనము గలిగె నేని ధర్మకామమో, క్షముల నచట నచట జరుపవచ్చు
 ధనముగలుగువే? జరు ల్లుఁ దమవారు, ధనము లేనివానిమనికి చావు.

మ. అని చెప్ప నివి యష్టరందరుఁడు గర్వాక్రాంతుఁడై నవ్వి యి
 ట్లనియెఁ దానము భోగముం దగవుఁ జేయ బాడి గాదేని యా
 ధన మేలా మటి లాభ మేల సుఖిన్ దామిద్ర్యమే మేలు నాఁ
 జనదే మర్హుఁడు మంటిపాలయిన నేసాఖ్యంబు భోగించెక. ౨౮౦

క. మును దనకుం గానున్నది, పనివడి యగు నారికేళిఫలరసముక్రియం
 జననున్నది చనుఁ గలిగి, కురు మిగిన వెలఁగపడుగుంజను బోలె. ౨౮౧

1. యెఱుఁగ నమరాసంబు వెలఁ ద్రొక్కఁగ వచ్చునె. 2. క. ఆకాశసాగరాంతర.....
 శ్లోకుండు పురందరుఁడీ, లోకము గొనియాడ దానలోలుం డయ్యె. 3. సమున్నతి ధనముఁ
 ధోవును సీనత దామిద్ర్యసవచ్చు.

క. తోడఁ గట్టఁ బూయఁ బెట్టు, గుఱవఁ జెప్పుకను గాక గొనకొని గడియఁ
జెడియెడిబ్రమకున కిమము, బాడిన¹ సీకొనంగఁ జెప్పు బుఱులు గలరే.¹

చ. అనుచు ననాదరంబున నిజపుల మాతీ యుదారబుద్ధిఁ జు
దనమృదువుష్పన స్త్రవనితాపరిభోగవిషక్తిత్రుఁ జై
యనుదినముఁ ధనంబుఁ గలయ న్నెదచల్లుచు నొయ్యనొయ్య ని
ర్ధనదశ నొంది వది యనుతాపము నునుచుఁ గుది కుంకుమఁ. ౨౮

క. ముసినెయ్యారనె కడపటఁ, దిరియుట యిది సచ్చు టనుచు ధృతిమాలి పురం
దరుఁ డొక నెపమున దేశాంతర మర్థిగా మిత్తు లెల్లఁ దను నవ్వంగఁ.

వ. ఇట్లరిగి. ౨౯౦

ఉ. అక్కడ నక్కడ గల నయంబుఁ బ్రియంబు సువస్తుజాలముం
జక్కనికాంతల స్రవితస్థలఁ జూచుచు నావరంబుతో
నొక్కొకయ్యారఁ గర్ణనయనోత్సవలీల నిచ్చ మెచ్చుచు
బెక్కుదినంబు లుండఁ దనవేరు నిజపు లెఱుంగుండఁగఁ. ౨౯౧

క. ఒకనాఁడు మధురలోపల, నొకచోద్యో బెఱిగి మగిడి యుజ్జయినీధ
ర్తకు విన్నవించు నని² యి,చుక రవణముతోడ వచ్చెఁ జట్టలు పొగడఁ.

ఉ. వచ్చినవానిఁ జూచి జవరల్లభుఁ డీవు చరించు భూమిలో
నచ్చెరు వేమి గంటి నని యాతి యిచ్చిన నప్పురందగు
డిచ్చకు వచ్చున ట్లడిగె నీధరణీవరుఁ డుచు నాత్తలో
మెచ్చుచు విన్నవించెఁ బతిమె చ్చొనఁగూడ యథాక్రమంబునఁ. ౨౯౩

సీ. ఈపురి వెడలి యే నెలతీరంబులుఁ దిరుగుచుఁ గేవారధరణి కేగి
మగిడి వచ్చుచు హేమమణిమయప్రాకారరమ్యమా మధురాపురంబుఁ జూచి
చని యెప్పిదం బెల్లఁ గనుఁగొని రే మొక్క ద్విజనిఁటిపొంత నిద్రించునప్పు
డనద ననాథ నిరాధారఁ గావరే యనుచు వీతెంచె నారారవంబు³
దాని కుల్చి మిగుల దయ గల్గియును లావు, లేమి యేమియు ననలేక యుండి
రేకకడన లేది యాపురజగల న, య్యబలవార్త దెలియ నడిగి వింటి. ౨౯౪

స. ఎ ట్లనిన. ౨౯౫

క. చెల్వొనరెడు పురి చేరువ, బిల్వవనాంతమున లేయి భీమాకృతితో
నిల్వనిభుఁ డొకదనుజుఁడు, చెల్వం బెరుకకల మొత్తి చెండుచు నుండుఁ.

- క. ఆపాలతుక రేయెల్లను, నాపోపుచునుండ నసుర వాంఛుగా
నోపకు పకు లెవ్వరు; బృహ్మపాలక యేను విన్న తెలుఁ గిది చుమ్మి.¹ ౨౯౭
- ఉ. నావుడఁ జోద్యమంది నరనాథుఁ డనాథఁ గృశాంగి నంగనం
గావఁ గడంగి హస్తమున ఖడ్గము తోడుగ నెట్టి గూడి యా
త్రోవన యెఁగి దూరగతి దోఁపఁగ నల్లన నొక్కనాడుల
త్తీవిభవాధ్య మా మధురఁ జేరె నినుం డపరాగ్రి జేరఁగఁ. ౨౯౮
- క. మలయుచు నెయ్యెడఁ గలయం, దెలివిపడ న్వలిఁగి భువనదీపము చనినా
మలినాకృతితోఁ గాటుక, మలక? క్రియ న్నభము తిమిరమయ మై పొలిచెఁ.
- గీ. అప్పు డధిపుఁ డాపురాంతికవనభూమి, యమున పగిదినున్న తమముఁ బూచి
వైశ్యతనయ నెఱవ నల దని తెలుపుచు, ననట నసురరాక యరయుచుండె.
- గీ. వాలుఁగంటి మొట్ట వాలాయ మగునాన, వాలుగాఁగఁ జీకువాలు సొచ్చి
వాలుపెఱికికొనుచు వాలుమగం డేఁగె, వాలు దైత్యునమటి వ్రాలు దుడువ.
- క. ఈరీతిఁ గాచియుండఁగ, నారాక్షసుఁ డంత నంగనామణి మొత్తు
గా రావము వినవచ్చి, నారాజును నాలకించి యతిరభసమునఁ. 3౦౨
- క. వెఱవకు వెఱవకు తరుణీ, మొఱ యాలించితి నృపాలముఖ్యుడ నీకై
పఱతెంచితిఁ బరిపరిగాఁ, గఱకు టసురఁజెప్పినైతుఁ గాచెదనిన్ను. 3౦3
- వ. అని. 3౦౪
- శా. ఓరీరాక్షస వట్టిగర్వమున నీ వ్రప్పొంగి దీనానన
న్నారీరత్నము నేల నొంచె దిటు లన్యాయంబు గావించువే
యేరా చెప్పఁగనైన మున్నెఱుంగవే యే విక్రమార్కుండ నీ
కూరత్వంబుచు దర్పము స్ఫులిమియు స్రాపార్చెద నిల్వమా. 3౦౫
- క. అనపుకు రోపంబున ని, ట్లను మాయాబలసమగ్గుఁ డగుదుండుభికి
న్వనుమఁడ నోరి నరాధమ, ఘనభుజదర్పుడఁ గతోరకరుండం జమ్మి. 3౦౬
- క. ఆలమునఁ బందోపగతుఱ, నాలం బొనరించినట్టు లాడెద విటు నా
చాలం బడితివి నేడు నృపాలాధమ నిన్ను భూతబలి గావించు. 3౦౭
- క. నీకొలఁదివారియెముకలు, నాకోటలసందిఁ జక్కై నలుతునునీవే
లోకము సొచ్చిననైనను, బోకార్చెద నిన్నుఁ బదరి'పోవక నిలుమా. 3౦౮

1. బృహ్మపాలక దీనికథము దేవర యెఱుంగు. 2. కాటుకమలక = మనీషామూడు.

3. మొఱగకు వచ్చితి. 4. టసురనిపుడెచెప్పి, 5. ఆలమునఁబడిన, 6. నావాలనఁబడితిని. 7. బెడరి.

వ. అనిన వీరరసభీషణులు లగుభాషణులు విక్రమభాషణుండును దోర్లండనుం
డితారాతిరాజమండలదండిత ప్రచండభుజాగ్ర మండనాయమాన మండలాగ్రధ
రుం డగుడు నద్దండిముగ లొండొరులం దలంపడి. 30౯

క. మదకరులకరణి సింగపుర, గోదమలక్రియః బులులభంగి గురుపోతులప్ర
ల్లదముల¹ శరభంబులగతిఁ, గదిసిరి కదనమున కవని గ్రక్కుదలంగఁ. 3౧౦
డి. బుధురవిక్రమస్ఫురితబాహులు దైత్యుడుఁ బార్థివుండుఁ గ్రో
ధాంధత మీఱి పోరిరి దళాననుడు స్రఘునాయకుండు న
య్యంధకుండు² హరుండు నరకాసురుడు న్నలినాక్షుండు స్వరా.
సంధుడు వాయుసూనుండును జంభుడు నింద్రుడుఁ బోరుకైవడిగా. 3౧౧

వ. ఇట్లు పోరునడఁ బ్రభాతం బైనఁ దత్తాలోచితంబుగ. 3౧౨

క. క్రందటి తనతేజమునఁ³ బురందరుదెసఁ దెలివిగలుగ రాత్రించరునిగా
మండించె విక్రమార్థుండు, నుందరి ముఖపంకజమున సొంపు నటించఁ.

గీ. మండలేశ్వరుండు మండలాగ్రంబున, దండి మిగులఁ గలిగి దండిదైత్యుఁ
జెండి పాటవైచి చండాంశువిధమున, నుండఁ గండ లుర్విఁ గుండుకొనఁగ.⁴

గీ. దిశలఁ దెలివి గలిగె దివ్యసూర్యంబులు, చెలఁగె నారదుండు మలసి యాడె
నాకసమున నిల్చి యమరవర్గము జనవిభుని మీఁదఁ బుష్పవృష్టి గుసె.

గీ. నృపుండు సంతసిలి నీరజాననఁ జూచి, పడఁటి యిట్లు కొటఁబడఁగ నీకు
నేమికతము దీని నెఱిఁగింపవచ్చునే, జెప్పు మనిన వినతి చేసి పలికె. 3౧౬

గీ. వసుమతీరమణ యవంతిదేశంబులో, ధర్మశర్మ యనఁగఁ దగినవిప్రు
భార్యఁ గాంతిమతి నకార్యంబు గావించి, కులముచేటిచి మిగులఁగుఱుచనైతి.⁵

డి. భవ్యుండు ధర్మశర్మ తనబాంధవవర్గము చెప్పఁగా మదీ
యవ్యభిచార ము ప్లఱిఁగి యాత్మఁ గలంగియు, నిలి దా నపాం
తవ్య⁶ యటంచుఁ దె పుడిగి దానపుచేటికశాహతి నృశీ
రవ్యథఁ గుంచుచుండు బహురాత్రులు నీ వని శాప మిచ్చినఁ. 3౧౮

క. వడవడ వడఁకుచు మానము, సడలఁగ ధరఁ జాగి మ్రొక్కి శాపావధి యె
న్నఁడు నాకుఁ గలుగు ననుచుం, దడవోర్వమి విన్నవించ దయతో⁷ నరఁడుగా.

క. అసహాయశూరుఁ డగునొక, వసుధాపతి వచ్చి రేలు వగఁబెట్టెనున
య్యసురఁ బొరిగొన్నయప్పుడ, వెన నీశాపమున కెల్లవీడ్చో⁸ లనియె.⁹ 3౨౦
శా. ఆశాపంబున వీనిబారిఁ బడి దేహం బెల్ల మ్రందంగ న
య్యాశాబంధమువేర్చి బ్రాణములఁ బాయంజాల కే నుండఁగా

1. బెట్టిదము. 2 కందలిరుతేజమునను. 3. మెండుకొనఁగ. 4. కలముచెడితి మిగులఁ గు
టిలనైతి. 5. కామినీహంత్య. 6. వెననీపాపమున కదియెనీవీడ్చెనరఁడుగా.

- నీ శస్త్రపథ నాతమం బడటి మన్నించె గృహం జూడు భూ
మిశాధీశ్వర ! నీకు మే లొకటి యే నిచ్చెటఁ గావించెదఁ. 3౨౧
- నీ. ఇక్కడి గుడితూర్పు దిక్కునఁ బక్కె చెట్టున్నది దానికి నుత్తరమునఁ
బరువెడు దవున బరివెంకొ పడుమటి నెలపునఁ దొమ్మిది నిధులమీఁది
దనుజుఁడు దాచిన ధనము పెక్కున్నది కైకొమ్ము నామీఁదఁ గరుణసేయు
చనియెద నని మొక్కి పనిత యేఁగిన రాజు వెఱఁగంది యిక్కువ వెదకి కాంది
దీనుఁ డైనభద్రసేనతనూజున, కిచ్చి వేడ్త మిడి వచ్చెఁ బురికి
నిట్టిగుణము లేక యిది యెక్కువచ్చునే, పొమ్ము చాలు నింక భోజరాజు. 3౨౨
- క. అనవుడు నంతకు నంతకు, విన నింపగు నతనితెంపు విని సభ యెల్ల
మన మలరంగ నవమానంబును సిగును ముడివడంగ భోజుఁడు మగిడెఁ.
- ఉ. అక్షిణ ప్రతిపక్ష భావసముదగ్రాటోపజాగ్రన్యనో
రక్షోనాయకపక్షతత్త ణవిహారక్షిప్త కాక్షేయకుం
గుక్షిన్యస్తసమస్తలోకభరణక్షుణ్ణక్షయక్షాత్తావృతి
ప్రక్షేపోచితు వాహానీకృతమహాపక్షీశు లక్షీశునిఁ. 3౨౪
- శా. ఉలాసోదతచండతాండవవిహారోత్తుంగరంగజ్జలా
వలీమండలమలికాకుసుమభావప్రాప్తబాలేంద్రుసం
పులేందీవరక్షేణుసంగకబోధూతాభ్రకూలంకషా
కణ్ణోలోపరిబిందు మూర్తికమయాకల్పతమాంగుళ శివుఁ. 3౨౫
- మాలిని. ధరణిధరవిభూషా ధర్మనిర్మాణతోషా
సరసిజభవసేవ్యా సంతతాత్మీయభావ్యా
నిరుపమనిజలీలా నిత్యకళ్యాణశీలా
పురహరహరిరూపా భుక్తిముక్తి స్వరూపా. 3౨౬
- గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలిక భేక ఫణీద్ర వీర ఘోటవిభాళా
దిబిరుదప్రకటచారిత్ర కళింగదేశనిరూపధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవి
ళాంధ్రమహారాష్ట్ర భూపాలరూపనూపురసుందర చరణారవింద సనదప్రోలిపుర
వరాధీశ్వర వెలనాటి పృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకృష్ణ వి వెన్నయామా
త్యశ్రుత హరితసగోత్రపవిత్ర సకలశుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజ
విరచితం బైనసింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్చు మహా
దార్యంబునుజీమూతవాహనోపాఖ్యానంబును సాహసాంకునిసాహసాదార్యం
బులును నన్నది పంచమాశ్వాసము.

✓ ప్రథమభాగము సంపూర్ణము.

